

M I R C E A
ELIADE

EUROPA

ASIA

AMERICA...

CORRESPONDENȚĂ

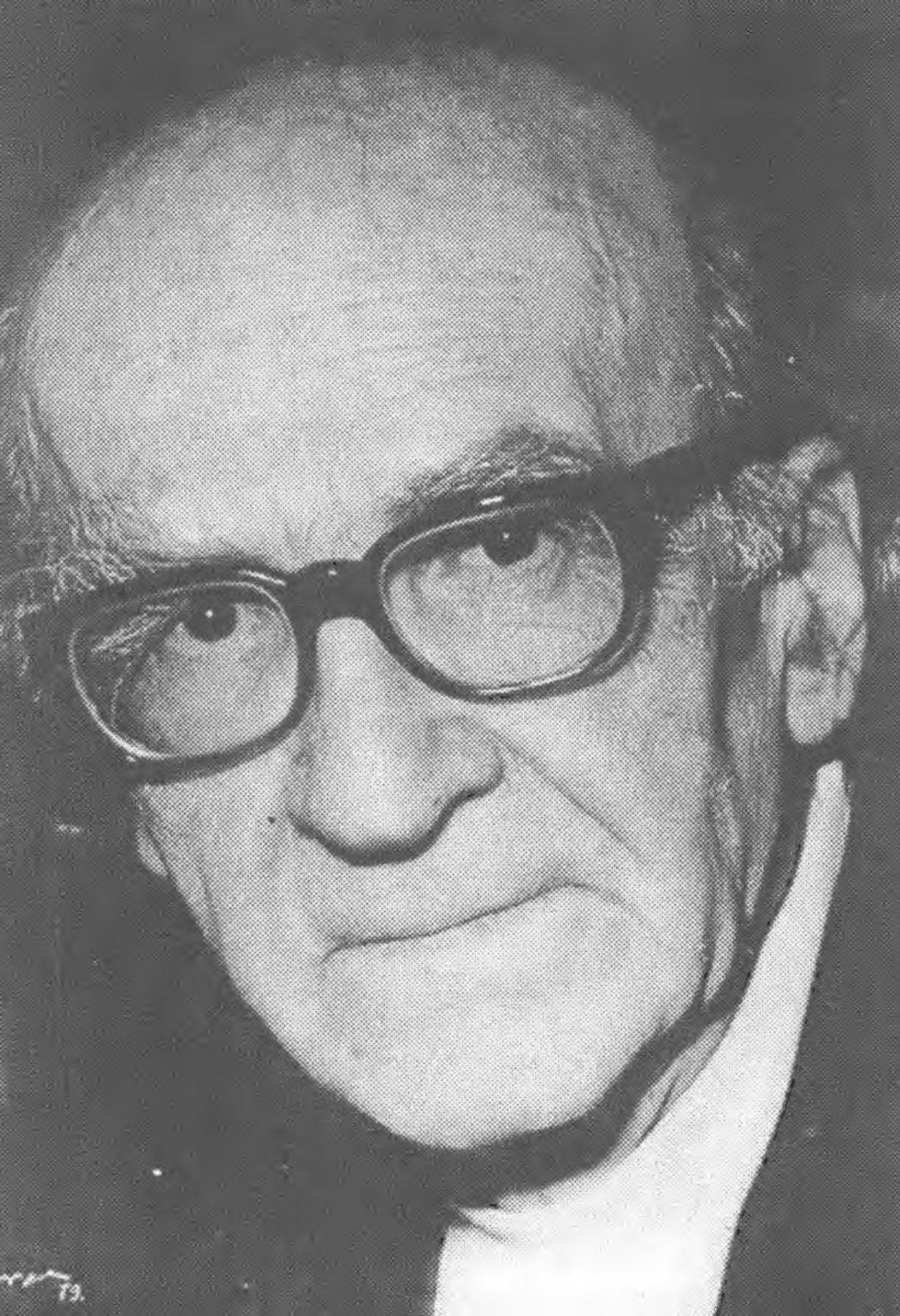
A-H

HUMANITAS

EUROPA, ASIA, AMERICA...

EUROPA, ASIA, AMERICA...

MIRCEA ELIADE

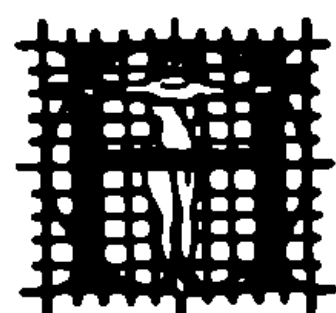
EUROPA, ASIA, AMERICA...

Correspondență

Volumul I

A-H

Cuvînt înainte și îngrijirea ediției de
MIRCEA HANDOCA

HUMANITAS

BUCUREȘTI

Coperta

IOANA DRAGOMIRESCU MARDARE

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale
ELIADE Mircea

Europa, Asia, America: corespondență / Mircea Eliade;
îngrijitor de ediție: Mircea Handoca. – București: Humanitas, 1999 –
2 vol.; 20 cm. – (Eliade)

ISBN 973-28-0171-9

Vol. 1: A–H. – 1999. 488 p. – ISBN 973-28-0175-1

821.135.1–6

© HUMANITAS, 1999

ISBN 973-28-0171-9

ISBN 973-28-0175-1

Cuvînt înainte

Corespondența lui Mircea Eliade are, prin vastitate și varietate, o deosebită importanță. Acest fabulos *corpus epistolar* datează din perioada 1922–1986.

Expeditorii și destinatarii scrisorilor schimbate cu savantul român sînt prestigioși oameni de cultură, ale căror nume figurează în dicționare și enciclopedii: Gaston Bachelard, Georges Bataille, Ernesto Buonaiuti, Rosa del Conte, Ananda Coomaraswamy, Henry Corbin, Surendranath Dasgupta, Georges Dumézil, Gilbert Durand, Julius Evola, Arturo Farinelli, Carl Hentze, Karl Kerényi, Pierre Klossowski, Carl Gustav Jung, Ernst Jünger, Van der Leeuw, Marcel Lobet, Alf Lombard, Charles H. Long, Jacques Masui, Rudolf Otto, Raffaele Pettazzoni, Raymond Queneau, David Rasmussen, Louis Renou, Paul Ricoeur, Mac Linscott Ricketts, Giuseppe Tucci și mulți alții. Mircea Eliade a corespondat și cu românii: Haig Acterian, Nicolae Argintescu-Amza, Alexandru Bădăuță, Lucian Blaga, Geo Bogza, Valeriu Bologa, Victor Buescu, Gheorghe Bulgăr, Alexandru Busuioceanu, Jacques Byck, Petru Caraman, Ion Chinezu, Șerban Cioiculescu, Emil Cioran, Ioan Coman, Petru Comarnescu, Vintilă Horia, Eugen Ionescu, Nae Ionescu, Ionel Jianu, Petru Manoliu, Simion Mehedinți, Adrian Marino, Constantin Noica, Perpessicius, Dan Petrașincu, Camil Petrescu, Cezar Petrescu, Constantin Rădulescu-Motru, Alexandru Rosetti, Mihail Sebastian, Octav Șuluțiu, Ionel Teodoreanu, Alice Voinescu, Mircea Vulcănescu. Alte peste două sute de oameni de literă și teatru, orientaliști, muzicieni și publiciști se află în posesia uneia sau mai multor epistole primite de la Mircea Eliade. De peste trei decenii achiziționez și colecționez această corespondență. În

arhiva mea. se află originalele sau copiile a peste două mii de scrisori. La Editura Minerva, am publicat un prim volum *Mircea Eliade și corespondenții săi* (1993). Următoarele cinci își așteaptă rîndul la tipar. Inițiativa Editurii Humanitas de a edita corespondența emisă de Mircea Eliade va avea și ea — fără îndoială — un răsunător ecou.

Contrar părerii lui Eliade însuși, corespondența sa are o valoare excepțională. Trebuie menționate, în primul rînd, caracterul ei documentar și autenticitatea. Scrise fără a fi destinate tiparului, aceste scrisori dezvăluie laturi mai mult sau mai puțin cunoscute din biografia spirituală a expeditorului.

Redactate uneori neglijent, în grabă, sau elaborate îndelung (mărturie — ciorna prealabilă), adresîndu-se somităților sau oamenilor modești, cu pregătire medie, aceste texte povestesc întîmplări, descriu călătorii, portretizează, emit judecăți de valoare. Scrisul ordonat și citeț din anii studenției e diferit de grafia atît de puțin descifrabilă din anii senectuții, datorată artritei reumatismale.

Textele din volumul de față ne oferă un eșantion reprezentativ din viața, gîndurile și visele scriitorului, savantului și omului Eliade.

Vom întîlni numeroase exemple concrete ilustrînd febrilitatea începuturilor, munca titanică, încrederea nestrămutată în propria stea. Meditînd pe marginea acestei corespondențe ce abordează cele mai diferite domenii: filozofie, filologie, folclor, sociologie, istoria științelor, etnografie, psihologie, istoria medicinei, istoria artelor, orientalistică, literatură, muzică, pictură, ne vine în gînd spiritul enciclopedic al acelui *uomo universale* al Renașterii.

Referindu-ne numai la acest prim volum, menționăm diversitatea lecturilor și opinia unui cititor avizat. Remarcă, de pildă, cele mai reușite poezii din volumul lui Cezar Baltag *Unicorn în oglindă* și citește cu încîntare *Eulalii*-le lui Dan Botta. Comunică autorului puternica impresie pe care i-a făcut-o *Geneza metaforei...*, discutînd (inspirat!) „vraja simfonică” a sistemului

filozofic al lui Lucian Blaga și exprimându-și regretul că nu este tradus într-o limbă de largă circulație.

Urmărește cu interes studiile de stilistică ale lui Gheorghe Bulgăr, cele de istoria artei ale lui Barbu Brezianu, cele de istoria medicinei și magie ale lui Valeriu Bologa. E entuziasmat de un eseu de mitologie medievală al lui Alexandru Busuioceanu, precum și de poeziile acestuia în limba portugheză.

Defilează prin fața ochilor noștri aspecte inedite ce se petrec în România interbelică, indiferența oficialităților politice față de cultură, alături de extraordinara efervescență a creației autentice. Participăm — ca cititori ai corespondenței — la viața cotidiană a anilor '30, „respirăm” în atmosfera Angliei și Portugaliei din timpul celui de-al doilea război mondial. Îl însoțim apoi pe Eliade în Parisul deceniilor 5 și 6 și cunoaștem câte ceva din viața campusului universității din Chicago în deceniile 7 și 8.

Nostalgia ținuturilor natale e prezentă în diferite forme ori de câte ori corespondentul nostru se află departe. Suferințele țării sînt propriile lui dureri.

Memoriile și *Jurnalul* oferă exegeților date privitoare la geneza operelor, la compoziție, simboluri folosite, interpretări eronate, influențe, importanță. Corespondența completează aceste informații, nuanțează unele afirmații, remarcînd câte un detaliu pitoresc sau inedit. Citind cu creionul în mînă, putem extrage din dialogul epistolar cu familia, prietenii și cunoscuții date revelatoare despre: eseistică (*Oceanografie*), beletristică (*Isabel...*, *Întoarcerea din Rai*, *Huliganii*, *Domnișoara Christina*, *Strada Mîntuleasa*, *Noaptea de Sînzienne*), dramaturgie (*Iphigenia*, *Coloana nesfîrșită*), memorialistică (*Jurnal*), orientalistă și istoria religiilor (*Yoga*, *Tratatul...*, *Istoria credințelor și ideilor religioase*). Nu lipsesc informațiile despre activitatea de editor a lui Mircea Eliade. Amintesc doar două dintre operele monumentale apărute la interval de o jumătate de veac: *B. P. Hasdeu: Scrieri literare, morale și politice*, 2 volume (1937) și *Enciclopedia religiilor*, 16 volume (1986).

Aflăm amănunte — disparate — mustind de autenticitate; călătoriile în Italia și Elveția (1927–1928), perioada petrecută în India (1928–1931), excursiile în Anglia și Germania (1936), avatarurile tipăririi revistei *Zalmoxis*. Impresionantă este soarta celor două biblioteci, cea de la Londra, distrusă într-un bombardament, și cea de la Lisabona, dispărută și ea, prin vânzare, pentru a-și putea achita drumul pînă la Paris.

Desprind dintr-o epistolă către familie două pasaje, din care reiese cu limpezime că în anii studenției — și după aceea — a dus o viață destul de modestă:

„8 aprilie 1928

Pantofii negri s-au rupt. Să-i mai repar? Pălăria s-a stricat mult de ploaie și, deși am dat-o la călcat, nu mai poate fi purtată. De altfel, nici nu e nevoie.“

Face economii și, jenat, cere bani familiei pentru a-și putea procura un pardesiu. La 12 mai 1928, scria celor dragi:

„V-am spus că mi-am cumpărat mănuși foarte ieftine și fine și o cravată de mătase pentru ceremonii. Am tot fost invitat pe la ceaiuri diplomatice la Legația română și poloneză. Trebuia să am o cravată.“

În India, nu renunță la excursii și la cumpărarea cărților, deși aștepta cu emoție în fiecare lună sosirea banilor salvatori din țară. Despre neliniștea tînărului doctorand în așteptarea bursei, s-ar putea scrie pagini întregi. În această nesiguranță a zilei de mâine, mai ales după moartea maharajahului, tînărul doctorand știe ce vrea. Diletantismul și improvizația nu au ce căuta în viața lui; o spune răsplat mamei într-o scrisoare din 20 februarie 1930:

„Cred că drumul meu e filozofia orientală și istoria religiilor și pentru nimic în lume nu-l părăsesc. Sînt de 23 de ani, nu mai pot începe în fiecare an alt studiu. Vreau să fac din cariera mea profesorală nu numai un mijloc de existență, ci știință — pentru

mine și, indirect, pentru cultura noastră, unde au lucrat neche-
mați și nepregătiți cu sutele.“

Cu toate acestea, în chestiunile practice ale vieții nu se des-
curcă. Apropierea termenului de plată al chiriei e, de fiecare
dată, un coșmar. În 1936, îi scria lui Nicolae Argintescu-Amza:

„Nu mă pricep să forțez ușile. Orice student îndrăzneț are
mai multă «trecere» decît mine. Nici măcar nu pot pătrunde
pînă unde aș avea oarecare șanse. Portarii mă intimidează.“

Citească oricine sfîșietoarele epistole din iulie 1938 către
Georgescu-Delafras și Titu Devechi și va înțelege tragedia vieții
lui Eliade.

În ultimii ani, Eliade a fost acuzat cu o rară violență de fas-
cism, legionarism și antisemitism. Nici un rînd din scrisorile
aflate în arhiva noastră și reproduse aici ori în cele care vor
forma volumele următoare nu conține vreo frază incriminatoa-
re. După știința noastră, putem afirma că nu există în întreaga
corespondență a lui Eliade vreo referire fascistă sau antisemită.
Mai mult chiar: în scrisoarea din 5 octombrie 1937 către Lucian
Blaga, e neiertător față de „legionarii isterizați de eroism“.

Dezgustat de asasinarea lui Stelescu, îi scrie lui Emil Cioran
la 14 iulie 1937:

„Nu se suprimă un adversar cînd e singur în spital într-un
pat, fără apărare. Să avem pardon!“

Printre aspectele inedite furnizate de misivele strînse în cu-
legerea de față, amintesc:

— proiectul nerealizat al unui institut de studii orientale
(toamna anului 1934);

— luna de concentrare militară făcută la Cluj de Eliade (au-
gust 1939) și găzduirea acordată de Ion Chinezu;

— participarea la șezătorile organizate de Uniunea Scriitori-
lor în diferite orașe;

— ecouri ale amicitiei cu celebritățile cu care corespunda (Papini, Rudolf Otto, Dasgupta etc.).

Obiectivitatea și sobrietatea — dominantele generale ale corespondenței lui Mircea Eliade — sînt scăldate uneori într-o tonifiantă baie de lirism.

Importanța acestui corpus este dată de valoarea lui în aceeași măsură documentară și literară.

MIRCEA HANDOCA

Notă asupra ediției

Cele peste o mie cinci sute de pagini dactilografiate ale corespondenței emise de Mircea Eliade le-am împărțit în două volume. Scrisorile au fost grupate alfabetic — pe destinatari — și cronologic. Indicele de nume și tabelul cronologic (de la finalul celui de-al doilea volum) vor oferi cititorilor minime instrumente de lucru. Cele mai multe texte sînt în limba română.

În anii studenției, adresîndu-se unor străini, Eliade e nevoit să folosească limbile franceză, engleză sau italiană; nu este timorat de greșelile de ortografie (de care este conștient); dorința lui e să-și comunice ideile în toată febrilitatea lor. Nu am intervenit în textul acestor epistole sau ciorne.

Foarte puține scrisori se află în arhive publice sau biblioteci. Cea mai mare parte se găsesc în posesia noastră (originale sau fotocopii). Ionel Jianu mi-a dăruit cu generozitate originalele scrisorilor primite de la Eliade. Cercetătorul elvețian Albert von Brunn mi-a pus la dispoziție schimbul inedit de scrisori dintre Carl Gustav Jung și Mircea Eliade (prin amabilitatea nepotului marelui psiholog din Zürich). Vintilă Horia, Mac Linscott Ricketts, Mary Stevenson și George Uscătescu mi-au expediat prin poștă copiile corespondenței lor cu autorul *Tratatului de istorie a religiilor*. Cercetătorul italian Natale Spineto mi-a oferit fotocopiiile epistolelor către Vittorio Macchioro, Marin Mincu pe cele ale lui Eliade către Giovanni Papini. Colega mea de cancelarie Silvia Grigoraș mi-a dăruit originalele scrisorilor lui Eliade către soțul ei, Mihail Chirnoagă. Cu trei decenii în urmă, am achiziționat de la un bătrîn tipograf misivele către Georgescu-Delafras și Titu Devechi.

Cezar Baltag, Barbu Brezianu, Nicolae Brînduș, Gheorghe Bulgăr, Adrian Marino, Pericle Martinescu, Dumitru Micu, Constantin Noica, Șerban Nichifor, Andrei Oișteanu mi-au permis să le fotografiez epistolele, Nicolae Scurtu pe cele ale lui I. Valerian, iar Relu Cioran pe cele ale fratelui său, Emil Cioran.

În arhiva din țară a lui Eliade (aflată în posesia mea), se păstrează peste treizeci de ciome ale scrisorilor expediate lui Buonaiuti, Iorga, Macchioro, Mieli, Tucci și peste o sută de misive către familie.

Eliade însuși mi-a înmînat peste două sute cincizeci de scrisori, xeroxate de mine la Paris, în septembrie 1985.

Mulțumesc cu gratitudine tuturor acestor oameni generoși, pe care-i includ în familia spirituală a lui Mircea Eliade. Celor ce-au trecut — între timp — apele Styxului, fie-le țărîna ușoară!

Notele noastre sînt de două feluri: bibliografice și de precizare a unor aspecte mai puțin clare din scrisori (persoane, opere, articole, reviste etc.).

Nu am considerat necesar să dau note la numele unor personalități cunoscute, cititorul doritor putîndu-se informa din dicționare și enciclopedii.

Formele verbale *sunt, apare, place*, folosite în corespondența lui Mircea Eliade, au fost redată prin *sînt, apărea, plăcea*.

Scrisorile reproduse de noi apar cu textul integral. Nu am putut interveni în cele cîteva texte (foarte puține) publicate în reviste unde intervin croșete [...], neavînd originalul la dispoziție.

MIRCEA HANDOCA

CĂTRE ARŞAVIR ACTERIAN*

[Antet tipărit]
History of Religions

23 iunie 1970

Dragă Arşavir,

Aceste cîteva rînduri [ţi le scriu] ca să-ţi spun cît m-a bucurat scrisoarea ta din 26 mai şi (căci aşa e omul...) cît m-au măgulit laudele pe care mi le aduci în legătură cu recentul volum de la Payot.

Am primit, anul trecut, prima ta scrisoare — la care n-am răspuns pe loc şi pe urmă am rătăcit-o (a dispărut, probabil, în vreo mapă cu manuscrise sau scrisori...). Iar, recent, am primit rîndurile tale şi ale lui Barbu. Spune-i ultima noutate: am scris o piesă despre „Coloana nesfîrşită” a lui Brîncuşi. Experienţa m-a pasionat: cîte lucruri se pot spune într-o piesă, pe care atît de greu le spui într-un roman! Îţi voi trimite *Maitreyi — Nuntă în cer*¹. Nu cred că *La ȝigănci şi alte povestiri* (cuprinzînd aproape toate prozele fantastice) va mai apărea, deşi am primit încă din septembrie un „exemplar-pilot” (ce valoare va avea într-o zi acest *unicat!*)².

Inundaţiile catastrofice au pus noi probleme, şi asemenea detalii nu mai contează.

Îţi mulţumesc pentru tăieturile din ziare. Unele le cunoşteam. Începuse „să se vorbească” de M[ircea] E[liade], dar lucrurile pare că s-au schimbat. Cu atît mai rău pentru cineva. În orice caz, nu pentru mine — căci eu îmi văd de treabă ca şi pînă acum. Şi e amuzant că sînt tradus în Polonia, Cehoslovacia, Iugoslavia — în timp ce în patrie...

Dar să ne întoarcem la lucruri mai serioase. Citești englezește? Ți-aș trimite texte de ale mele care n-au apărut încă în limba franceză (deși unele stau să apară). Nu știu dacă ți-au căzut în mână ultimele mele cărți publicate în românește: *Nuvele*, *Amintiri*, *Mîntuleasa*. Ți le-aș putea trimite. Plecăm (zburăm spre Stockholm la Congresul Internațional de Istoria Religiilor) la 10 august. De la 1 septembrie la 15 octombrie, la Paris.

Te îmbrățișează

Mircea

Originalul la Biblioteca Academiei Române,
Secția manuscrise, 198950

* Arșavir Acterian (1907–1997), prieten din tinerețe al lui Mircea Eliade, publicist, secretar de redacție (în perioada interbelică) la *Vremea*. Autor al volumelor: *Jurnalul unui nefilozof*, *Privilegiați și năpăstuiți* (1992) și *Portrete și trei amintiri de pușcăriaș* (1996).

¹ Cea de-a șaptea ediție din *Maitreyi* a apărut (împreună cu *Nuntă în cer*) la Editura pentru literatură în 1969, cu un studiu introductiv de Dumitru Micu.

² Volumul *La țigānci și alte povestiri* a apărut totuși în toamna anului 1970 la Editura pentru literatură, avînd o amplă prefață „Dialectica fantasticului” de Sorin Alexandrescu.

CĂTRE JENNY ACTERIAN*

Légation Royale de Roumanie
Le conseiller culturel
Pentru Jenny Acterian

Lisboa, 17 martie [1943]

Dragă Jenny,

„Merci” (cum spuneți voi) pentru rîndurile trimise. Criza ta de deznădejde, pe care o combați victorios cu *humour*, o cunosc și eu periodic, de cînd mă bat vînturile Atlanticului. Cînd îmi

voi publica jurnalul acestor trei ani, vor plînge și fluturii de tristețe. Dar m-am încăpățînat și, în răstimpurile de bună dispoziție, lucrez la „chestii mari“. Una te va interesa și pe tine mai ales: *Prolegomene la istoria comparată a religiunilor*¹, circa 1 000 pagini mari (am scris 140 coli). Emil îmi spune că, dacă n-o fac sceptică și nihilistă, nu va fi bună de nimic. Vom vedea. Am scris și o piesă de teatru. Am început alta.

Din cărțile englezești, ți-am găsit doar astea două [...] e epuizat și îți trimit volumul meu. Librăriile gem de tomuri despre războiul aerian și salvarea lumii prin democrație și U.R.S.S. Visele le opresc pentru ei peste ocean.

Comand mereu la cărți, dar, pentru că sînt serioase, nu-mi vin.
Te îmbrățișez cu dor,

Mircea

Originalul la Biblioteca Centrală de Stat.
ms. 14857

* Jeni Acterian (1916–1947), sora lui Haig și Arșavir, autoarea volumului *Jurnalul unei ființe greu de mulțumit* (Humanitas. 1991), ce conține numeroase referiri la Mircea Eliade (întîlniri, discuții, lecturi).

¹ Aceste *Prolegomene la istoria comparată a religi(un)ilor* vor apărea la Paris în ianuarie 1949, cu titlul *Traité d'histoire des religions* (*Tratat de istorie a religiilor*).

CĂTRE DORINA AL-GEORGE

Paris, 21 oct[ombrie 1984]

Mult stimată Doamnă,

Vă mulțumesc din suflet pentru emoționanta Dvs. scrisoare — atît de prețioasă (și nu numai pentru mine). Ar trebui să-mi cer iertare că răspund tîrziu și prea succint. Dar sînt zile (des-tule!...) cînd abia pot ține tocul în mînă. Va trebui să-l imit pe

Sergiu: să învăț să dictez soției mele. Încerc, deocamdată, să bat la mașină cu degetele valide de la mîna stîngă; dar merge greu.

Mă bucur că *Brâncuși* a fost tradus în franțuzește. Din păcate, n-am primit extrasul. Sper totuși că a fost trimis „specialiștilor“ de tot felul (și critici de artă, și filozofi, și indianiști etc.). În orice caz, măcar o parte dintre scrierile lui Sergiu trebuie traduse și publicate în volum (de preferat, traduse în engleză).

Vă mulțumesc că-mi veți dăruia copia comunicării despre *Metaphor...*

Ne reîntoarcem la Chicago la 20 octombrie, dar nu voi mai ține cursuri, nici seminarii. Am reușit să devin „emeritus“. Din iunie 1985, *deo concedente*, vom locui 9–10 luni în Europa și numai 2–3 luni în U.S.A. (trebuie să închei cu *Encyclopedia of Religions*).

Cu cele mai sincere sentimente și cu urări de bine, al Dvs.,

Mircea Eliade

P. S. Am recitit adineauri articolul din *România literară*¹ și mi-a dogorît obrazul de rușine. Atîta m-am priceput să scriu despre Sergiu?

Publicată în volumul Dorina Al-George.

Șocul amintirilor, Societatea Informația 1994, p. 142

¹ La solicitarea mea. Mircea Eliade a scris o prezentare a personalității medicului Sergiu Al-George, publicată în *România literară*, an XVII, nr. 30, 26 iulie 1984.

CĂTRE SERGIU AL-GEORGE*

I

[Antet tipărit]
History of Religions

19 august 1971

Mult stimate coleg,

Dacă regret cumva accidentul meu de astă-primăvară (atacul de pericardită) este mai ales pentru că mi-a „inhibat” corespondența. Scriu anevoie, și după lungi târăgănări, chiar cea mai puțin prețioasă epistolă sau carte poștală. Dacă această „inhibiție” se va prelungi (Doamne ferește!), voi fi nevoit să comunic numai prin telegrame...

Cîte n-aș avea să-ți spun? (Sper totuși să ți le spun într-o zi.) De cîțiva ani, abandonasem oarecum preocupările indianistice — și, chiar la Universitate, mă limitam la repetarea, din doi în doi ani, a unui curs mai vechi (From the R̥g Veda to the Bhagavad Gītā). De curînd totuși, vechea mea pasiune părea că se reaprinde (pe de o parte, p[en]t[ru] că redactam cîteva capitole indiene din ceea ce îmi place să numesc *opus magnum*, pe de alta, p[en]t[ru] că reușisem să-l invit pe Dumézil p[en]t[ru] șase luni și studiam împreună, călăuziți mai ales de Van Buitenen, anumite episoade din Mahābhārata). Cartea D-tale îmi sosește într-un asemenea „moment...”, și îți mulțumesc. *Introducerea* la *B[hagavad] G[ītā]* este remarcabilă — iar p[en]t[ru] mine personal, care-ți cunoșteam studiile de logică și gramatică, surprinzătoare și „exaltantă”, p[en]t[ru] că îmi revelează anumite preocupări fundamentale pe care doar le întrezăream pînă acum.

Plecăm la Paris pe la 1 sept[embrie] și rămînem pînă la 15 oct[ombrie]. Inutil să-ți spun cît de mult m-aș bucura să ne întîlnim. Îți voi trimite cel mai recent studiu îndată ce voi primi extrasele. Dar spune-mi, te rog, ce carte sau studiu, de-ale mele sau ale altora, te-ar interesa — și voi fi bucuros să ți le trimit. Adresa pînă la 10–12 oct[ombrie]: 4, Place Dullin, Paris 18^e. Cu cele mai sincere urări, al D-tale,

Mircea Eliade

Publicată în volumul Sergiu Al-George, *Corespondență*, coordonator dr. George Anca, Biblioteca Pedagogică Națională I. C. Petrescu, ediția a II-a, 1999, pp. 66–67

* Sergiu Al-George (1922–1981), medic, vestit sanscritolog, implicat în procesul Noica, își petrece peste cinci ani în închisoare (1958–1963). Opere de bază: *Filosofia indiană în texte* (1971). *Arhaic și universal* (1981).

II

[Antet tipărit]

History of Religions

12 noiembrie 1973

Dragă Sergiu Al-George,

Mulțumiri pentru scrisoare, și câtă bucurie mi-a făcut bucuria D-tale! Mă bucur, de asemenea, că ți-au sosit cărțile. Vei primi curînd, de la Gallimard, *Fragments d'un journal*. L-am trimis, tot prin editură, lui Dinu și altor prieteni și colegi români. Sînt curios să știu cîte exemplare vor ajunge la destinație!

Port mai demult „în mine“ o lungă scrisoare către D-ta. Nu va fi aceasta de față. (Am prea multe pe cap. De aceea încă nu i-am scris lui Dinu.) În grabă, vreau doar să te rog să pregătești un *curriculum vitae*, cu bibliografie completă (dacă se poate, și cîteva extrase), pe care să le adresezi Profesorului I. A. B. van Buitenen, Chairman Committee on Southern Asia Studies, Foster Hall, University of Chicago. În cazul cînd nu dispui de extrase *importante*, îmi trimiți *mie* referințele bibliografice exacte, și voi căuta să le fotografiez aici; apoi, le voi preda personal lui van Buitenen. (Îi apare zilele acestea primul Imn din traducere *M Bharata*.)

Îndată ce-mi vin în fire, pregătesc un pachet cu cărți și extrase, și ți-l trimit prin avion.

Mi-ar fi plăcut să fi fost aici acum cîteva zile, cu prilejul Congresului Asociațiilor Americane p[en]t[ru] Studii Religioase. Am ținut conferința de deschidere — „Mythologies of Death“ în fața a... 2 000 de ascultători. Și am revăzut. *împreună*, vreo

cincisprezece profesori, foști elevii mei, și m-am convins încă o dată că nu mi-am pierdut timpul „profesînd” în U.S.A. În oct[ombrie] 1974, se va ține la Santa Barbara un colocviu despre M[ircea] E[liade], și comunicările vor fi tipărite în volum. Ce admirabil ar fi să poți participa și D-ta!

Soția mea și cu mine îți transmitem cele mai prietenești salutări.

Îți strîngem mîna, al D-tale,

Mircea Eliade

Publicată în volumul Sergiu Al-George, *Corespondență*, coordonator dr. George Anca, Biblioteca Pedagogică Națională I. C. Petrescu, ediția a II-a, 1999, pp. 70–71

III

[Antet tipărit]
History of Religions

6 iunie 1976

Dragă Sergiu,

Tocmai voiam să-ți scriu, mulțumindu-ți p[en]t[ru] *Limbă și gîndire*, cînd am primit scrisoarea D-tale, cu vestea bună că ți-au parvenit cele două cărți. Am citit cu încîntare, profit și entuziasm primele cinci capitole din *Limbă și gîndire*. Nu credeam că semioza mă va interesa vreodată! Ai compus într-adevăr o carte importantă. Ce păcat că n-o pot citi decît românii! Am să continuu lectura (cap[itolul] VIII se anunță senzațional) la Paris, unde plecăm săptămîna viitoare.

Reflecțiile D-tale pe marginea *Istoriei* I sînt pertinente și pline de sugestii. Va trebui cu orice preț să închei vol. III, căci numai în ultimele capitole se va înțelege (sper!) interesul ei, subtilitatea perspectivei în care m-am situat compunînd această carte. (Cum ar spune Dinu, am încercat să „salvez” *tot...*). Am făcut greșeala de a tot amîna redactarea definitivă, mulțumindu-mă să scriu schițe „provizorii”, adică ori prea elaborate, ori prea concise. Am pierdut astfel cel puțin șase ani... De aceea,

mi-am propus să nu scriu nimic altceva (bineînțele, afară de literatură) pînă nu închei vol. III. (Dar tot sper să redactez măcar cîteva capitole din *Mythologie de la mort!*)

Urîndu-ți vacanțe bune și multă sănătate, și, din partea lui Christinel, cele mai bune amintiri, al D-tale cu prietenie,

Mircea Eliade

Publicată în volumul Sergiu Al-George, *Corespondență*, coordonator dr. George Anca, Biblioteca Pedagogică Națională I. C. Petrescu, ediția a II-a, 1999, p. 76

IV

[Antet tipărit]
History of Religions

4 martie 1979

Dragă Sergiu,

Mulțumiri (foarte sincere) p[en]t[ru] scrisoarea din 29 ianuarie. Orice autor e fericit — și flatat — cînd descoperă un asemenea cititor; dar încă-i unul ca mine? (atît de greu, deo-camdată, de parcurs în întregime). Sînt mai ales încîntat că prețuiești *L'Épreuve du labyrinthe*; ai înțeles *de ce* este „cheia” producției mele... Dar, cum spui, ce păcat că Rocquet nu cunoaște [decît] fragmentar și aproximativ scrierile românești. Care, fără ca nimeni să bage de seamă, au crescut în ultimii cinci–șase ani cu vreo 2 000 de pagini! Numai cîteva s-au tipărit în limba în care au fost scrise (... — adică, ți-a ajuns, în toamna 1977 — volumul de nuvele *În curte la Dionis?*). Există și o versiune germană: *Phantastische Geschichten* (320 p., Insel Verlag, 1978). Restul a apărut, sau stă să apară, tot în germană; în afară de cele citite în *Cahier de l'Herne*, o nuvelă *Die Pele-rine*, un mic roman, *Der Hundertjährige* (1979) și se traduce acum ultimul roman (terminat la 28 februarie!): *Nouăsprezece trandafiri*. Cum toate sînt, oarecum, în „genul *Mîntuleasa*”, nu cred că voi putea apărea imediat în țară. Le voi tipări la Paris. Și, p[en]t[ru] că sîntem la rubrica bibliografie: Gallimard va pu-

blica la toamnă vol. I din Autobiografie (1907–1937), iar în primăvara 1980, urmarea I. *Journal*. Și, deo concedente, vol. III, partea I, din *Histoire*, în iarna sau primăvara 1980.

„Să nu uit că ești unul din puținii care au înțeles *creativitatea* „sincretismului“! Te îmbrățișez cu prietenie,

Mircea Eliade

Publicată în volumul Sergiu Al-George, *Corespondență*, coordonator dr. George Anca, Biblioteca Pedagogică Națională I. C. Petrescu, ediția a II-a, 1999. pp. 81–82

CĂTRE CONSTANTIN AMĂRIUȚEI*

Joi, 10 iunie 1954

Dragă Amăriuței,

Ți-am citit romanul, în două seri. E excelent! Te felicit din toată inima. Este extraordinar de dens, dramatic, exact și totuși transparent (așa cum îmi place mie literatura). Ce m-a uluit, este măiestria D-tale: parcă ai fi un „clasic“, care te-ai fi amuzat să-ți scrii al patruzecilea roman. Perfectă stăpânire a mijloacelor. Aproape că nu mai ai nimic de învățat... (și-mi pare rău...). Dă-mi, te rog, un telefon, TRO 52–01, între orele 11–14. Sînt liber mîine, vineri, după șase jumătate, și am putea să ne întîlnim. Mi-am îngăduit să satisfac curiozitatea soției mele, și am lăsat-o să citească. Sper să nu te superi.

Cu toată prietenia, al D-tale,

Mircea Eliade

Publicată de destinatar în *Jurnalul literar*, IX, nr. 17–18, septembrie 1998, p. 15

* Constantin Amăriuței (pseudonim Constantin Amariu) (n. 1923, Focșani), licențiat al Facultății de Litere și Filosofie din București. Din 1947, guvernul francez i-a acordat o bursă de studii la Paris, unde domiciliază și în prezent. În 1954, îi apare romanul *Le Paresseux*, distins cu Pre-

miul „Rivarol“. Alte opere: *La Fiancé du silence*, *L'Église au service de la liberté*. În ultimii ani, C. Amărieuței este colaboratorul *Jurnalului literar* din București.

CĂTRE AMBASADORUL ROMÂNIEI

25 aprilie 1977

Stimate Domnule Ambasador, îmi cer iertare că răspund cu mare întârziere scrisorii Dvs. din 22 martie. Ne-am întors de la Paris la 10 aprilie, și de-atunci am fost peste măsură de hărțuit.

În scrisoarea expediată acum câteva zile Domnului Dr. Burghiele, am încercat să explic de ce nu pot accepta invitația Academiei Române.

Cu sincere sentimente,
al Dumneavoastră,
Mircea Eliade

CĂTRE GHEORGHE ANCA

[Antet tipărit]

15 aprilie 1973

Stimate Domnule Anca,

Îmi cer iertare că răspund cu întârziere la scrisoarea D-tale de la 28 martie, dar am avut mai multe „deadlines“ care mi-au blocat corespondența cam două săptămîni. Îmi pare rău că tocmai anul acesta nu ne vom opri la Roma — în orice caz, nu înainte de septembrie (cînd *s-ar putea*), dar încă nu sînt sigur. După întoarcerea din Finlanda, vom fi la Paris toată luna septembrie. Poate te repezi D-ta, dacă reușești să-ți prelungești șederea.

Din păcate, n-am primit cele două cărți (uneori, pachetele întârzie două-trei luni, alteori se rătăcesc. Același lucru se întâmplă și cu multe din cărțile pe care le trimit personal de aici. Foarte puține ajung în țară. M-am resemnat să le expediez anonim, prin edituri sau librării. Dar câtă bătaie de cap, inutilă și umilitoare!...).

De la C[onstantin] Noica, n-am mai avut vești din ianuarie. Indirect, am aflat că astă-iarnă ar fi suferit — dar nu știu de ce. Sper că e, acum, restabilit. I-am scris din nou.

În speranța că ne-am putea totuși întâlni la Paris și cu urări de bine (și noroc!), al D-tale,

Mircea Eliade

P. S. M-am bucurat aflînd din scrisoarea D-tale că M[ircea] Malița cunoaște și admiră lucrările mele. Aveam impresia că „oficialitatea” mă ignoră total.

Publicată de destinatar în *Emigrantul*, I, septembrie 1990

CĂTRE ION ARGINTESCU

București, 5 septembrie [1935]

În ceea ce mă privește, cred că lucrările publicate pînă în prezent, ca și cele în curs de publicare, nu sînt decît ciome provizorii.

Solilocvii este complet epuizată (faptul nu se datorește succesului, ci unei neînțelegeri cu tipograful, care a vîndut jumătate din ediție ca hîrtie de împachetat). Totuși, vă făgăduiesc să caut un exemplar pentru D-stră. Este un carnet la care țin și acum.

[Mircea Eliade]

Publicată de Nicolae Florescu în *Manuscriptum* nr. 3/1982, p. 141

CĂTRE NICOLAE ARGINTESCU-AMZA*

I

București, 5 septembrie [1934]

E vorba să se creeze, în zece—cincisprezece zile, un Institut de Studii Orientale, sub patronajul Fundațiilor Regale¹, cu un buget minim deocamdată, dar cu perspective vaste în viitor. Secretarul acestui Institut voi fi eu. N-am dorit acest post. (M-aș fi mulțumit să lucrez altceva în cadrele Institutului, dar se pare că nimeni nu e dispus să-și ia pe cap această sarcină. În plus, Regele singur dorește o conducere „tînără“.)

Ce se întîmplă acum? Primul lucru, trebuie să amîn toate planurile, pînă ce se vor defînitiva operațiile de fundare. Al doilea, trebuie să lucrez la planul de activitate (profesori străini, săli de cursuri, bibliotecă, patronaj financiar etc.). Mi s-au schimbat deodată toate „perspectivele“. Totuși, nu regret nimic. De mult visam să scap de Universitate, unde numai o revoluție ar putea face ceva, și să lucrez într-un domeniu propriu (istoria religiilor, orientalistică). La Institut, aș putea, înainte de orice, crea o mare bibliotecă de studii. De aceea, am fost informat că va trebui să plec la Berlin prin preajma Crăciunului, pentru a cumpăra biblioteci de la anticari. Deocamdată, nu știu nimic, mă mulțumesc să sper.

Nu pot uita că azi ar fi trebuit să mă găsesc la Berlin. Pur și simplu, mi se face rău cînd mă gîndesc. Totuși, s-ar putea ca această „jertfă“ să însemne o nouă etapă în viața mea. Adică: o leafă sigură, o bibliotecă bogată și libertatea vacanțelor pentru călătorii. Voi afla totul în două săptămîni...

[Mircea Eliade]

Publicată de Nicolae Florescu în *Manuscriptum*
nr. 3/1982, p. 138

* Nicolae Argintescu-Amza (1904–1973), critic de artă, traducător, autor al monografiilor *Lucian Grigorescu* și *Vermeer*, precum și al volumului de eseuri *Expresivitate, valoare și mesaj plastic*.

¹ Acest Institut de Studii Orientale a rămas doar în proiect.

II

16 octombrie [1934]

Revista *Azi*, culeasă de trei luni, încă n-a ieșit pe piață. Aștept să îmi întâlnesc pe Zaharia Stancu zilele astea...

*

Un grup dintre membrii *Criterionului* au scos o revistă bilunară, cu același nume. Ți-am trimis primul număr. Este calchiat după *Ideea europeană*; cu știință și cu voință, de altfel.

*

După o lungă odihnă, Dan Botta a tipărit prima parte dintr-un eseu asupra muzicii, *Charmion*¹ (în *Gândirea*). Este singurul lucru interesant de aici. Nu l-am citit încă.

Eu, de la întoarcere, trăiesc săptămîni de larvă, ocupat să-mi pun la punct lucrarea de care ți-am vorbit și să corectez culegerea de articole. (Titlul încă nu l-am fixat.) De aceea, și scrisoarea asta este foarte exterioară. Aștept să-mi comunici oarecare impresii asupra *Întoarcerii din Rai* (singura carte care contează, pentru mine, din cele tipărite), ca să putem relua firul comunicativ de la Berlin.

Eu nu fac altceva decît să mă pregătesc de plecare. Pentru că am foarte mult timp al meu, liber, mă trudesc să profit de el. Noica își amîină și el plecarea pînă la toamnă. Deocamdată, stă la Sinaia, pentru tot restul anului, traducînd pe Kant și pe Euclid. Cioran s-a înapoiat din Germania. Nu l-am văzut. Nae Ionescu este foarte bine dispus și foarte rău dispus. *Cuvîntul* nu reapare. *Gândirea* pregătește un număr special, închinat lui Blaga.

[Mircea Eliade]

Publicată de Nicolae Florescu în *Manuscriptum* nr. 3/1982,
pp. 138–139

¹ Cartea lui Dan Botta *Charmion sau despre muzică* a apărut la București în 1941.

III

Duminică, 10 noiembrie [1934]

Am fost atît de zăpăcit săptămîna trecută din cauza Universităţii. P. P. Negulescu — pe care l-am implicat în cîteva articole din *Vremea* — s-a opus ca eu să mai țin anul acesta cursul de metafizică. În sfîrșit, prin surprindere, am deschis ieri cursul, asupra problemei lui *esse* (cum s-ar spune). Nu fac decît metafizicile asiatice și filozofia prearistoteliană. Mă plictisește faptul că opoziția nu mi s-a făcut pe temeiuri serioase (că nu am lucrări, de pildă, că public numai „romane“), ci pentru simplul motiv că am avut „lume“ în sală. Destul de dezgustător.

*

L-am întîlnit și pe Dan Botta, foarte fericit că studiul despre poezia lui va vedea în sfîrșit lumina tiparului.

*

Eu sînt obositor de ocupat cu exasperanta mea lucrare, de care aș vrea să mă scap cît mai repede. În afară de năpasta asta, nu prea fac mare lucru. Volumul de articole apare și se numește *Oceanografie* din motive editoriale (adică a fost anunțat de doi ani, și titlul e cunoscut publicului). Cum autorul nu prea are cuvînt în chestiile astea, și cum sînt încîntat că s-a găsit un editor și pentru asemenea carte — accept.

*

Mă gîndesc mereu la Berlin. Deși banii de care dispun anul acesta sînt mult mai puțini, totuși sper să viu, pe cheltuială proprie, la vară. Mi-e teamă numai să nu înceapă războiul. Se aud lucruri penibile despre Saar — și nu pe stradă, ci în cercuri politice de oarecare însemnătate. Veștile astea mă călugăresc pur și simplu.

[Mircea Eliade]

IV

București, 3 decembrie 1934

Viața pe care mi-am propus s-o duc pînă la redactarea definitivă a lucrării mele este cu desăvîrșire lipsită de orice interval pur, liric sau de „cunoaștere“. Cu un instinct viguros, mă apăr contra oricărei încercări de a gîndi, de a relua controverse vechi, de a simți chiar. Îmi dau seama că numai o perfectă stare de larvă îți permite, aici la București, să poți duce ceva la sfîrșit. Mă afund tot mai adînc în această stare, mai ales că nădăjduiesc să ies din ea în vreo două—trei luni.

[Mircea Eliade]

Publicată de Nicolae Florescu, în *Manuscriptum* nr. 3/1982, p. 140

V

3 ianuarie 1935

Numai cîteva fapte. Mai întîi, lucrarea mea, care mă menține fără să vreau într-o doctă stupiditate. Apoi, un eveniment penibil: polemica dusă de *Credința* (adică de Zaharia Stancu, Sandu Tudor și Victor Medrea) și ajutată de *Curentul* (N. Roșu), *Naționalul Nou* (Zaharia Stancu etc.), polemică, sau mai degrabă porcăială, contra lui Petru Comarnescu, Mircea Vulcănescu și A. Chr. Tell, acuzați de... pederastie. Totul a pornit de la un recital magnific al lui Gabriel Negry, care a despletit furiile Floriei Capsali. Stancu a fost găsit (omul acesta s-a schimbat enorm în ultimul timp, a ajuns un fel de pamfletar violent și cam șantajist). Au fost două săptămîni de lături, cum n-a mai cunoscut presa românească. Mircea Vulcănescu a bătut pe Sandu Tudor, Tell tot pe Sandu Tudor, s-au provocat vreo opt dueluri (dar nu s-a consumat nici unul, din cauza descalificării reciproce) — în sfîrșit, acum toată lumea e în fața Justiției. Prin ce miracol n-am fost încă acuzat de homosexualitate (cînd există textul din *Isabel...*) n-am priceput încă nici astăzi.

În urma acestor barbarii imunde, eu am încetat orice raport cu sus-numitul grup. Fără a acorda vreo însemnătate oarecare acestei sciziuni, firește. Puțină igienă, și atît...

*

S-au publicat o sumă de cărți, printre care și *Ioana* lui Holban. Am citit-o cu aceeași bucurie cu care citesc orice scrie el — dar mi s-a părut stearpă, mai minoră decît *O moarte...* deși, trebuie să recunosc, pe alocuri m-a încîntat peste măsură. Ce se va întîmpla cu proza lui Holban de aici încolo? Mi se pare c-a ajuns la un punct mort. Încă un pas — și îngheață în sterilitate. Ce crezi? În schimb, a apărut o carte *mare*, cu adevărat mare: *Steaua robilor* de Henriette Yvonne Stahl. Ți-aș rețomanda-o îndeosebi. Mi se pare că o asemenea carte apare o dată la zece ani. N-am nici o simpatie pentru autoare — pe care n-o cunosc — și nici un respect pentru proza feminină.

Vreau să lucrez cît mai stupid și mai mult acum, ca să-mi pot face de cap la Stadtsbibliothek, la vară.

[Mircea Eliade]

Publicată de Nicolae Florescu în *Manuscriptum* nr. 3/1982,
pp. 140–141

VI

14 ianuarie 1936

Azi nu mai apare. Eu nu mai am nici o relație cu băieții de acolo, în special Zah[aria] Stancu. (Sînt destul de compromis cu „literatura“ pe care o public; mă lipsesc deci de comerțul cu literaturii tineri.)

*

Are să-ți vină foarte greu la întoarcerea în țară. Ai înghițit atîtea muzee, atîtea concerte — ai să suferi îngrozitor. De altfel, observ chiar din scrisul D-tale o anumită dezromânizare. Chiar cuvintele românești din poeme sînt descărnate, purificate, aeriene. Îți spun foarte sincer (și eu am trecut printr-o asemenea fază, după trei ani de experiență indiană), lucrul acesta mi se pare grav. Nu te mai interesează țara. Ce-ai putea face? Să rămîi toată viața în Germania? Ar fi ideal — dar ar fi oare tot atît de fertil, de semnificativ? Ai putea *crea* în *Nemția*? Acolo nu mai

ai anumite obstacole — de mediocritate, de zgură, de prostie —, obstacole proprii României noastre. În schimb, ai o sumă de alte obstacole — cu care un român nu are ce face.

*

Cranach era de mult un mister pentru mine. Acum începe să-mi placă. Vai, din nefericire sînt teribil de necultivat în istoria artelor europene. Dacă aş putea trăi mai mult şi dacă aş putea avea un an european numai pentru asta?

*

N-aş îndrăzni să te rog atîtea lucruri, dacă asemenea lucruri n-ar fi reprezentative pentru condiţia de muncă a ştiinţei româneşti. Iată la cîte complicate operaţii trebuie să recurg, ca să consult — sau măcar să ştiu ce cuprinde — o carte!...

*

...despre *Şantier*. Este o carte la care ţin foarte mult. Regret că a trebuit să public numai fragmente.

Tipărirea tezei mele merge foarte greu. În primăvară, va apărea totuşi, şi voi fi mai liber. De altfel, cu cărţile astea s-a încheiat un ciclu — şi voi începe o altă viaţă. Hip, hip, ura!

Aici, lucrurile merg din ce în ce mai greu. Se câştigă anevoie chiar un minim de trai decent. Dacă n-aş avea din cînd în cînd cîte un roman, aş trăi la mahala, fără cărţi şi chiar fără tutun.

[Mircea Eliade]

Publicată de Nicolae Florescu în *Manuscriptum* nr. 3/1982, p. 141

VII

21 aprilie 1936

Cartea mea iese de sub tipar zilele acestea. Am muncit ca un dobitoc să-i fac indexul. În sfîrşit, am scăpat de o pacoste (care mi-a luat un timp enorm, tocmai pentru că mă încăpăţînam să păstrez vechea versiune, din India, în loc să rescriu întreaga carte).¹

*

...intenționam să-ți scriu în prealabil o scrisoare de explicații personale. Adică să-ți explic de ce nu m-ai înțeles. Niciodată nu m-am gândit la o solidarizare cu esențele balcanice ale românismului. Cred enorm într-o Românie în eternitate, care începe de la Cucuteni și se va stinge într-un Plato românesc. Sîntem înțeleși pe „chestia asta”. Totuși, și această esență a României veșnice suferă — la o prea mare depărtare, la o prea lungă absență. De ce — nu știu nici eu; dar sînt *sigur*. Trebuie să mai respiri puțin și la meridianul nostru. Să vorbești românește, să gîndești în românește, să iubești din nou fete de la noi. Poți, apoi, pleca unde vrei, oricît. Dar ești dator, pentru ființa D-tale, să vezi cum se face istoria aici — oricît s-ar face ea de mizerabil.

[Mircea Eliade]

Publicată de Nicolae Florescu în *Manuscriptum* nr. 3/1982, p. 142

¹ Referiri la „calvarul” cu *Yoga*.

VIII

București, 18 mai [1936]

Mîine sau poimîine, apare, în sfîrșit, *Yoga*. A avut cele mai stranii ghinioane. Compoziția tipografică a durat din decembrie și pînă în aprilie — în timp ce alte cărți ale „Fundațiilor” se tipăresc în cel mult trei săptămîni. Iar după ce *Yoga* mea a fost tipărită și broșată, descoperim o excepțională greșeală chiar în „dedicație”, și încă două-trei grave erori în *Prefață* — așa că a trebuit să desfacem cartea, să retipărim 16 pagini etc. etc. Totuși, mi se spune că în două zile această carte bătrînă și îmbătrînită va apărea.

*

...au apărut de curînd cîteva volume *remarcabile*: bunăoară, *Tinerețe* de Lucia Demetrius și *Thanatos* de Ion Biberi.

*

Eu sînt acum într-o perioadă cu desăvîrșire idioată. Ediția Hasdeu — la care, după cum știi, lucrez de doi ani — intră pen-

tru ultima oară pe șantier. Trebuie s-o predau tipografiei în miezul verii. Scap de o belea care mi-a mîncat sute de zile și de nopți și care nu-mi va aduce aproape nimic. Dimpotrivă, dacă se va strecura vreo virgulă în plus, voi fi înjurat că n-am spirit critic. Pe Hasdeu îl iubesc atît de mult, încît mi-am luat acest risc — cu toate că sînt mai mult ca oricînd încurcat în riscurile mele personale. (Asta se cheamă, la noi, că sînt un autor cu activitate multiplă; adică, se înțelege, superficial!)

Vreau să plec la Berlin pe la începutul lui iulie. Pentru asta, îmi trebuie bani. Bani — deci roman. Editorul îmi poate da 20 000 lei direct, contra manuscris. Și acest manuscris îl voi pregăti în cele șase săptămîni care-mi rămîn pînă la plecare.

[Mircea Eliade]

Publicată de Nicolae Florescu în *Manuscriptum* nr. 3/1982. p. 142

IX

București, 25 iunie [1936]

...sînt două posibilități: 1. ori plec din Buc[urești] împreună cu soția mea pe ziua de 6 iulie pentru a sta două luni la Berlin; 2. ori plec, singur, la Oxford, pentru trei săptămîni, pe ziua de 2–3 iulie, soția mea rămînînd să vină pe la sfîrșitul lunii iulie la Berlin, unde mă voi întoarce și eu, ca să petrec o lună și jumătate.

La Oxford, este un fel de adunare a lui *Oxford Group*; vor să trimită și un român (două condiții: să fie preocupat de problemele religioase, și să vorbească englezește; s-a nimerit să mă aleagă pe mine), dar, deși lucrările încep la 3 iulie, încă nu se știe dacă se vor găsi bani să mă trimeată etc.

În cazul cînd plec la Oxford, mă voi opri o zi la Berlin. Evident, te voi anunța telegrafic sau prin c[arte] poștală, ca să ne putem întîlni și aranja pentru cameră pe luna august. În celălalt caz, te voi anunța de asemeni cu cîteva zile mai înainte, ca să ne dăm întîlnire. Probabil că eu o să locuiesc tot la Charlottenburg, pentru că e mai multă liniște — deși drumul la Bibliotecă e destul de lung.

*

Cu devizele, se pare că nu e lucru greu, dacă ai proptele. Eu mă zbat ca un dobitoc moral, și mă trimit din birou în birou, pînă am ajuns isteric. Din nefericire, am foarte puțini bani. Dacă aș fi amînat călătoria pentru luna august, aș fi găsit mai mult; este un editor care mi-ar fi dat, contra manuscris. Dar mi s-a făcut lehamite de contracte și plec. Am o sumă de plictiseli cu pașapoartele (militărie, fiscul etc.).

[Mircea Eliade]

Publicată de Nicolae Florescu în *Manuscriptum* nr. 3/1982, pp. 142–143

X

București, luni. 27 septembrie 1936

După ce m-am întors, am încercat întîi să-l văd pe Gusti. N-a fost chip pînă acum. Lipsește mereu. Am fost de două ori la comisie, fără rezultat. Valaori¹ lipsește și el. Îl aștept din nou săptămîna aceasta.

*

Nu mă pricep cum să forțez ușile. Orice student îndrăzneț are mai multă „trecere” decît mine. Nici măcar nu pot pătrunde pînă unde aș avea oarecare șanse. Portarii mă intimidează.

*

Am avut cîteva neazuri care m-au paralizat două săptămîni. Paralizia, pentru mine, înseamnă sărăcie. Văd cu groază că se apropie termenul de chirie și eu n-am „manuscris”. Aici am ajuns, după douăsprezece volume publicate, și după atîtea „succese”.

[Mircea Eliade]

Publicată de Nicolae Florescu în *Manuscriptum* nr. 3/1982, p. 143

¹ E vorba de Iuliu Valaori (1867–1936), lingvist și filolog, specialist în indo-europenistică, profesor de limbi și literaturi clasice la Universitatea din București.

XI

20 februarie 1937

Măria Sa Domnul Profesor Gusti e foarte greu de găsit; cînd aici, cînd la Paris, este pur și simplu „terifiant”. Am dat ochii cu el, alaltăieri.

*

Plătesc polițe vechi: contracte, angajamente, manuscrise ne-terminate, lucrări lăsate baltă. Între altele, marea ediție Hasdeu, care acum se află sub tipar și mă omoară cu variantele, bibliografiile și corecturile. Sînt mulțumit de un singur lucru: că Hasdeu va intra în literatura și cultura românească asemenea unui Luceafăr.

Astă-toamnă, sub presiunea chiriei, am scris o lungă nuvelă — pe care editorul a numit-o roman —, *Domnișoara Christina*. Nu ți-am trimis-o, pentru că nici eu nu știu ce să cred despre ea. Este cea mai discutată carte a mea: contestată de critică, total, și socotită de anumiți și inteligenți amici ca un cap de operă.

Vine acum primăvara, cu o altă chirie. Va trebui să mă închid în casă și să scriu ceva. Altfel nu se poate; sau, mai precis, se poate (leafă, sinecură), dar nu vreau eu, căci o funcție oarecare mi-ar fura un timp enorm. Prefer să mă omor de două ori pe an, cîte o lună — și restul anului să fiu liber.

*

Mă apropii de al 30-lea an al vieții mele și mă silesc să consum toate silozurile de „experiență” și de „erudiție” care mă apasă. Sînt hotărît să închei o etapă — cea de larvă — și de aceea fac un ultim efort de asimilare, de critică și de respingere. Mă pregătesc să scap de cîteva mii de ani — cum ar spune Emil Cioran. Cu o săptămînă înainte de plecarea mea în India, aveam o singură obsesie: să-mi lămuresc cîteva puncte din filozofia Renașterii și să sfîrșesc cîteva cărți de citit. Am făcut lucrul acesta pînă în ultima noapte. M-aș fi înăbușit dacă aș fi plecat în India cu lucruri sfîrșite pe jumătate...

Mi se întîmplă acum o încurcătura similară. Nu pot împlini treizeci ani fără să fi sfîrșit ca lumea etapa I-a: larva de bibliotecă, de stradă, de șantier. Îți închipui acum cu ce bolovani trebuie să lupt.

*

Am fost la înmormântarea lui Holban. Deprimant prin frivolitatea, lipsa de solemn și de semnificații a incinerării. Un gramofon ruginit care cânta din Bach. Oamenii care stăteau jenați, fără să fie triști — fără să poată fi triști —, așteptând ceva ca în salonul unui dentist. Holban, care era un persecutat de groapă, de ritual, de descompunerea în pământ — și care și-a ales un asemenea itinerariu.

[Mircea Eliade]

Publicată de Nicolae Florescu în *Manuscriptum* nr. 3/1982,
pp. 143–144

CĂTRE ȘTEFAN BACIU*

16 aprilie 1981

Dragă Ștefan Baci,

Prin anumite poeme, prin Caietele *Mele*, prin cărțile de amintiri pe care le-ai publicat în ultima vreme — dumneata ai darul să mă proiectezi în fabulosul *illud tempus* al adolescenței și tinereții mele. Cine ar fi putut bănuî, acum, în aprilie 1981, că pregătești un Caiet consacrat poetului *Mihail*? M-am trezit deodată la Calcutta, în pensiunea doamnei Perris, din 82 Ripon Street, într-o noapte fierbinte din vara 1929, când scriam dedicația romanului, chiar atunci încheiat, *Isabel și apele Diavolului*. Dedicatia enigmatică și, din păcate, oarecum pretențioasă: „Lui Mihail și oarbei Lalu, cerșetoarea din Babu-Street, închin această carte“...

Nu-mi dau seama câți dintre contemporanii mei au știut vreodată că *Mihail* era actorul și regizorul Haig Acterian. Ne cunoșteam din 1918, din clasa I la Liceul „Spiru Haret“. Ne-am împrietenit repede și am rămas buni prieteni pînă la plecarea mea spre Londra, în primăvara 1940. Nu voi încerca să rezum aici ce-am scris pe îndelete în *Amintiri*. Aș vrea să-l evoc mai

ales pe *Mihail*, dar ce-aș mai putea spune? Era un poet de o neobișnuită modestie. Multă vreme, după întoarcerea mea din India, nici n-am știut că mai scrie versuri. Îl consideram confiscat în întregime de problemele teatrului, în primul rînd de regie. Cred că n-a avut decît două pasiuni: Teatrul — și Marietta Sadova, de care se îndrăgostise încă din liceu...

Eram la Lisabona cînd, în 1943, am auzit că Haig „dispăru-se“ în campania din Rusia. Cîtva timp după aceea, am aflat că era prizonier și că învățase bine rusește. Au trecut ani după ani, și nici un semn de viață. Ultimul zvon mi-a ajuns, prin 1950, la Paris: *Mihail* conducea o trupă de teatru, în Caucaz. M-am încăpățînat să cred, pentru că, fusesem informat, numele lui figura încă pe lista „dispăruților“. Îmi spuneam că, probabil în urma unui traumatism, rămăsese amnezic. Iar cînd a reînceput o nouă viață, sub un alt cer, într-o altă limbă — ce-ar fi putut face altceva decît Teatru?

În scrisoarea dumitale, mă asiguri că Mihail „a căzut în 1943, în Cuban“ — și sînt nevoit să te cred. Dar dacă *totuși*... După cum prea bine știi, uneori legenda e mai *adevărată* decît realitatea istorică.

Al dumitale cu vechea prietenie,

Mircea Eliade

Publicată de destinatar în revista *Melc*, XVI, nr. 55,
octombrie 1981, pp. 1–2

* Ștefan Baciu (1918–1993), poet, traducător și memorialist aflat din 1946 în exil. Autor al volumelor *Poemele poetului tînăr* (1936) și *Praful de pe tobă* (1980).

CĂTRE CEZAR BALTAG

I

Pe plic: Mr. Cezar Baltag
The May Flower 710
Iowa City, Iowa

[Antet tipărit]
History of Religions

16 aprilie 1973

Stimate Domnule Baltag,

Multe mulțumiri pentru scrisoare și pentru cărțile dăruite. Soția mea și cu mine vom fi bucuroși să vă întâlnim, la noi acasă, luni, 23 aprilie, oricând după ora 4.00 (până atunci, sînt prins cu cîțiva studenți...)¹. Dacă ora nu vă convine, veniți pe la 7.00: vom cina alături, la restaurantul universității, apoi vom sta de vorbă la noi. Sau, atunci, marți, 24 aprilie, după ora 2.00. Telefonul nostru este: D Orchester 3-4282.

În orice caz, pe săptămîna viitoare,

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, București

* Cezar Baltag (1939-1997). poet și eseist, redactor-șef al revistei *Viața românească*. Opera: *Madona din dud*. *Unicorn în oglindă*. *Dialog la mal*, *Euridice și umbra*, *Paradoxul semnelor*. A tradus cele trei volume ale *Istoriei credințelor și ideilor religioase* de Mircea Eliade (Editura științifică și enciclopedică. București, 1981, 1986. 1988).

¹ În primăvara anului 1973, Cezar Baltag se afla cu bursă în S.U.A.

II

Pe plic: Mme et M. Cezar Baltag

Drumul Murgului nr. 4

Bloc C-4, sc. 4, ap. 45, București 4

[Antet tipărit]

History of Religions

31 oct[ombrie] 1973
[încheiată la 10 noiembrie]

Dragă Domnule Cezar Baltag,

Multe mulțumiri pentru scrisoarea din 28 august și pentru *Moromeții*, I-II, pe care le-am găsit la înapoierea noastră din Franța. Vă mulțumim, de asemenea, la amândoi, pentru fotografiile copiilor, în ale căror priviri am regăsit *senina* melancolie a primăverilor bucureștene...

Inutil să-ți spun cu cât interes am citit și recitit exegeza pe care o schițezi *Curților lui Dionis*. Cum prea bine ai remarcat, Leana, cu toate „valențele” ei lunare și artemice, introduce o altă mitologie. Din păcate, cele două texte — *Mîntuleasa* și *În curte*... alcătuiesc doar *începutul* unui ciclu de povestiri și mici romane. Ciclu în bună parte în stadiu de proiect. Sper să-ți pot trimite, pe curînd, o lungă nuvelă — *Uniforme de general* (apărută în *Ethos*, I, Paris 1973) —, în care vei întâlni cîteva personaje pe care nu le cunoști, dar care te vor interesa *mai ales* în povestirile ulterioare, cînd se vor încrucișa cu Marina, Leana și bătrînul Fărîmă. Cu puțin noroc, sper să închei cel puțin două din ele în iarna aceasta...

Este, probabil, încă o dovadă de naivitate din parte-mi să mă las antrenat, la 66 de ani, într-o atît de complexă „mitologie bucureșteană” care își va găsi cititorii într-un viitor incert, cînd poate *asemenea* proze nu vor mai interesa...

Dar toată „productivitatea” mea, din 1945 încoace, s-a împlinit sub semnul incertitudinii. Așa că, neavînd alternativă, îmi vād de lucru înainte, ca și cum aș mai avea 40-50 de ani în fața mea.

Soția mea (Christinel! — nu Suzette, cum stă scris în „cartea de identitate”) vă trimite cele mai sincere urări de bine.

Al D-tale,

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca. București

III

[Antet tipărit]

History of Religions

21 martie 1974

Dragă Domnule Cezar Baltag,

Mulțumiri pentru scrisoarea din 24 februarie și pentru urările făcute de 9 martie.

Nu știu dacă ai primit scrisoarea mea din 10 noiembrie. Îți vorbeam, între altele, despre „ciclul” *Mîntuleasa* și-ți anunțam apariția nuvelei *Uniforme de general*. Am primit, în sfîrșit, cîteva extrase din nuvelă, și-ți trimit chiar astăzi acest text scris acum mai bine de doi ani. Săptămîna trecută, am încheiat o altă nuvelă — urmare a *Străzii Mîntuleasa* și a *Uniformelor...* Titlul (provizoriu): *Incognito la Buchenwald!*: Va apărea în *Ethos*, II, deci cam în 10–11 luni.

Am scris Editurii Gallimard să-ți trimeată, *recomandat*, un exemplar din *Fragments d'un journal*. Cu puțin noroc. îl vei primi pe la mijlocul lunii aprilie.

Christinel și cu mine vă trimitem urări de bine și de sănătate pentru D-ta, soția D-tale și copii.

Al D-tale,
Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, București

IV

[Antet tipărit]

History of Religions

2 mai 1976

Dragă Domnule Cezar Baltag și mult stimată doamnă,

Ca de obicei, răspund cu mare întîrziere! Am aflat din *Unicorn în oglindă* ceea ce mi-ați confirmat în scrisoarea din 3 aprilie — de pierderea fratelui, Nicolae Baltag¹. O asemenea durere numai Dumnezeu o poate alina. Cuvintele, cum știm cu toții, sînt neputincioase...

Am primit mai demult *Pictura țărănească pe sticlă*, și vă mulțumesc foarte sincer: e o podoabă în orice bibliotecă. Am recitat de curînd *Unicorn*, și unele poeme le-am citit și soției mele. Este, desigur, un mare pas înainte — nici nu mai știu dacă trebuie precizat: în poezia (sau poetica) lui Cezar Baltag.

Sper că *Histoire des croyances et des idées religieuses* I, expediată de Payot pe la 20 aprilie, a ajuns cu bine la destinație. Cu puțin noroc, vol. II va apărea în cursul anului viitor. Lucrez acum la al III-lea și ultimul volum.

Îmi pare rău că o altă nuvelă, „continuare“ la *Uniforme*, n-a fost tipărită și în extrase. Se numește *Incognito la Buchenwald*. În orice caz, va apărea pe la Crăciun un volum de nuvele (cîteva inedite), în care vor fi incluse toate textele scrise în ultimii opt ani. Evident, voi expedia volumul — direct de la editura din Paris.

Ca de obicei, petrecem și vara aceasta în Europa — de la 15 iunie vom fi la Paris (4, Place Charles Dullin, Paris 18^e). Tare ne-am bucura să ne reîntîlnim!... Soția mea vă trimite afectuoase salutări.

Cu prietenie. al D-stră,

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, București

¹ Nicolae Baltag (1940–1975), fratele lui Cezar, critic literar, autor al volumului *Polemos*.

V

[Antet tipărit]

History of Religions

11 decembrie 1978

Dragă Domnule Baltag,

Scrisoarea D-tale din 24 noiembrie mi-a adus vestea bună (și atît de rară!...) a primirii Caietului *L'Herne* și a volumului II din *Histoire*. Mă bucur că ți-a plăcut *Histoire* și îți mulțumesc că te-ai gîndit la traducerea ei în limba română. Evident, eu sînt de

acord, dar trebuie informat editorul Payot (în cazul când Editura enciclopedică s-ar hotărî să publice cartea).

Mi-e teamă însă că n-ai primit (toamna 1977!...) volumul de nuvele *În curte la Dionis*. Și, din nefericire, eu nu mai am nici un exemplar disponibil. (Poți însă ruga vreun prieten să-l ceară lui Leonid Mămăligă, la Paris.)

Soția mea și cu mine vă trimitem, D-tale și Doamnei Baltag, cele mai sincere urări de sănătate și de noroc pe anul 1979!

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca. București

VI

[Antet tipărit]

History of Religions

4 martie 1979

Dragă Cezar Baltag,

Mulțumiri pentru scrisorile din 26 și 31 ianuarie — și iertare că răspund cu întârziere; dar toată luna februarie am consacrat-o unui mic roman, *Nouăsprezece trandafiri*, pe care-l începusem în august–septembrie la Paris. La 28 februarie, l-am încheiat (330 pagini manuscris). Soția mea îl dactilografiază acum și va fi tradus imediat în limba germană (la aceeași editură Suhrkamp Insel, care a publicat în ultimii ani șase cărți de literatură, unele încă inedite — ca *Pelerina* și *Der Hundertjährige*, apărută zilele acestea)...

Mă bucur că ai putut avea *În curte*... Am trimis mai multe exemplare (cred, și D-tale), dar nu toate au ajuns la destinație.

Să sperăm că traducerea *Histoire I* va apărea. Te sfătuiesc să urmezi transcripția fonetică, precum în seria „Gândirea... în texte“.

În privința terminologiei indiene, îl poți consulta pe Sergiu Al-George. Cred că trebuie scris *Misterele de la Eleusis* etc. și *teologie*. Aici, te-ar putea ajuta C[onstantin] Noica; el a publicat traduceri și texte și pentru „specialiști“, și pentru marele public.

Histoire nu poate deveni un „best-seller“ (ca în Franța, Anglia și Germania), dar nu e totuși o carte de pură erudiție, deci îți poți îngădui o anumită libertate în transcriptii.

Cînd totul va fi pus la punct (contractul cu Payot etc.), îți voi trimite o listă de *errata* și cîteva completări bibliografice.

Soția mea și cu mine vă trimitem la amîndoi gînduri prietenești și urări de bine.

Al D-tale recunoscător (atîtea sute de pagini scrise cu mîna!),

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, București

VII

[Antet tipărit]
History of Religions

6 mai 1980

Dragă Domnule Cezar Baltag,

Mulțumiri pentru scrisoarea din 12 aprilie și *Dicționarul Lit[eraturii] Române*. Îmi cer iertare că sînt nevoit să utilizez această scrisoare-circulară. Mă aflu în preajma unei operații de cataractă, și puținele ceasuri de lucru care îmi sînt îngăduite trebuie să le consacru lucrărilor în curs.

Histoire III n-a apărut, și nici nu e redactată. Vei primi *Mémoire* I (1907–1937) de la Gallimard. Îți trimit de aici *La Nostalgie des origines*.

Dacă voi fi mai bine și voi avea timp, voi trimite de la Paris (după 10 iulie) o listă de *errata* și completări bibliografice pentru vol. I–II.

Cu prietenie, al D-tale,

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, București

VIII

4, Place Charles Dullin

Paris 18^e

9 iunie 1980

Dragă Cezar Baltag,

Mă bucur că ai primit cărțile; mă bucur, de asemenea, că ți-a plăcut *Tinerețe*. Sper să-ți pot trimite în curînd alte două texte literare.

I-am scris demult Dlui Aurel Martin¹, mulțumindu-i pentru cele zece ex[emplare] din *Zalmoxis* și felicitînd Editura Enciclopedică pentru reușita tehnică. În privința *Istoriei I*, evident, planșele nu pot decît să servească (traducerea spaniolă este însoțită de... 100 planșe), dar mi-e teamă să nu ridice costul cărții... Ce păcat că *Zalmoxis* nu se mai găsește în țară și am fost nevoit să trimit eu exemplare, din Chicago.

Doctorii n-au căzut încă de acord asupra operației. Voi vedea ce spun oculiștii din Germania.

În octombrie, de la Chicago, îți voi trimite cîteva corecturi și completări bibliografice.

Omagii soției și multă prietenie.

Al D-tale,

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca. București

¹ Mircea Eliade îl confundă pe Aurel Martin, directorul Editurii Minerva, cu Mircea Măciu, directorul Editurii Enciclopedice.

IX

Paris, 20 aug[ust] 1981

Dragă Cezar Baltag,

Multe mulțumiri pentru *Poeme* și pentru scrisoarea din 16 iulie — pe care le-am găsit aici la întoarcerea noastră din Provence. Citesc, pe cît îmi îngăduie cataracta, și citesc „pe sărite“, textele selectate. Mă bucur de cîte ori dau peste una din poeme-

le mele favorite din *Unicorn*... și o recitesc cu încântare (e.g. pp. 199, 204, 209. 212–216 etc.).

Descopăr atâtea texte pe care nu le cunoșteam; bunăoară, cele de la pp. 240–246; din celelalte ale acestei serii, n-am citit (și recitit!) decât *Hotel*...

Dacă degetele mi s-ar înzdrăveni vreodată (acum, „desenez” literele una câte una), îți voi scrie mai mult.

Felicitări pentru apariția primului volum din *Histoire*¹. Probabil că nu ți-am trimis lista corecturilor pentru vol. II (și câteva adaose bibliografice). O voi face de la Chicago (plecăm din Paris la 3 oct[ombrie]). Regret — și mai ales sufăr! — că vol. III merge greu, datorită sănătății șubrede. Sper că E[ugen] S[imion] ți-a procurat volumul de nuvele. (Roagă-l să-ți împrumute *19 trandafiri*, cărțulie epuizată.) Ți-am înscris numele pe lista de presă: *Fragments d'un journal* II (va apărea în noiembrie).

Soția mea vă trimite la amândoi sincere salutări. Și tot pentru amândoi adaog asigurarea prieteniei mele.

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca. București

¹ Primul volum din *Istoria credințelor și ideilor religioase*. în traducerea lui Cezar Baltag, a apărut în vara anului 1981.

X

[Antet tipărit]

History of Religions

Chicago, 8 ian[uarie] 1982

Dragă Cezar Baltag,

Îmi cer iertare că sînt nevoit să recurg la această scrisoare-circulară.

Sufăr de aceeași veche artrită reumatismală; în pofida tratamentului cu aur coloidal, degetele și încheieturile mîinilor îmi sînt mai inflamate. De mai bine de un an, scriu cu mare greutate. Ce e mai grav, toxicitatea aurului m-a slăbit destul de serios.

Nu pot lucra decît cîteva ceasuri pe zi. Nici nu ştiu dacă voi ajunge să închei lucrările începute.

De aceea, v-aş ruga să nu-mi trimiteţi cărţi sau reviste, căci nu le voi putea citi (doctorii amîină mereu operaţia de cataractă...).

Şi încă o rugămintă: să-mi fie îngăduit a nu răspunde la scrisori.

Multe mulţumiri pentru *Istoria* I. Dar am auzit că nu poate fi găsită nicăieri.

Am o sumă de corectări la vol. II. Să le trimit? (înregistrarea lor îmi va lua cîtva timp.)

D-tale şi soţiei vă urăm, Christinel şi cu mine, un an nou fericit şi multă sănătate,

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

XI

[Antet tipărit]

History of Religions

15 martie 1983

Dragă Cezar Baltag,

Iartă, te rog, întîrzierea cu care răspund scrisorii din 22 dec[embrie 19]82. Pe de o parte, artrita mea reumatismală invincibilă îmi reduce imens puterea de a scrie (cam 80%). Sînt zile cînd nu pot „desena“ literele decît cu un mare efort — şi nu mai mult decît un ceas pe zi. Cînd mi se desţepenesc degetele, nu am voie să scriu mai mult de trei ceasuri, întrerupte la fiecare jumătate de ceas de „exerciţii“ în apă caldă.

Pe de altă parte, era inutil să încep lista erorilor de tipar ale vol. II, pentru că ştiam că lucrarea nu va apărea. Din luna mai, nu mai primesc nici una dintre cele douăzeci de reviste care mi se trimiteau. Rareori mai primesc scrisori — după două-trei luni de la expediere.

Sper totuși (căci sînt și eu un optimist invincibil) că aceste rînduri îți vor ajunge.

Omagiu soției și salutări prietenești de la

Mircea Eliade

P. S. Termin corecturile volumului III din *Histoire*. Va apărea în septembrie. *Hélas!* nu este ultimul. Dar e probabil că vol. IV (= III²) va fi redactat de elevii și colegii mei.

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca. București

XII

10 mai 1985

Dragă Cezar Baltag,

Iertare că răspund cu mare întârziere scrisorii D-tale din 15 noiembrie (primită, de altfel, în ianuarie). Azi, se întîmplă că pot scrie. De obicei, degetele și încheietura mîinii drepte sînt complet înțepenite. (Vara asta, la Paris, voi învăța să scriu la mașină cu mîna stîngă.)

Acum cîteva zile, în scrisoarea către M[ircea] Handoca, am adăugat o scurtă (dar importantă) *corrigenda*. L-am asigurat pe Handoca, printre altele, că voi scrie lui Payot să renunțe la cei 2 400 franci. În scrisoarea pe care o dictez mîine, voi ruga pe Payot să trimită Dlui Măciu un exemplar din vol. III.

Problema este însă Prefața; ai văzut ce scurtă este cea a originalului. Nu știu ce-aș mai putea spune. Dacă ai „vreo idee” (cum se spunea în Bucureștiul tinereții mele), scrie-mi cîteva rînduri. Noi vom pleca spre Paris la 17 iunie (adresa: 4, Place Charles Dullin, Paris 18^e).

Am citit cu interes și melancolie interviul¹. Melancolie, nu pentru că am îmbătrînit, ci pentru că pe atunci *puteam scrie*. Azi, nu pot scrie decît trei–patru ore pe... săptămîină. În restul timpului, fac doar semne și stelute pe care le dictez, serile, so-

ției mele. Dar, după cele două operații de hernie, soția mea nu poate dactilografia decît puțin și cu dificultate.

...Și surpriza aceasta am avut-o în momentul cînd lucram la vol. IV, *Encyclopedia of Religions*, la vol. II din *Autobiografie*. Am încercat să dictez. dar, în afară de scrisori, nu merge!

Christinel și cu mine vă urăm la amîndoi noroc și sănătate.
Al D-tale cu prietenie,

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca. București

¹ Se referă la interviul „Convorbiri despre Mircea Eliade“, luat de Mircea Handoca lui Cezar Baltag, apărut în *Cronica* nr. 41 din 12 octombrie 1984 și reprodus în volumul cu același titlu. Editura Humanitas. 1998, pp. 58–70.

CĂTRE CAMIL BALTAZAR*

București. 2 octombrie [1933]

Iubite Domnule Baltazar,

Numai după ce am ajuns acasă am înțeles în toată stupida, nuda ei semnificație — atitudinea mea de acum cîteva zile. Știu că D-ta, ca și mine, crezi în ireparabilul unei gafe, că orice scuză ar fi nu numai ridicolă, dar și ineficace. Îți scriu totuși aceste rînduri nu în nădejdea că ai putea uita o purtare nedreaptă și ne-cavalerească — ci cu singurul gînd că omul din D-ta va înțelege, mai tîrziu, jena pe care o port în această după-amiază, și care mă împiedică să fiu fericit că afară e toamnă frumoasă și că sînt tînăr. Sînt atît de jenat, încît uit chiar să scriu.

Mă grăbesc să-ți mărturisesc aceasta, ca să mă impac, mai întîi cu mine însumi.

Al D-tale devotat,

Mircea Eliade

P. S. Începusem această scrisoare cu gândul să-ți spun mai multe. Iată, nici atîta nu sînt în stare să fac.

Pe plic: Dlui Camil Baltazar
Direcția României literare
Str. Pietății 28, loco

Originalul la Muzeul Literaturii Române, 2903

* Camil Baltazar (1902–1966), poet, secretar de redacție la revista *România literară* condusă de Liviu Rebreanu.

CĂTRE ALEXANDRU BĂDĂUȚĂ*

Domnule Secretar General,

Ca urmare la telegrama mea cifrată nr. 133 din 17 iunie referitor la premiera piesei Doamnei Ferro, am onoarea a vă aduce la cunoștință următoarele:

Doamna Ferro n-ar putea veni în România decît în septembrie sau octombrie, dar numai întovărășită de domnul Antonio Ferro sau de unul din membrii serviciului nostru de presă din Lisabona. Socotesc deci că n-ar trebui amînată premiera, deoarece cronicile care se vor publica asupra-i ar contribui la sporirea textelor despre România, ele fiind ori reproduse în imagine, ori comentate de către ziarele portugheze. Cînd va veni autoarea în România, s-ar putea da o reprezentație de gală la care să asiste.

În ce privește vizita Dlui Antonio Ferro, cred că ar accepta cu bucurie, dacă ar fi invitat, să țină o conferință într-un cadru solemn de către una din marile noastre instituții culturale. D-sa va pleca peste cîteva zile în Spania, probabil pentru perfectarea unui acord cultural între cele două țări iberice, așa cum a realizat cu Brazilia. S-ar putea deci să fie invitat în România și, cu acest prilej, să se pună bazele unui acord cultural lusitano-român. Dl Antonio Ferro ar fi, în acest caz, cel dintîi dintre oa-

menii de seamă portughezi invitați de Guvernul nostru pentru a conferința în România. Ar putea repeta conferința sa *Salazar în intimitate* sau ar putea vorbi despre literatura portugheză modernă, Doamna Ferro recitînd din versurile franceze pe care le-a făcut din mulți poeți. Trebuie să precizez că Dl Ferro n-ar putea lipsi mai mult de zece zile, așa că va trebui să vină cu avionul. În cazul cînd socotiți această propunere realizabilă, Ministerul Propagandei ar putea invita pe Dl Ferro cu soția (Fernanda da Castro), adresîndu-se această invitație la Secretariado de Propaganda Nacional și lăsîndu-i-se libertatea de a-și fixa singur data venirii.

Inutil de adăugat că vizita Dlui Ferro în România ar contribui în chip simțitor la strîngerea relațiilor româno-portugheze.

Secretar de presă,
Mircea Eliade

Publicată de Constantin Popescu-Cadem în *Jurnalul literar*, serie nouă, an V. nr. 9–12, aprilie 1994. p. 2

* Alexandru Bădăuță (1901–1983). prozator și memorialist, secretar general la Ministerul de Externe în anii celui de-al doilea război mondial.

CĂTRE ELENA BERAM*

I

15 iulie 1968

Mult stimată Colegă,

Mulțumiri pentru scrisoarea din 8 iulie. Mă bucur că cele două volume sînt încheiate. În volumul de proză fantastică, ordinea va fi cronologică: *Dra Christina*, *Șarpele*, *Secretul Dr. H[onigberger]*, *Nopti la Serampore*, *Un om mare*, *12 000 capete de vită*, *Fata căpitanului*, *La țigănci*, *Podul*, *Adio!* Aș dori să fie indicat, la sfîrșitul fiecărei bucăți, anul cînd a fost scrisă: *Dra*

Ch[ristina] 1935, apoi: 1937, 1939, 1940, 1945, 1952, 1955, 1959, 1963, 1964.

Sînt de perfect acord cu unificarea transcripției (strein, culoare etc.; ermetism, eleșteu etc.; țigară, tabacheră etc. — și, de asemenea, miraj, pasaj etc. [dacă operația nu cere prea mult timp]). În privința alternanțelor voiam/vroiam, citi/ceti etc. — mă bucur că le-ați păstrat, ele reflectînd nu numai varietatea fonetică, ci și diferența de ordin stilistic.

Am scris dlor D[umitru] Micu și S[orin] Alexandrescu, sugerîndu-le să nu-mi trimeată, spre revizie, dactiloscritele și nici șpaltele: eu voi fi, toată vara și pînă pe la 15 oct[ombrie], tot pe drumuri, în trei continente, și pachetele cu corecturi ar risca să se rătăcească. Mă încred cu totul în acribia și discernămîntul editorilor și al redactoarei de carte.

Mulțumindu-vă pentru atenția pe care o acordați scrierilor mele, vă rog să primiți, stimată Colegă, asigurarea sincerei mele considerații.

Mircea Eliade

Publicată de Elena Beram în *Jurnalul literar*, serie nouă, an V, nr. 9–12, aprilie 1994, p. 2

* Elena Beram (n. 1920), redactoare a cărților lui Mircea Eliade *Mai-treyi. Nuntă în cer* și *La țigănci și alte povestiri*, apărute în 1969–1970 la Editura pentru literatură, din București.

II

27 august 1968

Mult stimată Colegă,

Îmi cer iertare că răspund atît de tîrziu scrisorii D-voastră din 28 iulie. Chiar în acea zi, plecam spre Italia, unde am rămas trei săptămîni (și unde l-am întîlnit pe Sorin Alexandrescu, venit la Congresul de critică de la Urbino). Scrisoarea mi-a fost reexpediată la Roma, și de acolo aici, la Ascona. Vă mulțumesc încă o dată pentru interesul pe care-l dovediți față de ediția scrierilor mele. Am scris la Chicago să-mi trimeată manuscrisele

prin avion, și le voi înapoia tot prin poșta aeriană. În privința celorlalte volume din serie, mă gîndeam la un volum de eseuri (vol. III), urmat de un al patrulea, conținînd *Întoarcerea din Rai* și *Huliganii* (ale căror texte, revizuite, le-aș putea expedia de la Chicago prin decembrie). Dat fiind că aveți răspunderea ediției, și dacă sînteți de acord, v-aș putea trimite direct D-voastră textele respective, sau (în cazul volumului de eseuri) indicațiile necesare.

În a doua jumătate a lunii septembrie, voi fi la Paris (4, Place Charles Dullin, Paris 18^e). Vă voi expedia acele lucrări ale mele în care am discutat (de altfel, destul de „exterior”) relațiile dintre psihanaliză și istoria religiilor. Restul — de la Chicago după 15 octombrie.

Vă rog să credeți, mult stimată Colegă, în recunoștința și cele mai sincere sentimente ale lui

Mircea Eliade

Publicată de Elena Beram în *Jurnalul literar*, serie nouă, an V. nr. 9–12, aprilie 1994. p. 2

III

Paris. 7 oct[ombrie] 1968

Mult stimată Colegă,

Mulțumiri pentru scrisoarea din 22 sept[embrie], la care voi răspunde mai pe îndelete, în cîteva zile, de la Chicago. Sînt bucuros că manuscrisele au plecat către tipografie.

Scriu în mare grabă, pentru că voi lua avionul în trei ceasuri. Am lăsat pentru D-voastră patru volume (*Images et symboles*, *Mythes, rêves et mystères*, *Naissances mystiques*, *Méphistophélès et l'androgyné*) la cumnata mea, Mlle Sibylle Cotesco, Collège Ste Thérèse, 1, rue Boinod, Paris 18e, Montmartre 98–67. Rog telefonați-i și treceți ca să ridicați volumele. Încă o dată, mulțumiri și cu cele mai bune sentimente, al D-voastră,

Mircea Eliade

P. S. Voi trimite sumarul vol. III (*Eseuri*). Coperta? Cum ar ieși mai bine (probabil grafic). Titlul: *Maitreyi* urmat de *Nuntă în cer*.

Publicată de Elena Beram în *Jurnalul literar*, serie nouă, an V, nr. 9–12, aprilie 1994, p. 2

IV

14 oct[ombrie] 1968

Mult stimată Colegă,

Așa cum v-am făgăduit în scrisoarea de acum vreo zece zile, de la Paris, încep să vă precizez sumarul vol. III, *Eseuri*. Știind că veți lipsi vreo 30–45 de zile, mă grăbesc să vă trimit indicațiile privitoare la *Oceanografie*.

După cum vedeți din paginile alăturate, am suprimat câteva texte și am corectat greșelile de tipar (afară de cele prea evidente), încercînd, pe alocuri, să reduc oarecum stridența acestor articole din tinerețe. Voi adăuga o scurtă notă introductivă, în care voi spune că nu mai sînt de mult (din 1934!) „de acord” cu observațiile și comentariile din *Oceanografie*, dar că le republic (fără corecturile *radicale* pe care le-ar fi meritat) pentru interesul lor „istoric”; adică, cetitorul va putea urmări în ce sens am depășit sau lărgit perspectivele din *Oceanografie*, luînd cunoștință de textele care urmează, *Fragmentarium*, *Insula lui Euthanasius* și *Glossarium* (care n-a apărut în volum, dar al cărui conținut îl voi transmite mai tîrziu).

Deocamdată, se poate începe dactilografierea *Oceanografiei*. Voi trimite în câteva zile selecțiile și corecturile din *Fragmentarium* și *Insula* — iar în trei–patru săptămîni textele (unele tipărite, altele — majoritatea — dactiloscripte) din *Glossarium*: acestea din urmă au fost scrise între 1945–1967 și sînt necunoscute în țară. Astfel, volumul va cuprinde aproape toată producția mea eseistică de treizeci și cinci de ani (1932–1967). În privința volumului IV, sînt două posibilități: 1) o ediție revizuită a romanelor *Întoarcerea din Rai* și *Huliganii*; 2) un volum de impresii de călătorie (*India*) și *Jurnale de drum* (fragmente publicate în

țară, 1936–1939, Italia etc., jurnale inedite din Spania, Portugalia, Japonia etc.), la care s-ar putea adăuga jurnale propriu-zise (*Şantier* şi fragmente inedite). Îl voi consulta şi pe Sorin, deocamdată eu înclin spre a doua alternativă, deşi, probabil, romanele ar fi mai gustate de public. Dacă însă, aşa cum sper, se va decide şi publicarea romanului *Noaptea de Sînziene* (= *Forêt interdite*), pe care eu îl consider capodopera literaturii mele, atunci mai nimerit ar fi ca vol. IV să cuprindă *Întoarcerea* etc., vol. V, *India* etc., iar vol. VI, *Noaptea de Sînziene*.

Dar despre toate acestea vom mai avea timp să stăm de vorbă.

Vă aşteaptă la Paris, aşa cum v-am scris, patru volume la cumnata mea Mlle Sibylle Cotesco, Collège Ste Thérèse, 1, rue Boinod, Paris 18e. N-am semnat însă decît un singur volum, neştiind dacă aceste cărţi vă vor parveni! Dacă nu, voi încerca alt sistem: poştă.

Cred că am rămas înţeleşi să nu mi se trimită nici dactiloscritele, nici corectura în şpalte sau pagină.

Vă rog să-mi confirmaţi printr-un cuvînt primirea acestor rînduri.

Cu cele mai bune sentimente şi recunoştinţa mea sinceră,

Mircea Eliade

Publicată de Elena Beram în *Jurnalul literar*,
serie nouă, an V. nr. 9–12. aprilie 1994, p. 2

V

21 octombrie [1]968

Mult stimată Colegă,

Aşa cum v-am făgăduit în scrisoarea de acum cîteva zile, trimit acum selecţiile şi corectările volumelor *Fragmentarium* şi *Insula lui Euthanasius*; împreună cu selecţiile din *Oceanografie*, deja expediate, cred că volumul III (*Eseuri*) se apropie de 600 [de] pagini. Nu ştiu dacă o culegere din *Glossarium*, texte scrise în 1944–1945, şi cîteva eseuri din anii 1946–1965 ar mai

avea loc în același volum sau va trebui să recurgem la formula vol. III, partea I și partea II. V-aș ruga să-mi spuneți ce credeți. În orice caz, eu voi pregăti selecțiile 1944–1965 în câteva săptămîni — și le voi expedia, direct la editură, pe adresa D-vastră, îndată ce voi primi un răspuns pozitiv.

Urîndu-vă petrecere frumoasă și spor la muncă la Paris, vă rog să credeți, stimată Colegă, în sentimentele mele cele mai sincere.

Mircea Eliade

P. S. Selecțiunile și corectările vol. *Oceanografie* au fost expediate la 15 oct[ombrie] pe adresa D-vastră personală, [București,] Știrbei Vodă, 2.

Publicată de Elena Beram în *Jurnalul literar*,
serie nouă, an V, nr. 9–12, aprilie 1994, p. 2

VI

16 ian[uarie] 1969

Stimată Colegă,

Vă mulțumesc pentru urări — și, la rîndul meu, vă urez un an nou fericit și spornic.

Sibylle Cotesco mi-a spus, la New York, că mi-ați adus în dar o mulțime de cărți — și mă grăbesc să vă mulțumesc. Cît mai stați la Paris? Aș vrea să scriu la Payot să vă trimeată cele trei cărți ale mele.

Încă n-am pregătit ultimele texte din *Eseuri* și mi-e teamă că n-o voi putea face înainte de 15 martie, cînd mă reîntorc la Chicago. (La 1 feb[ruarie], plec pentru șase săptămîni la Santa Barbara: University of California, Department of Religious Studies, Santa Barbara, California 93106). Dar am impresia că nu e grabă. Probabil că vor trece multe luni pînă la apariția celor două volume de proze.

Sper că L[eonid Arcade] Mămăligă v-a încredințat cinci sau zece ex[emplare] din *Pe strada Mîntuleasa*.

Urîndu-vă tot succesul în cercetările pe care le întreprindeți la Paris, și cu cele mai bune gânduri, rămîn al D-stră devotat,

Mircea Eliade

Publicată de Elena Beram în *Jurnalul literar*,
serie nouă, an V, nr. 9–12, aprilie 1994, p. 2

VII

31 ianuarie 1969

Stimată Colegă,

Mulțumesc pentru scrisoarea din 23 ianuarie. Mă bucur că v-a interesat [volumul] *Amintiri*. Dacă va fi cazul, aş putea pregăti un exemplar, corectat, pentru o eventuală retipărire în țară. E bine să trimiteți dlui Mămăligă cererea de care v-a vorbit, dar socotesc că *Str[ada] Mîntuleasa* nu trebuie integrată volumului de proze fantastice. Mai tîrziu, s-ar putea retipări și ea, împreună cu alte nuvele „fantastice” recente.

Voi scrie lui Payot să vă expedieze cărțile mele direct pe adresa D-vstră.

Cu mulțumiri și cele mai bune sentimente, al D-vstră,

Mircea Eliade

Publicată de Elena Beram în *Jurnalul literar*,
serie nouă, an V, nr. 9–12, aprilie 1994, p. 2

VIII

28 iulie 1969

Mult stimată Colegă,

Vă mulțumesc pentru scrisoarea din 21 iunie, primită încă de mult, dar la care nu m-am grăbit să răspund, așteptînd volumul de proză fantastică.

Sora mea îmi scrie că i-ați telefonat, anunțându-i întârzierea apariției volumului și adăugînd că așteptați cu nerăbdare răspunsul meu. Mă grăbesc să vă cer scuze.

Cum plec într-o săptămînă la Roma, vă scriu în mare grabă. Mă bucur că veți trimite la tipografie și volumele de eseuri. Nu știu dacă trebuie să adăugăm și texte scrise după apariția *Insulei lui Euthanasius*.

Eu făcusem astă-toamnă o selecție, dar nu voi mai avea timp s-o dactilografiez, înainte de plecarea la Roma. În orice caz, nu mi se pare reprezentativă pentru eseistica mea din ultimii douăzeci și cinci de ani, scrisă, în majoritate, în franțuzește.

Din păcate, nu voi putea vizita în vara aceasta țara: sînt prins de treburi (colocvii, congrese etc.).

Luna viitoare, voi fi la Paris (4, Place Charles Dullin, Paris 18e), punînd la punct *De Zalmoxis à Gengis Khan* pentru Payot și făcînd corecturile la volumul care trebuie să apară în toamnă, la Gallimard. M-aș bucura mult să găsesc la Paris cîteva exemplare din proza fantastică.

Încă o dată, mulțumiri pentru tot ce-ați făcut.

Cu cele mai sincere sentimente, al D-vstră,

Mircea Eliade

P. S. Săptămîna trecută, la Santa Barbara, am vorbit mult despre D-vstră cu Ileana Mărculescu.

Publicată de Elena Beram în *Jurnalul literar*.

serie nouă. an V. nr. 13–16, mai–iunie 1994. p. 2

IX

22 decembrie 1969

Stimată Colegă,

Am primit Catalogul E[diturii] p[entru] l[iteratură] și mă grăbesc să vă mulțumesc. Prof. D[umitru] Micu m-a anunțat telegrafic că a apărut *Maitreyi*. Sînt foarte curios să văd ce impresie va face noilor generații de cititori.

Îmi îngădui să vă rog a-mi trimite o seamă de cărți (cam multe!). În cazul când Editura nu mai dispune de „exemplare omagiale“, le voi achita din drepturile mele de autor.

Iată lista:

- N[icolae] Jula–V[asile] Mînăstireanu, *Tradiții și obiceiuri românești*
- Gh[eorghe] Vrabie, *Folcloristica română*
- Cartea despre *Călușari*, despre care am auzit că a apărut, dar nu știu autorul!
- Ion Agîrbiceanu, *Două iubiri* (B. P. T. nr. 486)
- V[asile] Voiculescu, *Poezii*, vol. I–II
- M[arin] Sorescu, *Iona*
- Ion Barbu, *Pagini de proză*
- L[ucian] Blaga, *Zări și etape*
- G[eorge] Călinescu, *Ulysse*
- O[vid] Densusianu, *Opere* I–II
- Constant Ionescu, *Camil Petrescu*
- Emil Manu, *Prolegomene argheziene*
- A[ugust] Strindberg, *Întîmplări din arhipelag* (B. P. T. nr. 447)

Cu speranța că cererea mea nu va părea exagerată, vă mulțumesc de pe acum și vă urez un an nou spornic și fericit.

Cu cele mai bune sentimente, al D-stră,

Mircea Eliade

Publicată de Elena Beram în *Jurnalul literar*,
serie nouă, an V, nr. 13–16, aprilie 1994. p. 2

X

6 ianuarie 1970

Mult stimată Colegă,

Vă mulțumesc pentru scrisoarea din 15 decembrie 1969 și vă cer iertare că răspund cu întârziere, dar am petrecut două săptămîni la New York. Aștept cu nerăbdare *Maitreyi — Nuntă în cer*, ca să văd volumul și să-l așez în bibliotecă, alături de celelalte (vreo 110, cu traduceri respective — însă vor fi curînd

135, cu traduceri masive în japoneză, portugheză și limbile scandinave).

Inutil să vă mulțumesc. Admir încă o dată răbdarea și optimismul de care ați dat dovadă. Scriu chiar acum dlui Aurel Martin. Am scris deja dlui Lucian Cursaru, care mi-a cerut să-i comunic propunerile mele în privința volumelor următoare, precizînd că v-am trimis sumarul volumului de eseuri.

Dacă voi obține cetățenia americană în cursul acestui an, așa cum sper, voi veni în țară la începutul vacanței de vară. Am fost douăzeci și cinci de ani, și sînt încă, apatrid. Cu pașaportul de care dispun, am dreptul să circul în toate țările... *sauf la Roumanie!* Dacă voi obține un pașaport american, voi putea călători pretutindeni, cu excepția Chinei. După cum vedeți, este vorba întotdeauna de un spațiu interzis...

Cred că ați primit scrisoarea mea din decembrie, în care vă rugam să-mi trimiteți cîteva cărți.

Nu știu dacă v-am transmis salutările dnei Ileana Mărculescu, pe care am văzut-o în iulie la Santa Barbara.

Cu urări de sănătate și noroc, al D-stră,

Mircea Eliade

Publicată de Elena Beram în *Jurnalul literar*,
serie nouă, an V, nr. 13–16, mai–iunie 1994, p. 2

XI

11 februarie 1970

Mult stimată Colegă,

Mulțumiri pentru scrisoarea din 24 ianuarie, atît de bogată în vești. Păcat că nu toate sînt de natură să mă bucure... Am scris chiar azi dlui Ioanichie Olteanu, rugîndu-l să vă mențină redactoare responsabilă și pentru celelalte volume. (Scrisesem în același sens și dlui Lucian Cursaru, dar n-am primit încă nici un răspuns.) Sper ca măcar această dorință a „autorului” să fie luată în considerație...

Sînt puțin dezamăgit de cum se desfășoară „reintrarea” mea în literatura română. Nu știu dacă și a doua parte a ediției *Mai-*

trei a fost distribuită în librării. Știu însă că *La țigănci* n-a apărut încă — deși nu înțeleg de ce. Îl voi întreba pe dl Ion Brad, care va veni zilele acestea să mă vadă. (Tot dînsul a adus primele două exemplare din *Maitrei*, unul pentru mine, celălalt pentru soții Perlea.) Vă mulțumesc pentru expedierea celor 29 de exemplare trimise direct de la editură. Cînd vor ajunge, le voi distribui bibliotecilor universitare de aici și celor cîtorva românzanți americani care-mi cer mereu cărțile mele mai vechi.

În orice caz, așa cum merg lucrurile, nu cred că retipărirea volumelor de eseuri și a celorlalte romane e dorită de editură. Deci avem timp destul de meditat și făcut planuri pentru un viitor mai îndepărtat.

Deocamdată, sînt copleșit de lucrări urgente. Fac corectura în pagini a volumului *De Zalmoxis à Gengis Khan* și mă pregătesc să încep indexul. Aștept de la Gallimard șpalturile volumului *La Nostalgie des origines*. Dar, în special, lucrez cu febrilitate și spor la *Opus magnum*, de care v-am mai scris. Închei săptămîna aceasta capitolul *Zarathustra*.

Vă mulțumesc că mi-ați trimis atîtea din volumele cerute; mă interesează mai ales *Călușarii* și lucrările lui O. Densusianu. Aștept cu mare nerăbdare ediția Anton Holban. Păcat că a întîrziat atîta... (L-am cunoscut puțin pe Holban. Păcat...)

Privitor la întrebările despre „tînăra generație“ 1930–1935: vol. II din *Amintiri* e scris mai de mult, dar, datorită caracterului intim al cîtorva capitole, nu-l pot încă publica. Au apărut fragmente: *India la 20 de ani*, *București, 1937* etc. O editură americană insistă să publice *Autobiografia*, și, îndată ce voi avea timp, voi pregăti o versiune „pentru streinătate“, cu selecții din vol. I și II.

Papini m-a atras încă din adolescență, pentru că nu semăna cu „scriitorii“ — români și streini — pe care-i citeam noi pe atunci. Nu era un simplu „literator“. Îl pasionase[ră] filozofia, Orientul, erudiția; era polihistor, polemist, paradoxal. După conversiune, o bună parte din „originalitatea“ lui Papini lîncezește: nu mai îndrăznește să fie „căpcăunul“ de mai înainte, dar nici nu se îndura să renunțe definitiv la pasiunile și idiosincraziile tinereții.

Mi-ar fi greu să expun în câteva rînduri opiniile mele actuale despre pozițiile estetice (și altele) din anii 1930–1935. În general, nu cred că greșeam insistînd asupra „autenticității” și „experiențelor”. Era, pe de o parte, reacția întregii generații împotriva provincialismului cultural, a „pășunismelor” de tot felul (sămănătorism, moldovenism etc.), care ne împiedicau să devenim *cu adevărat* contemporani epocii noastre (ceream, de pe atunci, să cunoaștem — și să luăm în serios — Asia, lumea „primitivă”, cultura popoarelor coloniale).

Era, pe de altă parte, un act personal de apărare împotriva riscurilor pe care le implica modul meu de a fi: de „cărturar”, silit să se miște într-un univers livresc. Acceptînd primatul „experienței”, puteam petrece trei ani în India și mă puteam extenua în studiul sanscritei și civilizațiilor indiene — fără riscul de a deveni un simplu erudit. „Autenticitatea” ne îngăduia să rămînem noi înșine, deși descoperind pe Joyce, Heidegger sau Milarepa. De aici, importanța dragostei (ca instrument de cunoaștere) și a sexualității (ca singurul contact cu Viața pe care-l are un „intelectual”). De aici, senzualismul și obsesia erotică a personajelor romanelor *Întoarcerea din Rai* și *Huliganii*... Dar, vorba lui Maiorescu, și cîte ar mai fi de spus...

Cu cele mai bune sentimente,

Mircea Eliade

Publicată de Elena Beram în *Jurnalul literar*,
serie nouă, an V, nr. 13–16. mai–iunie 1994, p. 2

XII

24 oct[ombrie] 1970

Mult stimată Colegă,

Mulțumiri pentru scrisoarea din 7 septembrie, adresată și primită la Paris. Pînă în ziua plecării noastre spre Statele Unite, 10 oct[ombrie], nu primisem încă volumul Holban. Sper că a sosit mai tîrziu. Cumnata mea mi-l va retransmite.

M-am bucurat mult aflînd că a apărut *La țigănci*. D[umitru] Micu mi-a trimis-o la Paris, [în] trei exemplare. La telefon, i-am

precizat surorii mele că editura nu trebuie să-mi expedieze la Chicago decît zece ex[emplare], alte zece la Paris (la Cotescu).

Sper că și volumul de eseuri va putea apărea într-o zi. N-am pregătit textul romanelor *Întoarcerea din Rai / Huliganii*, pentru că, văzînd amînările repetate ale volumului deja tipărit, mi-am spus că, probabil, retipărirea scrierilor mele literare din tinerețe nu mai e actuală — și n-are sens să-mi pierd timpul revizuindu-le.

La Paris, a apărut, în primăvară, *De Zalmoxis à Gengis Khan* (Payot). De nu l-ați primit încă, voi scrie lui Payot să vi-l trimeată. Gallimard va publica *La Nostalgie des origines* la iarnă.

Cu cele mai bune gînduri și mulțumirile sincere ale „autorului editat“ (iar nu numai tipărit...), al D-vstră,

Mircea Eliade

Publicată de Elena Beram în *Jurnalul literar*;

serie nouă, an V, nr. 13–16, mai–iunie, 1994, p. 2

CĂTRE LUCIAN BLAGA

I

Str. Melodiei, 1 București

11 iunie 1933

Iubite Domnule Lucian Blaga,

Nu-ți pot mărturisi bucuria produsă de cele două scrisori ale Dtale¹. Voi începe să caut traducător pentru *Maitreyi*. Trebuie să știi că nimeni n-a primit cărțile Dtale ultime, din toți cîți sîntem la *Cuvântul*. Eu studiez încă *Eonul Dogmatic*. Apariția *Cunoașterii luciferice* m-a apucat cu *Eonul* neterminat. Am de gînd să scriu ceva lung și serios cîndva, asupra filozofiei Dtale, pe care o urmăresc de cînd eram în liceu și mi-a căzut în mînă acel articol din *Ad[evărul] Lit[erar]* intitulat *Nu rezistă celula?* Dacă amîn mereu, o fac pentru că îmi repugnă recenziile și evit să scriu asupra autorilor pe care îi stimez.

Eu, deocamdată, sînt amărît și fac literatură. Sper ca într-un an sau doi să scap de această aventură, care nici bani nu-mi aduce. Sper de asemenea să pot publica și două cărți serioase pe curînd: teza mea de doctorat și un volum de eseuri.

Mulțumindu-ți pentru tot ce faci pentru mine și pentru volumele oferite, îți mărturisesc, încă o dată, stima, interesul viu și prietenia mea,

Mircea Eliade

Originalul la Muzeul Literaturii Române din București, nr. inv. 18616

¹ Cele două scrisori ale lui Blaga către Mircea Eliade au fost expediate din Viena, la 1 și 6 iunie 1933. În cea de-a doua epistolă, Blaga scrie: „Isprăvesc tocmai citirea romanului despre Maitreyi și mă declar *profund entuziasmat* (subl. L.B.). Nu ai cumva posibilitatea de a-l traduce în nemțește? Dacă aș avea traducerea, m-aș face luntre și punte să-l plasez la o casă de editură de aici.” (*Mircea Eliade și corespondenții săi*, vol. I, ediție îngrijită, cuvînt înainte, note și indici de Mircea Handoca, Editura Minerva, 1993, pp. 95–96.)

II

[vara 1936]

Iubite Domnule Blaga,

Prins de o sumă de treburi, am neglijat să vă dau de urmă. În ultimul moment, aflu adresa D-stră. Mă grăbesc să vă trimit unele din cărțile mele, pentru a fi sigur, măcar pe calea aceasta, de a sta de vorbă cu D-stră. Ce rău îmi pare că nu veți mai fi în țară pe la jumătatea lui noiembrie, cînd sper să-mi apară o carte la care țin foarte mult¹.

În orice caz, eu vă rămîn recunoscător și aștept — sub orice formă — un semn de viață de la D-stră.

Soția mea vă salută de asemenea.

Al D-stră devotat,

Mircea Eliade

Originalul la Muzeul Literaturii Române din București, nr. inv. 18613

¹ „La jumătatea lui noiembrie” 1936, a apărut *Domnișoara Christina*.

III

Str. Palade 43, București

16 iunie [1]937

Iubite Domnule Blaga,

Te rog de la început să mă ierți că îndrăznesc să-ți scriu ca să-ți cer un serviciu. N-am uitat seara de la Tudor Vianu, când ai avut bunătatea să-mi spui că te-ar bucura trecerea mea prin Berna.

Planul meu de vară era să petrec zece zile la Paris, apoi o lună încheiată la Berlin, pentru bibliotecă. Cum nu am destui bani, iar la Paris viața ajunge monstruoasă — mă voi mulțumi numai cu Berlinul. Aș dori însă ca să văd sudul Germaniei, în drum spre Berlin. Pe de altă parte, mi se spune că în Elveția, ca și în alte țări, se dau *Register-Marks*. (Eu însumi, anul trecut, am luat de la Oxford.) Aș vrea însă să știu sigur lucrul acesta. Cum bănuiesc că Legația noastră la Berna se poate informa mai ușor — deoarece *Reg[ister-] Mark[s]* este un fapt oficial —, îndrăznesc să te rog pe D-ta să-mi dai lămurirea aceasta. Bunăoară, cam ce curs au aceste *Register-Marks*. Eu aș trimite banii la o Bancă din Berna, aș veni pe la 15–20 iulie împreună cu soția mea, aș sta vreo două zile la Berna, mi-aș schimba francii elvețieni în mărci — și aș pleca în Germania.

Ar fi încântător să petrec două zile în același oraș cu D-ta. Nu cunosc Berna, dar am stat o vară la Zürich și la Geneva. Sînt atît de obosit, încît Elveția — și tovărășia D-tale — mi-ar face un nespus bine.

Nu știi cît îți rămîn de îndatorat pentru serviciul pe care ți-l cer. D-ta ai fost atît de bun, încît iartă-mă că îndrăznesc! Aștept un rînd de la D-ta ca să-mi trimit banii.

Soția mea te roagă să primești prieteneștile ei salutări, iar eu îți strîng călduros mîna, devotat,

Mircea Eliade

Originalul la Muzeul Literaturii Române din București, nr. inv. 18614

Publicată de Nicolae Florescu în *Cronica*, 19 martie 1982, nr. 12 (842)

IV

București, 8 iulie [1]937

Mult iubite Domnule Blaga,

Am primit de mult frumoasa D-tale scrisoare, pentru care îți mulțumesc din suflet. Îți răspund de abia acum, pentru că numai de două zile sînt sigur că voi veni la Berna. Bani au plecat astăzi, telegrafic. Noi vom părăsi Bucureștiul luni, la ceasul prînzului. Probabil că, cel mult joi, vom fi la Berna; ne oprim o zi la Veneția. Aștept cu mare nerăbdare să ne întîlnim. Invitația D-tale este atît de minunată, încît nu îndrăznim s-o refuzăm. Vom trage la hotelul pe care ni l-ai indicat.

Alex[andru] Rosetti îmi spunea alaltăieri că a dat bun de tipar pentru cartea D-tale. Cît aş fi vrut să iau un exemplar la mine și să ți-l aduc eu! Nădăjduiesc că volumele îți vor parveni la începutul lui august. Eu îl voi ceti, desigur.

Scumpe Dle Blaga, îți mulțumesc încă o dată și îți spun nerăbdător la revedere.

Al D-tale devotat și prieten, cu dragoste,

Mircea Eliade

Originalul la Muzeul Literaturii Române din București, nr. inv. 18615

Publicată de Nicolae Florescu în *Cronica*, 19 martie 1982, nr. 12 (1942)

V

[Titisee, 20 iulie 1937]

Primiți salutările noastre din acest miraculos Titisee. În Freiburg, este cea mai frumoasă catedrală a regiunii. Ne amintim cu emoție de prieteneasca găzduire din Berna.

Vă așteptăm la București. La revedere!

Nina și Mircea Eliade

Originalul la Muzeul Literaturii Române din București, nr. inv. 18620

Publicată de Nicolae Florescu în *Cronica*, 19 martie 1982, nr. 12 (942)

VI

Berlin, 29 iulie 1937

Mult iubite Domnule Blaga,

Cu deosebită bucurie am primit și cetit scrisoarea D-tale¹. Pentru noi, zilele petrecute la Berna rămân neuitate și am fi într-adevăr fericiți să ne întâlnim cât mai des în țară. Viața este frumoasă și bună, dacă la 30 de ani pot primi un asemenea dar: prietenia lui Lucian Blaga!

Am cetit tot timpul drumului cartea D-tale, și aveam impresia că desăvârșesc convorbirile noastre din Berna. Am sfârșit *Geneza metaforei*. E greu de spus dacă este cea mai bună din *Trilogie*: este, în orice caz, cea mai curajoasă și deschide perspective magnifice. Încep să simt vraja simfonică a sistemului D-tale. Dar nu-ți pot spune cât de mult sufăr că asemenea cărți apar numai în românește. Știu că nu ai timp să te ocupi de traduceri. Totuși, față de D-ta și de țara noastră, ești dator să faci ceva și pentru difuzarea acestor descoperiri filozofice. Am vaga impresie că D-ta nu ești pătruns de importanța difuzării sistemului în străinătate — acum. Nu trebuiesc întârziate prea mult traducерile. Poate în zece ani va fi foarte greu pentru o trilogie de filozofie a culturii să atragă atenția lumii occidentale — și ar trebui să aștepte un alt moment prielnic, poate părea mult.

Sîntem la Berlin de aproape o săptămînă. Este a treia vară de cînd lucrez la Berlin și îmi place din ce în ce mai mult. Mă gîndesc ce lucru bun ai făcut D-ta aici, dată fiind atenția pe care ne-o acordă, crescînd, nemții.

Am vorbit cu cîțiva șefi. E ciudat, dar nu există — sau nu lasă să se vadă (?) ura împotriva Franței. Nici gînd de război. Ei înșiși recunosc că Anglia se înarmează, și asta exclude războiul. Recunosc, de asemenea, că problema Spaniei e încurcată. Madridul e inexpugnabil, îmi spune un neamț care a fost funcționar în Spania vreo douăzeci de ani. Totuși, e nevoie de spațiu pe drumul cavalerilor teutoni, în Evul Mediu, spre țările baltice. Altă soluție nu văd nici ei. Ucraina începe să-i dezamăgească; va fi greu de apărat. Coloniile din Africa, de asemenea. „Problema e foarte încurcată!“, îmi mărturisește informatorul meu (secretarul lagărelor de concentrare, Berlin).

Deocamdată, se pregătesc de război. Noi, românii, sîntem criticați, mai ales din cauza alianței cu Sovietele, nu cu Franța. Ei așteaptă ca să se petreacă cu Franța o a doua revoluție, naționalistă.

N-am pus încă mîna pe Dacqué. Aveam ceva urgent de lucru la Bibliotecă. Dar voi citi curînd.

Îți mulțumim pentru fotografii.

Soția mea vă trimite cele mai calde salutări și sărută pe Isidora. Sărutări de mîini Doamnei Blaga, și D-tale toată prietenia mea,

Mircea Eliade

Originalul la Muzeul Literaturii Române din București, nr. inv. 18618

Publicată de Nicolae Florescu în *Cronica*, 19 martie 1982, nr. 12 (942)

¹ La 26 iulie 1937, Blaga îi scria, printre altele, lui Mircea Eliade: „Știi că atît eu, cît și soția mea am citit *Sarpele* și ținem să te felicităm pentru splendida realizare a fantasticului. E o lucrare foarte, foarte frumoasă și un gen deosebit de greu. (O știu, fiindcă sînt aici în domeniul meu). Să trăiești și să ne mai dai opere asemănătoare.

Cele cîteva zile ce le-ați petrecut aici rămîn pentru totdeauna în amintirea noastră. Și, o dată întorși în țară, aș vrea să strîngem legăturile.“

VII

[Berlin.] 20 august 1937

Mult iubite Dle Lucian Blaga,

Cred că săptămîna aceasta au apărut în *Vremea* „Convorbirile“ cu D-ta. Aștept cu nerăbdare să-mi spui dacă și cît de mult ți-am trădat gîndirea. M-am străduit să simplific și să rezum, folosind pe alocuri chiar textul *Genezei metaforei* pentru formulele sintetice și pregnante. Ai să fii poate surprins întîlnind în replicile mele idei pe care nu le-am formulat niciodată în întregimea lor pe cînd stam de vorbă. Nu uita însă că emoția de a te întîlni și bucuria de a găsi în D-ta o atît de măgulitoare prietenie — m-a[u] împiedicat uneori de a mă exprima clar sau „total“.

Eu am scris cu mare bucurie aceste *Convorbiri*, pentru că re-trăiam ceasurile de la Berna. În afară de asta, mă bucuram că vom continua în acest chip discuțiile începute, comunicându-ți D-tale — prin scris — anumite completări pe care nu avusesem prilejul sau curajul să ți le spun prin viu grai.

Amzăr este la Berlin și mi-am îngăduit să-i dau să citească *Geneza*, pe care o cunoștea fragmentar. Are și el aceeași impresie ca mine, că este cea mai bogată dintre cărțile D-tale de morfologie a culturii.

L-am întâlnit pe Ion Marin Sadoveanu, tot aici, la Berlin — și i-am vorbit de „Voichița”. I-am spus cât de fericit ar fi Gabriel Negry să monteze acest balet. Sadoveanu mi-a răspuns că, în pofida greutăților tehnice, este dispus să monteze baletul, dacă se va putea modifica muzica. Totul rămîne deci în sarcina Dlui Brediceanu. Gabriel Negry — pe care, cum știi, l-am avut cu noi la Berlin o săptămînă — studiază acum la București „Voichița”. I-am scris să[-l] întâlnească pe D. Tiberiu Brediceanu, să asculte muzica și să colaboreze la o eventuală adaptare a partiturii la ritmurile coregrafice. Nu știu ce va ieși din toate acestea — dar eu aș fi fericit ca Opera să monteze anul acesta „Voichița”. Nădăjduiesc deocamdată. Gabriel Negry are acum singura șansă de a arăta bucureștenilor ce înseamnă coregrafia românească pe teme folclorice.

Eu lucrez la Bibliotecă, puțin grăbit, căci la 2 sept[embrie] voi fi la București. Dacă vrei să-mi scrii ceva, scrie-mi, te rog, la București, str. Palade 43.

Soția mea [o] sărută pe Isidora și trimite prieteneștile ei salutări Dnei Blaga.

Sărutări de mîini Dnei — iar D-tale aceeași dragoste și prietenie,

Mircea Eliade

Originalul la Muzeul Literaturii Române din București, nr. inv. 18617

Publicată de Nicolae Florescu în *Cronica*, 19 martie 1982, nr. 12 (942)

VIII

București, 5 octombrie [1937]

Iubite Dle Lucian Blaga,

Am primit scrisoarea D-tale, trimisă expres, chiar în ultimele zile pe care le-am petrecut la Berlin. Nădăjduiam ca, o dată ajuns în țară, să stau mai pe-ndelete de vorbă cu D-ta, într-o lungă scrisoare. Înainte de toate, voiam să-ți spun că nu mă refeream la Emil Cioran în acel pasagiu din *Convorbiri*¹ în care criticam neîncrederea dreptei românești față de cultură în genere — ci mai degrabă la „amicii” mei de la *Rînduiala*, la legionarii isterizați de eroism etc.

Aș vrea să reluăm într-o zi și discuția asupra înțelesului „omului universal”. Mi se pare că deosebirea dintre om universal (Eminescu) și enciclopedic (Hasdeu) este numai una de punct de vedere. Enciclopedistul își „despică” prea mult opera — dar tocmai această repetată despicare îi verifică autenticitatea universalismului său. Dacă Leonardo ar fi trăit în sec[olul] XIX, ar fi făcut, cu sau fără voia lui, istorie — și istorie. Iar dacă ar fi voit să-și depășească timpul — ar fi făcut preistorie sau folclor. Enciclopedistul (autentic, iar nu bolnăvicios) este mai mult un aspect „grafic” al universalismului.

Voiam să-ți spun câteva lucruri în legătură cu interesanta D-tale scrisoare, dar, o dată ajuns la București, în mijlocul necazurilor, am amînat pentru un ceas mai limpede răspunsul.

Îți trimit cu multă reluctanță articolașul din *Viața literară*², și numai pentru că l-ai descoperit. Nădăjduiam să nu auzi de el. L-am scris într-un sfert de ceas, astă-vară, pe masa unei redacții — I. Valerian implorîndu-mă „să-i dau ceva” ca să poată apărea numărul. Trebuia să apară în iulie — a apărut în septembrie, cu această notă semnată de mine, de care mi-este rușine. Te voi ruga însă să nu te superi. Cîndva, voi scrie un studiu vrednic de D-ta, de opera D-tale și de prietenia noastră.

Am primit cu entuziasm vestea că ai redactat *Artă și valoare*. Ce splendid izvor de creație! Sper să citesc curînd vreun fragment prin vreo revistă.

Apare zilele acestea o revistă de dreapta, *Sînziana*, direcția C[onstantin] Gane, colaboratori N[icolae] Tolu, probabil Cio-

ran, eu etc. Nu știu cum arată. Ți-o voi trimite. Direcția mă roagă să intervin pe lângă D-ta să le cedezi fragmente de studii. Eu voi lucra numai după vreo două numere. Colaborarea se plătește. (Sînt dator să dau toate lămuririle: mi-am luat acest angajament.)

Gabriel Negry lucrează la coregrafia baletului D-tale. Am vorbit în această privință, de vreo două ori, cu I[on] M[arin] Sădoveanu. Cred că ar fi timpul să intervii și D-ta, cu greutate.

Eu am lucrat cu noroc la Berlin; dar, deocamdată, sînt în faza larvară. Nu-mi cresc atît de repede aripile! Ai văzut articolul „Barabudur“ în *Rev[ista] Fund[a]țiilor Regale*³? Te-ar interesa? Am sub tipar o carte, *Cosmologie și alchimie asiatică*, în care îndrăznesc să formulez cîteva din „descoperirile“ mele. Cînd vii la Cluj?

Soția mea trimite calde salutări Dnei Blaga și sărutări Isidorei.

Sărutările mele de mîini Doamnei. D-tale îți strîng mîna fierbinte, prietenește,

Mircea Eliade

Publicată de Nicolae Florescu în *Cronica*, 19 martie 1982, nr. 12 (842)

* Probabil *Învierea*, în scrierile teatrale ale lui Lucian Blaga (*nota N.F.*).

¹ Mircea Eliade, „Convorbiri cu Lucian Blaga“, în *Vremea*, an X, 22 august 1937, p. 10.

² În *Viața literară*, an IX, 12 septembrie 1937, p. 1, a apărut articolul lui Mircea Eliade „Lucian Blaga la Academie“: „Liber, curajos, nepăsător de prejudecăți. Lucian Blaga nu se sfiește să introducă în cărțile sale de filozofie sentimente patetice, grații de artist sau amănunte de erudiție. Spirit universal leonardesc, Lucian Blaga este atît de „român“ în tot ce creează, încît a fost silit să nascocască termeni noi ca să-și poată formula precis «românitatea» gândirii sale. Ce splendidă verificare a adevărului că geniul «specific» românesc nu se poate realiza pe deplin decît în universal, că duhul românesc nu trebuie întărcuit de teama ca nu cumva să se altereze, să se „influențeze“, ci poate fi lăsat să cunoască, să-și asimileze și să lupte cu oricîte culturi, cu oricîte personalități.“

³ „Barabudur, templul simbolic“ a apărut în *Revista Fundațiilor Regale*, an IV, 9 septembrie (1937), pp. 676–679.

CĂTRE HENRI B. BLAZIAN*

I

[Antet tipărit]

Cuvântul

București,
sîmbătă, 14 oct[ombrie] 1933

Iubite Domnule Blazian,

Iartă-mă, te rog, că apelez din nou la serviciile D-tale. Iată despre ce este vorba. Luna aceasta apare ediția a II-a din *Maitreyi*. Ești atît de bun încît să o anunți zilele acestea, la Jurnalul D-tale vorbit? Ai face un neprețuit serviciu și Editurii „Cultura Națională”. În ceea ce mă privește, m-ai obliga foarte mult. Alături un text.

Îți mulțumesc cu anticipație, al D-tale sincer,

Mircea Eliade

Originalul la Biblioteca Academiei Române,
Secția manuscrise, S 56(1)/DCCXL

* Henri B. Blazian (1902–1962), critic de artă, publicist și traducător, autor al cărților: *Balcicul în artă*, *Chipul lui Beethoven și istoria picturii române în secolul al XIX-lea*. În deceniul al patrulea, a fost responsabil cu problemele culturale la radiodifuziune.

II

București, 30 iulie [1937]

Iubite Domnule Blazian,

Pentru că trebuie să plec astăzi la munte, îți trimit manuscrisul conferinței despre *Templele din sudul Indiei*¹, care urmează să fie cetită în ziua de 5 august, ora 20. Cred că nu produce un prea mare inconvenient înlocuirea mea la microfon prin speaker.

Eu mă întorc la 20 august cel mai târziu și ți-aș rămîne îndatorat dacă ai binevoi să mă pui în program pe la sfîrșitul lunii (21–30 august). De altfel, am să te vizitez și eu.

Rugîndu-te să mă ierți, îți mulțumesc anticipat,

Mircea Eliade

Originalul la Biblioteca Academiei Române,
Secția manuscrise, SE 2/DCCCXL

¹ Conferința „Templele din sudul Indiei” se păstrează în arhiva Radio-difuziunii Române și am publicat-o în volumul *Taina Indiei* — texte inedite, 1991, pp. 65–68.

III

[Antet tipărit]

Editura „Națională – Ciomei”

Iubite Dle Blazian,

Alături aici un text pe care te-aș ruga foarte mult să ai bună-tatea să-l predai „Jurnalului”. Îți mulțumesc din suflet.

Aștept să vin o dată pe la Radio, să te întreb cum ți-a plăcut romanul.

Al D-tale devotat,

Mircea Eliade

Originalul la Biblioteca Academiei Române.
Secția manuscrise. 56 (4)/DCCCXL

IV

[Antet tipărit]

Cartea Românească

Direcțiunea

Iubite Dle Blazian,

Iată o nouă carte a mea! Ești bun să o ajuți ca și pe celelalte? Alături un mic text, pe care te rog să-l strecuri de câte ori îți va sta în putință. Îți mulțumesc călduros.

Al D-tale,

Mircea Eliade

Originalul la Biblioteca Academiei Române,
Secția manuscrise S 56(3)/DCCCXL

CĂTRE VALERIU BOLOGA

I

București, 9 decembrie 1927

Mult stimat Domnule Bologna,

Vii mulțumiri pentru publicațiile și scrisoarea primită. A fost o adevărată bucurie pentru mine cercetarea fugară, deocamdată, a tipăriturilor de istorie științifică românească. Activitatea D-tale nu poate fi privită decît cu sinceră admirație. Aștept manuscrisul pentru *Archivio* și-l voi trimite lui Mieli, împreună cu rugămintea de a vă înscrie ca redactor al României. Cred că alegerea e fericită. Pîna acum, eu n-am putut contribui cu nimic la cunoașterea trecutului științei românești în Apus, deși am fost în repetate rînduri îndemnat de Aldo Mieli. Am fost prins de alte lucrări; m-am mărginit să public în revistele noastre pagini din istoria științelor, pentru a interesa publicul în această disciplină. Pregătesc însă — și lucrul merge greu, pentru că nu am decît foarte puțin timp liber — un *Essai sur la science roumaine du XVIIIe siècle*, menit revistei lui Mieli. Dacă aș ști însă că subiectul acesta interesează pe alt cercetător, l-aș lăsa bucuros. Adevăratele mele pasiuni în istoria științelor se mărginesc la alchimie și la știința greacă, asupra cărora adun materiale de mulți ani. Poate voi publica în cursul anului viitor considerații asupra alchimiei orientale; sau o sinteză istorică asupra întregii evoluții alchimice, pentru vreo revistă de cultură românească, dar toate acestea rămîn simple doruri și nostalgii atît timp cît nu există un cerc de studii în jurul istoriei științelor, cît timp nu știu dacă sinteza mea va găsi o revistă care s-o publice. Literatura și filozofia se scriu pentru sine; publicul e cu totul secundar. Disciplina istoric-științifică, dimpotrivă. Eu nu voi scrie ceea ce vreau să scriu asupra alchimiei decît cînd voi ști că manuscrisul meu va găsi revista care să-l publice și cetitori care să-l citească.

Cred că sîntem destui care ne interesăm de istoria și filozofia științelor. Un Institut va fi bine venit. Eu am încercat acum un an să adun aici, la București, un cerc în jurul acestor studii.

Am vestit chiar pe Mieli de năzuințele mele, iar italianul a și publicat că „in Romania un Istituto di Storia delle scienze si va formando per il corso di Mircea Eliade“. Am vorbit și cu dl Onicescu, iubitor al științei și filozofiei Renașterii. Apoi, au survenit alte preocupări. Mă bucur că știința și priceperea D-stră vor fi puse în slujba organizării Institutului. Mai mulți savanți cu care sînt în corespondență m-au asigurat că vor colabora la o eventuală revistă; amintesc pe Lippmann, Holmyard, Chandra Ray etc.

Ne-am putea gândi chiar la un *Manual introductiv în istoria științelor*, așa cum a încercat Mieli, însă împrumutînd și rezultatele experienței lui Sarton. Ar putea fi scris în colaborare, editat de „Casa Școalelor“ de pildă.

Vă rog să scrieți D-stră darea de seamă asupra Institutului din Cluj, precum și cronica, recenziile privitoare la contribuțiile românești de istoria științelor. Pînă mi le veți trimite, eu voi pregăti recenzia lucrărilor D-stră, a broșurii (proaste, de altfel, dar aceasta nu interesează Apusul; intenția și preocuparea sînt vrednice de ținut în seamă) dlui Zaharia (*Zorile chimiei și alchimia*) și a volumașului *Galileu* de O[ctav] Onicescu. Puteți recenza tot ce s-a tipărit de la 1917 încoace. Lucrările și edițiile privitoare la sec[olul] XVIII (Stamatiadi, Milescu, Cantemir) le puteți de asemenea recenza, rămînînd să revin pe larg eu în studiul despre care vă vorbeam.

Aș vrea să știu dacă Biblioteca Universitară din Cluj posedă ceva volume mari asupra alchimiei sau publicații de ale lui Ruska, sau chiar frumosul *Entstehung und Ausbreitung* al lui Lippmann, acum epuizat, care mi s-a pierdut. Ce revistă de istoria științelor primiți? Se află la Institut colecția completă a lui *Isis, Archivio*?

Ați primit *Introducerea* lui Sarton? Eu am publicat un articol asupra lui. Vreau să revin însă cînd voi avea din nou volumul în mîină (l-am citit, în parte, în Biblioteca Universitară din Geneva).

Aș vrea, de asemenea, să știu dacă primiți ceva din Spania și Portugalia, sau din Orient. Îmi iertați toate amănuntele acestea, dar, izolat cum sînt, nu prea pot să mi le procur singur.

Posed, încă, o suficientă bibliotecă de istoria și filozofia științelor. Am pierdut toată contribuția germană, afară de *Beiträge* și al doilea *Abhandlungen und Vorträge* al lui Lippmann. Aceasta a și făcut să părăsesc studiul istoriei științelor.

Un ultim amănunt: nu sînt *Dr.*, cum scrie Mieli. El m-a pus astfel, pentru că toți ceilalți redactori erau profesori și doctori. Știe că sînt student în filozofie din intensă corespondență pe care am avut-o cu el acum doi ani. Așadar, nu eu sînt vinovatul.

Urîndu-vă spor și noroc, vă mulțumesc încă o dată pentru darurile și cuvintele D-voastră, dorind sincer să vă cunosc și să vă ajut, pe cît mi-o sta în putere.

Al D-stră,

Mircea Eliade

Str. Melodiei 1

Publicată de Gabriela Russu în *Steaua*, an XX (1969),
decembrie, nr. 12

* Valeriu Lucian Bologa (1892–1971) a fost profesor de istoria medicinei și farmaciei la Facultatea de Medicină din Cluj. Opere: *Vrăji, babe și moașe azi și odinioară*, Cluj, 1921; *Date nouă pentru Ioan Molnar*, 1925; *Despre ocultiștii români*, 1925; *Medicina în Moldova*, 1925; *Între fiziologie și medicină*, 1925; *Terminologia medicală românească a doctorului I. Molnar*, 1926; *Contribuții la istoria medicinei din Ardeal*, 1927. Despre deosebita activitate a lui Valeriu Bologa, Mircea Eliade a scris: „Istoria medicinei la Cluj” (*Cuvântul*, an VII, 11 mai 1932, nr. 2532, p. 1), „Vînătorii de microbi” (*Cuvântul*, an XIII, 9 martie, 1938, nr. 3167, p. 2) Cele douăsprezece scrisori ale lui Valeriu Bologa către Mircea Eliade le-am publicat în volumul *Mircea Eliade și corespondenții săi*, I, Editura Minerva, 1993, pp. 100–114.

II

București, 22 octombrie 1928

Iubite Domnule Bologna,

Am primit astăzi și am răsfoit cu bucurie lucrările elevilor D-tale, precum și extrasele din reviste. Singurul meu necaz e că nu pot citi tot ce-mi trimiți și, mai ales, că nu mă simt în stare să public cuvenitele recenzii. Totuși, munca Institutului nu poate rămîne tănuită. În ce mă privește, voi scrie chiar zilele acestea un articol. Iartă-mă dacă nu am făcut recenziile pentru *Archeion*; sînt covîrșit de examenele licenței, de două lucrări mai mari, de mizerii cotidiene. De altfel, Aldo Mielî a scris asupra-le.

Ce mai lucrezi D-ta pentru *Archeion*?

Studiul asupra lui Cantemir l-am amînat. Peste douăzeci de zile, voi pleca în India (Dacca University). Rămîn acolo un an și jumătate ca să-mi prepar teza de doctorat, asupra logicii budiste. Dacă te interesează, voi pune Institutul în legătură cu cercurile de istoria medicinei din Bengal. De altfel, eu însumi intenționez să lucrez asupra metodelui inductiv în filozofia și știința indiană. Asupra alchimiei indiene, cunosc deja o sumă de texte și monografii. (Nu știu dacă biblioteca Institutului are lucrările celor doi Laufer asupra medicinei și farmaciei tibetane. În *T'Onny Pas*, revista lui Cordier, se pot găsi lucruri minunate, pe care D-ta le poți asemăna cu obiceiurile și intuițiile farmaco-medice românești.)

După cum vezi, părăsesc țara — și încă pentru un teritoriu fantast și incert. Îți voi comunica adresa, pentru a putea aduce foloasele necesare — dacă se simte nevoia — mișcării istoric-științifice de la noi. Crezi că un probabil studiu al meu asupra științei indiene și-ar putea găsi loc în vreo revistă? Nu uita, te rog, că are să fie cam lung — nu din păcatul autorului, cît din vastitatea materialului și ignoranța explicabilă a publicului.

Mulțumindu-ți din nou pentru daruri, îți urez, D-tale și elevilor, spor și noroc în lucru.

Mircea Eliade

P. S. Aș fi curios să știu dacă se ocupă cineva cu Cantemir și Miclescu.

Publicată de Gabriela Russu în *Steaua*, an XX (1969),
decembrie, nr. 12

III

București, 23 octombrie 1928

Iubite Domnule Bologa,

Scrisoarea D-tale am primit-o astăzi, când eu expediasem deja răspunsul cu mulțumiri pentru teză și informații. Vineri, apare articolul meu asupra Institutului și activității D-tale minunate și bine venite. Trebuie să-ți mărturisesc că, de câte ori frunzăresc roadele muncii D-tale și meditez asupra situației istoriei științelor la noi — sînt cuprins de remușcări că nu scriu mai des, mai cald și mai îndîrjit, în ziarele care-mi sînt la îndemînă. Eu știu că, personal, pentru studiile de istorie științifică de care mă interesez — trebuie să-ți mulțumesc. Nu mai vorbesc de cele ce-ți datorează ceilalți, îndeosebi medicii și istoricii. Institutul face „mediu“ istoria științifică, noi, izolații, putem face, cel mult, atmosferă. Dacă se va putea înjgheba o asociație pentru asemenea studii, mă voi gândi mereu că curajul realizărilor l-am avut privind producția Institutului de la Cluj. Te rog să încerci D-ta această asociație. Personal, aș lucra cu furie — dar plec în India, în Japonia și apoi în Germania. Patru ani, cel puțin, nu voi fi decît provizoriu prin țară. Voi colabora dacă voi avea unde — dar ajutor propriu-zis...

Cred și eu că munca de analiză amănunțită a trecutului științific român e necesară, urgentă și interesantă. Dar mă întreb dacă e istorie științifică sau istorie culturală. Părerea mea e că lucrările D-stră sînt istorice, culturale, medicinale (dacă vrei) — dar foarte puțin istorico-științifice; nesurprinzînd devenirea unui proces de creație științifică, nefiind descrierea fenomenologică sau discutarea unei atitudini științifice (o metodă, o ipoteză, o falsitate, o experiență).

Eu cred că nici nu se poate face istorie științifică la noi. Dar aceasta nu înseamnă că munca D-tale e mai puțin urgentă și prețuită. Observă, te rog, că ceea ce înțeleg eu prin „istoria științelor” se practică foarte rar chiar în străinătate (și acolo, d[e] p[ildă] *Archeion*, mai puțin *Isis* — se fac întinse și interesante analize pe care eu le numesc „culturale”).

Asupra drului Petrescu, ai dreptate. Dar sînt adesea prea tînr — în entuziasm, ca și în frondă... Mie îmi place mult istoria chimiei, pe care o socotesc — lîngă cea a fizicii — cea mai răsculată de împrejurări. De aceea, aș fi preferat să nu se scrie nimic la noi — decît să se scrie mediocru... D-ta mă asiguri că drul Zaharia a scris lucruri bune în istoria medicinei — și aceasta mă face să-l stimez.

Înainte de a pleca, voi scrie un foileton despre George Sarton¹, pe care l-am citit cu entuziasm în ultimul timp și voi pune la punct recenziile cu *Archeion*. Atît, deocamdată. Aș mai avea un mic studiu asupra „fiziologiei” lui Campanella — dar îl amîn. Te rog să-mi scrii de cîte ori ai timp și — mai ales — să nu mă uiți cît voi fi în India al D-tale

Mircea Eliade

24 octombrie

Post-scriptum

Pentru că articolul meu („Institutul de Istoria Medicinei”) va apărea tocmai sîmbătă și pentru că socotesc că D-ta îți vei putea procura singur exemplarele — îți trimit astăzi numerele dorite.

M[ircea] E[liade]

Am alăturat un foileton de astă primăvară asupra lui Berthelot — pentru că e plin de greșeli tipografice și țineam mult ca D-ta să-l cunoști într-o formă ceva mai omenească.

Publicată de Gabriela Russu în *Steaua*, an XX (1969),
decembrie, nr. 12

¹ Articolul „Sarton și istoria științelor” va apărea în *Cuvîntul*, an V, 11 noiembrie 1928, nr. 1278, p. 1.

IV

Calcutta, Ripon Str[ee]t 82

1 ianuarie 1929

N-am primit, în țară, nici o veste de la D-voastră. Bănuiesc că toate sînt bune. Salutări și prietenie de la

Mircea Eliade

Publicată de Gabriela Rusu în *Steaua*, an XX (1969),
decembrie, nr. 12

V

104 Bakulbagan Road

Bhowanipore, Calcutta

16 II 1930

Iubite Domnule Bologa,

Mărturisesc că scrisoarea D-tale a fost o surpriză. Aproape uitasem că v-am scris. M-am întors de curînd în Calcutta, după o călătorie de studii în Benares, Allahabad, Agra, Jaipur. Aymer și Bikancer, după cum vedeți în India Centrală și în Rajputana. Sper să scriu și cîteva foiletoane, căci impresiile au fost copioase, iar cheltuielile neașteptate. (Aceasta, ca să înțelegeți de ce public foiletoane.) Am adunat peste tot materiale pentru teza mea și alte lucrări ce le tînjesc. Trebuie să vă vestesc dintru început că voi rămîne în India încă cinci ani, deși sper să vin pentru cîteva luni, prin vara 1931. M-am hotărît să aprofundez tehnic și vast cultura Indiei. Lucrez sanscrită, pali și filozofie. Subiectul meu principal e psihologia și metafizica Yoga, dar în relația cu aceasta am materiale care ar putea interesa direct publicul nostru medical, și îndeosebi pe acei ce se interesează în istoria științelor. Către finele acestei scrisori, veți găsi ceva amănunte.

Să mă întorc la D-ta. Nu am curajul să scriu cît de entuziasmat și de emoționat sînt în munca sistematică, deschizătoare de drumuri, a Institutului. Pasiunea de știință — adică de triere lentă, precisă, tehnică a materialului pe care cultura noastră ni-l pune la dispoziție — e marea ispită care mă apropie de D-ta.

Nu-ți pot spune cât de dezgustat și de deprimat am fost de improvizația care bîntuie la noi. Deși par aventurier spiritual, temperamentul meu e mai degrabă științific, deși prin știință eu înțeleg întotdeauna sinteza. Așadar, admir sincer și definitiv orice activitate corectă și sistematică. Cu atît mai mult cînd activitatea aceasta (e cazul Institutului) e orientată spre o latură puțin cunoscută și totuși indispensabilă pentru justa situație și cuvenita apreciere a fenomenului cultural românesc. Am fost întotdeauna un convins admirator al medicinei prin posibilitățile ce le oferă de a înțelege oamenii prin știința vieții. (Aceasta nu înseamnă că trebuie să disprețuiesc „spiritul teologic”, care cunoaște oamenii prin știința divină. De altfel, pentru mine o cultură e definită de ingineri și teologi. Paradoxal, nu?) Studiile D-tale vor arăta contribuția culturală a medicinei românești. E imens... Am de gînd să compun un „Itinerariu critic al culturii românești” — cuprinzînd istoria și critica experiențelor și instituțiilor românești moderne. Sînt sigur că va trebui să apelez mult la Institut, adică la D-ta. Posibilitățile „sintetice” (de care, exagerat, mă înzestrați) nu trebuie confundate cu gazetăria, nici cu monografiile „generale”, simple scheme potabile și inutile.

Evident, nu e locul aici să arăt legăturile mele viitoare cu Institutul. Asupra „asociației”, sînt gata să lucrez cu patimă, dar numai lateral. Cînd mă voi stabili în țară, voi încerca să organizez un institut de studii orientale și religioase, avînd cu cel al D-tale această latură comună: munca organizată, științifică și, întrucîtva, deschizătoare de drumuri. Ideea [pe] care o am de istoria științelor — ca singurul umanism cu putință în zilele noastre — mă va ține însă întotdeauna legat de orice asociație serioasă în acest gen, fiind dispus să lucrez, să cer colaborări, să aranjez conferințe și să donez un oarecare număr de lucrări rare asupra științelor și tehnicilor asiatice. De asemenea, studiile mele asupra lui Cantemir nu le-am părăsit, ci le-am întrerupt numai. Vedeți, dar, că legăturile sînt organice.

Ar trebui să vă mulțumesc pentru referințele ce le-ați făcut asupra foiletoanelor mele, deși sincer sînt convins că ele nu meritau, fiind simple notițe pentru public. Nădăjduiesc că va veni

un timp cînd voi putea lucra pe îndelete materialele asupra alchimiei și științelor indiene. Deocamdată, fiind în contact zilnic cu unele probleme de fiziologie și psihologie practică, socot că v-aș putea trimite un studiu cam de zece—douăzeci de pagini asupra „fiziologiei și anatomiei sistemului nervos în Yoga“. S-ar putea publica în vreuna din revistele noastre de medicină, în așa fel încît să am și extrase? Mai târziu, firește, o elaborare voi publica în străinătate. Vreau însă ceva urgent pentru noi, lucrat pe izvoare și de interes general. Pentru *Archeion*, pregătesc un studiu asupra teoriilor științifice în Sāṅkhya și, apoi, unul asupra științelor naturale în Mahābhārata (știți că e un pasagiu asupra circulației sîngelui? Nu sînt primul care să-l descopăr, dar prea puțini îl cunosc). Posed un considerabil număr de fapte asupra medicinei și magiei farmaceutice în India, unele din ele epatante, cum sînt acelea referitoare la controlul lui *nervus vagus*. Evident, cînd voi încerca să scriu asupra-le, voi colabora cu un medic.

Vă rog mult să-mi răspundeți dacă se poate publica, și în ce condiții, acel studiu asupra Yogăi, privită medical. E din teza mea, un apendice. Aș prefera o revistă *in octavo*. Cred că ar fi prea puțin pentru „Biblioteca“. Sînt dispus să plătesc extrasele.

Locuiesc cu profesorul meu Surendranath Dasgupta, cea mai formidabilă minte a Indiei moderne. Stil pur bengalez. Am fost ajutat aici de maharajahul de Kassimbazar, dar, din nefericire, bătrînul a murit. Am acum o bursă din țară. Lucrez foarte mult. Am cîteva studii sub tipar, în Italia și aici. Duc o viață minunată, deși cîteodată îndur probe atroce. Tinerețe... De America, nu știu nimic sigur. Dar, evident, sînt hotărît să sacrific totul cercetărilor mele. V-am spus că sînt interesat în special de Yoga. Vreau să întocmesc o monografie specială și completă asupra-i, alături de un lexic tehnic al terminologiei tantrice și yoghice. Lexicul va fi o piatră fundamentală, indispensabil istoriei religioase comparative și psihologiei. Evident, cere ani.

Adresa mea o cunoașteți acum. Orice veste vă rog să mi-o comunicați aici. Eu, la vară, voi explora Kashmirul. Iar vara viitoare, dacă nu mă întorc să-mi văd părinții, sînt în Nepal, după manuscrise budiste. Vara trecută, am fost în Himalaya, la

granița Sikkimului. Despre „literatura” mea nu credeți nimic rău. O scriu ca să-mi treacă de urât. Mi-am făcut o frumoasă bibliotecă filozofică sanscrită. Am și lucrări de istoria științelor, de care Institutul poate dispune oricând.

În așteptarea câtorva rînduri, cu mulțumiri și cele mai prietenești salutări,

Mircea Eliade

P.S. Nu vă lăsați descurajat de adresele diverse pe care le veți găsi în foiletoanele viitoare. Oriunde m-aș afla, rogu-vă, scrieți tot la Calcutta. În general, sînt cam pribeag, dar tot am un „cartier general”...

Publicată de Gabriela Russu în *Steaua*,
an XX (1969), decembrie, nr. 12

VI

Bhowani Parc, 18 iunie 1930

Iubite Domnule Bologna,

Am primit scrisoarea D-tale. Tot ocupat și pe vacanță? Dacă vă duceți la Bran, amintiți-mă nenumăraților prieteni Pușcari. Vă trimit aici două articole de ale mele. Un altul, „Il male e la liberazione nelle filosofia Sāṅkhya”, s-a publicat în *Ricerche Religiose* din mai. Vă voi trimite un extras de îndată ce voi avea. Deși mai mult sau mai puțin religios-filozofic, cred că anumite pagini vă vor interesa. Scriu acum un studiu mai mare asupra „fiziologiei meditației Yoga”. În privința articolului despre care v-am vorbit, vă mulțumesc că vă însărcinați cu publicarea. *Clujul medical* va fi nimerit. Voi trimite manuscrisul îndată ce voi avea răgaz să-l revăd și să-l transcriu. Transcrierea e pentru mine o operație sfîșietoare, pentru că sînt foarte miop. În același timp, e imposibil să trimit ciorna, unde textele sînt citate, în general, în limba originală.

Îmi pare rău că ați cumpărat și citit (probabil) *Isabel*. E un roman ratat. Vă rog să nu mă judecați după astfel de literatură... În prezent, sînt absorbit cu totul în studii de istoria științe-

lor indiene, alchimia și botanica îndeosebi. Oh! dacă aș fi fost medicinist!...

Mai scrieți-mi din când în când.
Cu sinceră prietenie, al D-stră,

Mircea Eliade

Publicată de Gabriela Russu în *Steaua*,
an XX (1969), decembrie, nr. 12

VII

82 Ripon Street, Calcutta
3 februarie 1931

Iubite Domnule Bologna,

Sînt luni de cînd am primit ultima D-tale scrisoare și încă n-am răspuns. Drept să-ți spun, eram rușinat de incapacitatea-mi de a-ți trimite încă un scurt articol de istoria științelor în India. Apoi, au urmat zile zbuciumate pentru mine. Am părăsit Calcutta în septembrie și m-am reîntors numai în 15 ianuarie. Note și impresii din sihăstria și pelerinagiile mele himalayene poate vei fi citit. Ca să scurtez, de îndată ce m-am întors, m-am închis în bibliotecă și mi-am spus: „Iată că trebuie să trimit ceva dlui Bologna!“ Dar ce? Medicină, alchimie, mineralogie? Cartoanele mele sînt tixite de note (cunoști metoda mea de a păstra o duzină de lucrări pe șantier, de-a culege material pentru cinci–șase monografii deodată — dar de a păstra lucrările cu anii), dar mi-ar lua luni de zile și sute de pagini. Un lucru am învățat din acești ani de familiaritate cu India: că știința, filozofia sau religia indiană nu pot fi expuse segmentar; e un tot organic și firesc, iar, dacă se discută un detaliu fără preliminarii, își pierde sensul. De aceea, medicina și alchimia indiană nu pot fi înțelese fără o prealabilă expunere a botanicii și mineralogiei. Am început metodic. Am scris acest scurt studiu asupra „Cunoștințelor botanice în India“. Pot spune că nu există, încă, o lucrare completă într-o limbă europeană asupra acestui subiect. Dr Seal a publicat șase pagini în *Positive Science of the Hindus*, iar Majumdar o serie de monografii numite „Vanaspati“, dar

amîndouă sînt insuficiente atît din punct de vedere botanic, cît și orientalist. Acum, eu nu pretind a fi nici una, nici alta. Dar sărăcia critică asupra acestui pasionant subiect dă o oarecare valoare studiului meu; vreau să spun, nu e o simplă repetare a unor lucruri prea bine cunoscute, ci, într-un anumit sens, o încercare de a aduna cam tot ce se știe asupra acestui subiect și de a interpreta în lumina spiritului științific indian și al istoriei științelor. Desigur, mult material nu am găsit la predecesorii mei, dar ceva tot am descoperit (de pildă, textele jaina asupra clasificării plantelor și fiziologiei). Pentru că articolul nu e scris pentru indianiști, ci pentru cei interesați în seducătoarea istorie a științelor, am redus aparatul filologic și am citat, de cîte ori am putut, traducerile textelor, iar nu edițiile originale. De altfel, eu însumi am uzat de traduceri făcute de veterani sanscritiști, în care mă încred mai mult decît în modestele mele resurse lingvistice. Am citat o sumă de texte nu atît pentru a dovedi spusele mele, cît pentru a aduna într-un articol relativ scurt o masă de documente împrăștiate prin Italia și Europa, cu greu accesibile chiar orientaliștilor. Am uzat din plin de erudita *Sino-Iranica* a lui Laufer, pentru că mi se pare a fi ignorată atît în Europa, cît și în România, atît de filologi, cît și de botaniști. Am revăzut manuscrisul de două ori, dar nu pot spune că e perfect. Asperități de stil sînt multe pentru că se apropie trei ani de cînd n-am vorbit și n-am citit românește. Te rog din suflet să mai cioplești textul, dacă îl crezi neprezentabil. Ți-aș rămîne cu adevărat recunoscător dacă vei putea publica acest studiu în vreo revistă românească și cu 50–60 de extrase (chiar o sută; sînt dispus să le plătesc, dacă nu ar trece de 3 000 de lei).

Aș vrea ca, în timpul ce-l mai am de petrecut în India, să adun cît mai mult material pentru o „istorie a științelor și a spiritului pozitiv în India antică și medievală”. Sper totuși să-ți trimit în mai studiul asupra alchimiei. În ceea ce privește medicina, gîndul meu e ca, la întoarcerea în țară, să pot petrece o vacanță cu D-ta fie la Bran, fie la Cluj — și să scriem studiul în colaborare, pentru că atunci nici eu n-aș face diletantism în medicină, nici d-ta în sanscrită (cum face Guiart cu egiptenii — și Abel Rey cu tot Orientul).

Asupra matematicii și fizicii, voi cere colaborarea dlor Sergescu și Onicescu. În câțiva ani, am putea, acești patru, publica o foarte interesantă monografie — și am prezenta-o la Varșovia în 1933. (Te felicit din inimă că ai fost ales în Comitet!) Dar aceasta, firește, e numai un ideal...

Cu cât acest studiu va apărea mai devreme, cu atât aș fi mai fericit. Pentru că, cu mine, s-a petrecut ceva neplăcut; sînt de douăzeci și opt de luni în India, și am scris foarte puțin, am publicat și mai puțin. Anumite rituale universitare cer un număr de „studii”. Eu sînt cam nărăvaș; nu pot publica decît după ce mă copleșesc notele și, în interesul meu privat, trebuie să le adun și să le integrez, înțelegîndu-le. De aceea, articolele mele sînt lungi, seci și se referă întotdeauna la alte articole pe care le-am scris sau pe care le voi scrie (cazul acesta din urmă e mai frecvent).

Acum, cu tot „jemenfichismul” meu, trebuie să încep a publica. Am în cartoane studii complete, dar, dintr-un exces de prudență, sau din lene grafică, le las să se „maturizeze”. Între timp, public prostii și nerozii la ziar (am un adevărat dar de a mă compromite).

Probabil că iarna viitoare voi părăsi India pentru Iran și Mesopotamia. Aș vrea să am două studii de istoria științelor, publicate în țară. Înarmat cu ele, pot pătrunde la *Archeion* (Mieli îmi cere de mult să colaborez, dar nu vreau să colaborez cu Rey, care face filozofie și sociologie, retorică și diletantism, dar nu istorie a științelor. Idealul meu în această doctrină e George Sarton și Tannery, erudiți și filozofi în același timp). În orice caz, va fi interesant ca în România să se publice cele dintîi studii serioase (sau încercări) asupra acestor probleme ce revelează o structură spirituală și verifică o judecată istorică.

Aștept un răspuns copios și îți trimit acum cele mai sincere urări pentru spor și mulțumiri anticipate pentru corvoada corecturilor și extraselor. Poți conta pe 3 000 de lei din parte-mi și voi trimite banii urgent, îndată ce va fi nevoie pentru extrase.

Al D-tale devotat,

Mircea Eliade

VIII

Str. Melodiei 1, București

12 decembrie 1931

Iubite Domnule Bologna,

Am sosit în țară acum câteva zile și mult aș dori să aud vești de la D-stră și de la Institut. Mi-ați făgăduit și publicațiile colaboratorilor și elevilor D-stră. Cum a mers activitatea în acești trei ani cât am lipsit eu din țară? Eu nu știu nimic despre D-stră, nimic despre Institut. Nici nu știu dacă ați primit un manuscris al meu asupra botanicii indiene, trimis în februarie al acestui an. Văd că toate merg greu în țară acum. Nu cred că s-ar putea înființa asociația aceea despre care am auzit că se plănuia. V-aș rămîne sincer îndatorat dacă mi-ați scrie câteva rânduri și mi-ați împărtăși noutățile.

Eu, ocupat cu redactarea și publicarea tezei de doctorat. Mi s-a făgăduit o conferință de limbă sanscrită și religiunile comparate, la toamnă.

Al D-stră devotat,

Mircea Eliade

Publicată de Gabriela Russu în *Steaua*,
an XX (1969), decembrie, nr. 12

IX

1. Str. Melodiei, București

21 dec[embrie] 1931

Iubite Domnule Bologna,

Cu ce bucurie am citit scrisoarea D-tale, dar și ce jale m-a cuprins înțelegînd încă o dată tragedia omului de știință în România actuală — nu-ți poți închipui. Bănuiam eu de cînd am venit că mizeria și indiferentismul copleșesc toate instituțiile, sterilizează toate entuziasmele și întunecă și mintea, și speranțele — dar nu mi-aș fi închipuit că au ajuns într-un asemenea hal! Nu știu ce mă așteaptă nici pe mine. Cînd mă gîndesc că trebuie să iau toate de la început, și, poate, peste cîțiva ani de muncă, să fiu nevoit să las toate baltă și să emigrez înnebunit de

atâtea obstacole... Dar nu vreau să-mi pierd bruma de încredere ce mi-a rămas în timpuri mai bune. Văd că toți suferă și înțeleg că suferința nu e restrînsă numai la țara noastră. Totuși, nu e mai puțin o suferință...

În primul rînd, țin să-ți mulțumesc prietenește, fără multe afectări și exclamații, pentru grija cu care te-ai ocupat de articolul¹ meu. A ieșit foarte bine. Îl voi trimite în India și în America. Bine zici, păcat că l-am scris în românește. Ce-oi mai scrie, tot în englezește am să scriu. Banii pentru extrase, împreună cu costul adeziunii la Grupul de Istoria Științei, îi trimit chiar astăzi prin mandat poștal. Încă o dată, mii de mulțumiri.

Ai făcut foarte bine în paranteza articolului.

Nu numai că nu mă supăr, dar sînt mîndru că apar sub stema Institutului D-tale, pentru care am o sinceră și aprigă admirație. De altfel, articolul l-am scris îndemnat de D-ta și asigurat de D-ta că-mi vei găsi un loc de publicat.

Dar ce să spun despre prodigioasa D-tale activitate?

Și D-ta îmi scrii că nu ai timp să lucrezi?

Eu, dimpotrivă, văd în numeroasele extrase și monografii primite (să-ți mai mulțumesc?) o muncă admirabilă, cu rezultate efective, mai mult, fiecare o piatră în clădirea edificiului științei românești. Deși din fire prea puțin filolog, iubesc și eu munca de amănunte și admir orice piesă care se dovedește critică și fecundă. Inspirat de atîta rodnică activitate, am să mă pun și eu la muncă. Eu m-am cam lenevit la scris în India. Plănuiesc tot lucrări mari, revoluționare — iar pe ele nu le pot sfîrși acum și, mai ales, nu le pot publica. Totuși, am sub tipar și pe șantier cîteva monografii mai modeste din domeniul religiunilor și filozofiei.

Am răsfoit și parcurs cu ochii lucrările D-tale. Pe cele din *Archeion* le cunoșteam deja. Cea despre învățămîntul istoriei științelor și cea despre sifilis — am să le citesc pe îndelete acum și am să scriu un foileton. Un alt foileton am să scriu despre *Încep[uturile] med[icinei] științ[ifice] rom[ânești]*. Fac aceasta cu mîndrie că apăr o știință care mi-e dragă de pizmele și imbecilitatea intelectualilor noștri. Nici prin gînd nu-mi trece că disciplina noastră va ajunge curînd populară. Ea nu trebuie însă ignorată și, mai ales, dezonorată de către elita căreia de drept și de fapt i se adresează.

Felicitări pentru Grupul românesc de Ist[orie a] Științei. Te rog, scrie-mi imediat ce poți face. Nu știu dacă voi mai continua ca redactor, dar colaborator și prieten rămân; așa că voi publica cu plăcere tot ce-mi vei da sau sugera.

Am lăsat pentru la urmă frumoasa D-tale invitație. E adevărat, nu se poate comunica nimic prin scrisori. Vin cu o exilirantă bucurie. Aș veni îndată, dar mi-e frig. Sper să mă hotărâsc pentru martie–aprilie. Poți conta pe mine. Și, venind, am să aduc și un manuscris. Nici nu-ți închipui cât de mult m-au bucurat invitația D-tale și gândul că voi discuta și plănui despre o „pasiune” de a mea.

Îți urez Sărbători fericite și tot sporul pe 1932.

Al D-tale prieten,

Publicată de Gabriela Russu în *Steaua*.

an XX (1969). decembrie, nr. 12

M[ircea] Eliade

¹ Articolul lui Eliade, apărut cu sprijinul lui Valeriu Bologa, se intitulează „Cunoștințe botanice în vechea Indie” (*Buletinul de științe din Cluj*, an VI, octombrie 1931, pp. 231–237).

X

București, 25 aprilie 1932

Iubite Domnule Bologa,

După cum vezi, sînt și eu în întîrziere. Pricina o ghicești: armata. Abia am putut căpăta un concediu. Dar, în ceea ce privește lucrul, am să-mi iau revanșa la toamnă, după liberare.

N-am făcut mai nimic interesant. Doar o cărțulie de *Solilocvii*, care iese zilele acestea de sub tipar și pe care îmi voi face o sinceră bucurie să ți-o trimit. Deși tot sincer mărturisesc că nu e decît o transcriere de note personale și reflecții la întîmplare. N-am pretenție nici de filozofie, nici de literatură în aceste *Solilocvii* care nu-mi vor aduce, sînt sigur, decît critici.

Am citit cu interes scrisoarea și recenzia lui Müller. Are dreptate, într-un anumit sens. De altfel, izvoarele germane erau aproape imposibil de găsit la Calcutta. Totuși, articolul lui

Schmidt îl citisem și eu, după ce trimiseseșem manuscrisul. Dacă voi continua studiile acestea și le voi aduna într-o zi într-un volum, voi completa informația. Pînă atunci, sper să mă duc unul—doi ani în Germania și mă voi pune la punct cu bibliografia inaccesibilă în India.

Mulțumesc. de asemenea, pentru ultimele articole și teze primite. Acum, cu vacanța, voi avea timp să mă uit prin ele mai ca lumea și voi scrie ce am de gînd să scriu de mult. (Mai e nevoie să spun că nu voi face abuz de laude, eu, care sînt socotit, pe drept cuvînt, un zgîrcit al epitetului apolog?!) Voi scrie lui Mieli. N-am primit *Archeion* cam de mult, și totuși văd că au apărut numere interesante. Dacă aș avea numai răgazul și cîțiva bani pentru unele cărți — aș putea redacta și eu studiul despre alchimia indiană. Dar ce să-ți mai spun! Așa cum mă găsesc acum, sărac și fără cărți și fără timp liber, aș mulțumi Domnului dacă aș putea să mă mențin; de progres, nici vorbă. E intrarea în purgatoriul științei românești, vezi bine.

Astfel stau lucrurile. Nu știu ce va mai fi. Personal, o duc foarte prost. Sînt fericit că am casă și masă. De cărți, nici vorbă.

Cu cele mai bune urări și spor, al D-tale,

Mircea Eliade

Publicată de Gabriela Russu în *Steaua*,
an XX (1969), decembrie, nr. 12

XI

[1932]

Iubite Domnule Bologna,

Cum să-ți cer iertare pentru tăcerea mea?

Și pentru *Solilocvii*, pe care ți le trimit de abia acum, după cinci luni? Viața năzdrăvană și chinuită pe care o duc mă va scuza, poate.

Al D-tale sincer,

Mircea Eliade

Publicată de Gabriela Russu în *Steaua*,
an XX (1969), decembrie, nr. 12

XII

Bd. Dinicu Golescu 1 A
Miercuri, 31 octombrie 1934

Iubite Domnule Bologna,

Nu-ți închipui ce bucurie am avut cetindu-ți scrisoarea și primind pachetul cu teze și extrase pe care, cu aceeași neobosită bunătate, continui să mi le trimiți. De mult voiam să mai stăm de vorbă. S-au întâmplat multe între timp — dar mă grăbesc să-ți spun că nu s-au întâmplat așa cum te temi D-ta. Iată, mie puțin îmi pasă de toate „succesele literare“ pe care le-am avut. Ți-o spun sincer. Literatura a fost și este încă pentru mine un *passé-temps*, o supapă de siguranță contra surmenajului. Când sînt prea obosit sau prea deprimat de micimea rezultatelor dăruite de munca mea științifică, mă apuc și scriu un roman. Am publicat atîtea cărți într-un an pentru că le aveam gata scrise. Nu mă judeca după ce am tipărit, sînt lucruri vechi. Cele noi sînt mult mai prețioase, mai aproape de inima mea — și nu mă îndoiesc că și de a D-tale. De un an lucrez nebunește la redactarea definitivă, în limba franceză, a studiilor mele asupra fenomenologiei meditației indiene. E mai mult decît o carte de orientalistică sau de istoria religiilor. Este, sper, o lucrare de filozofie a culturii, deși are aparențe filologice și tehnice. Cred că am putut demonstra un lucru cu totul nou: tendințele către *concret*, către experiența reală și imediată ale spiritului indian. Urmăresc pe bază de texte reacțiunea maselor preariene din India contra șchemelor abstracte ale brahmanismului și ale „filozofiei“ sanscrite. Lucrez de cinci ani încheiați la această demonstrație și m-am folosit de toate instrumentele de cunoaștere științifică: filologie, etnografie, istoria religiilor, istoria filozofiei, psihologie. Eu cred foarte mult în valoarea acestei cărți — prima carte a mea — care va fi tipărită prin aprilie. Recent, am fost la Berlin pentru a pune la punct bibliografia. Are să te intereseze și dintr-un punct de vedere personal, am acolo un capitol întreg asupra alchimiei indiene, care, deși nu era o prechimie, ci o disciplină pur spirituală, o ascetică, nu mă îndoiesc că te va pasiona, cum m-a pasionat și pe mine. Adun mereu materiale pentru istoria fizicii indiene; am și ținut o scurtă comunicare la Congresul din

București de astă-vară. Deocamdată însă, toată energia mi-este concentrată la redactarea rezultatelor asupra meditației indiene.

Am răsfoit tezele primite. Cîteva, în legătură cu folclorul, le voi citi curînd, căci este o veche pasiune a mea folclorul medicinal. Public în decembrie un volum de eseuri la care țin mai mult, și pe acela îmi voi face plăcerea să ți-l trimit. Dacă ai bănuî ce puțin mă preocupă cărțile mele literare! Acum sînt însurat, trăiesc într-o odaie cu aer și lumină multă. Știi că suplinesc de anul trecut catedra de metafizică și seminarul de istoria logicii? Ceva care te va bucura: editez pe Hasdeu! Apare întîi un volum de *Opere alese*, apoi, dacă mi-o ajuta Dumnezeu, voi începe publicarea operelor complete.

Mă bucur că lucrezi mereu, cu atîta spor. Îți mulțumesc, încă o dată, de invitație — și voi veni cum voi avea prilejul să trec munții.

Cu multă prietenie, al D-tale,

Mircea Eliade

P.S. Domnule Bologna, dacă ai cumva *Archeion* numărul consacrat științelor orientale și dacă nu ți-e prea peste mîină — ești atît de bun să mi-l împrumuți și mie? Eu nu mai primesc *Archeion* de vreo trei ani. La Berlin, n-am văzut decît o parte din colecție. În schimb, eu primesc *Isis* din 1932 și, dacă vrei să le consulți, ți le pot trimite.

Îți mulțumesc din suflet.

Publicată de Gabriela Russu în *Steaua*,
an XX (1969), decembrie, nr. 12

XIII

București, bd. Dinicu Golescu 1 A
16 iulie [1]935

Iubite Domnule Bologna,

Ți-am trimis prin poștă cîteva exemplare din broșura mea *Alchimia asiatică*. După cum vei vedea, este numai un început. N-am avut bani să o scot întreagă.

Eu am trimis lui G[eorge] Sarton, Mieli și Lippmann. Dacă ești atîta de bun, spune-mi, te rog, și alte adrese de reviste, în afară de *Isis* și *Archeion*, reviste unde crezi că aș putea trimite broșura. Îți mulțumesc mult pentru această oboseală.

Te pot vesti că *Yoga* va apărea la toamnă în limba franceză, un volum mare, de peste 300 de pagini. De aceea am rămas deocamdată în București, să mă ocup de corecturi. Mai am de altminteri de lucru la ediția Hasdeu. Încolo, toate ca mai înainte. Poate, cine știe? vom avea chiar o arhivă de istoria științelor.

Dacă ai timp liber, scrie-mi cîte ceva și despre D-ta.

Cu veche prietenie, te salută al D-tale devotat,

Mircea Eliade

Publicată de Gabriela Russu în *Steaua*,
an XX (1969), decembrie, nr. 12

XIV

București, 6 septembrie 1935

Iubite Domnule Bologna,

Se găsește oare în biblioteca Institutului sau în colecțiile D-tale personale *Isis* 1932? Mi-ar trebui foarte mult — și foarte urgent — un studiu de acolo, care se află undeva în volum după pagina 200. Te rog, te implor, dacă cumva îl ai, să mi-l trimiți. Mai am încă timp să-l folosesc la un capitol din *Yoga*. Îl voi înapoia recomandat. În cazul că nu-l ai, ești bun să-mi scrii o carte poștală ca să încerc altă cale de a pune mîna pe el?

Cu mii de scuze și mulțumiri, al D-tale devotat,

Mircea Eliade

Publicată de Gabriela Russu în *Steaua*,
an XX (1969), decembrie, nr. 12

XV

București, 28 sept[embrie] 1935

Iubite Domnule Bologa,

Cum să-ți mulțumesc pentru bunăvoința D-tale? Am primit cele două volume din *Isis* și, cu acest prilej, am putut răsfoi și lucruri pe care nu le cunoșteam. Am să ți le înapoiez curînd, cu poșta recomandată. Rugîndu-te mult să nu te superi, am să te întreb și un lucru: pot să-ți trimit în mărci costul transportului? Altminteri, n-aș mai avea curajul să-ți cer altă dată vreo carte, dacă voi avea nevoie. Așa am făcut cu Bibliotecile din Iași și Cernăuți.

Domnule Bologa, nu ai cumva D-ta cîte un extras de prisos din articolele lui V[asile] Bogrea (în special, *Sfinții Medici* și *Dunărea Paradis*)? Poate dl Sextil Pușcariu dispune de asemenea extrase, numere incomplete etc. Mi-ar face — și mi-ați face — un extraordinar serviciu dacă ați găsi unele din ele.

Ce vrei, iubitule dle Bologa? Eu cer mereu de la D-ta. De la omul bun și cu care te împaci aproape că e o datorie să ceri mereu. Știu că n-ai să te superi. Altminteri, n-aș avea atîta curaj.

Tare aș vrea să dau o fugă la Cluj. Aștept și eu permisul C.F.R. la care am dreptul din vreo două locuri — dar pe care nu mi l-a dat nimeni pînă acum.

Cu sute de mulțumiri, al D-tale cu mare prietenie,

Mircea Eliade

Publicată de Gabriela Russu în *Steaua*,
an XX (1969), decembrie, nr. 12

XVI

București, 25 oct[ombrie] 1937

Cu multe și sincere mulțumiri. Îți voi scrie în curînd.
Adresa mea cea nouă este: str. Palade 43, etaj III.

Mircea Eliade

Publicată de Gabriela Russu în *Steaua*,
an XX (1969), decembrie, nr. 12

XVII

București, str. Palade 43
15 februarie 1938

Iubite Domnule Bologna,

Mii de mulțumiri pentru cartea dăruită, atât de frumoasă și de instructivă. O voi citi cu interes și voi scrie curînd despre ea un articol. La *Revista Fundațiilor*, îi va veni rîndul mai tîrziu, pentru că am trimis cronicile pe trei luni.

Aștept cu nerăbdare lucrările Institutului. Mă bucur că ți-a plăcut nota mea despre *Demonologia indiană*. Intenționez s-o amplific, îndeosebi considerațiile teoretice de la sfîrșit, asupra „binelui și a răului“ la indieni. Astfel amplificată, nota aceasta va apărea în limba franceză, în primul volum din *Zalmoxis*, revista de studii istoric-religioase pe care o public în luna mai (tipar Imprimeriile Naționale; ed. Paul Geuthner). Tot în *Zalmoxis* își vor găsi loc studiile mele de alchimie și cosmologie în traducere franceză. De aceea, dacă nu e prea multă bătaie de cap, ți-aș rămîne îndatorat primind pentru vreo zece zile cartea lui Gaster și Winckler. Mi-aș completa astfel informația subso-lului.

În cazul cînd ai vreun articol de folclor medical, magie, ha-giologie etc. — aș fi fericit să-l public într-o versiune străină. Poate chiar ceva apărut în românește; revista circulă nu între specialiștii D-tale, ci în cercuri de istoria religiilor și etnografie.

În așteptare, îți mulțumesc încă o dată.

Al D-tale devotat,

Mircea Eliade

Publicată de Gabriela Russu în *Steaua*,
an XX (1969), decembrie, nr. 12

XVIII

București, 5 iulie 1938

Iubite Dle Bologna,

Îți mulțumesc din suflet pentru publicațiile Institutului dăru-ite. De asemenea, îți sînt recunoscător pentru cărțile împrumu-

tate din Biblioteca Institutului. Am să te rog să-mi dai voie să le țin ceva mai mult; pînă pe la 15 august, dacă se poate. Înainte de a le folosi pentru articolul de care ți-am scris, trebuie să termin un alt studiu, la care lucrez acum.

Nu-ți pot spune bucuria pe care am simțit-o primind pachetul cu slova D-tale. Îți închipui bucuria mea zărindu-ți slova scrisă pe pachet. Toate aceste lucruri îmi aminteau un paradis pierdut: știință, liniște, libertate...

Mi-au apărut două studii importante, unul la Calcutta, altul la Roma¹. Îndată ce primesc extrasele, ți le trimit. Părți din *Cosmologie* și *Alchimie babiloniană* vor apărea, în limba engleză, în revista de studii religioase pe care o scot, *Zalmoxis*. Îți urez vacanțe bune și rodnice.

Al D-tale cu multă prietenie,

Mircea Eliade

Publicată de Gabriela Russu, în *Steaua*,
an XX (1969), decembrie, nr. 12

¹ Studiul apărut la Calcutta e „Cosmical Homology on Yoga“ în *Journal of the Indian Society of Oriental Art*, an V, 1937, pp. 88–203; cel de la Roma este „La concezione della libertà nel pensiero indiano“, în *Asiatica*, an IV, 1938, pp. 345–354.

XIX

Légation Royale de Roumanie
Le conseiller culturel
No. 635

Lisabona, 1 septembrie 1943

Stimate Domnule Profesor,

Într-o biografie recentă a medicului portughez João Rodriguez de Castelo Branco (*Amatus Lusitanus*), se menționează informația că acesta ar fi fost invitat ca medic domnesc la curtea Poloniei și a României (sic). Dacă această invitație s-a făcut cu adevărat, ea a avut loc între anii 1541–1547.

V-am rămîne recunoscător dacă ați binevoi să cercetați această chestiune și să scrieți un articol, pe care l-am publica fie în revista de istorie medicală *Amatus Lusitanus*, fie într-o publicație mai răspîndită. Chiar dacă rezultatul cercetărilor D-stră ar fi negativ, el tot ne va interesa.

Primiți, vă rog, Dle Profesor, asigurarea deosebitei mele considerații.

Consilier cultural,
Mircea Eliade

Publicată de Gabriela Russu în *Steaua*,
an XX (1969), decembrie, nr. 12

XX

[Antet tipărit]
History of Religions

3 mai 1969

Mult stimată Domnule Bologa,

Poate îți mai aduci aminte de mine: acum vreo patruzeci de ani, mi-ai publicat un studiu despre botanica indiană. Am mai scris de atunci cîteva despre alchimiile asiatice și occidentale, lucrări pe care ți le voi trimite cu bucurie dacă aș cunoaște o adresă mai certă.

De curînd, am început să primesc cărți și reviste din țară. Printre ele, *Steaua* — unde ți-am citit (cu cîtă emoție!) elogiul hipocratismului. Aflu din articolul D-tale de cartea Drului Gh[eorghe] Brătescu. Tare aș vrea s-o posed — nu numai s-o citesc. Aș putea oferi, în schimb, Drului Brătescu o carte de pe aici, care l-ar interesa. În speranța că scrisoarea de față îți va ajunge, te rog să crezi în sentimentele de prietenie și admirație pe care, încă din 1927, ți le păstrează
al D-tale devotat,

Mircea Eliade

P.S. Despre mine: sînt „distinguished Service Professor of History of Religions, Chicago Univ.” — și-mi petrec verile în Europa, unde sper să te pot întîlni.

Publicată de Gabriela Russu în *Steaua*,
an XX (1969), decembrie, nr. 12

CĂTRE DOLORES BOTTA*

8 iunie 1969

Mult stimată Doamnă Dolores Botta,

Cum să vă mulțumesc pentru acest neprețuit dar, operele (complete?) ale lui Dan Botta? Le-am primit acum cîteva zile și le-am citit și recitit cu aceeași neegalată încîntare cu care am descoperit acum treizeci și șapte de ani *Eulalii*. Versurile și piesele de teatru, pe care nu le cunoșteam, dar despre care auzisem atîtea, mi-au îngăduit să ghicesc măcar fragmentar și oarecum „ca prin oglindă” („în ghicitură”) viața și gîndurile lui Dan din acei mulți ani în care nu ne-am mai văzut. Și cu cîtă emoție și fervoare asist, acum, la „descoperirea” pe care o face soția mea, care nu cunoștea decît *Eulalii*!

Încă o dată, vă mulțumesc.

Și vă rog să credeți, stimată Doamnă Botta, în cele mai bune sentimente și recunoștința pe care vi le poartă vechiul prieten și admirator al lui Dan.

Mircea Eliade

Pe plic

Mme Dolores Botta,
Str. Pitar Moș 29
București

Originalul la Muzeul Literaturii Române din București

* Dolores Botta — soția poetului și esteticianului Dan Botta (1907–1958).

CĂTRE LUCIAN BOZ*

I

Chicago, 19 dec[embrie] 1981

Dragă Lucian Boz,

Îmi cer iertare că sînt nevoit să recurg la această scrisoare circulară.

Sufăr de aceeași veche artrită reumatoidă; în pofida tratamentului cu aur coloidal, degetele și încheieturile mîinilor îmi sînt încă inflamate. De mai bine de un an, scriu cu mare greutate. Ce e mai grav: toxicitatea aurului m-a slăbit destul de serios. Nu pot lucra decît cîteva ceasuri pe zi. Nici nu știu dacă voi ajunge să închei lucrările începute.

De aceea, v-aș ruga să nu-mi mai trimiteți cărți sau reviste, căci nu le voi putea citi (doctorii amîină mereu operația de cataractă...).

Și încă o rugămintă: să-mi fie îngăduit a nu răspunde la scrisori.

Iertare că răspund atît de tîrziu. Am recitit cu melancolie multe texte din *Anii literari* '30.

M-ar interesa mult recenziile din presa australiană, pe care îmi scrii că le-ai păstrat. Plec pentru două săptămîni în Florida, *la soare*. După 5–6 ian[uarie], îți voi trimite unele din ultimele mele publicații.

Îți urez un an nou fericit și multă sănătate, al d-tale.

Mircea Eliade

Publicată de Mircea Popa [rubrica „Dosar“ îngrijită de Ion Vartic]. în *Apostrof*. an VII, nr. 5, 1996, mai, p. 11.

* Lucian Boz (n. 1908), critic literar, eseist și publicist din perioada interbelică. Exilat în Australia.

II

26 March 1984

Dear Lucian Boz,

Please excuse my dictating this letter to you in English, but rheumatoid arthritis, and cataracts make it all but impossible to write to you myself.

You will find enclosed here a copy of my letter introducing Pascale Biondi to Jean Luc Pidoux-Payot. I was delighted to write something on her behalf, and of course I wish her luck in securing a position at Editions Payot.

By the way, I enjoyed very much the letter from Jacques Daniel.

Best regards,

Mircea Eliade

Publicată de Mircea Popa (rubrica „Dosar“ îngrijită de Ion Vartic) în *Apostrof*, an VII. nr. 5, 1996, mai, p. 11.

[Traducere]

26 martie 1984

Dragă Lucian Boz,

Te rog să mă scuzi că dictez în engleză această scrisoare, dar artrita reumatoidă și cataracta mă împiedică să-ți scriu personal.

Vei găsi anexată aici o copie a scrisorii mele prin care o recomand pe Pascale Biondi lui Jean Luc Pidoux-Payot. Am fost încântat să scriu câteva rânduri în favoarea ei și desigur îi doresc succes în a-și asigura un post la Editura Payot.

Apropo, mi-a făcut mare plăcere scrisoarea de la Jacques Daniel.

Cu cele mai bune urări,

Mircea Eliade

CĂTRE NICOLAE BRÎNDUȘ*

I

Paris, 3 august 1979

Stimate Domnule Brînduș,

Ghinion! Dumneata sosești la 6 august, iar noi plecăm pentru două săptămîni la 5 august! Plecăm la Eygalières, lângă Avignon.

Îmi pare foarte rău că nu ne putem întîlni anul acesta.

Sînt mîguit că „țigăncile“ mele îți vor inspira o nouă operă — și îți urez tot succesul!

Al D-tale sincer,

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, București

* Nicolae Brînduș, compozitor ale cărui lucrări au afinitate cu literatura: *Șapte psalmi* (Tudor Arghezi), *Domnișoara Hus* (Ion Barbu), *Logodna* (Mihai Eminescu) și *Arșița* (Mircea Eliade). titlul inițial al acesteia din urmă, de fapt, *La țigănci*. Detalii despre geneza operei lui Nicolae Brînduș — în volumul *Convorbiri cu și despre Mircea Eliade*, Editura Humanitas, 1998. pp. 103–112.

II

Paris, 3 oct[ombrie] 1980

Dragă Maestre,

Mulțumiri pentru scrisoarea din 21 septembrie și pentru casetă. Mîine dimineață, luăm avionul spre Chicago. Vom asculta *Psalmii* și *Domnișoara Hus* la Ierunca, îndată ce revenim la Paris (mai 1981).

Am citit proiectul de libret, mi s-a părut interesant, dar nu-l pot judeca: nu mă „simt sigur“ decît în universul narațiunilor pe care le-am scris.

Omagii Dnei Brînduș, al D-tale sincer,

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, București

CĂTRE BARBU BREZIANU*

I

[Antet tipărit]

History of Religions

21 decembrie 1969

Dragă Barbu Brezianu,

Sînt nemîngîiat că nu ți-am dăruit *Pe strada Mîntuleasa* la Roma, în vara 1968! Te rog din inimă să mă ierți. Ți-o trimit acum, cu poșta aeriană. Și sper că-ți va ajunge.

Ce e mai grav, nu pot spune nimic despre *Masa tăcerii*. N-am văzut-o niciodată. Am privit-o însă în multe fotografii — și mă tot întrebam: ce vrea să *ne* spună? Nu-mi dau încă seama. Poate o voi afla într-o zi de la voi, de la tine, de la Titel¹, de la altcineva.

Sper să ne reîntîlnim în 1970. Noi vom petrece o bună parte din vară la Roma (15 iunie–15 august). Apoi, la Stockholm. În septembrie și început de octombrie, la Paris.

Te îmbrățișez cu veche prietenie, al tău,

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, București

Publicată în *Excelsior* an II (1993), nr. 6, p. 49

* Barbu Brezianu (n. 1909) critic de artă, poet și dramaturg. Autor al unor monografii consacrate lui Nicolae Grigorescu, Nicolae Tonitza, Constantin Brâncuși.

¹ Petru Comarnescu

II

[Antet tipărit]
History of Religions

pînă la sfîrșitul lui mai,
1101 East Eric St.
Albion Michigan 49229

8 aprilie 1971

Dragă Barbu,

Iată de ce îți răspund atît de tîrziu: abia sosit aici, la Albion, unde veneam să lucrez mai în liniște, am avut (chiar de 9 martie, cînd împlineam 64 de ani) un atac de pericardită, în urma unei infecții în gît. Așa că am stat trei săptămîni în clinică, iar acum îmi fac convalescența „acasă”.

Coloana infinită am făgăduit-o deja, în anumite condiții, revistei *Tribuna*. La Chicago, mai am exemplare dactilografiate, dar nu știu cum să pun mîna pe ele, se găsesc undeva „prin casă”, alături de alte texte dactilografiate românești și numai eu sau soția mea le-am putea identifica. Dar pe la 20–25 aprilie vom merge pentru cîteva zile la Chicago și vom rezolva problema. Poate pînă atunci vei primi extrasul (tipărit) din *Revista scriitorilor români* care apare la Roma. Tot atunci îți voi trimite referințele bibliografice la cîteva articole referitoare (direct sau indirect) la Brîncuși.

Cît privește pasiunea lui B[rîncuși] pentru Milarepa, nu știu ce să cred. În piesa mea, am încercat o „explicație” a fascinației exercitate de India, dar este cu totul „personală” = voiam să înțeleg cauza sterilității lui B[rîncuși] după *Coloana nesfîrșită* (dacă ești nerăbdător să o citești, un exemplar se găsește la Dinu Noica).

Voi reciti curînd întreg „ciclul” tibetan, de la Naropa pînă la Milarepa. Dacă voi surprinde ceva nou în legătură cu B[rîncuși], îți voi scrie.

Te îmbrățișează cu vechea prietenie

Mircea

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, București

Publicată în *Excelsior*, an II (1993), nr. 6, p. 49

III

[Antet tipărit]
History of Religions

8 mai 1972

Dragă Barbule,

Mulțumiri pentru scrisoare și iertare că răspund atât de târziu. Ca de obicei, am fost prins în tot felul de lucruri plicticoase (afară de lucrul meu personal, care nu mă plictisește niciodată). Suprimările și interpolările practicate în textul lui A[drian] P[ăunescu] m-au supărat foarte, și am pus lucrurile la punct cu duhul blîndeții (căci e vorba de un tînăr). Voi tipări textul integral, căci e un document autobiografic interesant¹.

Primăvara aceasta s-a desfășurat sub semnul „românității”. Am văzut de mai multe ori pe [Ștefan] Bănulescu și pe [Marin] Sorescu, am petrecut trei zile cu ei la Iowa City și am stat mult de vorbă. Iar de două zile se află aici în campus prof. C[onstan-
tin] C. Giurescu pentru o conferință, întovărășit de atașatul cul-
tural Căpățînă. C[onstantin] C. G[iurescu] m-a impresionat prin
vigoarea lui intelectuală. L-am ascultat ore în șir povestindu-ne.
Ne-am amintit de polemicile lui cu Iorga. Mă reîntorceam *in
illo tempore...*

Sper că ai primit și volumul II din *Noaptea de Sînziene*. Sper, mai ales, că vei primi (cînd va apărea *Ethnos*, fasc. I) nu-
vela mea *Uniforme de general*, care-mi place mult.

Nu-ți voi trimite felurite alte publicații în curs de apariție, căci
nu cred că te-ar putea interesa (religiile australiene etc.).

Dar nu te voi uita cînd va apărea (probabil, primăvara vi-
itoare) *Fragments d'un journal*.

Te îmbrățișează cu dor

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, București

Publicată în *Excelsior*, an II (1993), nr. 6, p. 50

¹ Este vorba despre interviul publicat de Adrian Păunescu în *Contem-
poranul* din 12 și 17 martie 1972, nr. 11 și 12, p. 2. Textul va fi reprodus

in extenso de Adrian Păunescu în volumul *Sub semnul întrebării*, ediția a II-a, Editura Cartea Românească 1979, pp. 237–266.

IV

[Antet tipărit]
History of Religions

10 iunie 1972

Dragă Barbu,

Răspund cu oarecare întârziere la scrisoarea ta din 20 mai. Între altele, și pentru că am fost pe drumuri (conferințe etc.), deși două din asemenea inutile și obositoare drumuri (la Oberlin College și Pennsylvania Univ. ca să primesc „în persoană” doctoratele *honoris causa* „Letters” și... „Law“!) au fost anulate în ultimul moment datorită unei (bine venite!) gripe intestinale...

Îți scriu în grabă, pentru că săptămîna viitoare zburăm la Paris, pentru cincisprezece zile, ca să-mi revăd un bun prieten, pe Dinu. Ne întoarcem însă pe la 6–8 iulie — și nu ne vom bucura de *Paris* decît între 1 sept[embrie] și 10 oct[ombrie], ca de obicei.

Am rugat pe un prieten să încerce a obține clișeele Brîncuși și sper foarte mult să le găsesc aici, la începutul lui iulie. Ți le voi expedia prin avion. Sper că nu va fi prea tîrziu pentru monografia ta.

În privința jucării piesei mele, mă opun din diferite motive, primul și cel mai important fiind acesta: piesa e „ratată”, e mai mult un text de citit, nu de „montat”. În plus, nu mă încîntă deloc ideea reintrării prin ușa din dos în cultura română modernă („cu ocazia festivalului“...)

Ce-ai auzit despre cele două cărți ale mele care ar sta să apară e numai un zvon.

Traducerea lui Dinopol¹ nu e, probabil, faimoasă (n-am citit-o) — dar, în orice caz, nu va apărea (cel puțin, deocamdată). P[aul] D[inopol] nu are nici o exclusivitate — pentru simplul motiv că nu s-a mai pus problema tălmăcirii altor cărți.

Îți mulțumesc pentru pagina din *Manuscriptum*² (dar ce păcat că ai mutilat exemplarul!). Nu știu cine ar putea fi „eroina” anunțată pentru numărul 3. Mă îndoiesc că acel articol va apărea.

Te îmbrățișez cu prietenie,

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, București

¹ *Aspecte ale mitului* în traducerea lui Paul Dinopol vor apărea la Editura Univers de-abia în 1978.

² Pe coperta a IV-a din *Manuscriptum* nr. 2/1972, anunțându-se sumarul numărului următor. găsim notat: „O eroină a lui Mircea Eliade?” În nr. 3/1972, la rubrica „Restabiliri”, pp. 132–140, se află articolul lui Nicolae Florescu, intitulat „Mircea Eliade și romanul enigmaticei R...”.

V

[Antet tipărit]

History of Religions

2 noiembrie 1972

Dragă Barbu,

În sfârșit, te-am văzut la Londra. Îmi pare însă rău că nu ne-am întâlnit în octombrie la Paris. Nu cred că voi putea veni, pentru a treia oară într-un an, în dec[embrie]. Am enorm de lucru, și trebuie să mă grăbesc (aș vrea să pot termina măcar primul volum din *Histoire des idées religieuses de l'âge de la pierre à nos jours*).

De aceea, te rog să mă ierți că nu voi putea scrie Prefața la *Brâncuși* al tău. Dar iată ce-ți propun: utilizează, în parte sau în întregime, textul din *Témoignages*...

Evident, mi-e imposibil să accept ispititoarea propunere a lui Racburn — și, scuzându-mă, explică-i de ce. Pentru vreo doi ani de-aici înainte, sînt „confiscat”. (Evident, un Marcel Brion n-ar ezita să accepte, chiar dacă textul i-ar fi cerut pentru săptămîna viitoare...)

Cînd vei sta la Paris, cere (prin Monica, Ionel Jianu sau direct) lui Ioan Cușa cele două volume din *Noaptea de Sînziene*. Primul volum ți-a fost trimis de vreo trei ori; al doilea, o dată — dar nu știu dacă le-ai primit.

Salută pe Wendy¹ din partea noastră și *insistă* să mai vină pe la Paris — că, dacă nu, venim *noi* la Londra...

Te îmbrățișează

Mircea

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, București

¹ Wendy — prima soție a lui Constantin Noica.

VI

[Antet tipărit]

History of Religions

13 iunie 1973

Dragă Barbule,

Răspund pe loc scrisorii tale din 6 iunie (nesperată rapiditate!... de obicei, asemenea corespondență are nevoie de douăsprezece–paisprezece zile).

De ce articol despre mătrăgună este vorba? Capitolul VII din *De Zalmoxis à Gengis Khan*? Dar nu ți-am trimis cartea? Dacă nu, scrie-mi un cuvînt — și voi ruga pe Payot să ți-o expedieze direct (e mai sigur).

„Autentica“ Maitreyi a fost aici, la Chicago, aproape două luni. *Le Temps retrouvé*.

Mă bucur că nu sînt înjurat în *Amintirile* lui Sașa Pană, așa cum e obiceiul. Nu știu nimic de planurile editoriale ale Iașiului (ca să fiu sincer, nu prea mă mai interesează). Au început să apară primele volume din seria de șaisprezece *Opere complete* (evident, fără literatură), în traducere japoneză, și revizuirea unor texte mai vechi îmi ia destul timp.

Ca noutate: *Pe strada Mîntuleasa* a avut mult succes în Germania (Suhrkamp, ediția II, 5 000–8 000 ex[emplare] se epuizează) și un film de 55 de minute la televiziune e în lucru.

Încolo, în ce mă privește, nimic deosebit*: pun la punct *Histoire des idées religieuses*, vol. I (De l'âge de la pierre à la suppression des Mystères d'Eléusis, 400 A.D.) și versiunea engleză a primului volum din *Autobiografie* (pînă în 1932, cînd m-am întors din India). L. Bădescu, traducătorul, corectează *Fragments d'un journal* (740 de pagini), pe care Gallimard le publică la toamnă.

Planuri: sfîrșit de august la Alo, pentru Congresul de Istoria Religiilor, iar sept[embrie] și început de oct[ombrie] la Paris, unde, poate, te vād!

Îmbrățișări și prietenie,

Mircea Eliade

* Poate doar asta: am fost numit membru corespondent al Academiei Austriece. Este a treia Academie care mă „onorează” (după U.S.A. și Anglia) (*nota M.E.*).

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca. București

VII

[Antet tipărit]
History of Religions

12 decembrie 1973

Dragă Barbu,

Mulțumiri pentru scrisoarea din 1.XII și pentru extrasul din *Secolul XX*. În loc de asemenea comemorări, omagieri nostalgice, anticipînd pioasele elogii *post-mortem*, aş fi preferat să se îngăduie circulația *Jurnalului*. Am verificat chiar acum lista serviciului de presă: Gallimard a expediat, pe la sfîrșitul lunii octombrie, cincisprezece exemplare în țară (numele tău e înscris, alături de al lui Al[exandru] Rosetti, Cioculescu, Șt[efan] Bănulescu, E[ugen] Barbu etc.). Am cerut editurii să trimită volumele recomandat, și sper că a ținut seama de acest amănunt (cel puțin, vom recupera exemplarele...). Vezi, deci, ce bine stăm.

Am renunțat la expedierea cărților mele de aici sau de la Paris (de unde au fost trimise inutil multe zeci de exemplare din

Noaptea de Sînziene etc. De aici înainte, cine va voi să mă citească e rugat să-mi indice persoana (de preferință, de naționalitate română) care ar fi dispusă să-i transporte și să-i predea cartea în mână.

În privința *Jurnalului*: cuprinde fragmente din perioada 1945 (cînd m-am instalat la Paris) pînă prin 1970, textul publicat reprezintă cam 1/5 din manuscrisul original (peste 4 500 de pagini). În afară de asta, mai am cu mine Jurnalul Anglia-Portugalia aprilie 1940-sept[embrie] 1945. Restul (Jurnalele din liceu și Universitate, din India și din perioada 1933-1940) l[e]-am lăsat în țară cînd am plecat la Londra. Mi s-a spus că, în bună parte, s-a[u] pierdut. *Tant pis!*¹

Îți urez un an nou cît mai spornic și te îmbrățișez cu prietenie,

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca. București

¹ Cu atît mai rău! (*lb. fr.*)

VIII

[Antet tipărit]
History of Religions

21 noiembrie 1974

Dragă Barbu Brezianu,

Iartă-mă că răspund atît de tîrziu ultimelor tale scrisori (ultima din 7.XI.[19]74). Am fost în „Europa“ din iunie pînă la începutul lui oct[ombrie] (august — paradisiac! — în Mallorca). Pe de altă parte, tot mai anevoie scriu prietenilor din țară, căci ce le-aș mai putea spune dacă *Fragments d'un journal* și celelalte cărți, neajungînd la destinație, nu le-au putut spune? Sînt nevoit să mă mulțumesc cu „prezența“ mea în celelalte părți ale lumii (bunăoară: m-am întors alaltăieri din California, unde a avut loc un symposion de trei zile „in honour of M[ircea] E[liade]“ și comunicările vor fi tipărite în volum).

Am găsit aici *Brâncuși* și l-am parcurs, pe cât am putut, admirându-ți acribia și precizia. Și încă o dată mi-a părut rău că ai reușit să citești *Fragments* de la alții, deși Gallimard îți expediase două exemplare, la interval de cinci–șase săptămîni. Nu știu dacă textele despre Br[âncuși] merită xeroxul și expedierea — dar o voi face ca să satisfac pasiunea ta bibliografică.

Din informațiile pe care mi le comunică, m-ar interesa eseul lui Al[exandru] Oprea; și mă miră că nu mi l-a dăruit chiar autorul (doar am acceptat să „colaborez“ la *Manuscriptum*). Dacă întâlnești pe Al[exandru] O[prea], roagă-l să-mi trimită volumul¹.

În ceea ce mă privește: îmi văd de treabă.

Chicago Univ. Press așteaptă un volum de eseuri, pe care sper să-l predau la începutul lui decembrie. În ianuarie, voi fi la Paris (pentru zece zile); voi aduce o bună parte din manuscrisul promis lui Payot (*Opus magnum*, vol. I).

Aș vrea să-ți mai trimit cîteva mărunțișuri (extrase etc.), dar nu știu dacă vor ajunge. În orice caz, voi încerca.

Te îmbrățișează al tău

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca. București

¹ Cartea lui Alexandru Oprea *Mitul farului aburit* are un capitol consacrat lui Mircea Eliade.

IX

[Antet tipărit]
History of Religions

6 februarie 1976

Dragă Barbule,

Confirm primirea celor două scrisori. Îmi pare *realmente* rău că Brâncuși nu poate apărea. Inutil să încerc ceva aici (fundații etc.) — de ce nu sugerează direct editorul londonez o altă casă de editură anglo-americană? Cucoana aceea de la Fordham

Univ[ersity] care organizează un Symposion Brâncuși la primăvară ar putea să te ajute (îmi scapă numele acum; de fapt, n-o cunosc, dar mi-a scris etc.).

Cît privește *Coloana*: textul a apărut, acum vreo trei-patru ani, în *Revista scriitorilor români* și a fost tras și în broșură aparte (aveam impresia că ți-am trimis un exemplar...). Deci: nu mai are sens să fie retipărit. Iar de jucat, nu poate fi jucată. În sfîrșit (argument decisiv!), piesa aceasta e departe de a „oglindi” literatura mea actuală. Și, atîta timp cît cărțile importante nu sînt cunoscute în țară, aș crea o impresie cu totul falsă lăsînd să circule texte de a doua mînă...

Îți scriu în grabă (ca de obicei!) dar cu o grabă și mai [...] pentru că în două zile zburăm la Paris. Vom rămîne zece-douăsprezece zile (Sorbona îmi conferă un *D[octorat] h[onoris] c[ausa]*).

Mulțumiri pentru articolul despre „Miorița” și pentru cele care vor veni.

Te îmbrățișează cu dor

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, București

X

[Antet tipărit]
History of Religions

30 aprilie 1977

Dragă Barbule,

Mulțumiri pentru scrisoarea din 27 martie și textele trimise. Cutremurul care a ruinat țara m-a deprimat în așa hal, încît nici nu mai îndrăzneam să vă scriu vouă, celor care ați supraviețuit dezastrului.

Nu ți-am mulțumit după primirea scrisorilor anterioare, în parte și pentru că ai prostul obicei de a nu indica adresa, undeva, pe dosul plicului sau pe prima pagină. Azi, în sfîrșit, am regăsit adresa — Institutul de Istoria Artei — și-ți scriu. Sper că rîndurile de față îți vor ajunge.

Datorită bolii cumnatei mele Sibylle, am rămas la Paris pînă pe la mijlocul lui martie (noroc că anul acesta nu țin cursuri!) Necazurile și grijile nu prea au încurajat „lucrul“. Vol. II din *Histoire des croyances* (ai primit vol. I?) întîrzie; tipograful așteaptă ultimele capitole, pe care trebuia să le pun la punct [în] a[cea]stă-toamnă.

Dacă aș ști *precis* unde să-ți trimit publicațiile, ți-aș expedia, în cîteva săptămîni, un volum de nuvele românești.

Am citit cu interes (deși nu m-a convins întotdeauna) cartea despre „complexul“ de la Tîrgu-Jiu.

Aș mai avea multe de spus, dar mă opresc aici.

Te îmbrățișează cu vechea prietenie

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, București

XI

[Antet tipărit]

The University of North Carolina at Chapel Hill

2 aprilie 1978

Dragă Barbule,

Sper că ai primit volumul *Amintiri*, expediat în preziua plecării noastre spre Chapel Hill, la 12 martie. Și, mai ales, sper că vei primi *Cahier de l'Herne* direct de la Paris.

Îți scriu în ultima zi petrecută la Chapel Hill. Am trăit, trei săptămîni, într-un fel de paradis terestru (primăvară, flori, pa-seri...) în mijlocul pădurii (dar într-o casă mare, „ultramodern utilată“...). Ne oprim două zile la Charlotteville, apoi ne întoar-cem acasă, la ger și zăpadă, și inevitabilele plictiseli ale cam-pusului.

M-am bucurat aflînd că ai primit *Histoire* II. Sper că vei pri-mi curînd și *L'Épreuve du labyrinthe. Entretiens avec Claude Henri-Rocquet* (Belfond, oct[ombrie] 1978).

În ceea ce privește surpriza pe care a pus-o la cale *Seco-lul XX*, nu cred pînă nu văd. „Cota“ mea variază în conformitate cu ultimele angelologii...

Dar nu-mi spui de *ce te afli* (sper: te-ai aflat...) la Spitalul prietenului nostru (căci de el este vorba, nu e așa? cineastul și psihiatrul din vremurile *Criterionului*). Îmi închipui — și mă încăpăținez să sper — că a fost doar un *check-up* (eu îl tot amîn pe al meu...)

Christinel și cu mine te îmbrățișăm cu prietenie,

Mircea Eliade

P.S. Primesc — dar neregulat! — *România literară*, *Luceafărul* și *V[iața] r[omânească]*. Păstrează, te rog, eventualele texte și mi le trimiți cînd poți.

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, București

XII

[Antet tipărit]

History of Religions

20 oct[ombrie] 1978

Dragă Barbule,

Răspund pe loc scrisorii tale din 3 octombrie (data poștei: 13 oct[ombrie]). Nu am la mine (și nici nu știu dacă l-am avut vreodată) schița-portret (teribilă pentru interpretări) a lui P. Nady. A fost însă reprodusă în ediția de lux (25 ex[emplare]) *Maitreyi* și o poți cere lui Al[exandru] Rosetti, care, desigur, mai păstrează un exemplar. O altă, foarte reușită, schiță este cea a lui Tomaziu; reprodusă în volumul de nuvele *În curte la Dionis* (1977); știu că A. R. a primit această carte, pentru că mi-a mulțumit. Cum este o schiță redusă la cîteva linii și la ochelari (în tuș), cred că poate fi ușor reprodusă.

Nu prea am alte noutăți. Între 12–15 aprilie, va avea loc la Notre Dame University un colocviu despre opera literară și istoria religiilor a lui M[ircea] E[liade]. Comunicările vor fi tipărite în volum. (Știai că *Forbidden Forest* a apărut în iarnă, la Notre Dame Univ. Press?)

La începutul lui iunie, vom fi la Paris, unde sperăm să-l re-
întîlnim pe Dinu¹.

Îți urăm numai bine și mult noroc și sănătate.

Te îmbrățișează cu prietenie

Mircea și Christinel

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, București

¹ Constantin Noica.

XIII

9 ianuarie 1979

Dragă Barbule,

Ce stranie (și fermecătoare) coincidență! Ne-am întors alaltăieri, după trei săptămîni petrecute în Mexico City, Yucatan și Guatemala. (Călătorie întreprinsă împreună cu soții Paul Ricoeur.) Voiam să mai văd o dată ruinele aztecilor și să „descopăr“ piramidele și templele Maya — înainte de a redacta capitolele despre religiile mezoamericane, pentru *Histoire* III (a 2-a parte). Între altele, am avut această surpriză: am dormit o noapte din decembrie într-o cabană în chiar jungla din Tikal — *exact* o jumătate de secol după ce pătrunsesem pentru întâia oară în jungla singaleză! Iar ieri, răsfoind corespondența aglomerată în lipsa noastră, la Swift Hall, dau peste scrisoarea ta și citesc articolul lui Arșavir (pe care nu-l cunoșteam) — admirabil (și profetic!) text, pentru că Arșavir a ghicit ca nimeni altul de ce n-am rămas în India (pur și simplu, pentru că acel „absolut“, de care vorbeau patetic gazetarii bucureșteni din anii 1933–40, devenise desuet — mai precis, trebuia „trăit“ și identificat în infinitele experiențe pe care mi le pregătea istoria, și le cerea acel *Zeitgeist* pe care, printre puținii europeni, îl presimțisem încă din 1930). Vei găsi o seamă de observații în acest sens în partea a II-a a *Autobiografiei* (1928–1931), în curs de traducere (va apărea la Gallimard, la toamnă). Într-un cuvînt: convins că Asia va reîntra în istorie și că „Absolutul“ (= gnoza inițiativă, salvifică) se va oculta în India, Tibet și Extremul Orient, am ales cealaltă metodă a culturii, i.e. a creativității (livrești!) și a hermeneuticii.

Cred că am avut dreptate. Condamnați să descifrăm „misterele” și să „descoperim drumul către mîntuire” prin cultură, adică prin *carte* (nu prin tradițiile orale, transmise inițial de la maestru la discipol), nu aveam nimic mai bun de făcut decît să adîncim dialectica misterioasei *coincidentia oppositorum*, care ne îngăduie nu numai să descoperim „sacralul” camuflat în „profan”, dar și să *resacralizăm creator* momentul istoric, adică să-l transfigurăm, acordîndu-i o dimensiune (sau o „intenție”) transcendentă.

Dar, ca să repet formula lui Titu Maiorescu, cînd discuția se prelungea peste măsură și îi era somn: „Ei! și cîte altele ar mai fi de spus!”

Christinel și cu mine vă urăm un An Nou fericit! (Și poate voi primi și eu *Secolul XX*.)

Te îmbrățișează cu prietenie

Mircea

P.S. În Bibliografia pe care o pregătesc doi profesori americani, Doeing și Allan Douglas — articolul *Confluents* este înregistrat.

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, București

XIV

[Antet tipărit]

History of Religions

4 martie 1979

Dragă Barbule,

Mulțumiri pentru scrisorică (carte poștală ilustrînd Alexandria: se vede că ești istoric al artelor) și pentru articolul lui Ion Bălu¹, pe care nu-l cunoșteam. Am primit un mare număr din serialul I[on] Lotreanu, dar nu pe toate. Dacă le păstrezi cumva, am să-ți comunic numerele ce-mi lipsesc.²

Am fost destul de dezamăgit de *Secolul XX*. Nu este nici un fascicol M[ircea] E[liade], nici unul dedicat „Mitului”. Textele corespondenței Th[omas] Mann—[Karl] Kerényi nu sînt prea interesante; în locul articolului lui F[rantz] Boas, se putea găsi ceva mai recent și mai semnificativ. Dar, în sfîrșit, *onoarea* este *onoare* și, în orice caz, ea s-a manifestat.

N-am primit încă *Aspecte ale mitului*. Probabil că au trimis toate exemplarele de autor surorii mele, la București. Aștept însă cu nerăbdare *Zalmoxis* — pentru că o cred foarte utilă.

Noutăți: am terminat acum câteva zile un mic roman (200 p[agini] dactil[ografiate], început în august–sept[embrie] și reluat la 1 febr[uarie]). Titlul: *Nouăsprezece trandafiri*. E în „stilul” *Mîntuleasa*. Edith Silbermann îmi scrie că a apărut *Der Hundertjährige* (tot în Suhrkamp Insel, inedit) și se apucă imediat de...*Trandafiri*.

Am lucrat ca un nebun să redactez „definitiv” capitolele despre religiile mezoamericane, pentru volumul III din *Histoire*.

Grigorescu traduce, la Paris, volumul I din *Autobiografie* (1907–1937); Gallimard ține neapărat s-o publice la toamnă.

Și câteva curiozități: traducerea japoneză a *Mîntulesei* (după textul original!) e best-seller; a apărut traducerea grecească... a... *Le Chamanisme*; *Histoire* vol. I–II se traduc în sîrbocroată... Ce păcat că nu sînt bibliograf!...

Christinel îți trimite salutări amicale.

Te îmbrățișez,

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, București

* Multă prietenie lui Arșavir.

¹ Ion Bălu, *Mircea Eliade și „experiența” Indiei*, în *România literară*, an XII (1979), februarie 8, nr. 6, pp. 20–21.

² Ion Lotreanu a început să publice, începînd de la 31 martie 1978, în *Săptămîna culturală a Capitalei*, un serial consacrat lui Mircea Eliade. Cele peste cincizeci de articole vor fi înglobate în cartea *Introducere în opera lui Mircea Eliade*, Editura Minerva, București, 1980, 240 p.

XV

[Antet tipărit]

History of Religions

11 aprilie 1980

Dragă Barbule,

Mulțumiri pentru scrisori. Și iertare că răspund tîrziu, cu o caligrafie ilizibilă. Încheieturile și degetele îmi sînt anchilozate (artrită).

Sper că foaia aceasta îți va ajunge. Adresa (Institutul... etc.) este cea corectă? Spune-mi *unde* să-ți trimit *Mémoire I* (1907–1937), apărută acum câteva săptămîni la Gallimard.

Îți voi trimite un exemplar *prin avion* și *recomandat* — dar *unde*? Am trimis multe alte cărți, tot recomandat, tot prin avion, dar n-au ajuns decît o infimă parte (cam 20%).

Christinel și cu mine te îmbrățișăm.

Cu vechea prietenie,

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca. București

XVI

[Antet tipărit]

History of Religions

15 martie 1983

Dragă Barbu, dragă Arșavir,

Ne-au bucurat mult rîndurile voastre. Aproape că nu mai primim scrisori din țară — și nici o revistă (primeam vreo douăsprezece), așa că nu mai sînt la curent cu ce se întîmplă în cultura românească.

Am avut o toamnă proastă (agravarea artritei) și o iarnă teribilă, pentru că am fost amîndoi bolnavi de o gripă Hong-Kong. Încep să-mi revin. Am terminat volumul III⁽¹⁾ din *Histoire*, corectez primele capitole și Christinel dactilografiază de zor ultimul capitol terminat acum câteva zile, la 8 martie!...

Encyclopedia of Religion îmi ia destul timp (noroc că pot dicta această corespondență), dar singurul meu interes acum, după ce-am încheiat *Histoire*, se concentrează asupra *Autobiografiei*. Printre picături, pregătesc pentru tipar *Scripta minora*, unde vreau să-mi adun articolele de istoria religiilor din ultimii cincisprezece ani.

Azi, am primit o scrisoare melancolică de la Dinu, data poștei 12 XII 1982.

Sper totuși că rîndurile de față vor ajunge.

Vă îmbrățișez pe amîndoi cu mult dor, Christinel vă trimite salutări prietenești.

Mircea

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, București

XVII

4, Place Charles Dullin
75018 Paris
24 iunie 1985

Dragă Barbule,

Mă învrednicesc să răspund, pe foarte scurt (artrita!...), scrisorii tale din 22 februarie (primită, evident, mult mai târziu...). Ne-am întors acum o săptămînă. Sper că ultimul tom — IV sau III⁽²⁾ — va apărea la anul, dar este scris (cam 2/3) de cîțiva din foștii mei elevi; eu semnez trei capitole și Concluziile. După cum știi, eu sînt în parte confiscat de *Encyclop[edia] of Religion* (16 volume), care va apărea în iarna 1987.

Anul acesta, am fost covîrșit de onoruri: încă un Doctorat *h[onoris] c[ausa]* (George Washington Univ[ersity] Washington); încă un volum omagial tipărit la Boulder (Colorado Univ[ersity]) și, ultima, crearea catedrei de Ist[oria] Rel[igiilor] de la Chicago... Începe să-mi fie frică.

L-am văzut alaltăieri pe Dinu Noica; sper că vom reuși să publicăm volumul filozofic al lui Blaga.

Pe tine și pe Arșavir vă îmbrățișăm cu tot dorul,

Mircea

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, București

CĂTRE CARLO BRONNE

le 6 février 1976

Monsieur et Cher Confrère,

Je vous remercie de tout coeur pour votre „Notice sur Marthe Bibesco“¹.

La lecture de ce texte admirable m'a beaucoup aidé pendant une trop longue convalescence.

Agréez, cher Collègue, l'expression de mes sentiments les plus sincères.

Mircea Eliade

Pe plic

Monsieur Carlo Bronne
Membre de l'Académie
Palais des Académies
1, rue Ducale
1000 Bruxelles
Belgium

[Bibliothèque Royale Albert Ier.

Archives et Musée de la Littérature 4273/107]

Publicată de Marin Bucur în *Viața românească*, an LXXXVI,
1991, martie, nr. 3, p. 86.

¹ Carlo Bronne, „Notice sur Marthe Bibesco“. Extrait de l'Annuaire de l'Académie Royale de Langue et de Littérature Françaises, Bruxelles, 1974.

[Traducere]

6 februarie 1976

Vă mulțumesc din toată inima pentru „Notiță asupra Marthei Bibescu“.

Lectura acestui minunat text m-a ajutat mult în timpul unei prea lungi convalescențe.

Primiți, dragă coleg, expresia sentimentelor mele cele mai sincere.

Mircea Eliade

CĂTRE VICTOR BUESCU*

I

[Antet tipărit]
History of Religions

26 mai 1962

Dragă Domnule Buescu,

Nu ne-am mai scris de mult — și de când nu ne-am mai scris s-au mai dus alți câțiva dintre noi, și alții în țară... Zilele trecute, ți-am trimis un extras din *R[evue de l'] h[istoire des] r[eligi-ions]*, un lung articol comparativ despre cosmogonia populară românească. Face și el parte din cartea de care ți-am vorbit cândva, despre religiile și folclorul religios din Dacia și Balcani. Din nefericire, prins de alte lucrări, capitolele celelalte zac nearticulate prin saltare. Am aflat întâmplător de apariția lui *Noite Bengali* (dintr-o tăietură de presă — un ziar din Moura? — trimisă de *L'Argus de la presse*). Publicată de Ulysseia, nu mă îndoiesc că e vorba de traducerea soției D-tale¹. Ți-aș rămîne recunoscător dacă ai ruga editorul să-mi trimeată două-trei exemplare.

Plecăm, ca de obicei, la Paris pe la 15 iunie și rămînem pînă pe la 25 iulie, când urmează Elveția și Italia (la Abano pentru băi de nămol — artrita tot nu mă iartă —, la Veneția pentru visătorie). Ne reîntoarcem la 15 octombrie, dar din fericire anul acesta — 1962-[19]63 — nu țin cursurile, așa că mă pot consacra scrisului.

Am auzit că a apărut în [colecția] „Destin“ nuvela mea *La țigănci*. Eram foarte mulțumit de ea acum trei ani, când am scris-o.

Sper să nu fie desfigurată de greșeli de tipar.

O veste bună: îmi scriu *Amintirile*. Am scris deja vreo 200 pagini dactilografiate (și am luat bacalaureatul!). Le voi publica în volum, mai târziu. Ca și nuvelele, de altfel. Mai ai vești de la editor despre apariția *Noptii de Sânziene*? Omagii și recunoștință dnei Buescu și toată prietenia — D-tale.

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, București

* Victor Buescu (1911–1971), clasicist, colaborator la *Revista clasică* și *Orpheus Favonius*, traducător în limba portugheză a poeziilor lui Eminescu.

¹ *Noite Bengali (Maitreyi)* traducere de Maria Leonor Buescu, Editura Ulisseia, Lisabona, 1961, 230 de pagini.

II

Veneția, 12 septembrie 1962

Dragă Domnule Buescu,

Îți mulțumesc pentru scrisoarea D-tale din 15 august, plină de atâtea vești bune. Am primit-o mai demult aici, la Veneția, unde ne-am făcut vacanța, după băile de nămol de la Abano. Anul acesta n-am vorbit la „Eranos“. Voi relua firul la anul. (Olga Froebe a murit în primăvara aceasta și de aceea nu ne-am mai petrecut vacanța la Ascona. N-am răspuns pe loc, pentru că îmi scriai că vei rămîne la Madeira pînă la 15 septembrie.)

Întîi și întîi, țin să mulțumesc soției D-tale pentru splendida traducere a cărții tinereții noastre, *A Noite Bengali*. Sărut cu recunoștință și admirație mîna care a acoperit pînă acum peste 1 000 de pagini... Cum la Chicago nu mai am nevoie de exemplare portugheze, te rog expediază unul la Biblioteca Română din Freiburg. Restul păstrează-le sau împarte-le D-ta.

Sînt foarte încîntat că va apărea, și încă atît de curînd, *Noaptea de Sânziene*¹. Nu știam că ediția franceză fusese interzisă — și nici acum nu înțeleg sensul acestei interziceri. Trimi-te-mi, te rog, un exemplar la Chicago (unde voi fi pe la 20

octombrie), iar, dacă poți, un alt exemplar la Paris; c/o: Mme Șendrea, rue Boinod, Paris 18^e. Voi rămîne la Paris între 20 septembrie–15 octombrie.

În privința eventualelor noi traduceri, ai toată libertatea să alegi. (Să încercăm ceva din literatura dinainte de 1940? Bunăoară, *Șarpele*, *Huliganii*?...) Nu știu ce să cred. După *Noaptea de Sânziene*, aș prefera să nu revii la lucrări din tinerețe. În orice caz, eu nu dispun decît de exemplarele mele unice, personale, dar ți-aș putea trimite de la Chicago fotocopii... Dar m-ar interesa mai mult eseurile sau istoria religiilor. Anul trecut, a venit să mă vadă la Chicago unul din colegii D-tale, tînărul profesor de literatură engleză de la Facultatea de Litere. Mi-a spus că va încerca să traducă (adică să găsească editor) *Le Mythe de l'éternel retour* (i-am dat chiar un exemplar din ediția americană, fiindcă aceasta din urmă e revizuită și augmentată). În orice caz, ești liber să decizi. Scribe-mi la Paris ce cărți de la Gallimard sau Payot îți lipsesc, ca să ți le trimit. Eu sugerez *Mythes, rêves et mystères*, pentru că e un volum mai mult „eseu” decît studiu tehnic.

Vara aceasta, la Abano și Veneția, am continuat *Amintirile*. Am ajuns în pragul licenței și deci al plecării în Indii (noiembrie 1928). Sper să termin acest capitol (ultimul din primul volum) la Paris. Și sînt hotărît să le public în românește cît de curînd. În colecția „Destin”, apar curînd (așa m-a asigurat Uscătescu) *Nuvelele*. Nu știu încă în ce colecție voi tipări *Amintirile*. Deci, după cum vezi, mai va pîna la „vremea Lisabonei”. Probabil că voi „sări” epoca indiană (rămînînd s-o completez mai tîrziu) și voi scrie întîi epoca bucureșteană, 1932–1940, ceva mai interesantă, fiind epoca celei mai intense activități scriitoricești și universitare.

Evident, nu uit că *trebuie* să termin într-o zi istoria religiilor daco-balcanice.

În privința lăzilor și pachetelor cu cărți, am două soluții: 1) îți trimit un cec în dolari (suma mi-o precizezi D-ta) pentru chiria unui *garde-meuble*, sperînd ca în vara 1963 să ne oprim cîteva zile la Lisabona, să deschidem lăzile și să aleg cărțile pe care le voi transporta la Paris; 2) deschizi D-ta lăzile, păstrezi

cărțile de știință și cele românești și dăruiești sau vinzi cărțile de literatură portugheză, franceză, spaniolă. Eu aș prefera soluția nr. 1; ea mă va obliga să-mi realizez o dorință pe care o amîn de mult: de a mă opri cîteva zile, cu Christinel, la Lisboa [pentru] a [o] cunoaște pe soția D-tale, a te revedea.

Sînt dezolat să aflu că Totescu părăsește scumpa lui Portugalie...

Omagii soției și multe salutări, din partea noastră, D-tale.

Cu veche prietenie, al D-tale,

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, București

¹ *Noaptea de Sânziene* va apărea în versiune portugheză în 1963 sub titlul *Bosque proibido*, traducere de Maria Leonor Buesco, Editura Ulisseia, Lisabona, 621 de pagini.

CĂTRE GHEORGHE BULGĂR*

I

10 I 1968

Dragă Domnule Bulgăr,

Multe mulțumiri pentru scrisoare și felicitări. Am primit, mai demult, cărțile pe care ați avut amabilitatea să mi le trimiteți din Paris. Și, după cîte îmi aduc aminte, v-am scris, tot din Paris, astă-vară. V-aș fi recunoscător dacă-mi veți dăruî și „cărțile viitoare“.

Văd că s-a aflat de cei 60 de ani ai mei. Aproape că nu-mi vine să cred! Am vreo șase, șapte cărți începute și cîte altele în cap! Sper să pot încheia măcar *De Zalmoxis à Gengis-Khan* (*Études comparatives sur les religions et le folklore de la Dacie [et de l'Europe Orientale]*), o mare carte despre *Religiile primitive* (în englezește, e pe jumătate scrisă) și *opus magnum*: o istorie a religiilor din preistorie la Nietzsche (în sus mai mult de 600 de pagini).

Voi reveni la Paris în iunie. Sper să ne vedem.
Cu cele mai bune sentimente, al d-tale,

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, București

Publicată de destinatar în volumul *Mircea Eliade în actualitate*, Editura Gutinul, 1991, pp. 49–50.

* Gheorghe Bulgăr (n. 1920), lingvist și eminescolog, profesor la Paris (1965–1967), Lyon (1978–1980), Bordeaux (1988–1990). Autor al unui dicționar de sinonime, membru în colectivele de elaborare a *Dicționarului limbii române literare* (4 vol., 1955–1957), *Dicționarului limbii române moderne* (1958), *Dicționarului limbii poetice a lui Mihai Eminescu* (1968). Opere: *Scriitorii români despre limbă și stil* (1957), *Sintaxă și stilistică* (1968), *Studii de stilistică și limbă literară* (1970), *Momentul Eminescu în evoluția limbii române literare* (1971), *De la cuvânt la metaforă* (1974), *Eminescu — coordonate istorice și stilistice* (1980), *Cultură și limbaj* (1987), *Filologie și istorie* (1988), *Mircea Eliade în actualitate* (1991). Am publicat cele unsprezece scrisori adresate de Gheorghe Bulgăr lui Eliade în volumul *Mircea Eliade și corespondenții săi*, Editura Minerva, București, 1993, pp. 120–129.

II

9 aprilie 1968

Stimate Domnule Bulgăr,

Nu știu dacă ai primit vreuna din cele două scrisori, expediate din Paris (vara 1967) și de aici (iarna). În orice caz, zilele trecute am reluat cartea d-tale și am petrecut alte neuitate ceasuri. Vreau să-ți mulțumesc — și să te rog să-mi trimiți și viitoarele d-tale lucrări.

Urîndu-ți spor la muncă, al d-tale

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, București

Publicată de destinatar în volumul *Mircea Eliade în actualitate*, Editura Gutinul, 1991, p. 50

III

30 noiembrie 1968

Stimate Domnule Bulgăr,

Am primit săptămîna trecută scrisoarea D-stră din 8 octombrie. A mers patruzeci și cinci de zile, de la București la Chicago, dar tot a ajuns!... Vol. II și III din *Amintiri* nu au apărut, și nici nu vor putea apărea curînd (în afară de fragmente) datorită în primul rînd „indiscrețiilor sentimentale” (India, România) în care m-am lăsat antrenat scriindu-le. De fapt, am scris această compactă autobiografie cu gîndul că nu se va tipări în timpul vieții mele. Numai așa m-am simțit „liber” să-mi repovestesc viața, fără inevitabilele sulemeneli și măsluiri. Nu speram să pot publica, *acum*, nici chiar vol. I — de aceea au rămas anumite „indiscreții” pe care, poate, ar fi fost mai înțelept să le suprim. Dar n-am îndrăznit să mă ating de manuscris...

Mai tîrziu, cînd, eliberat de lucrările cu care mă lupt de cîțiva ani, voi avea mai mult timp, voi traduce în franțuzește o versiune redusă a primelor trei volume. Știind că mă adresez unui public străin, pentru care multe aspecte „românești” rămîn literă moartă, voi avea curajul să rezum și, mai ales, să elimin „indiscrețiile sentimentale”.

A apărut însă, la Paris, *Pe strada Mîntuleasa* (*Caietele Inorogului* nr. 2), o lungă povestire care mie îmi place foarte mult.

Sînteți pe lista „serviciului de presă”, dar desigur n-ați primit cartea, pentru că n-a primit-o încă nimeni. Expediția s-a făcut la Paris, într-un moment prost (sept[embrie]), și după aceea s-a îmbolnăvit „administratorul”, așa că nu s-au mai trimis alte exemplare. Nici eu nu am, aici, exemplare — dar le aștept. Într-o zi, vor sosi, și nu voi uita să vă expediez și D-stră, prin poștă aeriană.

Mă voi reîntoarce cu mare bucurie în țară, în momentul cînd, republicîndu-mi-se măcar o parte din cărți, voi simți că nu sînt, acolo, numai un „nume”...

Cu cele mai bune sentimente, al D-stră,

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, București

Publicată de destinatar în volumul *Mircea Eliade în actualitate*, Editura Gutinul, 1991, pp. 51–52

IV

15 ian[uarie] 1969

Stimate Domnule Bulgăr,

An Nou fericit și spornic! Am primit scrisoarea D-stră din 19 decembrie. Aștept cu nerăbdare *Dicționarul Eminescu*. Am primit scrisoarea cu rezumatul antologiei Unirii Ardealului — dar nu și *Antologia*. Acum câteva zile, v-am trimis prin poșta aeriană *Pe strada Mîntuleasa* și un articol recent („Chamanisme chez les Roumains?“). Pentru orice eventualitate, am scris prietenului din Paris să vă expedieze un exemplar din *Pe strada Mîntuleasa*.

Mă întrebați dacă a apărut vol. II din *Amintiri*. Nu, și nici nu va putea apărea în timpul vieții mele, în afară de fragmentele deja tipărite (și alte câteva capitole, cînd le va veni rîndul). Vol. II și III, deja încheiate, acoperă anii 1928–1940 (pînă la plecarea mea la Londra), adică anii petrecuți în India și, după întoarcere, anii tinereții („ale tinereții valuri“ — cu atîtea înîmplări care ar putea părea „simple indiscreții“ contemporanilor mei). Nu știu dacă voi continua *Autobiografia*, dat fiind că *Jurnalul* pe care l-am ținut de la plecarea mea din țară e destul de copios (peste 4 000 de pagini). Dar mai tîrziu, cînd voi avea timp, aș vrea să scriu o carte sintetică, un soi de *Dichtung und Wahrheit* al maturității, încăpățînat prelungită (i.e. evitînd *de senectute...*).

Cu cele mai bune gînduri,

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, București

Publicată de destinatar în volumul *Mircea Eliade în actualitate*, Editura Gutinul, 1991, pp. 52–53

V

25 martie 1969

Stimate Domnule Bulgăr,

Primesc chiar acum scrisoarea D-stră din 30 ianuarie (data poștei bucureștene: 5 februarie, ajunsă la Chicago prin avion — la 25 martie...). Nu e de mirare că n-am primit încă „revista și *Dictionarul*” la care faceți aluzie, ca să nu mai vorbim de *Almanah* — pe care sper totuși că-l voi primi pînă la vară. În schimb, astăzi mi-au sosit mai multe confirmări de primire a *Străzii Mîntuleasa* la București, și-mi place să cred că v-a parvenit și D-stră. Am uneori impresia că ne despart nu un continent și un ocean, ci o galaxie... Dar m-am învățat (de mult!) să trăiesc în orice situație, bună sau rea, pe care ne-o impune „Istoria”.

M-am reîntors de curînd de la Santa Barbara, unde am putut lucra destul de bine. Cu puțin noroc, aş putea încheia *De Zalmoxis à Gengis-Khan* pînă la vară, iar Payot ar putea publica volumul în octombrie. (Ca de obicei; vom petrece lunile iulie – 15 oct[ombrie] în Europa.) A apărut de curînd *The Quest*, și săptămîna viitoare apare *Myths and Symbols. Studies in Honor of Mircea Eliade* (660 pagini), amîndouă la Chicago University Press. Volumele vor fi trimise imediat la Biblioteca Academiei. Versiunea franceză a lui *The Quest* va apărea, la Gallimard, la iarnă.

Voi veni, desigur, în țară, dar numai după ce-mi vor fi returnate cărțile (se vorbește de tipărirea lor de vreo doi ani...).

Cu cele mai bune sentimente, al D-stră,

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, București

Publicată de destinatar în volumul *Mircea Eliade în actualitate*, Editura Gutinul, 1991, pp. 54–55

VI

2 august 1969

Dragă Domnule Bulgăr,

Îmi pare foarte rău că ați suferit atât — dar sper că apele minerale au rezolvat și această criză renală. Nu v-am scris de mult, căci am fost peste măsură de ocupat. Am încheiat, în sfârșit, *De Zalmoxis à Gengis-Khan* și, în septembrie, la Paris, voi pune manuscrisul la punct și-l voi preda lui Payot. Va apărea, probabil, în cursul iernii. Am pus numele D-tale pe lista „de presă” — așa că vei primi volumul la timp, direct de la Payot.

În privința retipăririi cărților mele, nu știu ce să mai cred. Ultimele vești mă informează că cele două volume vor apărea după 23 august. Să vedem.

Cred că am confirmat într-o scrisoare mai veche primirea *Dicționarului Eminescu* și a *Almanahului*. În privința prozei p[entru] *Almanahul 1970*, nu știu ce aș putea trimite. Toate nulele mele sînt lungi de la 20 pag[ini] dactilografiate în sus. Dacă socotești util, poți reproduce, din *Amintiri*, episodul cu furtuna pe Marea Neagră (pag[inile] 99–104).

Plec în trei zile la Roma, unde îl voi întîlni pe Ionel Perlea și-l voi asculta povestindu-mi despre țară și prietenii de acolo. Din păcate, eu nu pot veni anul acesta. Vara și începutul toamnei sînt „confiscate” de colocvii și, mai ales, corecturi (*Humanisme et histoire des religions*, la Gallimard, și cealaltă carte de la Payot). Sînt foarte curios să aflu cum vor reacționa criticii tineri față de primele volume retipărite!

Cu cele mai bune sentimente, al D-tale,

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, București

Publicată de destinatar în volumul *Mircea Eliade în actualitate*, Editura Gutinul, 1991, pp. 55–56

VII

31 martie 1970

Dragă Domnule Bulgăr,

Am primit adineauri scrisoarea D-tale din 15 februarie, care a călătorit cu trenul și a traversat cuminte, bătrînește, Oceanul,

și mă grăbesc să-ți mulțumesc, rugîndu-te să nu mă iei în nume de rău că n-am confirmat primirea felicitărilor de sărbători.

Nu sînt sigur că voi putea veni la vară, pentru că totul depinde de data cînd voi primi cetățenia americană. Conform legilor internaționale, cu pașaportul pe care îl am acum (eliberat de International Refugee Organization) nu am dreptul de a călători în țara de origine.

Cartea de la Payot va apărea săptămîna viitoare. Scriu chiar acum editorului să vă expedieze un exemplar.

N-am primit încă *Dicționarul de expresii*, dar îl aștept cu viu interes, și-ți mulțumesc de mai înainte.

Sper că va apărea într-o zi și *La țigănci*. Volumul e tipărit de astă-toamnă.

Cu cele mai bune sentimente, al D-tale,

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, București

Publicată de destinatar în volumul *Mircea Eliade în actualitate*, Editura Gutinul, 1991, p. 57

VIII

16 iunie 1970

Dragă Domnule Bulgăr,

Am primit acum cîteva zile *Dicționarul de expresii* — și vă mulțumesc foarte sincer.

Mă întrebați, în mai multe scrisori, cînd voi veni în țară. Nu v-am răspuns pînă acum, pentru că e totdeauna penibil să vorbești despre lucruri prea triste și umilitoare pentru neamul tău. Dar catastrofele inundații au adîncit într-atît tragedia țării, încît tristețile de care vorbeam mai sus nu-și mai au rostul. De aceea, astăzi vă pot lămuri, deschis și cinstit.

Am primit alaltăieri o excelentă traducere poloneză: *Sacrum, mit, historia* (Varșovia, 1970), cuprinzînd selecții din *Le Sacré et le profane, Images et symboles, Le Mythe de l'éternel retour, Mythes, rêves et mystères, Méph[istophelès] et l'andro-*

gyne. Acum cîțiva ani, a apărut, tot la Varșovia, traducerea poloneză a lui *Traité d'h[istoire] d[es] r[eligions]*, de curînd retipărită, *Le Mythe de l'éternel retour* stă să apară în l[imba] cehă, iar *Aspects du mythe* în sîrbocroată. Și primesc neconținut studii și articole critice despre opera mea din țările răsăritene.

La noi: volumul de proze fantastice *La țigănci*, tipărit în septembrie (sora mea mi-a adus la Paris un exemplar), încă nu apare. *Aspects du mythe*, tradus de acum doi ani, n-a fost trimis la tipografie. Apariția (și ea de atîtea ori amînată!) a romanelor *Maitreyi*, *Nuntă în cer* a fost sistematic ignorată în aproape toată presa literară. Nu din vina tuturor criticilor (cunosc cazuri cînd articolele recenzate au fost refuzate de trei–patru reviste importante).

Atunci, de ce să vin? Nu m-am ploconit niciodată, nimănui, nici în țară, pînă în 1940 (cînd am plecat la Londra), nici la Paris, între 1945–1955, nici în America, din 1955 încoace. Mi-am văzut cinstit de treabă — și tot așa voi face și de-acum înainte. Știu că după moartea mea voi fi recunoscut, oficial, și de neamul din care fac parte. Și asta mi-e destul!

Cu cele mai bune sentimente,

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, București

Publicată de destinatar în volumul *Mircea Eliade în actualitate*, Editura Gutinul, 1991. pp. 58–59

IX

15 iunie 1971

Stimate Domnule Bulgăr,

Mulțumiri pentru carte (*Momentul Eminescu*) și iertare că răspund atît de tîrziu. Am redus la minim (familie) corespondența cu cei din țară. Sînt sigur că înțelegi de ce: numele meu e din nou „tabuizat“ în publicațiile din țară; *La țigănci* n-a fost anunțată nici măcar la bibliografii!... În asemenea condiții, nu-mi rămîne altceva de făcut decît să mă întorc la poziția pe care am păstrat-o pînă în 1967 — să uit că sînt român — și să-mi văd de treabă.

Cu cele mai bune sentimente, al D-tale,

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, București

Publicată de destinatar în volumul *Mircea Eliade în actualitate*, Editura Gutinul, 1991, p. 59

X

10 mai 1972

Stimate Domnule Bulgăr,

Multe mulțumiri p[entru] scrisori și p[entru] cărțile dăruite. Citisem cartea lui Blaga (*Hronicul...*), dar nu o mai aveam în bibliotecă. Și, îndată ce am primit volumul *Studii de stilistică...*, m-am apucat să-l citesc „pe sărite“, cum se spunea în liceu. (Am citit, astfel, studiile despre Iorga și Blaga, înaintea celui închinat lui Eminescu, și acum sînt în miezul „Problemele de stilistică“). Voi scrie la Paris să vi se expedieze *Noaptea de Sînziene*, I–II. Este opera mea literară cea mai importantă. În plus, este și „cea mai bine scrisă“ — și sper că o să vă intereseze și din acest punct de vedere.

Cu cele mai bune sentimente, al D-stră,

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, București

Publicată de destinatar în volumul *Mircea Eliade în actualitate*, Editura Gutinul, 1991, p. 60

XI

7 no[iembrie] 1972

Stimate Domnule Bulgăr,

Mulțumiri pentru scrisoarea din 22 sept[embrie] (și celelalte cărți poștale de astă-vară) și, de asemenea, p[entru] cărțile și extrasele anunțate.

Noaptea de Sânziene, I–II, v-a fost expediată, cred, de *trei* ori (ultima oară, direct de la tipografie, astă-vară sau la începutul lui septembrie). Am scris din nou, azi, tipografiei să mai expedieze o dată, în pachet recomandat, vol. I–II. Ar trebui să vă parvină în trei–patru săptămîni (cel mult). Dacă nici acest pachet nu ajunge, nu știu ce altă soluție să caut. Poate vreun scriitor în trecere prin Paris? Sau prof. Al[exandru] Rosetti?

În orice caz, vedeți că nu prea am de ce să-mi fac iluzii. Știam că numele meu a dispărut din presa literară de vreo doi–trei ani, dar nu bănuiam că interdicția s-a extins și asupra cărților mele literare.

Cu cele mai bune sentimente, al D-stră,

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, București

Publicată de destinatar în volumul *Mircea Eliade în actualitate*, Editura Gutinul, 1991, pp. 61–62

XII

20 aprilie 1979

Dragă Domnule Bulgăr,

Mulțumiri p[entru] cele două scrisori, primite aproape în același timp (cea de la Crăciun a traversat Atlanticul cu vaporul, ca pe vremurile bune...)¹. E adevărat, nu ți-am mai scris de vreo patru–cinci ani și nici nu îndrăznesc să-mi cer iertare... Adevărul este că nu pot scrie „pe scurt” și aștept mereu „momentul favorabil”, care, la vîrsta mea, și cu *Histoire III* încă în lucru, apare din ce în ce mai rar...

Îți mulțumesc foarte sincer pentru scrisoarea adresată Comisiei Premiului Nobel. Să sperăm că ai „mînă bună” și că cererea D-tale va fi luată în seamă.

Dar nu-mi fac iluzii. Astă-toamnă, la Stockholm, am aflat printr-o indiscreție a editorului meu suedez că, acum vreo doi ani, figuram și eu pe „lista candidaților cu 50% șanse”. Evident, m-am bucurat, crezînd că fusesem propus din țară. Dar mă înșe-

lasem. „Dacă ai fi fost propus din România, mi-a destăinuit editorul, ai fi avut mai multe șanse, să zicem 70–80%.” (M-am consolată, aflînd că Graham Greene, cu 90% șanse în 1977 și 1978, tot n-a primit binemeritul Premiu...)

Cu cele mai bune sentimente, al D-tale,

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, București

Publicată de destinator în volumul *Mircea Eliade în actualitate*, Editura Gutinul 1991, p. 61

¹ La 16 ianuarie 1979, Gheorghe Bulgăr îi scrie din Lyon lui Mircea Eliade: „Ne-am gîndit, cîțiva universitari de aici, la care s-au asociat vechi prieteni ai dumneavoastră, Guillerrou, Rosa del Conte ca și Alf Lombard (Suedia), să facem o propunere la Comitetul Nobel pentru literatură pe acest an, 1979; mi se pare legitim și posibil ca și un român de prestigiu Dv. literar și științific să primească acest premiu, pentru că, punînd în cumpănă valoarea celor deja premiați, nu încapă îndoială că propunerea noastră se cuvine ascultată. Vă anexez această propunere trimisă, fiind sigur că veți fi de acord cu noi.”

XIII

[Carte poștală ilustrată:
Borie-Avignon]

Prof. Gh. Bulgăr
Str. Witing 32
77121 București
Roumanie

Avignon, 20 august 1979

Mulțumiri p[entru] scrisoarea din 25 VII și p[entru] veștile bune pe care ni le aduce — celor de pretutindeni.

Sincere urări,

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, București

XIV

6 dec[embrie] 1979

Stimate Domnule Bulgăr,

Nu împărtășesc optimismul D-stră. *Aspecte ale mitului* a apărut în puține exemplare și într-o prezentare editorială (copertă, hîrtie, literă) aproape penibilă. *Zalmoxis*, gata de tipar în mai, a fost oprită. *Histoire I*, tradusă mai demult, zace la editură...

Să sperăm că lucrurile se vor îndrepta într-o zi.

Vă urează Sărbători fericite și mult succes, al Dvs. sincer,

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, București

Publicată de destinatar în volumul *Mircea Eliade în actualitate*, Editura Gutinul, 1991, pp. 62–63

XV

11 ian[uarie] 1980

Dragă Domnule Bulgăr,

Mulțumiri p[entru] scrisori. La rîndul meu, îți urez an nou fericit!

Dacă aș cunoaște adresa personală a lui Alf Lombard, i-aș trimite *Cahiers*¹ și *L'Épreuve du labyrinthe*.

În țară, au fost „stopate” tipărirea cărților și jucarea pieselor *Iphigenia* și *Columna nesfîrșită* (la Național) p[entru] că... drepturile de autor „ar fi virate în contul lui [Benedict] Corlaci, lucru cu care autoritățile românești nu mai sînt de acord” (citată din explicațiile directorului general al teatrelor, C[onstantin] Măciucă, transmis de N. Al. Toscani). Partea cea mai amuzantă din această explicație este faptul că drepturile p[entru] *Zalmoxis* și *Histoire I–II* nu-mi pot fi vărsate mie, ci editorului Payot!...

Îți doresc tot binele, al D-tale,

Mircea Eliade

P.S. Cît timp mai rămîi la Lyon? În februarie, apar *Mémoires I: Les Promesses de l'équinoxe, 1907–1937*, iar în iunie 12 000 têtes

de bétail (amîndouă la Gallimard). Să te înscriu pe lista de presă cu adresa lyoneză?

Și o veste bună: am terminat ceea ce socotesc a fi capodopera literaturii mele fantastice; un mic roman, *Dayan*.

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, București

¹ Pe care totuși editorul l-a trimis de la apariție Bibliotecii Nobel.

XVI

Paris, 21 iunie 1980

Dragă Domnule Bulgăr,

Răspund cu întârziere și foarte scurt scrisorii D-tale din 2 iunie, pe care am găsit-o la întoarcere. La plictiseala „decalajului” de ore (șapte), s-au adăugat complicații nebănuite (răceală, „operații” dentare etc.), ca să nu mai vorbesc de cataracta care înaintează...

I-am scris lui Handoca de ce nu pot pregăti textul *Jurnalului* anul acesta¹: manuscrisul (5 000 de pagini) este la Chicago. Numai o parte este dactilografiată. Restul sper să-l dactilografieze soția mea la toamnă și în iarna 1981.

Aș fi foarte fericit să ne întâlnim la 1 iulie. Telefonează-mi ora când poți veni (tel. 264-8558). Metro[u]: Anvers sau Abesses.

Al D-tale sincer,

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, București

Publicată de destinatar în volumul *Mircea Eliade în actualitate*, Editura Gutinul, 1991, pp. 64–65

¹ Îl rugasem pe Gheorghe Bulgăr să-mi aducă de la Eliade manuscrisul *Jurnalului*, pentru a publica în țară textul original românesc.

CĂTRE THEODOR BURGHELE*

28 aprilie 1977

Stimate domnule Președinte,

Îmi cer iertare pentru întârzierea cu care răspund scrisorii Dumneavoastră din 1 martie, expediată de la Washington la 22 martie de domnul ambasador Nicolae M. Nicolae. Datorită bolii cumnatei mele, soția mea și cu mine ne-am întors de la Paris la începutul lui aprilie și de-atunci am fost hărțuit de treburi și necazuri.

Vă mulțumesc pentru invitația pe care mi-o faceți din partea Prezidiului Academiei de a vizita țara. Îngăduiți-mi să vă mărturisesc, cu toată sinceritatea, principalul motiv pentru care nu o pot accepta: ignorarea sistematică a scrierilor mele literare, istorice și filozofice în România. Am publicat peste cincizeci de volume, traduse în paisprezece limbi, printre care poloneză, sîrbocroată și maghiară. Numai în „edițiile de buzunar“ s-au tipărit aproape 1 500 000 de exemplare. Majoritatea acestor cărți sînt inaccesibile în țară. Adaug că au apărut trei monografii și peste douăzeci de teze de doctorat despre diversele aspecte ale operei mele, și alte cinci volume vor apărea, anul acesta, în U.S.A., Franța, Olanda și Italia. În privința studiilor și articolelor care mi s-au dedicat, nu le mai țin de mult socoteala; le înregistrează un harnic bibliograf american.

În România, dimpotrivă, scrierile mele, vechi și noi, sînt trecute sub tăcere. O dată la doi, trei ani, apar mici articole, de obicei în revistele din provincie. Știu că această ignorare sistematică nu se datorește lipsei de interes a criticilor față de lucrările mele. Mi-au parvenit mai multe studii critice, semnate de autori notabili, care n-au putut vedea lumina tiparului.

Ar fi multe de spus, dar mă opresc aici...

În speranța că ați înțeles amărăciunea cu care am scris aceste pagini, vă rog să primiți, domnule Președinte, expresia deosebitei mele considerații.

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, București

* Scrisoarea de față este un răspuns la o scrisoare datată martie 1977, semnată de prof. dr. Theodor Burghele (1905–1977), președintele Academiei Republicii Socialiste România, prin care Mircea Eliade era invitat să facă o vizită în țară:

„În măsura în care veți fi de acord, veți avea posibilitatea unor întâlniri cu oameni de știință și cultură, veți vizita locuri pitorești ale patriei, monumentele ei istorice și veți putea lua cunoștință direct de înfăptuirile ultimelor trei decenii.

Ne-ar bucura ca, în cazul acceptării invitației, să efectuați vizita în țară la începutul lunii mai 1977, avînd astfel posibilitatea de a participa la sărbătorirea Centenarului Independenței României. Vă rugăm să ne comunicați din timp data sosirii și programul pe care doriți să-l aveți în timpul vizitei în țară.“

CĂTRE ALEXANDRU BUSUIOCEANU*

I

Hôtel de Suède, 31 rue Vaneau

Paris 7^e

3 octombrie 1948

Stimate și iubite Domnule Busuiocanu,

Mulțumiri pentru scrisorile și adresele trimise și scuze pentru întârzierea cu care-ți răspund. O gripă de început de toamnă m-a secătuit mai bine de o săptămână.

În fond, sîntem de acord asupra pseudonimelor, dar nu-mi recunosc dreptul de a obliga pe cineva să semneze. Cioran are un frate închis de cîteva luni; a fost închis cînd s-a aflat că el, Emil Cioran, face parte din Comitetul Ziariștilor. E doar un exemplu.

Sîntem de perfect acord asupra „fragmentelor de roman“. Țineam însă ca la primul număr să colaboreze cît mai mulți scriitori, și a trebuit să accept ce mi se oferă.

În ceea ce privește semnătura lui Vintilă Horia, argumentul D-sale mi se pare convingător, așa că poeziile vor apărea sub numele lui. Titlul revistei: *Luceafărul* — Revista scriitorilor români în exil — pentru că o revistă cu același nume a apărut, între 1936–1940, sub conducerea câtorva scriitori legionari. De altfel, *Luceafărul* are două prestigii: e numele celei mai de seamă opere culte românești — și titlul revistei de la Budapesta dinainte de Unire. Vei primi exemplarele în plicuri și așisderea persoanele ale căror adrese ai avut bunăvoința să mi le trimiți. Ideea mea ca pachetele de câte 50 ex. [...]¹, căci în multe țări nu avem decît o simplă adresă. Pe măsură ce fișierul nostru se organizează, distribuția se va îmbunătăți. Am văzut într-o revistă de filozofie spaniolă un studiu al unui domn Uscătescu. Cine este? Pe la Madrid vin reviste franțuzești? Bunăoară *Critique*, *Paru*, *La Table Ronde*? La unele din ele colaborez și eu și ți le-aș trimite bucuros. Evenimentele, din nefericire, se precipită. O seamă de planuri personale sînt abolite, așa că noi, cei de aici, nu mai îndrăznim să anticipăm, vorbind despre ce vom face într-o lună, două. Dar tot sper ca revista, aici sau în altă parte, să-și continue apariția.

Cu cele mai bune sentimente, al D-tale,

Mircea Eliade

P.S. Am aflat de la poștă că nu există *par avion* cu Spania!...

Publicată de Constantin Popescu-Cadem în *Jurnalul literar* nr. 3, martie 1999

* Alexandru Busuiocanu (1896–1961), docent în istoria artei la Universitatea din București, profesor la Universitatea din Madrid. Eseist, poet și traducător. Opera: *Figuri și cărți* (1922), *Pârvan gînditorul* (1933). Ultima carte: *Zalmoxis sau mitul dacic în istoria și legendele spaniole*, ediție îngrijită de Dan Slușanschi, evocare de Eugenio Battiti, Editura Meridiane, București, 1985.

¹ Text indescifrabil.

II

Paris, 8 martie 1953

Iubite Domnule Busuiocanu,

Confiscați, cum sîntem toți, de treburi și nevoi personale, ni se întîmplă adesea să trecem pe lîngă opere excepționale, fără să le vedem. De abia astăzi, spre rușinea mea, am citit studiul D-tale din *Destin* și nu mă pot împiedica să nu-ți scriu aceste cîteva cuvinte de mulțumire și de felicitare. Studiul este pur și simplu extraordinar. Deschide perspective nebănuite în înțelegerea și valorificarea miturilor istoriografice medievale — și nu numai la noi, adică în Europa. (Mă gîndesc la importanța mit-historiografiei — așa cum o dezlegi D-ta — în lumea islamică, indiană, chineză.) Ar fi păcat ca o asemenea descoperire să rămîna îngropată într-o revistă de circulație limitată. Trebuie publicată într-o revistă franceză. Nu crezi? Mă gîndesc la *Revue de culture européenne*, care, datorită studiilor lui [Karl] Jaspers, [Pierre Theilhard de] Chardin. [Raffaele] Pettazzoni, Ernst Jünger, Charles Morgan, studii ce vor apărea în numerele viitoare, își va spori și mai mult circulația. Cel mai bun lucru ar fi să pregătești chiar D-ta versiunea franceză, pentru că, probabil, vei avea modificări de făcut. Îți sugerez această muncă suplimentară pentru că stimez prea mult studiul D-tale ca să-l abandonez eventualului traducător neavertizat. Sau, dacă D-ta nu găsești cu nici un chip timpul necesar, pregătește cel puțin un exemplar cu corecturile, adnotațiile și eventualele „condensări”: pe baza acestui text, s-ar putea încerca o traducere [...]

Iartă-mă că, în loc de a mă mulțumi să te felicit, îți propun această muncă nouă. Dar sînt convins că *Mitul dacic* al D-tale va avea mare răsunet o dată ce va deveni accesibil în limba franceză.

Al D-tale cu cele mai bune sentimente,

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, București

Reprodusă în volumul Alexandru Busuiocanu, *Zalmoxis*, ediție îngrijită de Dan Slușanschi, Editura Meridiane, 1985, pp. 6–7

III

62 bis, rue de la Tour, Paris 16^e
10 iunie 1954

Dragă Domnule Busuioceanu,

Cum să-ți mulțumesc pentru *Proporción de vivir*? Să-ți mulțumesc și totodată să te felicit, din inimă, pentru darurile D-tale, pentru măiestria la care mie (nepriceputul întru ale poeziei) mi se pare că ai ajuns.

Citesc și recitesc în fiecare noapte un poem de-al D-tale. Am deja bucățile mele „preferate“ (*Innominada luz, Noche sonora, Nacio una palabra...*) de care ți-aș vorbi când, dac-o vrea Dumnezeu, ne vom reîntîlni la Madrid. Aceste rînduri nu vor să însemne mai mult decît recunoștința și reiterata admirație pe care ți-o poartă al D-tale,

Mircea Eliade

Publicată de Mircea Popa în *Literatorul* nr. 8,
24 februarie–5 martie 1995, p. 11

CĂTRE PETRU CARAMAN*

Zalmoxis

Revue des études religieuses

Rédaction: str. Palade 43 — București III

7 aprilie 1940

Iubite Domnule Caraman,

În aceeași zi când expediasem telegrama către d-ta, am primit manuscrisul d-tale. L-am dat îndată la tipar¹. Sper că zilele acestea vei primi corecturile. Te rog să le înapoiezi direct tipografiei: Imprimeria națională, Buc[urești], V, Calea Șerban Vodă 131–135, cu mențiunea — pe corecturi — *Zalmoxis*. Aceasta pentru următorul motiv: eu plec, cam pe la 15 ale lunii, la Londra, într-o misiune culturală. Nu știu cît rămîn; poate trei, poate șase luni, sau poate chiar mai mult. Plec și cu soția mea,

dar ea se va întoarce, în orice caz, în septembrie, ca să îngrijească fascicula 2 din tom[ul] II al revistei noastre. Inutil să-ți spun, dle Caraman, că îți voi scrie cu regularitate îndată ce mă voi stabili la Londra.

Am vorbit la tipografie pentru manuscrisul d-tale. Zațul primului articol l-au topit. Am dat dispoziții speciale să se păstreze zațul articolului acesta. De altfel, te rog și pe d-ta să menționezi asta pe corecturi (pentru că, evident, ți se vor trimite și corecturile în pagină). Te rog, dacă se poate, să nu ții mult corecturile. Volumul e gata, în afară de recenzii, și îndată ce se tipărește va fi scos — pentru că am găsit banii necesari. În privința retipăririi părții I din articolul d-tale, te rog înțelege-te direct cu tipografia. Ei mi-au spus că lucrul e cu puțință — dar mai bine să atașăm și partea a III-a (la toamnă), ca să tragem o dată cât mai multe coale.

Cred că ai primit extrasele mele și cartea pentru recenzie. Am lăsat dispoziții la tipografie ca manuscrisul recenziei d-tale să fie imediat cules, și corectura să-ți parvină în cel mai scurt timp. Te rog însă, nu întârzia. Aș voi ca fascicula aceasta — de vreo 160 pagini — să fie gata la Paști. Dacă ai ceva urgent să-mi comunici, scrie-mi direct la Londra, la Legația română. La București, se ocupă de corespondența mea și de *Zalmoxis* prietenul: Inginer Gh. Penciulescu, Parcul Jianu, Cartierul U.C.B., str. R. nr. 35. Dacă ai vreo nedumerire cu privire la *Zalmoxis*, adresează-te lui, care se află în legătură cu D. M. Pippidi și Const. Noica, ambii colaboratori la editarea revistei în lipsa mea.

Ți-aș mai scrie și altele, iubite dle Caraman, dacă n-aș avea o sumă de treburi pe cap. Îți mulțumesc pentru m[anuscri]s și te rog să pregătești continuarea pentru luna august.

Să ne vedem sănătoși!

Al d-tale cu multă prietenie,

Mircea Eliade

Publicată de Iordan Datcu în *Revista de istorie și teorie literară*, an XXXIV (1986), nr. 2-3, iulie-septembrie, pp. 232-233

* Petru Caraman (1898-1980), erudit folclorist și etnograf, colaborator al revistei *Zalmoxis* condusă de Mircea Eliade. Opera: *Substratul mito-*

logic al sărbătorilor de iarnă la români și slavi (1931), *Descolindatul în sud-estul Europei* (1981), *Literatură populară* (1982), *Pământ și apă* (1984).

¹ Studiul lui Petru Caraman „Xylogénèse et lithogénèse de l'homme. Essai sur l'origine et l'évolution des croyances en Europe orientale“ a apărut în *Zalmoxis*, I, pp. 177–196 și II, pp. 111–130.

CĂTRE THEODOR CAZABAN*

[Antet tipărit]

The University of Chicago

Chicago 37, Illinois

The Divinity School

10 iulie 1963

Dragă Cazaban,

Mulțumiri pentru carte și pentru scrisoare. Am citit *Parages* de cum l-am primit cu interes și cu plăcere, deși e atît de departe de tipurile „clasice“ ale romanului, pentru care am slăbiciune. La început, să-ți spun drept, nici nu credeam că-mi va plăcea. Mi se părea (greșit) că ești oarecum sub influența unuia din valurile care-și spun noi și care vor trece înainte de a le auzi bine sfârșirea. Dar, deși modern, ești romancier; original, atent, cu întorsături, nuanțe și surprize pe care cititorul nu le-ar bănuși după primele pagini.

Încă o dată, îți mulțumesc și te felicit. Sper să ne putem vedea la Paris. Din cauza unui apartament în care nu ne putem muta decît mîine, am amînat anul acesta sosirea la Paris. Vom ajunge pe la 16–17 iulie. Îți voi telefona.

Cu toată sinceritatea, al d-tale,

Mircea Eliade

Publicată în *Jurnalul literar*, serie nouă, an VIII,
nr. 27–30, septembrie 1997, p. 1

* Theodor Cazaban (n. la 2 aprilie 1921 la Fălticeni), licențiat în litere, colaborator la *Albatros* și *Curentul literar*. Se stabilește la Paris în 1947. În 1963, apare romanul *Parages* la Editura Gallimard.

CĂTRE ARMAND CĂLINESCU*

Zalmoxis

Revue des études religieuses

Rédaction: str. Palade 43 — București III

4 iulie 1939

Domnule președinte de Consiliu,

Dl Profesor Al[exandru] Rosetti mi-a încredințat astăzi suma de 50 000 lei, subvenție pentru acoperirea cheltuielilor de tipărire a primului volum din *Zalmoxis*. Veți putea aprecia, Domnule Președinte, importanța acestei arhive de studii folclorice și istoric-religioase peste hotare. În al doilea volum, care intră acum sub tipar, vor apărea câteva studii asupra zeului Zalmoxis și cultului cerului la strămoșii noștri. Revista aceasta a fost excelent primită în cercurile științifice streine, ea fiind, deocamdată, impusă la toate Universitățile din America, Suedia și Germania. Sînt bucuros a vă aduce toate acestea la cunoștință, ele vorbind îndeșt asupra adevăratelor mele preocupări.

O dată cu mulțumirile mele, vă rog să primiți, Domnule Președinte, asigurarea distinsei mele considerațiuni.

Mircea Eliade

Arhiva I.S.I.S.P., fond XV, dosar nr. 451, f. 249

Publicată de Livia Dandara în *Luceafărul* nr. 18, 1 mai 1980, p. 6

* Armand Călinescu (1893–1939), ministru și prim-ministru (martie–septembrie 1939), colaborator apropiat al regelui Carol II, asasinat de legionari.

CĂTRE ALEXANDRU CĂPRARIU*

[decembrie 1968]

Stimate Domnule Căprariu,

Sper ca scrisoarea de față să vă ajungă. Îmi cer iertare că răspund atît de tîrziu. O gripă Hong-Kong, complicată cu afecțiuni gastro-intestinale, m-a „scos din circulație“ (cum se spunea în tinerețea mea bucureșteană) pe trei săptămîni. Mi-a părut și mie foarte rău că nu ne-am întîlnit la Chicago.

Aflasem despre D-stră de la P[etru] Comarnescu și Emil Cioran. Am început *Jurnalul literar* chiar în noaptea cînd l-am primit¹, căci, de la o vreme, am o curiozitate aproape bolnăvicioasă să aflu cît mai multe din și despre țară.

(Și cînd mă gîndesc că aproape douăzeci de ani n-am citit nimic din tot ce se publica în țară; e drept, ajungeau foarte puține cărți și periodice pe la noi.)

Am aflat multe din *Jurnalul* D-stră și mi-am reîmprospătat atîtea altele. Singurul reproș pe care mi-aș îngădui să-l fac este de ordin cantitativ. Asemenea proze scurte, incisive, aparținînd mai mult „cronicii“, cîștigă dacă sînt republicate — prezentate masiv, pe multe sute de pagini... Mi-ar fi plăcut să vă pot oferi ultima mea carte românească *Pe strada Mîntuleasa* apărută la Paris astă-vară — dar din păcate nu am nici un exemplar (cîteva pachete sînt pe drum și le tot aștept). Dacă aș avea o adresă, v-aș expedia un exemplar în țară. În orice caz, voi adăuga exemplarul D-stră pachetului de cărți — altele — pe care-l voi trimite lui Comarnescu în ianuarie. În privința interviului, ce să vă spun? Dacă întrebările sînt importante, răspunsurile trebuiesc cumpănite și laborios formulate — și ce creier încercat de bacilul Hong-Kong mai îndrăznește să-și ia asemenea responsabilitate? Cu cele mai bune sentimente, al D-stră,

Mircea Eliade

* Alexandru Căprariu (1929–1988), director al Editurii Dacia din Cluj, poet, eseist și memorialist.

¹ Volumul lui Alexandru Căprariu *Jurnal literar* a apărut în 1967.

CĂTRE NICOLAE CÂRJA*

Stimate Domnule Cârja,

Am primit cu mare întârziere scrisoarea D-stră din 17 mai, prin care îmi anunțați încetarea din viață a Drlui Ion Cârja. Știu prea bine că, în asemenea împrejurări, cuvintele, multe sau puține, sînt neputincioase; mîngîierea nu o poate aduce decît Dumnezeu. Vă rog totuși să primiți cele mai sincere condoleanțe, din partea mea și a soției mele.

Nu voi uita niciodată acea după-amiază, la New York, acum mulți ani, cînd l-am întîlnit pentru prima dată pe Ion Cârja. Îmi aducea, alături de atîtea vești de la prietenii din țară, și un neprețuit dar, din partea Doamnei Blaga, o litografie, de curînd tipărită, a marelui poet și filozof Lucian Blaga.

Atunci, ca și în întîlnirile care au urmat, Drul Ion Cîrja mi-a povestit o parte din nenorocirile prin care trecuse în închisorile din țară. Mulți ani în urmă am citit, cu inima strînsă, cele trei volume de amintiri — documente de valoare istorică și lecții de morală înaltă —, care vor fi întotdeauna consultate de istoricii României contemporane. Sper să le văd curînd în traducere engleză.

Să vă ajute Dumnezeu!

Al D-stră sincer,

Mircea Eliade

Publicată în *Acțiunea românească* nr. 23, aprilie–septembrie 1977, p. 8

* Doctorul Ion Cârja, militant anticomunist, și-a petrecut ultimii ani de viață (1965–1977) în exil în America. Nicolae Cârja este fiul acestuia.

CĂTRE ION CHINEZU*

I

[1934]

Iubite domnule Chinezu,

Îți scriu acum, ca să-ți mulțumesc pe loc că mi-ai trimis numărul din *G[înd] r[omânesc]*; și mai ales ca să nu las să treacă peste capul meu — deci și peste răspunsul pe care ți-l datorez — „lucrul“ la care m-am blestemat ca un năuc.

Iubite domnule Chinezu, ai spus frumos tot ce trebuia spus despre *Lumina* mea¹. Mă acuzi de grabă. Este straniu; cartea aceasta am muncit-o cel mai mult dintre toate cărțile mele. Am scris-o în doi ani; dar ce ani! Stam cîte un ceas pe pagină. Ți-am spus că aveam planuri mari, să violentez limba românească, să obțin supratemporalul, să refac intenția din *Sărmanul Dionis*, să creez primul roman de aventură pur spirituală (de mitologie, chiar) și altele. Ce-a ieșit, ai văzut și d-ta. De atunci, am renunțat să-mi mai muncesc cărțile. Le las să se scrie singure, cum dă Dumnezeu. Îmi spun că, dacă e ceva bun în ele, cărțile vor rămîne, în pofida imperfecțiunilor de stil, împotriva lipsurilor, defectelor, incoerențelor. Cred foarte mult în gestul creației brute, organice, „fiziologice“ chiar (să scriu! atît) — și cred foarte puțin în perfecțiune. Omul nu poate face nimic perfect (vorbesc despre artă și literatură, firește; în cunoaștere, în știință, tehnica și documentarea pot fi „perfecționate“ la maximum). De aceea, literatura pe care o voi mai face (dacă voi mai face) o las să se compună singură. Am destul de lucru cu știința, ca să mai pierd timpul și cu ea.

Spui undeva că sînt grăbit. Ce rău îmi pare că nu ți-am arătat la mine zecile de manuscrise gata de cîteva ani, fel de fel de lucrări științifice și filozofice, pe care le las să zacă în sertare! Uite, m-am hotărît să public cîteva volume despre *alchimia asiatică*.

Sînt gata din 1930! Și prietenii mei, știindu-mă ocupat pînă în gît cu Hasdeu și cu două teze de doctorat, vor crede că *Alchi-*

mia este o simplă compilație. Iar eu pierdeam câte o zi întreagă pentru fiecare notă!...

Nu, iubite domnule Chinezu, nu sînt deloc grăbit. Am însă enorm de mult timp liber, și am o tehnică specială de a nu-l pierde. Așa că aparenta aglomerare a scrisului meu își are cu totul alte cauze decît graba.

Eu cred că viața nu are decît un singur sens: creația pe toate planurile, prin toate substanțele. Cred, mai ales, că noi, românii, avem nevoie de o tensiune organică și spirituală care să sperie lumea. Vom apăra granițele în primul rînd prin extraordinara noastră vitalitate, prin forțele spirituale pe care trebuie să le adunăm cu orice preț. În ceea ce mă privește, sînt gata să crăp la masa mea de lucru, decît să mă acomodez. Pentru că nu putem fi Horia printre stînci, vom fi printre abise și gînduri. Să trăiești!

Salutările noastre doamnei Chinezu.

Cu toată prietenia,

Mircea Eliade

Publicată de Doina Graur în *Revista de istorie și teorie literară*, an XXXIV (1986), aprilie–septembrie. nr. 2–3, pp. 231–232

* Ion Chinezu (1894–1966). critic și istoric literar, conducătorul revistei *Gînd românesc*. Opera: *Aspecte din literatura maghiară ardeleană* (1919–1929), Cluj. 1930, *Pagini de critică*. ediție îngrijită și prefătată de Ion Negoîtescu, București. 1969.

¹ E vorba, firește, de romanul lui Eliade *Lumina ce se stinge*, apărut în 1934. Recenzia lui Ion Chinezu s-a publicat în revista *Gînd românesc*, II, 1934, august, nr. 7–8, pp. 446–448.

II

București, 25 februarie 1935

Iubite Dle Chinezu,

Am primit și cetit cu bucurie scrisoarea D-tale. Mă grăbesc să-ți răspund, căci nu știu cînd voi alcătui ceva pentru *Gînd românesc* și n-aș vrea să întîrzii răspunsul pînă atunci.

Tot atît de revoltat am fost și eu cetînd notița despre *Avram Iancu*. Mai ales că scrisesem eu însumi o lungă notă, în urma actului cetit în *Gînd românesc* și inspirat, mai ales, de cronica publicată acolo despre premieră. Spuneam că, dacă *Avram Iancu* a avut într-adevăr succes, înseamnă că elitele românești sînt gata să asimileze pe Blaga; și asta mi se părea mai mult decît o veste bună; mi se părea o nouă etapă în cultura românească. Apărînd însă nota lui Șireagu, a fost sacrificată nota mea. Aștept apariția volumului și voi pune lucrurile la punct. Mi-e dor să recitesc pe Blaga, și am de mult în cap un studiu asupra întregii sale opere — dar, cum sînt peste măsură de ocupat (știi că pregătesc o ediție Hasdeu, care mă ucide), sînt nevoit să amîn mereu această mare bucurie.

În ceea ce privește vizita D-tale prodigioasă printre noi — pe jumătate striviți de sărbători — cum să nu ne aducem aminte? Te-am discutat de nenumărate ori. Mircea Vulcănescu a încercat chiar să explice influența franceză asupra culturii D-tale de structură germană. A fost o adevărată conferință. Te rog să mă crezi că mi s-a făcut dor de Cluj, deși nu l-am văzut niciodată și că anul acesta mi-am pus în cap, hotărît, să-l cunosc. Ai să te miri și D-ta.

În ceea ce privește colaborarea mea la *Gînd românesc*, nu vreau să dau ceva de mîntuială, și de aceea te rog să mai ai puțină, foarte puțină răbdare. Aș vrea să debutez cum se cade, să trimit ceva eficace, închegat. Am enorm de multe lucruri în sertarele mele, dar toate sînt bucăți prea mari, prea erudite. Eseuri nu scriu decît cînd am timp liber, și, cum nu prea am de o bucată de vreme, n-am mai scris nimic.

Domnule Chinezu, nici nu știi cum aș vrea să mă văd o dată scăpat de munca aceasta ucigătoare de editor și critic, să termin ediția Hasdeu, ca să pot respira și gîndi liber. Atunci am de gînd să fac și să scriu multe lucruri frumoase. Deocamdată, îmi jertfesc zilele la Academie și Arhivele Statului, copiind opera acestui mare român și geniu cu adevărat universal, pe care nu-l cunoaștem. Simt o datorie peste care nu pot trece — să dau publicului românesc un scriitor și gînditor și un om politic necunoscut.

Soția mea și cu mine vă transmitem cele mai sincere salutări și dorim să vă vedem cât mai curînd.

Cu multă prietenie, al D-tale,

Mircea Eliade

Publicată de Vasile Fanache în volumul „*Gînd românesc*” și epoca sa literară, studii și bibliografie, cu un cuvînt înainte de acad. David Prodan, Editura Enciclopedică, I, 1973, p. 148

¹ Octavian Șireagu scrie în *Vremea* din 10 februarie 1935 o cronică ambiguă despre spectacolul cu piesa *Avram Iancu* a lui Blaga.

III

București, 13 august 1939

Iubite Domnule Chinezu,

Iată că destinul mă trimite la Cluj, fără voia mea. Îmi fac concentrarea la regimentul de antiaeriană de la Someșeni (grupa 3, art[ilerie] apărare C. A.). E probabil că nu voi sta mult, căci eu sînt auxiliar — și apoi nu am o sănătate faimoasă. Totuși, cum am fost informat că T.R.-iștii au voie să locuiască în oraș, ți-aș fi recunoscător dacă te-ai gîndi la vreo cameră mobilată în apropiere de stația de taxiuri pentru Someșeni. Eu sosesc miercuri dimineață și voi veni să te sperii. În cazul cînd cunoști pe șeful regimentului meu, te rog vorbește-i de mine, căci mi-e teamă să nu mă încazarmeze. Sînt fericit că voi avea prilejul să stau de vorbă cu D-ta, cu Bologa și ceilalți prieteni din Cluj, pe care încă nu-i cunosc.

Iartă-mă pentru rugămințile astea frivole, dar știi și D-ta că orice civil intră în panică atunci cînd e vorba de oștire.

Sărutări de mîini Doamnei Chinezu.

D-tale o prietenească strîngere de mînă de la

Mircea Eliade

Publicată de Vasile Fanache în volumul „*Gînd românesc*” și epoca sa literară, studii și bibliografie, cu un cuvînt înainte de acad. David Prodan, Editura Enciclopedică, I, 1973, p. 149

IV

Pe plic

Dlui Ion Chinezu
Str. Băii 16
Cluj

București, 14 septembrie 1939

Iubite Domnule Chinezu,

Această scrisoare, care ar trebui să fie una de mulțumiri și recunoștință, va fi numai o scrisoare de prietenie.

Îmi este peste putință să-ți spun prin scris cât de mult îți mulțumesc pentru neuitata găzduire aflată în casa D-tale.

Tot povestesc acasă soției mele ce bine m-am simțit la D-ta și câtă lume am cunoscut prin prietenia D-tale. Melancolia Clujului o am încă în sufletul meu. Dacă timpurile n-ar fi atît de amenințătoare, aș fi revenit cât de urgent, împreună cu soția mea.

Nu-mi iert că am plecat din Cluj fără a-mi fi luat rămas-bun de la Dna Chinezu. Spune-i, te rog, încă o dată cât de mult regret lucrul acesta.

Ajuns la București, am fost din nou îmbolnăvit de isteria cafenelei. La Cluj, mă simțeam mult mai bine. Poate și pentru că erau atît de aproape dealurile, pădurile. M-am întors cu o sumă de impresii din orașul D-stră și voi încerca să scriu cât mai mult despre cele ce am văzut. Din nefericire, pana mea e, și ea, bolnavă de „evenimente“.

Sărută mîna Dnei Chinezu și transmite-i, te rog, salutările soției mele. D-tale îți strînge mîna cu multă prietenie al D-tale recunoscător,

Mircea Eliade

Originalul la Muzeul Literaturii Române din București, 18235. Publicată de Vasile Fanache în volumul „*Gînd românesc*” și *epoca sa literară*, studii și bibliografie, cu un cuvînt înainte de acad. David Prodan, Editura Enciclopedică, 1973, p. 149

CĂTRE MIHAIL CHIRNOAGĂ*

I

Dlui Mihail Chirnoagă
Str. Lungă 160
Braşov

Bucureşti, 9 mai [1935]

Stimate Dle Chirnoagă,

Prima scrisoare am primit-o abia acum vreo două zile. Ultima D-stră scrisoare o primesc acum.

Vă mulţumesc că v-aţi gândit la mine. Dar iată cum stau lucrurile. Sîmbătă, am curs la Universitate şi mi-este imposibil să lipsesc. Au fost închise cursurile multă vreme, şi studenţii mai au trei săptămîni pînă la examene. Aşadar, sîmbătă nu pot veni. În oricare altă zi, afară de vineri şi sîmbătă (vineri, am un seminar, cu Nae Ionescu).

Dacă aranjaţi ceva, vă rog să-mi comunicaţi şi mie.

Salută, te rog, pe Ştefan Baciuc din parte-mi.

Îţi mulţumesc şi vă salut întreg simpaticul D-stră grup,

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

* Mihail Chirnoagă (1913–1948), ofiţer, critic şi istoric literar, prozator. A editat şi condus la Braşov revista literară *Frize*. Opera: *Carte de dragoste*, *Logodna*. *Basoreliefuri*.

II

Dlui M[ihail] Chirnoagă
Str. Lungă 160
Braşov

Bucureşti, în ziua de
Constantin şi Elena, [1935]

Iubite Domnule Chirnoagă,

Nu-ţi scriu ca să mă scuz. Faţă de D-ta, de Baci, de necunoscuţii mei prieteni din Braşov — n-am nevoie nici de politeţe, nici de amenajamente. De altceva îţi scriu acum D-tale; ca să-ţi mărturisesc cât de rău îmi pare că n-am putut veni. Vorbisem cu Camil Petrescu pe la ora 12 şi mă înţelesesem pînă în ultimele amănunte. Soţia mea, care a trăit mai mulţi ani în Braşov, trebuia să vină cu mine. Îţi spun că mă bucuram ca un baccalaureat. Un ceas după aceea, primeam un telefon de la fratele meu — care suferise, de curînd, o foarte plicticoasă operaţie (am auzit că D-ta eşti doctor; ei bine, este un polip rebel la băşică — ceva stupid de simplu, dar care a fost considerat pînă ieri un „cancer“) — şi, după acest telefon alarmant, ți-am expediat telegrama. Am avut două nopţi cumplite. Acum, am timp să-ţi scriu. O fac fără o obligaţie — cum mă tem că ai considerat D-ta prima mea scrisoare.

O fac pentru că mă exasperează ghinionul meu; de cînd voiam să vin la Braşov!

Să-ţi mai spun că voi veni totuşi la începutul acestei veri şi că te voi căuta, pe D-ta şi pe Baci?

Află, te rog, de asemenea, că scrisorile trimise la *Vremea* le primeam după patru—cinci zile, pentru că eu [nu] vizitez redacţia decît o dată pe săptămîină, cînd aduc manuscrisul.

Salută pe Baci din partea mea. Ce rău îmi pare că nu l-am văzut mai mult la Bucureşti!

Primeşte, te rog, salutările mele,

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

III

[Carte poștală]
 Dlui Mihail Chirnoagă
 Str. Asachi 4
 Iași

București, 13 august [1939]

Iubite Domnule Chirnoagă,

Mi-a făcut multă bucurie scrisoarea D-tale.

Ți-aș fi cerut chiar acum manuscrisul volumului D-tale, dacă n-aș fi primit ordin de concentrare, pe ziua de 15. Cum nu știu când mă voi întoarce — și, mai ales, în ce condiții, căci eu am fost în iarna trecută destul de serios bolnav de piept —, nu-ți pot fixa de pe acum nici o dată. În orice caz, te rog să-mi mai scrii peste vreo lună de zile. Poate pînă atunci sînt din nou civil și valid — și bine dispus ca să citesc literatură.

Cu sentimente de prietenie,

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Mircea Handoca, București

CĂTRE ȘERBAN CIOCULESCU*

Adyar, 22 dec[embrie 1928]

Teozofia are un singur lucru bun: Adyarul, cu biblioteca vastă și manuscrise orientale. Am început sanscrita și Yoga... Am să mă întorc „aerian“. Scrie-mi, te rog, la prof. S. Dasgupta, 104 Bakulbagan Road, Bhowanipore, Calcutta.

Mircea Eliade

Publicată de Șerban Cioculescu în *Manuscriptum* nr. 2, 1972, p. 179

* Șerban Cioculescu (1902–1988), critic și istoric literar, editorul lui I.L. Caragiale. Opera: *Viața lui I.L. Caragiale*, *Aspecte critice contemporane*, *Introducere în poezia lui Tudor Arghezi*, *Itinerar critic* (I–V), *Aspecte literare contemporane*.

CĂTRE EMIL CIORAN

I

[1935]

[...]¹ Dragă Emile, m-am gândit mereu în ultimele săptămîni la sfîrșitul apocaliptic al evului nostru. Am o convingere surdă că totul se va sfîrși, foarte repede, poate chiar în treizeci-patruzeci de ani; și artă, și cultură, și filozofie — totul se va duce dracului. Europa nu e în comă. Tot ce se leagă de această epocă (Kali-yuga) se va prăbuși apocaliptic. E delicios că, știind lucrurile acestea, îmi permit încă să fac cultură și literatură — în loc să contemlu pur și simplu, sau să fug de pe acum în Asia. E pur și simplu delicios! Totuși, dezgustul meu pentru tot ce se leagă de cultură și de literatură merge crescînd. Mi-e teamă — și mă bucur — că în cîțiva ani nu voi mai scrie un singur rînd în aceste chestii profane. Voi contempla, pur și simplu. Sau, dacă voi scrie, voi compune o carte — ultima mea carte — asupra „adevărului“ metafizic, tradițional, neeuropean, singurul în care cred. Tot ce-am scris pînă acum nu exprimă deloc adevărul în care cred. N-am mințit — dar cred că m-am jucat. Tot ce-am spus privesc (sic) mai mult experiențele mele individuale (și acestea au fost întotdeauna autentice), dar în fond n-au nici o importanță, oricît le-aș exprima eu de sincer. Singurul lucru important e că Europa crapă — de prostie, de lichelism, de luciferism, de confuzie. Dezgustul meu de Europa ia cîteodată forme de înaltă trădare. Sper că România nu aparține acestui continent care a descoperit științele profane, filozofia și egalitatea socială.

Dar, în fond, de ce te-aș pisa eu cu lucruri care probabil, acum, nu te interesează?! Să te întreb mai bine de tine — de milităria², de tunurile și fecioarele tale. Spune-mi tot ce se întîmplă, dacă bineînțeleas ai puțin timp de pierdut, și dacă această scrisoare nu te prinde într-o perioadă de sicitate și solitudine.

În privința autorității mele în provincie, cu drag ți-aș fi naș, în cazul în care vrei să te dai cu capul și de acest prag de oțel. (Bagă însă bine de seamă; tu ai capul cam sensibil — și pragul e din cel mai bun oțel!)

Peste două zile, deschid cursul despre istoria religiilor. Am de gînd să fac o șarjă teribilă împotriva științei universale. M-ar amuza să mă dea afară. Deocamdată, nu am bani — și atunci am angajat încă vreo cîteva romane. *Huliganii* apar în două săptămîni. Am să ți-i trimit³. Te oblig să citești această carte — și te-aș obliga chiar să scrii despre ea, dacă nu m-aș teme să crezi că-ți cer o cronică literară⁴. Este cel mai bun roman românesc. Singurul în care e vorba de morală și politică!

Am vorbit cu „Cugetarea“. N-ai nici o grijă.

Te îmbrățișez, al tău Mircea Eliade

Nina te salută și te invită la masă!

Originalul în arhiva Aurel Cioran, Sibiu

Publicată de Dan C. Mihăilescu în revista 22, an VIII (1997),
iunie 24–30, nr. 25, p.10.

¹ Începutul textului lipsește; cum se va vedea, scrisoarea e din toamna lui 1935.

² Vezi Cioran, *Scrisori către cei de-acasă*, Humanitas, 1995, p. 270, scrisoarea 549. din 9 decembrie 1935 către Mircea Eliade: „*De cînd am intrat în armată...*“ etc.

³ Cioran confirmă primirea romanului *Huliganii* la 25 decembrie 1935 (v. scrisoarea 559, p. 271 în vol. cit. la nota 2).

⁴ V. cronică lui Cioran „Mircea Eliade și dezamăgirile sale“ în *Pagini literare* (Turda), an III, 16 ianuarie 1936.

II

[1935]

Iubite Cioran,

Îți scriu de la frații Donescu¹. În cadrul numărului de Crăciun al *Vremii* dedicat „Omului Nou“, eu voi face *Renașterea*². Te rog, fă tu pe Sfîntul Pavel. Te-aș ruga să stăruie asupra: economiei spirituale în locul economiei economice, dragostea și justiția. Dacă ai face tu acest lucru, mi-ai facilita enorm „*Renașterea*“ mea.

Îți voi scrie în curînd. Noua mea adresă este str. Palade 43, etaj III.

Cu tot dragul,

Mircea Eliade

Trimite articolul pînă la 15 noiembrie.

Originalul în arhiva Aurel Cioran, Sibiu

¹ Frații Donescu erau conducătorii revistei *Vremea*.

² Articolul lui Mircea Eliade intitulat „Renaștere și 'prerenaștere'” a apărut în *Vremea*, VIII (1935), Crăciun, nr. 418, p. 6.

III

Berlinerstr. 146 Petzke Charlottenburg

24 iulie [1936]

Dragă Emile,

De la cartea poștală trimisă din Londra, acum vreo patru săptămîni, mă țineam mereu să-ți scriu. Mi-era dor de tine. Și-apoi, voiam să-ți spun cît de rău mi-a părut că n-am putut veni cu tine în munți. Glasul tău m-a urmărit multă vreme. Nu-ți poți da seama cît de autentic și de aproape era.

Am plecat apoi în Anglia, tam-nesam. Știi că trebuia să vin de la începutul lui iunie la Berlin, ca să respir aer curat (așa e) și să mai lucrez ceva serios la Bibliotecă. (Din nefericire, complexe mele de inferioritate au rămas intacte, și, dacă nu cad pe brînci muncind, mi se pare c-am tras chiulul. Cui? — nu știu nici eu. Dar mă obsedează asceza sau orgia. Sau una, sau alta. Acum, fac pe larva. Cînd mi-o fi de-ajuns, să vezi ce aripi au să-mi crească. Nu mai stau de vorbă atunci decît cu tine și cu Nae; sau, poate, și cu Țuțea.) În sfîrșit, Regele mă trimite, prin Gusti, la Oxford să văd ce e cu Oxford Group Mouvement. Am fost și am văzut; cel mai magnific lucru din Europa. Bate și pe Hitler. Păcat că e greu; să te lași condus de Dumnezeu, cum spun ei, și totuși să rămîi în lume, în familie, să faci politică, literatură și chiar lecții — mi se pare îngerește de simplu, adică inaccesibil.

În Anglia, am văzut cîteva lucruri frumoase și am cunoscut vreo trei–patru oameni interesanți. Dar, în ce mă privește, m-am întors cu altceva de-acolo; cu un frac și cu patruzeci de cărți.

Sînt la Berlin în vreo două săptămîni. Olimpiadele au adus aici un milion și jumătate de făpturi umane. Să-ți dau cîteva vești. Argintescu pretinde că ție nu-ți plăcea *Întoarcerea din Rai* și că el mă susținea în fața ta. Bine mă, să te lași tu așa și pe dincolo?! Deși au trecut atîtea zile, Nenea nu m-a descoperit încă. Din fericire, căci nu sînt deloc dispus de conversații filozofice. Nici cu Argintescu nu prea discut. Îl las pe el să-mi vorbească. Eu zîmbesc — și el exultă. Nu i-au plăcut *Huliganii*. I-am spus că n-are nici o importanță, că singurul lucru important e că îmi plac mie. L-am întîlnit și pe Golopenția; venise pentru două zile la Berlin. Mi s-a părut extrem de slab. Mi-a spus că și pentru el există numai o singură problemă: România. Ciudat cum fenomenul german te silește să gîndești politic. Dacă aş sta un an aici, aş face și eu politică militantă. M-au dezgustat însă împrejurările asasinării lui Stelescu. Nu se suprimă un adversar cînd e singur în spital, într-un pat, fără apărare. Să avem pardon!

Dragă Emile, și eu, și Nina te îmbrățișăm și îți dorim toate cele bune. Noi stăm aici pînă la 26 august. Scribe-ne. Plecăm apoi la München.

Al tău,

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Aurel Cioran. Sibiu

IV

miercuri [toamna, 1936]

Dragă Emile,

Dacă n-aș fi primit scrisoarea ta acum zece minute, ți-aș fi scris în noaptea asta un mesagiu disperat și ți l-aș fi adresat la Sibiu. Iată de ce: ieri, am făcut corectura a 40 de șpalturi din cartea ta¹. S-au cules, pînă acum, 140 de pagini de manuscris;

bănuiesc deci că am trecut de jumătate. Lucrul merge foarte repede. Primele șpalturi le-a corectat fratele tău. Ieri, ducându-mă la *Vremea*, Donescu mi-a arătat un maldăr de șpalturi, care-și așteptau corectorul. Atîta așteptam și eu! M-am repezit pe ele, și într-o după-amiază le-am terminat. De ce îți spun toate acestea? Ca să știi că volumul tău va fi cules *tot* în cîteva zile. Ca să trimiți *titlul* exact (pentru paginat). Ca să trimiți bani pentru hîrtie. Eu am acum telefon (2.85.60) și am aranjat cu tipografia să mă țină în fiecare zi la curent cu cartea ta. Cred că va fi terminată sîmbătă. Am să încerc să-ți trimit ultima corectură în pagină.

Știi că era să se întîmple o boroboacă cu cartea? Acum vreo zece zile, mă duc la tipografie și întreb cum stă. Îmi aduce vreo zece șpalturi; se culesese ca o carte de formatul *Yogei* mele. Bine că am fost acolo, să opresc greșeala la timp. S-a cules de la început. Dar închipuie-ți cîtă vreme se pierdea dacă nu prindeam de veste!...

Acum, dragă Emile, sfîrșind ce aveam să-ți spun urgent, să ne întoarcem la cartea ta poștală. Mă dezolează tristețea ta. Nu-i vorbă, nici eu n-am fost mai breaz; în ultimul timp, mă mistuie melancolia și mă ispitește tragedia. Dacă ai ști ce prostii sînt în stare să fac cîteodată! Vreau uneori să lupt împotriva destinului meu — care, după un răgaz de liniște, mă zvîrle viclean într-o înfiorătoare tragedie. Nu-ți pot spune ce și cum. Să dea D-zeu să nu-mi pierd mințile pînă la urmă.

Dar pe tine ce te-a apucat? Nu ai vreun opium la îndemînă, vreo bolnavă căreia să te dăruiești, vreun Hasdeu pe care să-l editezi?! Mi s-a spus că Brașovul e stenic și viril. Nu te gîndi că vei îmbătrîni acolo. Am impresia că oamenii pot îmbătrîni tot atît de stupid și la București. Ai să vii și tu aici! *À propos*, e vorba să găsim de undeva bani mulți (un milion) ca să scoatem o revistă săptămînală politică și oarecum culturală, de dreapta. Să scrii tu, eu, Țuțea, Sorin Pavel, Golopenția, Stahl, Noica și încă vreo doi. Ce spui? Tu și Țuțea m-ați scos din fire; mă voi face om politic în orele mele de somn, de delir. E teribilă politica în România! Din cartea ta, am cetit multe lucruri cu care mă impac admirabil (ai observat coincidența noastră în lauda

lui Heliade Rădulescu și în critica lui Maiorescu?!). Dar nu pot admite ce spui tu despre satul românesc. Capitolul despre muncitori și evrei e admirabil; și ceea ce îl precedă, despre stiluri. Aștept să ne întâlnim. Eu termin zilele astea o carte proastă, *Domnișoara Christina**. Hip, hip, ura! Scrie-mi repede, și răspunde la ceea ce te-am întrebat despre cartea ta. Nina și cu mine te îmbrățișăm

Mircea

P.S. Pe *Cartea amăgirilor* am avut mari discuții la București. Mie mi-a plăcut mai puțin ca *Pe culmile disperării*. Este cam inegală. Unele pagini menstruate; o abundență oarecum facilă. Totuși, mi se pare o carte unică în România și m-am luptat pentru ea aducând argumente din S[fin]ta Tereza și din Meister Eckart. Știi cine-ți citește acum cartea? Argintescu². Mă poți înjura, dar i-am dat-o, căci mi-a scris o mie de scrisori la Buc[urești] să i-o aduc.

Originalul în arhiva Aurel Cioran, Sibiu

Publicată de Dan C. Mihăilescu în revista 22, an VIII (1997). iunie 24–30, nr. 25, p. 10

¹ Este vorba de *Schimbarea la față a României*.

² Nicolae Argintescu-Amza.

V

Luni, 27 februarie 1939
București — Centru European

Iubitul meu Emil,

Am ținut să-ți scriu într-o zi mare din istoria neamului nostru și am ales această dată: un an de la votarea delirantă a Constituției prin care s-a introdus în biata țară românească ritmul nou al înțelepciunii, cinstei și libertății. Emoția mea nu mai cunoaște margini la gândul că tu trăiești departe de toate prefacerile splendide care s-au abătut asupra României. Cum ai plecat

tu — și cum ai s-o găsești la întoarcere! Progresul întrece cu mult orice putere de închipuire a ta! Lumea strigă „ura“ pe stradă, toți se îmbrățișează de fericire, ba chiar adesea mulți leșină, nemaiputînd suporta. Eu, care am crezut întotdeauna în destinul României, sînt pur și simplu uluit de atîta noroc. Nici prin vis nu visam că se pot realiza atîtea lucruri minunate într-un an de zile. Optimismul meu robust a fost, chiar el, întrecut de ritmul nou.

Am vrut de mult să-ți scriu, dar tot așteptam să regăsesc talentul. Nu puteam să-ți scriu ție, sceptic patetic, cu bietele cuvinte ale unui om care a cunoscut, în răstimp, și ceva tuberculoză bilaterală, plus o agreabilă și sprintenă sărăcie care amenință să devină cu timpul o subalimentare notorie. Cum văd că talentele mele literare somează rătăcite prin cine știe ce paradise ghimpate, m-am hotărît să-ți scriu și așa cum sînt astăzi. Am ales deci o zi mare ca cea de față, am pus mîna pe condei și, așa cum m-ai definit tu admirabil în adresa ultimei cărți poștale — „Român“ —, încep prin a mă adresa ție.

Înțeleg prea bine că ești supărat. Nu ți-am răspuns dintr-o mie de motive. În aprilie și mai, pentru că șovăiam să-ți fac neplăceri, după aceea pentru că nu mai puteam, chiar dacă aș fi vrut. Cînd am intrat în sanatoriu, primul căruia i-aș fi scris erai tu. Dar o cumplită silă de mine și de lume mă împiedica. Apoi, a fost iarăși greu să-ți scriu. Bucureștiul, cu tot ce putrezea în el, mă deprima pînă la neființă. Dacă n-aș fi fost bolnav, aș fi cerut o bursă lui Dupront, dar Parisul nu convenea plămînilor mei. Iar în altă țară pare-se că e greu să pleci. (Ce bine ar fi fost bunăoară în Sicilia!) Dinu ți-a spus poate că boala pulmonilor mei nu era lucrul cel mai grav. Mai bolnav eram de nervi. Extenuat de fugă, emaciat la Ciuc, zdrobit la Prefectură (șaptesprezece zile), înnebunit la sanatoriu, dezgustat mai ales de ce vedeam în jurul meu, a trebuit să mă reîntorc la starea de larvă ca să nu-mi pierd mințile. Am redescoperit somnul de douăsprezece ore și biblioteca ermetic închisă vizitatorilor, prietenilor etc. Nu mai țin minte, din modica mea știință întru ale psihologiei, care este ultimul instinct care se stinge în om. La mine însă, este onestitatea. (Tu numești asta instinct?!). De aceea, deși eram un trist

muritor de foame, mi-am adus aminte că m-am angajat să scot revista *Zalmoxis*, de care sigur ți-a vorbit Dinu¹. Îmi trebuiau, pentru asta, cam 50 000 lei. Și, pentru că nu mi-i dădea nimeni, am început să-i „muncesc” eu. (Ține minte că doctorii mi-au interzis munca intelectuală șase luni de-aci înainte.) Am semnat o poliță, am luat o traducere, am început să alerg la cunoscuți după abonamente. Și, cu toate acestea, nu pot acoperi suma. Este pur și simplu înduioșător.

Vreau să te fac să crezi că nu regret nimic din tot ce s-a întâmplat. Sînt un om care cred, mai mult ca oricînd, în destin. Și, vorba ta, nu mi-a fost dat să am o viață agreabilă — am, desigur, o biografie pasionantă.

Am scris un roman, *Nuntă în`cer*, pe care ți-l voi trimite îndată ce va apărea. Este un lucru foarte frumos.

Mi s-a făcut un dor teribil de tine! Nu știu unde te-aș putea vedea și cînd. Eu visez acum să pot vizita expoziția de la New York. Nu știu dacă voi putea ajunge. Nu am deloc bani și nu-mi merge prea bine nici cu sănătatea. Dar visez, că d-aia sînt poet român.

Spune Noicilor cît de mult mă gîndesc la ei. Le voi scrie cîrînd, dac-o da Dumnezeu. Nina te îmbrățișează. Eu te sărut cu foarte mult dor, al tău invalid

Mircea

Originalul în arhiva Aurel Cioran, Sibiu

¹ Constantin Noica.

CĂTRE COCA*

I

Svarga-ashram
Rishikesh
10 nov[ember] 1930

My dear Coca,

I came back in the ashram yesterday night, after many days of solitude at Brahmapuri forest, and I got your letter. Misunderstanding between you and me! Certainly not. There were some details unknown to you and for this reason I have explained them to you. Let the people call me Srichaitanya, this cheap taunt does not trouble me. I am glad that my two friends (you and A) do not believe them.

When you judge *my vairagya*, do not judge it like an European, be an Indian. You will understand better than me why Jesus had to go through twenty years of hard preparations in the desert before sending his message. Mind you, Jesus has preached only 18 months and has changed the world — and I know many good brains of our time who preach all their lives without changing even their own soul. I am not in a hurry to return to the world. The world came to Sri Ramakrishna after his realization and Swami Vivekananda travelled all the world, but could convert none. Too much talk, too much talk. *Sadhana* does not mean going about, lecturing, writing books, boxing the ears and teaching the asses without number of our time. At least *my sadhana* means something else and something more.

My father, mother and sister are expecting me home so I have not received any letter from them for a long time...

The manuscript of my book *The Light Which Failed...* has been received by my friend on „that“ very day, that is 18th September¹. Is it not strange?... The society of literary women „Femina“ has chosen my last novel for the prize of 1930. And all this and that and that one and this one are rubbish, senseless and lies...

Kindly show this letter to A.

Yours friendly,

Mircea

Reprodusă în volumul Maitreyi Devi, *It does not die*, A Writers Workshop Publication, 1976, pp. 250–251

* *Coca (Khocka)*, vărul lui Maitreyi, e cel care l-a ținut pe Mircea Eliade la curent cu evenimentele în timp ce acesta se exilase într-o mănăstire din Himalaya, în toamna și iarna anului 1930. În arhiva mea, se află originalele celor optsprezece scrisori ale lui Coca adresate lui Eliade. Într-un plic, se află și fotografia expeditorului, adolescent chipeș, în trăsăturile căruia întrezărim portretul schițat de Maitreyi în romanul *Dragostea nu moare*.

¹ 18 septembrie este ziua conflictului cu Dasgupta și a despărțirii de Maitreyi.

[Traducere]

Dragul meu Coca,

M-am întors în ashram ieri noapte, după multe zile de singurătate, petrecute în pădurea Brahmapuri, și am găsit scrisoarea ta. Neînțelegere între tine și mine! Nici vorbă. Au existat numai câteva detalii necunoscute de tine, și din acest motiv ți le-am explicat. Lasă să-mi zică toată lumea Srichaitanya, această ieftină zeflemea nu mă tulbură. Sînt bucuros că cei doi prieteni ai mei (tu și A) nu îi cred.

Cînd îmi analizezi *Vairagya*, nu mă judeca așa cum o fac europenii, poartă-te ca un indian. Vei înțelege mai bine decît mine de ce Isus a avut de trecut prin douăzeci de ani de grele încercări, în pustiu, mai înainte de a-și rosti mesajul. Ia aminte, Isus nu a predicat decît optsprezece luni și a schimbat lumea — iar eu cunosc multe creiere strălucite din zilele noastre care au predicat toată viața, fără să-și poată schimba nici măcar propriul suflet. Nu mă grăbesc deloc să revin în lume. Lumea a venit ea la Sri Ramakrishna după izbînda lui, în timp ce Swami Vivekananda a călătorit prin toată lumea, fără să poată converti pe nimeni. Prea multe palavre, prea multe palavre. *Sadhana* nu înseamnă să te apuci de treabă citind, scriind cărți, dîndu-ți palme

și învățînd neghiobiile fără de număr ale timpului nostru. La urma urmei, pentru mine, *Sadhana* înseamnă ceva mai altfel și ceva mai mult.

Tata, mama și sora mea mă așteaptă acasă, astfel încît nu am mai primit de mult vești de la ei.

Manuscrisul cărții mele *Lumina ce se stinge* a fost primit de prietenul meu în „aceeași” anume zi, adică 18 septembrie. Nu e ciudat?... Societatea femeilor literate „Femina” a ales ultimul meu roman pentru a-l prezenta pe 1930. Și toate astea și celelalte și cîte încă sînt fleacuri, lucruri fără sens și minciuni.

Fii bun și arată-i această scrisoare lui A.

Cu prietenie, al tău

Mircea

II

Svarga-ashram
25 November 1930

My dear Coca,

I was waiting for your letter and I read in haste. Why do I not write home about my ill fate? I have written something to my sister. They all know very little about myself and about my thoughts as to understand me by letters. They know that I was intending to marry a Hindu girls and I was to stay in India five more years. It is my fault that they only know this much. But about my soul I am always taciturn with everybody... However, I will tell them everything, but not just now. I wait now for my dawn. Do you think it will take long time to come?

See that rubbish about my literary fame, it could not help me a bit in my suffering so I care little about literature and distinction. I am reading now day and night the *Upanishads* and parts of the *Vedas*. I went to *Gurukul* Hardwar, the famous College of the Arya Samaj and I was invited to lecture on comparative religions. I accepted in principle, because in *Gurukul* I will have the opportunity to talk in sanskrit. There the boys live in a magnificent spirit of ancient Aryans, in a wonderful purity

under the trees, in the open air. This is the only life which I can stand now.

You ask me why I am not going for a short journey at home? Because they will not allow me to come back. They will read in my eyes what India taught me. They will be afraid and will manage to keep me in Europe. Europa is for me the continent of dreams. There I was free and young — there I was indifferent to life and happy in my ignorance. All this is a dream for me now, the shores of Sicily and the ruins of Rome, the blue dark sky of Florence and the solitude of Switzerland I will never see again. I have to fight here in India with India. India gave me the bondage, India will give me the freedom... I am not playing the fool, not with myself nor with my country. So what is the good to go back and to talk lies about my spirituality and my wonderful studies in Yoga when the truth is... agony.

I beg from you a more sympathetic understanding, you do not know yet what a disaster has befallen me, what a complete disaster. I am going to stay here. I work as a mad man in Sanskrit and Indian philosophy. I got now a lamp, I work deep into night. It is a very cold and lonely place. I am a Hindu now.

Please show to A. this photo and this letter of mine. She knows how much I suffer because I am not allowed to present her a copy.

How is Sabi and the boys?

With love,

Mircea

Reprodusă în volumul Maitreyi Devi, *It does not die*, A Writers Workshop Publication, 1976, pp. 251–252

[Traducere]

Dragul meu Coca,

Așteptam scrisoarea ta și am citit-o în grabă. De ce nu am scris acasă după ghinionul meu? I-am pomenit ceva surorii

mele. Ei toți știu puține lucruri despre mine și despre gândurile mele, cît lasă să înțeleagă scrisorile mele. Ei știu că intenționez să mă căsătoresc cu o fată hindusă și că mă pregăteam să rămîn în India cinci ani. E numai greșeala mea că le-am spus atîtea. În ceea ce privește sufletul meu, sînt întotdeauna și față de toți taciturn... Totuși le voi spune totul, dar nu acum. Acum aștept să apară și pentru mine zorii. Crezi că mai am mult de așteptat pînă vor veni?

Vezi, fleacurile legate de faima literară nu mă pot ajuta cu nimic în suferința de acum și de aceea mă sinchiesc prea puțin de literatură și de distracții. Citesc acum fără încetare, zi și noapte, *Upanișadele* și părți întregi din *Vede*. Am fost la *Gurukul* Hardwar, faimosul colegiu al lui Arya Samaj și am fost invitat să țin prelegeri de religie comparată. În principiu, am acceptat, pentru că în *Gurukul* voi avea ocazia să vorbesc în sanscrită. Acolo, băieții duc o viață în cel mai măreț spirit al Aryenilor antici, într-o minunată puritate, sub copaci, în aer liber. Este singura viață pe care aș putea-o duce acum.

Mă întrebi de ce nu mă duc pentru scurt timp acasă? Pentru că ei nu-mi vor mai îngădui să mă întorc aici. Ei vor citi în ochii mei cît de mult m-a învățat India. Se vor speria și vor încerca să mă oprească în Europa. Europa este pentru mine continentul viselor. Acolo am fost eu liber și tînăr, acolo am fost nepăsător față de viață și fericit în ignoranța mea. Toate astea sînt acum pentru mine un vis, țărmurile Siciliei și ruinele Romei și cerul albastru închis al Florenței și singurătatea Elveției nu le voi vedea niciodată. Eu am de luptat aici în India, cu India. India m-a făcut sclav, India îmi va reda libertatea. Nu fac pe nebunul, nici față de mine însumi, nici față de țara mea. Așa încît ce rost ar avea să mă întorc acolo și să spun la minciuni despre minunatele mele studii de Yoga, cînd adevărul este... lupta.

Îți cer mai multă înțelegere simpatetică, nici nu-ți închipui încă ce dezastru m-a lovit, ce dezastru absolut. Deocamdată, mai rămîn aici. Muncesc ca un nebun în domeniul filozofiei sanscrite și indiene. Acum am lampă. Lucrez pînă noaptea tîrziu. E un loc friguros și pustiu. Acum, sînt și eu hindu.

Te rog, arată-i lui A. această fotografie și scrisoarea mea. Ea știe că mi s-a interzis să-i scriu și că sufăr mult din acest motiv. Ce mai fac Sabi și copiii?
Cu drag,

Mircea

III

Svarga-ashram
5 Dec[ember] 1930

My dear Coca,

I read your letter. Why to forgive you? You did the right thing by telling your friend about the financial difficulties which are „drowning“ you. It is my fault that I am unable to help you. So do not worry and be Coca again! I am working as a mad man. I have translated *Katha Upanishad* into our language and I have completed my long paper on the philosophy of the *Upanishad*... I can say about the *Upanishad* — „it has been the solace of my life — it will be the solace of my death“. When I am tired and over worked I write literature... the writing is my only afternoon rest...

I have to ask you now something — have you shown my photo to A.? What is she doing now? What is her plan? You are writing in every letter that she is still „passing through a crisis“, but this word is after all only a word. You understand I hope that I am so eager to know everything about her. I know she is doing and will also do in future the right thing, but I would like to hear more about her. Why are you not showing my letters to her when she is alone — and give me indirectly some details about the actual state of her mind? No necessity to say that „she cannot forget the past“ because „the past“ is only a word. Do you see what I mean...? The mad experience (you may call it love) which has excruciated me for the last three months begins now to show its positive, concrete and everlasting aspects. She has changed my life, but making it a thousand time better. The awakening is magnificent as a sunrise. I have seen the Real —

and I have seen all the dirt of the intellectual and social world too. Everything is dirty and cowardice. And I feel an inexpressible volatile joy to know myself pure and strong among these worms eating their fetid heppiness in the name of law, social norms etc. More lies I discover more I feel consoled that I am not destined to enjoy this life. I shall not enjoy anything. I shall renounce everything. Show this letter to A. please please...

Your friend,

Mircea

Reprodusă în volumul: Maitreyi Devi, *It does not die*, A Writer Workshop Publication, 1976, pp. 254–255

[Traducere]

Dragul meu Coca,

Am citit scrisoarea ta. De ce să te iert? Ai făcut exact ce trebuia vorbindu-i prietenului tău despre dificultățile financiare care te hărțuiesc. Este vina mea că sînt incapabil să te ajut. Așa încît nu te necăji și fii din nou Coca cel dintotdeauna! Lucrez ca un nebun. Am tradus *Katha Upanishad* în limba noastră și mi-am completat lungul articol despre filozofia *Upanișadelor*... Pot spune despre *Upanișade*: „Au fost mîngîierea vieții mele și vor fi mîngîierea morții mele“... Cînd sînt obosit și sătul de lucru, scriu literatură... scrisul este singura mea odihnă de după-amiază...

Aș vrea să te întreb ceva: i-ai arătat fotografia mea lui A.? Ce are de gînd? Ce planuri are? Îmi scrii în fiecare scrisoare că ea „trece încă printr-o criză“, dar acest cuvînt este, la urma urmei, numai un cuvînt. Înțelegi, sper, că sînt dornic să știu totul despre ea. Știu că ea face și va face întotdeauna exact ce se cuvine, dar mi-ar plăcea să aflu mai multe despre ea. De ce nu-i arăți scrisorile mele atunci cînd e singură? Ai putea să-mi dai, indirect, detalii despre adevărata ei stare sufletească. Nu e nevoie să spui că „ea nu poate uita trecutul“, pentru că „trecutul“

este numai un cuvînt. Înțelegi ce vreau să spun?... Experiența nebunească (tu poți să-i spui iubire) care m-a torturat în ultimele trei luni începe acum să-și arate aspectele ei pozitive, concrete și veșnice. Ea mi-a schimbat viața, făcîndu-mi-o de o mie de ori mai bună. Deșteptarea e splendidă, ca un răsărit de soare. Am văzut Realul, dar am văzut și toată mizeria lumii intelectuale și sociale. Toate sînt numai murdărie și lașitate. Iar eu simt o inexprimabilă bucurie volatilă știindu-mă pe mine însumi pur și puternic pentru acești viermi care își consumă fetida fericire în numele legii, al normelor sociale etc. Cu cît descopăr mai multă minciună, cu atît mă consolez mai mult că nu sînt destinat să mă bucur de o asemenea viață. Nu mă voi bucura de nimic. Voi renunța la totul. Arată-i scrisoarea asta lui A., te rog, te rog, Prietenul tău,

Mircea

CĂTRE ION COJAR*

I

29 ianuarie 1981

Mult stimat Domnule Cojar,

Mulțumiri pentru scrisoarea din 9 ianuarie. Aveți dreptate: *Ifigenia* trebuie recreată scenic, altminteri nu poate interesa publicul.

Din partea mea, aveți toată libertatea să interpretați textul (sper, totuși, fără a-i trăda „mesajul“!...).

Iertați-mi stilul telegrafic și „caligrafia“ acestei scrisori.

Sufăr de „rheumatoid arthritis“ și scrisul e un adevărat chin (iar, din păcate, nu pot dicta...).

Cu cele mai bune urări, al Dv. sincer,

Mircea Eliade

Publicată de destinatar în *Thalia*, almanah de dramaturgie și artă teatrală, editat de revista *România literară*, 1989, p. 129

* Ion Cojar (n. 1931), regizor, directorul Teatrului Național din București. În „comentarea” scrisorii, Ion Cojar scria, printre altele:

„La 9 ianuarie 1981, i-am scris lui Mircea Eliade o scrisoare, prin care îl informam despre decizia conducerii Teatrului Național din București de a-mi încredința montarea *Ifigeniei*, precum și despre faptul că directorul, Radu Beligan, îmi puna la dispoziție condiții foarte bune, distribuție, spațiu, timp de pregătire etc.

De asemenea, îi ceream autorului permisiunea să intervin în textul piesei, arătându-i unele necesități de fluentă și evoluție a spectacolului, precum și de eliminare a unor pasaje ce se repetă. Îi mai ceream permisiunea să nu respect toate indicațiile de scenografie și regie, mai cu seamă a celor care prevăd locuri de acțiune, elemente de decor și detalii plastice și care proveneau dintr-o concepție marcată de stilul teatral al epocii în care a fost scris textul, un anume gust special pentru literaturizare a replicii, chiar un decorativism literar și, de asemenea, plastic, care deviază întotdeauna atenția de la ce este esențial, ceea ce constituie nucleul activ și spiritul unei lucrări dramaturgice.”

II

Chicago, 15 ian[uarie] 1982

Dragă Maestre,

Cîteva rînduri (scrise cum îmi îngăduie artrita mea reumatoidă) ca să-ți mulțumesc pentru scrisoarea din 27 dec[embrie] și, mai ales, pentru regia (mi se spune, excepțională) prin care ai reușit să faci un spectacol dramatic dintr-o proză literară fără (cum se spunea pe vremuri) „nerv dramatic”. Sora mea, V[irgil] Cîndea și alți corespondenți mi-au scris, lăudînd regia și actorii (mai ales, admirabila studentă la Conservator). Transmite, te rog, tuturor — inclusiv [lui] Radu Beligan — mulțumirile și felicitările mele.

Își urez un an nou fericit, al D-tale

Mircea Eliade

Publicată de destinatar în *Thalia*, almanah de dramaturgie și artă teatrală, editat de revista *România literară*, 1989, p. 129

CĂTRE PETRU COMARNESCU*

I

10 ianuarie 1928

Stimate Domnule Comarnescu,

Cu plăcere accept întrevvederea de care îmi vorbiți. Eu locuiesc [în] Str. Melodiei 1, lângă statuia Rosetti. Dacă vă convine ora, mă puteți vizita miercuri, 11 ianuarie, între 4 1/2–7; sau joi [între] 9–12 noaptea; sau vineri toată după-amiaza. De săptămîna viitoare, sînt tot timpul acasă. S-a întîmplat, acum, să am diverse și stupide obligații.

Vă aștept, al D-stră,

Mircea Eliade

Publicată de Traian Filip în *Manuscriptum* nr. 4, 1978. p. 161

* Petru Comarnescu (1905–1970), eseist, critic literar și de artă, memorialist. Bun prieten cu Mircea Eliade. Opere: *Homo americanus*, *Chipurile și priveliștile Americii*, *Ștefan Luchian*, *N. Grigorescu*, *N.N. Tonitza*, *Témoignages sur Brâncuși* (în colaborare cu Mircea Eliade și Ionel Jianu).

II

N. Y. K. Line

On Board
S. S. Hakone Maru
11 December 192[8]

Dragă prietene,

Nu mai știu dacă ți-am scris sau nu din Port Said. Îți închipui la cîte lapsusuri nu e expus un călător precipitat — și mă scuzi dacă într-adevăr nu ți-am scris.

Sînt în a unsprezecea zi de drum pe vasul japonez „Hakone Maru” și mă simt foarte bine. Am cunoscut cu adevărat o lume nouă; studenții japonezi care se întorc de la studii m-au învățat despre Extremul Orient mai mult decît aflasem eu în cîțiva ani de lecturi. Ceea ce mă bucură, în această călătorie, e faptul că anumite judecăți se verifică, iar altele nu se verifică. Și e inte-

resant de știut că tocmai judecățile [pe] care le socoteam certissime — se dovedesc false...

Amănunte despre viața mea pe bord vei ceti din ziar. M-am împrietenit cu un profesor japonez care m-a invitat două luni la Tokio. De asemenea, amicul meu siamez Harun Adam s-a pus la dispoziția mea în Bangkok. Sper să-i vizitez la toamnă.

Tipul cel mai interesant e un jurnalist japonez, nihilist, care a umblat prin toată lumea, a scris drame de un violent individualism, a fost căsătorit de trei ori și e bănuț de guvernul japonez. Acest Massao Murakami va publica în curînd o *Filozofie a lenei*, pe care mi-o va trimite, cu anumite pasagii traduse...

Eu suport excelent clima, oceanul, apropierea tropicelor, și lucrez. Dacă vei veni în Australia însă, te sfătuiesc să nu iei un vapor japonez. E foarte luxos, foarte civilizată, foarte ieftin — dar mîncărurile... Caracatițe, pești murați, maioneză cu stafide etc. Citește foiletonul respectiv... Din fericire, stomacul meu s-a dovedit invincibil. Cred că stomacul are o semnificație, și într-o zi, cînd voi avea timp, voi căuta a pătrunde sensul existenței pe care mi-l indică... Timpul meu în India va fi cam astfel împărțit:

12–16 decembrie, Colombo–Kandy

16 decembrie–15 ianuarie, Madras–Mysore–Bangalore

După 15 ianuarie, vizită în India Centrală

1 februarie, Calcutta

10 februarie, Benares

Adresa mea e: Prof. Surendranath Dasgupta

104, Bakulbagan Road, Bhowanipore

Calcutta (Bengal)

Acest profesor ilustru de istoria filozofiei indiene îmi e un mare prieten și-mi va trimite corespondența primită în orașele în care mă aflu.

Nu anticipez asupra stabilirii mele definitive.

În orice caz, la vară va trebui să locuiesc în Himalaya sau în Cașmir.

Am început să iau cele dintîi lecții de sanscrită cu un hindus. Lucrez în furie. Marele avantaj al călătoriei mele în Orient e

faptul că nu-mi pot pierde timpul. Aici *trebuie* să lucrezi. Chiar când te amuzi, înveți, pentru că te amuzi în englezește...

M-ar interesa mult să aflu noutăți de prin țară; mai ales viața „cercului” nostru, scandalurile literare, răspunsul lui Cioculescu la articolul lui Stelian, dacă și ce fel de reviste mai apar etc. ...

Trebuie să-ți spun că, exceptînd Egiptul, pretutindeni viața e mai ieftină decît mă așteptam. Chiar și vaporul: 19 lire sterline de la Port Said–Colombo, cl[asa] III, dar cu cabină, sală de baie, sufragerie și înghețată. După cîte îmi spune hindusul, în India poți trăi pretutindeni cu 5 000 lei, neprivîndu-te de la nimic. În acest caz...

Am auzit cîteva melodii indiene la pian și am rămas entuziasmat. Cred că ai avea ce studia și admira aici; mai ales plastica; am văzut reproduceri de artă budistă care întunecă definitiv pe Foucher. Dacă voi găsi reproduceri la Madras, îți voi trimite.

Mîine, debarc la Colombo.

Mai e timp să-ți urez „Sărbători fericite“?

Salută pe toți prietenii.

Îți strînge mîna cu prietenie

Mircea Eliade

Publicată de Traian Filip în *Manuscriptum* nr. 4, 1978, pp. 161–162

III

Calcutta. 82 Ripon Street
19 februarie 1929

Dragă Petru,

Îți mulțumesc sincer pentru scrisoarea ta și colecția *Ultimei ore* pe care te-ai obosit să mi-o trimiți. Am parcurs „dintr-o înghițitură” pagina culturală, singura care mă interesează.

Întrebarea ta e bine pusă. Dar eu am suferit deja experiența singurătății cumplite. De acum, pot afla zilnic vești din țară. Cele ce mi s-au adaos nu mai pot fi dezlipite din suflet. Așadar, dacă poți, trimite-mi la răstimpuri colecția paginilor culturale.

Nu te obosesc cu mulțumiri, dar, crede-mă, ele ți-au fost gândite.

Mă bucur că Noica scrie, și scrie bine. Salută-l din parte-mi. E o rară mîngîiere să știu că prietenii mei mai tineri se pregătesc să realizeze ceea ce eu n-am putut sau n-am vrut să sfîrșesc: o operă de critică culturală și de restabilire a axelor. Dar nu vreau ca această scrisoare să înceapă prin nostalgice autoreproșuri. Așa am vorbit, așa am gândit, așa am făcut. Pentru că nu e greu de înțeles aceasta, eu am renunțat la activitatea culturală, am lăsat nesfîrșite criticile și „itinerariile“, am uitat atmosfera țării — și din drum nu mă mai pot întoarce. Nu știu — și nu vreau să știu — dacă trebuie să „plîng“ acești doi ani (care n-au fost lipsiți de momente violente și bogate, de intuiții juste și de elanuri păcătoase, de înțelegeri potolite și de masacru printre fanteze etc. etc. ...), ani de activitate, adică de muncă și de plîns. Îmi amintesc cu vagi regrete de „experiențele“ mele — pe care, dintr-un sadic sentiment de scientiat, le exhibiționam săptămînal, conform concepției mele asupra „confesiunilor“. Epoca a fost încheiată printr-un roman. Poate rana era încă în sînge cînd am spălat-o cu iod. Dar *passons*¹...

Faci foarte bine că ataci mult, precis și divers. Dar faci și mai bine dacă te retragi, la vară, din publicistică. Într-un anumit sens, vremea noastră a trecut. Să vină grupul lui Noica, să învețe meseria — și să dovedească proștilor indiscutabila continuitate a generației noastre. Noi trebuie să ne împlinim, să ajungem maturi — și numai atunci să revenim în arenă. Nu știu ce vei face. Îți doresc sincer să-ți găsești formula realizatoare. Ai o prodigioasă cantitate de instincte. Umanitate înseamnă pur și simplu a lua cunoștință de aceste instincte. Pare simplu; e cea mai atroce, aproape imposibilă, problemă.

Despre grupul nostru, am vești prin Mișu² și Jianu. Cel dintîi e un băiat inteligent, care nu poate gândi din pricina inteligenței. Nelly³ — îl știm amîndoi cum e. Am aflat că *Duh și slovă* se află la Paris.

Despre mine — foarte puține lucruri. Am preferat sufletul meu și știința — activității culturale. Muncesc foarte mult și sufăr felurite și stupide (dar inevitabile) dileme. În concepția

mea sistematic-filozofică, am adăos încă două–trei puncte centrale. De acum însă, totul rămîne în note. Ceea ce public sînt fleacuri la care nu pot renunța, pentru Nae Ionescu. Am început să deprind sanscrita, și traduc din *Hitopadeia*, exercițiu pentru primul an. Studiile mele de filozofie indiană cred că vor fi apreciate în Apus. India nu e, în orice caz, așa cum o crede prietenul Cioculescu. (Am cetit răspunsul lui la anchetă; e plin de greșeli; Grecia a ajuns olimpică după ce a asimilat curențele mistic-filozofice din Thracia, Frigia și Fenicia; Goethe era un dicționar vibrant al esoterismului, magiei, Asiei — dar le privea numai cultural; am mai scris, dar Asia nu poate influența, nici păgubi, Europa — pentru că e strict inaccesibilă.)

Printre cele dintîi studii (ce le voi publica cu începere de anul viitor), vor fi *Introducerea în Sāṅkhya* și *Critica conceptului de cauză în budism*.

Pentru studiile mele budiste, am început să învăț și limba tibetană. Multe din operele centrale budiste nu există decît în traduceri tibetane; de pildă, cărțile celui mai mare gînditor al Indiei, Dinnaga, complet necunoscut oamenilor culți din Europa. Acest Dinnaga — care nu mi-e accesibil, deocamdată, decît prin cărțile engleze și prin lecțiile profesorilor mei — a construit o logică extraordinară, care va uimi chiar pe Camil Petrescu.

Muncesc foarte mult. Acesta e un laitmotiv al scrisorilor mele. Am adunat un material bogat, direct din texte, asupra cărții pe care o gîndesc de mult, *Spiritul asiatic*. Totuș[i], deși profesorul și prietenul meu Dr. Surendranath Dasgupta e foarte mulțumit de progresele făcute, eu nu mă bucur și nu mă felicit. Dacă după primul an nu voi fi în stare să vorbesc sanscrita — voi pleca în Benares, voi vinde hainele mele europene și voi îmbrăca veșmîntul studenților bengalezi, voi trăi în casa unui pandit, voi uita tot ce mă leagă de Europa, voi face eforturi să trăiesc ca un indian.

Poate scrisoarea aceasta să fie ultima. Iată de ce: am stăruit să fiu primit în misiunea Lord Arthur Mac Lead, care va pleca (sau trebuie să plece) în decursul lui februarie pentru doi–trei ani în Tibetul răsăritean, apoi Mongolia. Nu prea am șanse, din cauza situației mele consulare; *pasport*-ul nu e în regulă. De

altfel, plecarea va fi întârziată. Tibetul e complet înzăpezit. Iarna a fost grea și pe aici. Dacă aş putea pleca... Înțelegi tu, să ai poștă de două-trei ori pe an... Să nu trăiești decît în Asia... Chiar pentru trupul meu, ar fi o revelație.

Poate voi fi primit în mănăstirea Mayavati. Almora (Himalaya), unde yogismul e autentic. Cartea mea despre psihologia și metafizica Yoga îmi va servi drept teză de doctorat. Dar, drept să-ți spun, nu prea am poftă să-l dau. Voi rămîne aici, poate, patru ani. Bursa maharajahului Bengalului e dată pe cinci ani. Numai *passeport*-ul și milităria mă încurcă. Din India, plec în Burma, Indochina și Siam — unde mi-am făcut prieteni buni. La vară, stau o lună la Darjeeling și două luni în Srinagar. Acum, a început să se facă mai cald. Va trebui să-mi instalez ventilatoare. Nu citesc nimic european, în afară de cîțiva clasici favoriți (Kant, Aristot, Francisc). Parcurg însă la bibliotecă revistele. Știu ce se publică, o fac din datorie pentru profesorul Dasgupta, căruia îi dau indicații bibliografice.

Trimite-mi *Ultima oră*. Nu mă distrage, nu mă tulburi. Am deja perspectiva drumului parcurs. Și, întorcîndu-mă prea tîrziu, nu vreau să pierd *complet* contactul cu o lume care a fost, timp de atîțla ani, alimentul și nădejdea mea. Primesc poștă o dată pe săptămîină, duminica dimineată. Atunci citesc scrisori și răspund. Atunci gîndesc la cei din țară, și îmi amintesc. Înțeleg că am avut o adolescență turmentată și un început de tinerețe cu seducătoare explozii. Aceasta mă bucură. Dar, ți-o repet, nu mă mai pot întoarce. Sufletul meu se schimbă, se schimbă, se schimbă...

Poți să-mi trimiți traducerea metafizicii lui Cantemir? E făcută de fostul meu profesor, N[edelea] Locusteanu, om de formidabilă cultură, singurul care va putea judeca lucrările mele orientale, în țară.

Salută și îmbrățișează pe toți prietenii.

Pe tine te îmbrățișez cu dor,

Mircea Eliade

P.S. Voi căuta și voi scrie ceva pentru pagina pe care o conduci. Dar despre ce să scriu? Impresii și foiletoane critice sînt

dedicate *Cuvântului*. Studii — nu merg în ziar. Vrei ceva despre cultura șarpelui și „misterioasa kundalini“?...

Publicată de Traian Filip în *Manuscriptum* nr. 4. 1978. pp. 163-164

¹ Să trecem [peste acest lucru] (*lb. fr.*).

^{2,3} Mișu e Mihai Polihroniade, iar Nelly e Ionel Jianu.

IV

Calcutta, 22 aprilie 1929

Dragă Petru,

În sfârșit, răspunsul la scrisoarea mea din februarie! Aștept cu nerăbdare colecția ziarului. De două luni, n-am aflat nimic de prin țară, în afară de comunicatele familiei. Nici prietenii, nici quartetul — nu-mi scriu. Prilej de meditație asupra psihologiei amînării...

Cred că acum ești deplin restabilit și. în săptămîna cînd vei ceti aceste pagini, aștepti fixarea examenelor. E inutil să-ți mai urez succes. Spune-mi, numai. subiectul tezei — și asigură-mă că examenul de licență e cel mai îngîmfat și cea mai imediată probă de stupiditate a învățămîntului filozofic în Universitate. Eu am însemnat în caietele mele intime relevante și amuzante amănunte.

Cînd te hotărăști să pleci pentru continuarea studiilor — și unde? Continui să redactezi și vara pagina culturală? În acest caz, în sfârșit!, vei avea colaborarea mea. Cu poșta următoare, vei primi cel dintîi foileton, care îți va deranja puțin economia paginii, avînd proporțiile unui foileton din *Cuvântul*. Acum, să-ți dau vești despre mine. Bengalul e o mare de flăcări. Nici o exagerare; 110° Fahrenheit. Nu mai pot ieși ziua pe stradă. Nu mai pot privi cerul decît cu ochelari negri. Aceste două luni, bîntuie holera și dizenteria, cam o sută morți pe săptămîină. De un singur lucru mi-e teamă: de ciumă. Aceasta însă vine foarte rar.

Cred că peste zece zile plec în Himalaya, deocamdată la Darjeeling, mai apoi la Srinagar și Naini Tal. Acolo, voi redacta cele dintîi studii. Și nu redactări definitive, ci numai materialul

dispus schematic, bun pentru șantier. Nu mă precipit. Într-adevăr, cred că disoluția conceptelor de cauză, timp și suflet — în budism — va interesa publicul nostru filozofic. În prezent, Europa culturală e viu antrenată în polemica Louis de la Vallée Poussin – T. Șcerbațkoi asupra *Nirvanei* și concepției centrale budiste. E budismul primitiv o magie, o practică, o gnoză — sau o filozofie? De natura răspunsurilor atîrnă însăși valoarea specifică a acestui prodigious fenomen religios. Pentru că, dacă budismul primitiv a fost o simplă credință practică, violent agnostică — iar în momentul următor o gnoză, sfîrșind printr-o complicație scolastică medievală —, el a urmat perfect linia dezvoltării catolicismului. E teza lui Poussin, susținută cu extraordinare resurse — dar slabă în cîteva puncte de bază, filozofice. (D[e] p[ildă], Poussin crede că Buda, nerăspunzînd unor anumite întrebări asupra Nirvanei, se dovedește agnostic, de fapt în metafizica indiană se răspunde prin tăcere oricărei întrebări *rāu puse*.) Dar m-am antrenat prea mult... Deocamdată, adun toate textele canonului *pāli* și le compar cu dogmele ulterior dezvoltate în scolastică, spre pildă în Vasubhandu, a cărei *Abhidharma-kosa* e un monument de analiză critică a cunoașterii și pe care l-ai putea citi cu folos fie în traducerea franceză a lui Poussin (Geuthner, 1921–1922), fie în rezumatul aceluiași, publicat în *La morale bouddhique* (N.L.N., 1925).

Recent, am studiat cu mijloace proprii logica judecăților de valoare, cîștigînd cîteva puncte definitive în afirmarea unui realism metafizic. Am avut o primăvară laborioasă, nu atît în cantitatea orelor de lucru, cît în efortul de a relua, maturiza și sistematiza intuițiile și pseudoconceptele care mă alimentau pînă acum. Apoi, m-am ocupat cu durarea unui șantier vast, aerisit, bogat — cu sigure și precise instrumente de lucru. Pe șantier, am teza mea asupra yogei, aspecte din budism — și prima parte din *Cărți reprezentative în viața Asiei*. Dacă în vară voi avea cîteva săptămîni de luciditate completă, voi putea sfîrși și pamfletul-carte *Superstițiile Europei moderne*, carte pe care am compus-o citind cîteva probe de filozofie contemporană venite de la Paris, Marburg și Londra. Am scris introducerea, pe care am intitulat-o *Crepusculul inteligenței*, pentru că eu socotesc

stupiditate orice neaplicare la obiect. Urmează o serie de capitole ce ilustrează cu copioase exemple: confuzia metodelor, superstiția documentului, primatul Naturii, incomprehensibilitatea simbolului, reacțiile teozofizante și diletante, superstiția cifrului și pierderea orientării realiste, adică metafizice, singura cunoștință precisă și proprie. Anumite capitole — spre pildă simbolul, natura, documentul — vor aduce surprinzătoare dovezi de rătăcire, de inconștientă decadentă a inteligenței contemporane occidentale. Pamfletul va fi o urmare logică a cărții mele asupra filozofiei Renașterii, unde documentam cu oarecare evidență originile și dezvoltarea pierderii cunoștinței metafizice.

Eu ajung din ce în ce mai realist — adică mai metafizic. Schimbarea de climă culturală mi-a adus imense servicii. Am izbutit să văd sutele de cadavre pe care în Europa le socoteam ramuri înflorite. Privind în urmă, de la cel dintâi contact cu metafizica, 1923, pînă acum, luînd în seamă situația mea oarecum privilegiată de a fi interesat de istoria religiilor și de știință — cred că foarte puțini vor putea înțelege de ce am dreptul să spun că Europa spirituală e, în majoritate, o ceată de colecționari sau de submediocri, neștiind ce vor și ignorînd complet principiile cunoașterii.

De acum, trăiesc pentru cunoaștere. pentru propria cunoaștere. Cred că am depășit definitiv sentimentalismul. Elimin din conștiință și dizolv din subconștient toate reziduurile unei adolescențe neemancipate de romantism, de feminitate, de retorică și mediocritate. Toate aceste slăbiciuni superstițioase, toți acești idoli, toată morga inevitabilă și surogatele unei virilități cu sau fără apologie — se suprimă cu mult calm, perseverență, stoicism. Ca să-ți dau o pildă de terapeutica existenței mele: în zilele cînd sînt dispus să visez, să scriu literatură, să citesc romane sau să mă duc la cinema — dublez sau triplez orele de gramatică sanscrită sau mă oblig să citesc cel mai arid tratat, dînd seama într-un caiet special de numărul paginilor cetite, observațiile notate, cuvintele sanscrite memorizate. La început, tortura mi-era insuportabilă. Dar, puțin cîte puțin, am ajuns stăpîn pe toate hoardele unei gîndiri nedisciplinate și sentimentale. Marea mea

problemă intimă e problema libertății. Cel dintîi pas făcut către soluționare a fost de a muta resorturile libertății din instincte în inteligențe. Totul prin inteligență. Oamenii sînt proști în măsura în care ignorează *natura* și posibilitățile adevăratei inteligențe. Nu trebuie confundate cu raționalismul contemporan; nici, mai ales, cu diverse sisteme intuiționiste.

Sînt nemîngîiat că n-am putut lua parte în expediția Lord Mac Lead. Nu mai știu nimic de ea. Voi încerca să trec în Nepal. Am făcut cerere la Soc[ietatea] Himalayană.

Am asistat acum cîteva zile la un superb ciclon în Bengal. Fiecare meditație cu suport real — abundă în rezultate.

De publicarea romanelor mele nu știu nimic. Îți mulțumesc că te-ai ocupat de mine în acel articol. E bine că te-ai arătat rece și obiectiv. E singura atitudine demnă de prieten, cînd vorbește în public. Altminteri, s-ar spune că ne intertămîiem reciproc.

Salutări tuturor prietenilor. Pe tine te îmbrățișez sincer, așteptînd vești,

Mircea Eliade

Post-scriptum

Adresa mea rămîne aceeași. Numai în cazul cînd îți voi comunica o alta, în Srinagar, îmi vei scrie acolo. Te fericesc că ai legături și prietenie cu Blaga și Ion Matei[u] Caragiale. Amîndoi mă interesează mult și viu.

Eu am legat prietenie cu Rudolf Otto de la Marburg, [Jakob Wilhelm] Hauer de la Tübingen și [Teodor] Șcerbațkoi și Vostrikov din Leningrad. Toți sînt foarte interesați de lucrarea mea asupra yogei: va fi cea dintîi în Europa care să trateze subiectul psihologic, metafizic și religios. Voi compara și lumina anumite practici yoga cu nenumărate paralele asiatice.

De la Mișu — nici o veste. Au apărut *Acțiune* — *Reacțiune*? Ce știi despre *Duh și slovă*? De ce îmi amîină toți răspunsurile la scrisorile trimise?...

V

Calcutta, 1 ian[uarie] 1929

Mă întorc de la vizita pe care am făcut-o maharajahului! Amănunte în scrisoarea lui Mișu. Pe scurt: acoperă, lunar, toate cheltuielile necesare vieții mele în India.

All right!

Mircea

Publicată de Traian Filip în *Manuscriptum* nr. 4, 1978, p. 167

VI

Darjeeling, 9 mai [1929]

Am primit aici ziarele, dar iartă-mă! nu le-am putut citi. Vagabondez prin Himalaya și continuu tibetana. Mîine, plec spre piscul Kanchenjunga. Săptămîna viitoare, voi colinda frontiera Bhutanului. Îți scriu cum voi avea timp. Răspunde-mi tot la Calcutta.

Cu drag,

Mircea

Publicată de Traian Filip în *Manuscriptum* nr. 4, 1978, p. 167

VII

Agra, 31 ianuarie [1930]

De o săptămîină, sînt pe drum: Patna, Benares, Allahabad, Agra. Aici e de tine, atîta pietrărie și atîta artă!... Mîine, la Fatehpur, Sikar, și apoi Jaipur, în deșert.

Publicată de Traian Filip în *Manuscriptum* nr. 4, 1978, p. 167

VIII

Roma, 23 IV [f.a.]

Primește prietenești salutări dintr-un oraș pe care, mai mult ca oricare altul, l-ai îndrăgi.

Nemernice lecturi m-au împiedicat să precipit îndeplinirea acelei făgăduinți... Totuși, manuscris vei primi mai curînd decît bănuiești.

Noroc,

Mircea Eliade

Publicată de Traian Filip în *Manuscriptum* nr. 4, 1978, p. 167

IX

3 iulie 1966

Ce bucurie să primesc rîndurile tale din Veneția după aproape douăzeci de ani! Ultima scrisoare o primisem în rue des Saints Pères, prin 1946–1947, și comentai, printre altele, o observație răutăcioasă pe care o făcusem despre cartea lui G[eorge] Călinescu. De la Ionel Jianu, aflasem vești despre tine și știam că ai să vii la Veneția și Paris. Din nefericire, tocmai anul acesta am hotărît să ne petrecem luna iulie la Chicago (am de terminat anumite lucrări — eterna poveste!) Vom fi la 4–5 august la Padova (băile de nămol de la Abano) și, între 20–30 august, la Roma. Iar în septembrie la Paris... Dacă aș ști că în vara 1967 vei reveni în Italia sau Franța, îmi voi aranja în așa fel vacanța, încît să ne putem vedea... Aș vrea să știu ce mai faci (cunosc cărțile de istoria artei pe care le-ai publicat — le avem și la Chicago). Spune-mi dacă-ți pot trimite cărțile mele. M-ar interesa îndeosebi să cunoști romanul *Noaptea de Sînzien* (*La Forêt interdite*), în care am încercat să evoc ceva din viața noastră între 1936–1948. Volumele românești (*Nuvele, Amintiri I*) ți le va da V[irgil] Ierunca.

Te îmbrățișez cu vechea prietenie,

Mircea Eliade

Publicată în *Omagiu J. Constantin Drăgan*, vol. I, p. 162

CĂTRE NICOLAE M. CONDIESCU*

I

[1936]

Mult stimat Dle General,

Vă mulțumesc din suflet pentru vestea pe care mi-ați dat-o asupra tipării tezei. Cum aş putea mulțumi și Majestății Sale? D-stră știți prea bine ce înseamnă tiparul pentru mine...

Nina și cu mine sîntem nemîngîiați că nu vă vom avea astă-seară. Cel puțin, ne făgăduiți că nu ne uitați cu desăvîrșire? Încă o dată, mulțumirile mele.

Al D-stră devotat,

Mircea Eliade

P.S. Iertați-mi hîrtia pe care vă scriu. E tot ce mai găsesc în casă.

Originalul la Muzeul Literaturii Române din București

* Nicolae Condiescu (1880–1939), aghiotant regal, președintele Societății Scriitorilor Români.

II

1 martie 1939

Iubite Nene Nicule,

D. Rosetti mi-a spus acum cîteva săptămîni că ați vorbit împreună despre sărăcia și conferințele mele și că D-ta, ca de obicei, te-ai arătat foarte afectat de nenorocul care s-a abătut asupra-mi. Țin să-ți mulțumesc și de data aceasta, mai ales că D-ta, care nu lași niciodată scriitorii să se degradeze pînă la cerșetorie și să moară de foame și de oftică, D-ta mi-ai făgăduit, prin D. Rosetti, să-mi cumpere Fundațiile cărți literare și științifice de o sumă mai mare. Eu nu mai am nimic de adăugat la tot ce știi D-ta, decît că mi-am plătit chiria cu o poliță care expiră la 20 martie, că masa mi-o plătesc prietenii, că boala mea nu e complet vindecată, că umblu în zdrențe — și, în plus, că

am pe brațe revista *Zalmoxis*, al cărei preț s-a urcat la 80 000 lei și pe care demnitatea mea de cărturar român mă obligă s-o scot, chiar dacă ar trebui să-mi vînd biblioteca.

Tragedia e atît de sîngeroasă, iubite Nene Nicule, încît ar fi penibil să mai stărui. Vreau doar să-ți amintesc făgăduielile făcute prin D. Rosetti și să te rog să urgentezi cumpărarea aceea de cărți. Mi-e groază de ajutorul care ajunge prea tîrziu, cînd nu mai e nimic de făcut...

Sărutări de mîini Doamnei Condiescu. Nina și cu mine te îmbrățișăm.

Al D-tale cu dragoste,

Mircea Eliade

Originalul la Muzeul Literaturii Române din București, 9982

CĂTRE ALEXANDRU CONSTANT*

I

Lisabona, 5 martie 1941

Domnule Ministru,

Deși am sosit la Lisabona după închiderea „Expoziției Expansiunii portugheze în lume“, am putut totuși vedea pavilionul în care România era prezentă.

Un admirabil panou, executat de pictorii Manuel Lapa și Frederico George, reprezintă întîlnirea între Dan II, domnitorul Țării Românești, și principele Don Pedro, fiul lui João I și al principesei Felipa de Lancaster. Acest episod a făcut posibilă participarea României, căci expoziția nu cuprinde decît exclusiv expansiunea militară, culturală și colonială a Portugaliei. Unul din ultimii cruciați, Don Pedro, a ajuns în Țara Românească prin 1427 și a ajutat pe Dan în luptele sale împotriva turcilor. Aventurile militare ale lui Don Pedro sînt bine cunoscute istoricilor portughezi și trecerea lui prin Țara Românească a făcut obiectul unei comunicări a profesorului Iorga.

Panoul se află situat în așa fel, încît anevoie putea fi trecut cu vederea. Operă a unor valoroși pictori portughezi, a făcut admirația zecilor de mii de vizitatori ai expoziției. Lîngă o fereastră, de unde se văd, în fund, crestele Carpaților și castelul Branului, cei doi principii, îmbrăcați în armurile caracteristice țării lor, își strîng mîinile. Tabloul are inscripția următoare: «Princeps Petrus Lusitanus et Danus Valachus (Rumania). Necessitudine Devinii et Adversus Infideles Crucesignati MCDXXVII». Sub inscripție, se află stema Lancastre a Portugaliei și a Basarabilor.

Cîteva texte, expuse în jurul tabloului, amintesc originea și istoria românilor. Prin reactualizarea acestui episod medieval — idee care se datorește însărcinatlui nostru cu afacerile la Lisabona, d. M. Cămărășescu —, România a fost singura țară prezentă într-o expoziție a gloriei și expansiunii portugheze. Presa a relevat și comentat cu entuziasm această frățietate de arme a celor două ramuri extreme ale latinității.

Alături o parte din articolele care s-au scris cu acest prilej. Încă o verificare, indirectă, a succesului dobîndit este indispoziția vădită a agenților propagandei maghiare de aici. Muzeul Militar a cerut d-lui M. Cămărășescu o copie mare, în culori, a panoului, pentru a fi expusă și păstrată în colecțiile de la București. Copia, executată în condiții optime, se trimite prin acest curier Muzeului Militar.

În ceea ce privește originalul, el va fi donat Pinacotecii orașului Lisabona.

La sosirea mea, am găsit cîteva lăzi cu cărți și broșuri referitoare la drepturile noastre istorice asupra provinciilor alipite, material trimis de Ministerul Propagandei la cererea domnului Aron Cotruș. Împreună cu domnul Cotruș, am început să distribuim acest material la redacții, biblioteci publice și universitare, savanți, oameni de litere etc. Totodată, am luat contact cu serviciile Secretariatului General al Propagandei, începînd cu ministrul Ferro, căruia i-am fost prezentat de domnul Cămărășescu.

Binevoiți a primi, vă rog, domnule Ministru, încredințarea înaltei mele considerațiuni,

Mircea Eliade

Publicată de Constantin Popescu-Cadem în *Revista de istorie și teorie literară* nr. 2-3, aprilie-septembrie 1986, pp. 236-237

* Alexandru Constant, gazetar minor, subsecretar de stat la Ministerul Afacerilor Străine în anii celui de-al doilea război mondial.

II

Lisabona, 14 aprilie
1942

Domnule Ministru,

Am onoarea a vă prezenta aici alăturat un raport ce am întocmit asupra tensiunii politice în Portugalia.

Primiți, vă rog, domnule ministru, asigurarea înaltei mele considerațiuni.

Secretar de presă,
Mircea Eliade

Raport asupra tensiunii politice în Portugalia

Am comunicat într-un raport precedent faptele și zvonurile în legătură cu complotul împotriva dlui Salazar, care trebuia să aibă loc în decembrie sau ianuarie și care a fost descoperit la timp. S-au făcut atunci un număr masiv de arestări. O parte din cei arestați au fost deportați în insulele atlantice. Nu s-au făcut procese și nu s-a dat nimic publicității în legătură cu persoanele arestate și deportate.

Tensiunea e departe de a fi scăzut. În luna martie, a fost descoperit un nou complot comunist și cu elemente de opoziție, care a dat loc la alte arestări preventive. Din cercuri foarte apropiate Președintelui Carmona, am aflat că acest complot urmărea răsturnarea simultană a regimului în Portugalia și Spania, deoarece o revoluție comunistă victorioasă numai în Portugalia ar fi repede înăbușită prin intervenția armatei spaniole. Complotul ar fi fost organizat în Spania și ar fi fost descoperit de serviciul

de informații german. Informatorul meu pretinde că s-ar fi urmărit chiar asasinarea generalului Carmona și a dlui Salazar. Ca și în celălalt complot, conspiratorii au avut sprijinul direct al Marii Britanii.

Asistăm de șase săptămîni la o ofensivă anticomunistă a guvernului și o contraofensivă a elementelor de stînga. Ofensiva guvernului a început printr-o serie de conferințe anticomuniste la Emisora Nacional, care continuă încă printr-o serie de articole în ziarul oficios *Diario da Manhã*; prin organizarea de către Secretarul Propagandei a unei biblioteci de popularizare, cuprinzînd circa 100 volume de 60–120 pagini, toate cu conținut anticomunist și naționalist. Direcția bibliotecii o are João Ameal, istoric și doctrinar naționalist și cele dintîi volume vor apărea la începutul verii. Aceasta este prima încercare a regimului salazarian de a contracara nenumăratele biblioteci de popularizare cu caracter democrato-comunist.

Reacția elementelor de stînga n-a întîrziat însă. Pe de-o parte, autorii conferințelor anticomuniste au început să primească scrisori de intimidare și chiar să fie amenințați direct la telefon. Pe de altă parte, democrații au răspîndit zvonul că noua atitudine anticomunistă a guvernului a fost impusă dlui Salazar de către generalissimul Franco, la Sevilla — și, cum spaniolii nu sînt iubiți aici, acest zvon este o foarte abilă diversiune menită să compromită inițiativa guvernului. De asemenea, în mediile anglofile circulă insistent opinia că „ofensiva anticomunistă” nu e oportună, că e o ieșire din neutralitate care va sili Anglia să treacă la represalii. Au și început să explice lipsurile de pe piață și îndeosebi reducerea consumului electric și suprimarea benzinei, ca fiind represalii ale guvernului englez față de „politica de la Sevilla”.

Mai interesantă însă ni se pare propaganda anglo-comunistă exercitată prin organizațiile catolice. Se știe că Patriarhul Portugaliei, Dr. Manuel Cerejeira, este un neînduplecat germanofob. Întreaga presă catolică nu se sfiește să apere fățîș „democrațiile” și să atace, pe cît îi îngăduie cenzura, puterile Axei. Cuvîntul de ordine a fost, la începutul campaniei din Rusia, că nazismul este tot atît de primejdios ca și comunismul, laitmotiv a nenu-

mărate articole de fond și conferințe. De cîtva timp însă, și urmînd întocmai directivele primite din Anglia, șefii organizațiilor catolice portugheze merg mai departe și spun: dintre două rele, comunism și nazism, alegem comunismul; pentru că, oricîtă suferință ar aduce revoluția comunistă mondială, într-o generație se va naște o lume nouă, socialistă și creștină — în timp ce o victorie a nazismului ar însemna „dispariția definitivă a creștinismului în Europa!” Aceste afirmații au fost făcute de personaje eclesiastice însemnate. Se știe că, datorită atitudinii catolicismului militant lusitan, există un conflict latent între Patriarh și Vatican. De asemenea, mi se spune că relațiile între Patriarh și d. Salazar, fostul său coleg de Universitate, s-au răcit complet în ultimul timp.

Tot în legătură cu orientarea politică a organizațiilor catolice (și îndeosebi ale tineretului catolic), este semnificativă interpretarea care se dă în unele cercuri recentelor manifestații religioase din Lisabona. Între 9 și 13 aprilie, a fost adorată în capitală celebra statuie a Sfintei Fecioare de la Fatima. Patriarhul însuși a slujit în noaptea de 12 spre 13 aprilie, în fața unei mase de peste 50 000 persoane. Procesiunea statuii de la Fatima, cea dinții care are loc la Lisabona, a fost impresionantă — și nu e lipsit de interes amănuntul că această manifestare religioasă este interpretată politic nu ca o atitudine anticomunistă, ci ca o rezistență spirituală a națiunii portugheze împotriva „totalitarismului nazi“!

În sfîrșit, trebuie să notez și o serie de zvonuri care circulă cu insistență de la o vreme; anume, în legătură cu eventuala debarcare a unui corp expediționar britanic în Portugalia. Se spune că revoluțiile care ar fi trebuit să izbucnească erau dorite de comandamentul britanic; începînd războiul civil, Anglia ar interveni ca să-și salveze alianța de amenințările „fasciste“.

Se mai spune, de asemenea, că Anglia are tot interesul de a sili armata germană să ocupe Peninsula Iberică, prelungindu-și astfel liniile de comunicații, risipindu-și forțele motorizate și aeriene, ridicînd vrăjmășia a încă două popoare, uzîndu-și rezervele de petrol din Franța etc. În acest caz, debarcarea engleză ar putea fi numai o farsă, avînd ca scop doar provocarea inter-

venției armate spaniolă sau germană. Restul — opera de distrugere a podurilor, rezervelor etc. — ar fi făcut elementele revoluționare portugheze. S-ar putea chiar ca, în timpul verii, să se încerce în aparență o mare lovitură engleză în Portugalia, pentru a atrage Germania în cursă — urmată, la un scurt răstimp, de o adevărată debarcare în Franța.

Evident, toate aceste zvonuri contribuie în bună parte la menținerea tensiunii interne a Portugaliei. Serviciul de propagandă britanic, care controlează, copiază în această privință campania de zvonuri contradictorii organizată de serviciile germane din Belgia și Olanda în primăvara 1940.

Mircea Eliade

Publicat în revista *Manuscriptum* nr. 1-2, 1998, pp. 193-195

III

21 iunie 1942

Domnule Ministru,

Am onoarea a vă înainta alăturat un referat ce am întocmit asupra situației politice în Portugalia.

Primiți, vă rog, Domnule Ministru, asigurarea înaltei mele considerațiuni.

Secretar de presă,
Mircea Eliade

Raport asupra situației politice

În zilele de 21, 22 și 23 iunie, au loc la Lisabona exercițiile de apărare contra atacurilor aeriene.

Duminică 21, prima alarmă aeriană a sunat la ora 15, iar noaptea luminile au fost camuflate.

Exercițiile au fost organizate de către Legiunea Portugheză, cu concursul Gărzilor Republicane și al garnizoanei militare. De două săptămîni, vitrinele și ferestrele din Lisabona sînt apă-

rate împotriva șocurilor bombardamentelor, iar de cîteva zile vehiculele își camuflează luminile. Pe nesimțite, se creează psihoza stării de război. Evident, toate aceste pregătiri au dat naștere la felurite comentarii.

Cercurile guvernamentale spun că măsurile au fost luate pentru a preîntîmpina dezastrele unei surprize. Dar de ce nu s-au încercat asemenea exerciții în martie, cînd multă lume se aștepta la o invazie engleză? Nu încape îndoială că guvernul — care nu îndrăznea în primăvară să sperie populația cu asemenea măsuri — le aplică acum pentru a crea o diversiune internă. Diversiune care urmărește mai multe scopuri:

1) de a aduce pe primul plan Legiunea Portugheză, organism paramilitar creat în timpul războiului civil din Spania și care a eșuat, în ultimele luni, în campania sa radiofonică anti-bolșevică;

2) de a crea o psihoză de război, pentru a justifica lipsurile care se fac tot mai mult simțite;

3) de a sili, mai ales, populația să iasă din pasivitatea ei, din așa-numita „mentalitate internă“, care exasperează pe conducătorii statului nou.

Într-adevăr, e pe cale de a se generaliza printre portughezi o foarte primejdioasă atitudine politică: aceea de a confunda neutralitatea în conflictul mondial cu mentalitatea politică internă. Portughezii spun: sîntem neutri în conflictul dintre Axă și Puterile anglo-saxone și soviete — deci trebuie să renunțăm și la atitudinea anticomunistă și antidemocratică pe care a luat-o Salazar înainte de izbucnirea războiului. Aceasta este cea din urmă și mai eficientă metodă folosită de propaganda britanică în Portugalia.

Am auzit portughezi spunînd că atitudinea anticomunistă a guvernului este o „diversiune“. Justificarea e următoarea: deși avem o alianță seculară cu Anglia, n-am intrat în război alături de ea; deci, sîntem anticomuniști, nu trebuie să facem nimic împotriva sovieticilor, deoarece am declarat neutralitate.

De aceea, de la o vreme, se observă o nouă campanie antitalitară și probritanică, de altfel perfect camuflată.

În timp ce conferințele anticomuniste ale Legiunii Portugheze n-au avut nici un rezultat — ies tot mai mult la iveală „atitudini democratice“, fie cu prilejul apologiei Braziliei, fie prin tipărirea unor cărți scrise de refugiații belgieni, polonezi, greci sau francezi, fie prin apariția unor noi periodice. Sîmbătă, 20 iunie, a apărut primul număr din hebdomadarul *O Sol*, sub direcția cunoscutului democrat și „antifascist“, colonelul Lello Portella, asupra atitudinii căruia am raportat de mai multe ori. *O Sol* nu e numai filobritanic, dar și, camuflat, filorus. Portella demonstrează, bunăoară, că la Harkov germanii s-au dovedit inferiori campaniilor anterioare și extenuați.

În afară de această propagandă camuflată, cercurile antiguvernementale își continuă opera lor de critică și sabotaj. Pe vaporul care a plecat la 20 iunie spre Cabo Verde cu trupe proaspete pentru insulele atlantice, se aflau și paisprezece deportați politici (printre care Almeida, asupra căruia se găsisese în martie suma de 1 milion escudoși), toți învinuiți de complot contra siguranței statului. Complotul fusese organizat cu banii și la ordinele serviciului secret britanic.

Față de aceste critici, sabotaje și față de „mentalitatea internă“ tot mai accentuată, guvernul reacționează creînd o psihoză de război, prin care speră să dinamizeze și să unifice opinia publică. Pînă în momentul de față, nu a izbutit.

Mircea Eliade

Publicat de Constantin Popescu-Cadem în *Jurnalul literar*, serie nouă, an III (1992), mai, nr. 13–14, p. 5

IV

Lisabona, 15 februarie 1944

Légation Royale
de Roumanie
Le conseiller culturel

Domnule Ministru,

Privitor la cărțile de iminentă apariție, am onoarea a vă aduce la cunoștință următoarele:

1. Volumul meu *Ensayos Luso-Romeno*, predat Editurii „Imperio” în luna mai 1943 și care trebuia să apară în sezonul de iarnă 1943, întârzie încă din cauza lipsei de hîrtie a editurii. Am voit să ridic manuscrisul pentru a-l preda altei case de editură, dar directorul, Manuel Murias, a stăruit să-l publice el.

2. Am făcut, în ianuarie, a doua corectură a cărții prof. Mehedinți, *O Pais e o Povo Romeno* editată de „Nobel”, Coimbra.

3. Revizuiesc în prezent traducerea în portugheză a romanului *Europolis*, pentru aceeași editură.

4. D. Eugenio Navarro, la cererea mea, a tradus *Aranca*, *știma lacurilor*, care va apărea în colecția „Romanelor celebre” (Livraria Portugal, Lisabona). Volumul e dactilografiat și va fi predat editurii la 20 februarie.

5. Poetul și criticul Antonio de Souza a început traducerea romanului *Ion*. Am primit primele capitole dactilografiate. D. de Souza a cerut onorariu pentru această traducere, însă ea este de o excepțională valoare.

6. D. Victor Buescu verifică traducerea portugheză a *Pădurii spînzuraților*, deja terminată (după versiunea franceză) pentru Editura *Gleba*.

Primiți, vă rog, domnule Ministru, asigurarea deosebitei mele considerațiuni.

Consilier cultural,
Mircea Eliade

CĂTRE LEONTIN JEAN ȘI ZOE CONSTANTINESCU*

Hôtel de l'Avenir

65, rue Madame, Paris 6^e

20 septembrie 1945

Dragă Leontin,

Nu-ți scriu a treia zi, cum ți-am făgăduit, ci a cincea. Am amînat, ca să-ți pot da mai multe amănunte. În scrisoarea Gizei către Zoe, veți găsi cîteva, practice și folositoare.

O părere globală: e frumos, dar e greu. Decepții pe foarte multe planuri: Lucky Strike, pantofi, stofe, șvaițer. Pleacă la drum cu mai puțin optimism, ca să nu ai decît surprize plăcute. Calculează totul cu 20% mai puțin favorabil decît credeam amîndoi — și toate cheltuielile cu 20–30% mai mult. Apartament sau garsonieră imposibil, camere de hotel, modeste, foarte greu și foarte scump. A mea e 150 fr., a Gizei 120 fr. Legume fierte și pîine excelentă poți avea sub 100 fr. masa. O masă bună — de la 500 fr. de persoană. La hotel, nu se poate călca în camere, nu se poate fierbe la priză etc. Noi mîncăm serile din sac sardele, brînză, crenvurști. Într-un restaurant din cartier, am mîncat o dată singuri cu 300 franci, îngrozitor: trei bucăți de sfeclă, două bucățele de carne (2 persoane 100 fr.), o coajă de brînză uscată, fermentată, ulcerată, alterată etc. și un strugure, cu un pahar de vin prost. Noroc că nu m-am îmbolnăvit.

Desigur, sînt multe posibilități în provincie. Dar pentru asta trebuie să cauți. Dacă vii acum, singurul lucru de făcut este să-ți lași aici bagajele și să pornești imediat în provincie să cauți.

Lucrurile sînt scumpe, dar se găsesc. O pereche pantofi damă, noi, e și la 5 000 fr. Uzați, sperăm 2 000–2 500 fr. Un costum haine englezești, pînă la 20 000 fr. Mai ieftin ca la Lisboa. Stofa, cam 10–12 000.

Cel mai scump lucru, după alimentație, mi se par a fi cărțile. S-au ridicat de trei–patru ori din 1943 și nu se găsesc. Ce cumpăram atunci cu 15 fr. costă acum 50. Sper să public și eu ceva, ca să cîștig cîteva bani. Fii deci atent...

Lică ne dă mereu mese, dar n-a izbutit pînă acum să ne reveleze un restaurant ieftin de cartier. Burilenii sînt modest instalați, cu 10 000 fr. Hereștii, provizoriu, pînă la 1 oct[ombrie]. După aceea, probabil, la hotel. Atmosfera pe aici mai pesimistă ca la voi. Lucrurile noastre merg foarte greu și încet. — Am fost de două ori la Luvru, încă incomplet deschis. L-am văzut pe Ascuțitu; simpatic. Am întîlnit de asemenea o seamă de oameni simpatici. Însă nici unul din colegii tăi. Dar, indirect, au aflat toți de Rio de Janeiro și te invidiază. Marți, sînt invitat la Ascuțitu și după aceea merg la Elencuța (consilierul nostru cultural la Paris).

Cam asta deocamdată.

Sărută pe Zoe și pe voinici.

Te îmbrățișează

Mircea

Publicată de Nicolae Florescu în *Jurnalul literar*. serie nouă, an VII, nr. 47–52, ianuarie–februarie 1997, p. 7

* Leontin Jean Constantinescu (?–1982), eminent jurist, personalitate proeminentă a exilului românesc.

II

Hôtel de l'Avenir

65, rue Madame, Paris 6^e

30 octombrie 1945

Dragă Zoe și Leontin,

Am primit scrisorile voastre și vă mulțumim — îndeosebi mulțumim lui Zoe că nu ne-a uitat și n-ați uitat-o pe Nina. De altfel, știam și simțeam asta; dar tot vă mulțumim!

De la ultima mea scrisoare, s-au ivit în orizontul meu personal cîteva noutăți. Prima: profesorul Dumézil mi-a propus pen-

tru a doua oară, și eu am acceptat, să țin anul acesta cursul la Hautes Études. Zic „am acceptat“, pentru că franțuzeasca mea nu e bună nici la o școală primară. Dar Dumézil a izbutit să mă convingă: întâi, că pot amîna deschiderea cursului pînă în ianuarie (dar nu mai târziu!), al doilea, că e o oră pe săptămînă, și pot citi; al treilea, că la Hautes Études nu riști să ai mai mult de patru—cinci elevi (el are vreo zece), și aceștia sînt destul de sofisticăți ca să-ți ierte un subjonctiv nelalocul lui. Am deplină libertate și deocamdată am să țin cursuri despre moarte și inițiere și despre morfologia sacrului (care sună atît de frumos în franțuzește!). Anul acesta, fiind sosit prea târziu, nu voi fi răsplătit. Dar la anul voi trece pe state (voi avea deci de țigări).

A doua veste: mi s-a promis, pentru 1 ianuarie, o garsonieră: două camere, baie, bucătărie, calorifer — totul electric. Mobilată prost, gust luxos, are tot ce trebuie (și rafturi de bibliotecă), e extraordinar de luminoasă. Dar e departe (Michel Ange solitar), e scumpă (7 800 pe lună) și trebuie plătite douăsprezece luni deodată. Am luat-o. Și toată lumea ne invidiază de norocul nostru.

Se dau lupte pentru o cameră de hotel. Oamenii dorm prima noapte în gară. Julien Green, întors din America, mărturisește într-un interviu că se reîntoarce, neputînd găsi un mic apartament.

A treia veste: rezultatul alegerilor mă face să cred că n-ar trebui să veniți înainte de primăvară. Restul, prin Mica.

E atît de frumos Parisul, încît nu mă îndur să stau în camera mea, care n-are de altfel nici măcar o bună masă de scris. Cărțile se scumpesc văzînd cu ochii. Ultimele romane costă 150—200 franci. Așa că... apără-te!

Eu încerc să scriu cîte ceva, serile. Dar lucrez foarte greu, într-o celulă.

Vă îmbrățișez pe amîndoi cu mult dor, al vostru

Mircea

P.S. Mi se spune că la Versailles și mai departe se găsesc cu 2—3 000 franci pe lună. Dar n-am verificat personal.

Publicată de Nicolae Florescu în *Jurnalul literar*, serie nouă, an VII, nr. 47–52, ianuarie–februarie 1997, p. 7

III

Hôtel de l'Avenir

65, rue Madame, Paris 6^e

21 decembrie 1945

Dragă Leontin,

După o lungă tăcere, am primit în sfârșit mult așteptata ta scrisoare. Eu ți-am mai scris pe la sfârșitul lui noiembrie. După aceea, am declarat că am dreptul să mă supăr pe prietenii care uită atât de repede și am încetat corespondența cu Portugalia. Nu am mai răspuns decât celor — prea puțini — care mi-au scris.

Noutățile de pe aici sînt din ce în ce mai puțin interesante. După euforia începuturilor, au urmat, fatal, plictiselile, greutatele, atoniile. Sînt aproape două luni de cînd nu m-am mai bucurat de Paris, în întregul lui, de cînd n-am mai pierdut o după-amiază întreagă pe cheiuri sau într-o grădină. M-am mulțumit să merg la spectacole (unele excelente, ca bunăoară „Lorenzaccio“ cu Marguerita Chemosa) și la concerte (aseară, bunăoară, a cîntat Dinu Lipatti și am regretat că nu mai sînt ce-am fost, i. e. consilier cultural — ca să mă pot bucura și agita întru a țării propagandă). Mi-am interzis Parisul în integralitatea lui ca să pot termina o cărțuie — *Introduction à l'étude du Yoga* — pe care, cu chiu cu vai, am scris-o în speranța că voi putea cîștiga o sumă însemnată. Acum, aștept rezultatul.

În privința cursului de la Hautes Études, lucrurile stau așa. Mi-am propus să țin anul acesta douăsprezece–paisprezece lecții, pe care le-am anunțat: *Recherches sur la morphologie du sacré*. Lecțiile le țin în cadrul Secției de Științe Religioase de la Hautes Études, secția doctorat, la Sorbona. Am ales acest subiect ca să pot profita de capitolele deja scrise, și în bună parte traduse, ale *Prolegomenelor*. De altfel, primele trei–patru lecții am să le citesc. Restul depinde de receptivitatea eventualilor mei

auditori. *Moarte și inițiere* va alcătui subiectul unui alt curs, pe care, dac-o vrea Dumnezeu, dacă n-oi fi denunțat ca fascist de vreun binefăcător daco-roman și dac-ar fi dispuși să mă plătească domnii de la Sorbona, l-aș ține la anul. Deocamdată, vorba unui prieten comun, profit de cinstea ce mi-a fost făcută să țin curs în etajul unde a vorbit Iorga — și mă mulțumesc cu ea.

Printre veștile proaste pe care le-am primit recent se numără și aceea pe care mi-a comunicat-o dna Sassoon: anume, că biblioteca mea de la Oxford, aproape 500 de volume scumpe și rare, s-a pierdut cu ocazia unui mutat la Londra. Lăzile cu cărți au dispărut într-o gară. împreună cu garderoba unui ofițer american care se afla în gazdă la Sassoonoaică. M-am resemnat. Vorba profesorului Herescu: „Ce era să faci altceva?...“

Sînt dezolat de sărăcia bibliotecilor franceze și de încetineala cu care te servesc. Obișnuit cu British Museum și Ashmoleum din Oxford, am fost surprins — și m-am resemnat și aici. Lăzile noastre au sosit, dar, cum nu ne-am mutat încă, lucrez pe unde pot și cum pot. Aștept ianuarie aproape cu impaciență; ca să-mi văd cărțile lîngă mine, să mă încălzesc și să mai mănînc și altceva decît *menu*-ul categoriei C, de 45 franci, căci de mult am renunțat să mai mîncăm cu 200 franci și ne-am obișnuit cu supa și sfecla proletarilor de cartier, vitalizată cu oarecare untură de pește și fosfaturi aduse de la Lisboa.

Am vorbit cu preotul privitor la botezul gemenilor. Îi puteți boteza catolic, și la venirea la Paris „certificatul“ de botez va fi validat în legea ortodoxă. În nici un caz nu-i botezați protestant. Și, evident, în nici un caz nu vor fi botezați de două ori. Deci, întîi catolicie și apoi ortodoxie.

Am fost foarte emoționat să aud cuvîntul românesc la parastasul Ninei. Mi-am adus aminte că am asistat amîndoi la ultima slujbă românească, în aceeași biserică, la 8 noiembrie 1943. Aproape că nu pot crede că s-au întîmplat atîtea lucruri ireversibile de atunci. Nu mă consolează decît speranța că într-o foarte apropiată zi mă voi putea retrage și eu din lume — fie la o mănăstire, fie pentru totdeauna.

Marius Cișmigiu se află încă la Paris, și a întrebat o dată: tu ce mai lucrezi, ce mai scrii? Ți-o spun ca să știi ce să-i răspunzi când te va întreba și pe tine.

Dragă Zoe și Leontin, vă urez sărbători fericite și un an nou 1946 așa cum vi-l doriți și să vă trăiască băieții.

Vă îmbrățișează

Mircea

Publicată de Nicolae Florescu în *Jurnalul literar*, serie nouă, an VII, nr. 47–52, ianuarie–februarie 1997, p. 7

IV

Hôtel Trianon-Palace

1 bis, rue la Vaugirard, Paris 6^e

11 ianuarie 1946

Dragă Leontin,

Am primit scrisoarea ta, dar sînt dezolat că nu pomenești nimic de scrisorile pe care Giza și cu mine vi le-am trimis înainte de Crăciun, adresate direct la Estoril. Dacă s-au rătăcit, înseamnă că ești mai cunoscut la Lisboa, ca fost consilier de presă — decît la Estoril, ca vrednic părinte a trei feciori. Bănuiesc că suferi în orgoliul tău de stăpîn al Dioscurilor, dar trebuie să recunoști că tot Santos avea dreptate când a rămas în locul nostru la Legație, lăsîndu-ne pe noi, naivii, să ne croim o altă soartă (vorba vine) pe malurile Atlanticului.

Sper totuși că pînă la urmă vei primi acea scrisoare, în care îți dădeam unele lămuriri privitoare la ceea ce pe vremuri, în rapoarte scrise, aș fi numit „activitatea” mea „culturală” la Paris. De atunci, s-au mai întîmplat cîteva tragedii. Prima și cea mai gravă: n-am putut intra în apartament, la 1 ian[uarie], pentru că proprietarul s-a îmbolnăvit și și-a amînat plecarea în America, iar Lică, evident, nu avea chitanțe pe sumele date ca avans, așa că nu-i putem face nimic. A trebuit să mă mut de la Hôtel de l’Avenir în mai puțin de 24 ceasuri. Camerele noastre fuseseră închiriate clienților din provincie. Sîntem adăpostiți acum în două

odăițe întunecoase și, culmea!, supraîncălzite. Eu stau în pijama — ca pe vremurile bune, de zi de mai în Sandade 13.

Din cauza mutatului, mi-am amânat deschiderea cursului pentru primele zile ale lui februarie. Biblioteca stă tot în lăzi, iar lăzile tot la depozit. Asta e când ai de a face cu gentlemeni ca Lică. Am pierdut trei luni, în care timp am fi găsit destule alte ocazii. Dacă voi vedea că nu mai e nimic de făcut, am să-mi iau eu o cameră la un hotel, iar pe Giza am s-o aranjez în vreun colegiu de studente.

Am avut o plăcută surpriză cu Boilă. Sub formă de salbă, această surpriză te rog să i-o încredințezi lui Hortaliza. Profesorul se află la Grand Hôtel, împreună cu Cișmigiu, Bocca d'Inferno și alții. E nenorocit, și optimist pentru viitor. Am primit vești de la Puricii, și m-am bucurat să aflu că se pot plimba toți pe stradă, chiar cu pîntecul gol.

Am aflat, de asemenea, că Georgescu-Delafras mai există și că se mai încasează drepturi de autor de la cărțile mele. Un exemplar din *Maitreyi* costînd 3 000 lei, încasez 1 000 lei pentru fiecare volum vîndut. Îmi vine amețea!...

Eu am scris tuturor românilor de la Lisboa, afară de G. Olenin. N-am primit răspuns decît de la voi și de la Mircea și două scrisori de la Dinu. Așa că te rog pe tine să-i saluți din parte-mi.

Sărutări flăcăilor. Pe Zoe și pe tine te îmbrățișează cu mult dor

Mircea

Publicată de Nicolae Florescu în *Jurnalul literar*, serie nouă, an VIII, nr. 1–4, martie 1997, p. 2

V

55, rue des Saints Pères, Paris 6^e

11 februarie 1946

Dragă Leontin,

Singura noutate pe care ți-o pot da este că, de la ultima scrisoare, m-am mutat și am deschis cursul. Și una, și alta în condiții oarecare. M-am mutat într-o casă aproape goală. În ziua

deschiderii cursului, eram gripat. Dar, acum, că a trecut hopul — toate au să meargă tot mai bine și mai bine, vorba poetului. După cum vezi, am rămas optimist. M-am molipsit de la Maestri.

Am văzut pe bătrînii Antoniazi și pe cumnatul lor. Au un admirabil apartament, în care totuși au aerul că nu vor să se stabilească încă. A mai sosit aici și fostul nostru coleg de prestigii, Haralamb. Am avut cinstea și plăcerea să mă întretin cu el cîteva minute, aruncînd o privire de ansamblu asupra marilor probleme spirituale și chiar culturale ale vremii. Mă întreb cum de n-a rămas omul ăsta în meseria pe care atîția ani a cinstit-o; căci e făcut pentru ceea ce, vai!, noi n-am fost făcuți!

Aflu din cînd în cînd că tu îți amîni venirea într-un ritm care mă neliniștește. Văd că frigul de pe aici continuă să te convingă să nu te dezlipești de caldele peisagii atlantice. E curios că, deși se apropie primăvara, aici frigul se anunță că va mai dura și, poate, chiar se va mai agrava. Eu nu pot spune că m-am obișnuit cu el, dar m-am hotărît să nu-mi mai fac nici o problemă. Pînă cînd o viață amară? vorba maestrului. Care, fie spus în treacăt, e tot june și optimist, deși s-a lăsat pentru a treia oară de tutun.

Au început să vină scrisori din țară. De aici, se spune, se pot trimite scrisori — și am expediat-o pe a voastră. S-a vorbit un timp că va veni Ralea ministru aici. Acum, se vorbește de Stoilow, rectorul Univ[ersității din] București. Se vorbea cîndva de Tudor Vianu, și mă bucuram că o să am și eu o protecție — dar... *autant en emporte le vent!*¹

Prolegomenele scrise pînă acum au fost traduse și, în parte, dactilografiate. Eliberat de mărunțișuri și plictiseli, mă apuc serios să le continuu. Am impresia că numai lucrînd mă pot ține la suprafață. Aici, din fericire, nu ne putem plînge nici de teatre, nici de concerte. Numai de Bach am ascultat pînă acum cinci concerte, și fără să ne ruinăm. Te poți, după cum vezi, și izola, și consola. Este ceea ce fac — cu furie.

Vă îmbrățișez pe voi, părinții, și pe cei trei flăcăi — și să dea Dumnezeu numai bine!...

V-am trimis scrisoarea spre Buc[urești]. Urmează scrisoarea. Vă sărută Giza.

Publicată de Nicolae Florescu în *Jurnalul literar*, serie nouă, an VIII, nr. 1–4, martie 1997, p. 2

¹ N-a fost să fie (*lb. fr.*).

VI

21 noiembrie 1946

Dragă Zoe și Leontin,

M-a mișcat foarte mult scrisoarea voastră, pe care am primit-o chiar acum. Știam că n-ați uitat-o pe Nina, dar știam în același timp că viața fiecăruia din noi devine atît de labirintică, încît anumite date, dacă nu se șterg din amintire, anevoie mai declanșează un cuvînt bun, o mîngîiere, o încurajare. De aceea am și hotărît, împreună cu Giza, ca la slujba de anul acesta să nu chemăm pe nimeni. Dacă ați fi fost voi, știam că ați fi venit chiar fără să vă fi spus. Anul trecut, am anunțat cîțiva prieteni, dar n-au fost la biserică decît Emil, Cracanera și Bădescu. Anul ăsta, am fost numai noi doi și cei trei preoți.

Să nu credeți că n-am venit pînă acum din lene sau indife-rență. Leontin știe că începusem o piesă. Am terminat-o la 13 noiembrie. Un record de încetineală, căci mi-a luat exact o lună de zile. (*Iphigenia* am scris-o în patru zile.) După aceea, Giza a bătut-o la mașină. În curînd, voi corecta copiile dactilografiate și vă voi trimite și vouă una, pentru a vă da părerea. Am intrat, apoi, la *Prolegomene*, Nandriș mi-a găsit un traducător care locuiește în provincie. Trebuie să-i trimit manuscrisul dactilografiat și dictez Gizei cîte cinci, șase ceasuri pe zi. A trebuit să fac un mare efort ca să mă pot reapuca de capitolul „Cultelor lunare”, la care lucrasem, în Elias Garcia, în noaptea de 19 spre 20 noiembrie 1944. Nu îndrăznisem pînă acum să mă reîntorc la acest manuscris, fiecare rînd îmi amintea de suferințele ultimelor zile ale Ninei. Dar cum știu, pe de altă parte, că *Prolegomenele* erau cartea favorită a Ninei, Dumnezeu mi-a dat tăria să fac și acest lucru. Am lucrat exact, în ultimele nopți, ca acum

doi ani, și l-am terminat. Mai am acum patru capitole ca să pot încheia primul volum din *Prolegomene*.

La Hautes Études, voi ține anul acesta o serie de lecții, prin februarie–martie. Cursul n-a fost înscris în program în urma discuției Stoilow–Teitgen. Cum era prea târziu ca să mai pot repara ceva, mă voi mulțumi cu acele lecții, ca să marchez doar că n-am fost dat afară. Dupront, fostul director al Institutului Francez din România, indignat, începea să se agite pe această chestie. E foarte drăguț, dar nu cred că va putea obține mare lucru. Important este, pentru mine, că profesorii nu-mi întorc spatele, cum credeam că au s-o facă și așa cum ar fi avut dreptul față de un doctrinar al fascismului.¹ Am fost chemat la Roma pentru o serie de lecții. Dar dacă se va repeta aceeași poveste?! Văd, din revistele primite recent, că A. Coomaraswamy mă citează și discută ideile mele de câțiva ani. S-ar putea ca, în America, doctrinarii fascismului, chiar românesc, să fie lăsați să-și vadă de treabă. În acest caz, mă voi prezenta la Stoilow și-i voi mulțumi.

Vă îmbrățișez pe amândoi, și sănătate flăcăilor.

Mircea Eliade

Publicată de Nicolae Florescu în *Jurnalul literar*,
serie nouă, an VIII, nr. 1–4, martie 1997, p. 2

¹ Ironia amară a acestor rînduri se referă la acuzațiile de fascism aduse lui Eliade, atît de comuniștii francezi cît și de reprezentanții ambasadei române din Paris (vezi *Jurnal*, Editura Humanitas, 1993, vol. II, p. 220).

VII

Paris, 1 martie 1947

Dragă Zoe,

Cum nu-ți pot trimite un buchet de mărgăritare — mă mulțumesc să-ți scriu aceste cîteva rînduri. *Hélas!*

Cuvintele mele sînt incapabile să compenseze — nu numai mărgăritarele, ci chiar cele mai modeste flori de cîmp! (Altceva ar fi fost dacă aș fi avut dreptul neverosimilei Ciuna — sau, oare, se ortografiază Siva?)

Dragă Zoe, vreau să-ți mulțumesc încă o dată pentru găzduirea fabuloasă de la Turpinière. Parcă întreg Cosmosul a colaborat să facă din acea săptămână luminată o lungă clipă de beatitudine. După întoarcerea noastră la Paris, Cosmosul își cam arată hazardul. Nu știu de ce s-o fi supărat, dar parcă i-ar fi intrat un băț într-un loc și nici tu primăvară, nici tu senin, nici tu cald — ca la Turpinière. Mi-e teamă că o să mă trezesc o dată în toiu verii, cu paltonul pe mine, întrebându-mă ce s-a întâmplat între timp. Cunosco povestea. Este aceeași de anul trecut...

Sînt zile întregi de cînd mă tot întreb și nu găsesc răspuns: cine vă mai povestește vouă anecdote, la Turpinière, de cînd a plecat Cineva? Mai ales că, acum, lipsește și Leontin... (Vorba lui Herescu, sînt mistere de nepătruns!)

Nerăbdător aștept caravana din Elveția. Sînt nerăbdător dintr-o mie de motive, dar mai ales primul — pe care-l știi și tu — mă interesează.

Tantzi va rămîne trei–patru săptămîni. Probabil că va veni să te vadă. Sau, poate, vei veni tu spre noi. Ne vom revedea deci destul de curînd. Mai ales că ori mă inviți, ori nu mă mai inviți — eu tot vin la vară, sub nobilul motiv că voi scrie o piesă genială; în realitate, pentru a mânca, dormi și soili.

Complimente cui știi tu (aia de-ți amărăște zilele!)

Cu toată prietenia,

Mircea Eliade

Publicată de Nicolae Florescu în *Jurnalul literar*. serie nouă, an VIII, nr. 1–4, martie 1997, p. 2

CĂTRE ANANDA K. COOMARASWAMY*

[1936]

Cher Monsieur Coomaraswamy,

Je vous remercie vivement pour votre aimable lettre. J'ai évité toute sorte de comparaison entre la mystique occidentale

et la mystique indienne dans mon *Essai*; mais je suis sûr qu'il y a beaucoup d'analogies techniques et théoriques. Spécialement dans le Proche-Orient parmi les mystiques de mont Athos, j'ai trouvé des troublantes coïncidences. J'ai évité toutefois les comparaisons avec le domaine occidental, parce que j'ai tenté dans ce premier ouvrage de prouver le caractère pré-aryen des techniques yogiques.

Vous ne pouvez pas deviner l'immense joie que m'a donné votre lettre. Pendant mon séjour aux Indes, j'ai été un fervent lecteur et admirateur de vos ouvrages majeurs. C'est assez tard que j'ai découvert l'autre aspect de votre œuvre: les études et les articles, éparpillés dans les revues, les petites monographies (Jackson etc.). J'ai lu un profond essai dans *Isis*, qui m'a donné beaucoup à réfléchir. Je constate d'après une superficielle lecture de *Nature and Art* que vous admirez beaucoup Maître Eckhart et en général la „théorie“ de notre Moyen Âge. À travers les ouvrages de M. Carl Hentze, j'ai découvert beaucoup de vos études qui font la grande bibliothèque orientale; à Bucarest m'ont resté jusqu'à présent inconnues. J'ai passé mes vacances à Berlin, et je vous assure que j'ai cherché partout vos articles. Ce que j'admire au dessus de tout dans vos ouvrages en dehors de votre immense et précise érudition c'est la compréhension du monde symbolique et théorique, compréhension que je ne retrouve [pas] chez les autres orientalistes. C'est seulement dans les écrits de M. R[ené] Guénon et dans certains travaux de J[ulius] Evola qu'on peut deviner une semblable capacité de compréhension et de sympathie.

Je ne vous écrit [pas] tout ceci pour vous flatter. Je vous connais assez bien pour savoir que vous êtes au-dessus de n'importe quelle espèce d[e] sentimentalisme. Mais je cherche à exprimer, dans mon très mauvais français, la joie de vous connaître. Je suis maître de conf[érences] à l'Université de Bucarest, ou j'enseigne l'histoire de[s] religion[s]. En Roumanie, je suis malheureusement le seul qui s'intéresse a[ux] Indes. Les études orientales sont assez pauvres en Roumanie, car notre curiosité ne dépasse les Balkans, la Turquie et l'Ancien Orient, cultures qui ont influencé(es) notre jeune civilisation. Je man-

que des publications spéciales et je passe toutes mes vacances à l'étranger pour m'informer. C'est pour ce motif que je vous suis extrêmement reconnaissant si vous aurez la bonté de m'envoyer quelque[s-uns] de vos tirés à part. Je ne suis pas riche, et je ne peut pas me procurer les journaux orienta[ux]. Est-que vous pouvez me renseigner sur votre étude sur *Mudras*? Je ne sais pas où il a été publié et c'est un problème qui me passionne beaucoup. Si vous [aviez] encore un exemplaire de Jackson II *The Other Side* etc., je vous resterai[s] sincèrement reconnaissant. Les tirés à part que vous m'avez promis je les attend[s] avec un très vive impatience.

Ciornă neterminată, aflată în arhiva Mircea Handoca, București

* Ananda K. Coomaraswamy (1877–1947), istoric al artei asiatice. conservator al celebrului *Museum of Fine Arts* din Boston. Lucrările de istorie a religiilor ale lui Mircea Eliade valorifică studiile acestui mare savant indian. În 1937, Eliade publică un eseu despre Coomaraswamy (reprodus și în volumul *Insula lui Euthanasius*), în care subliniază ideea accesului direct pe care îl are acest învățat la sursele hinduismului, budismului și creștinismului. Ultimul volum antum al lui Eliade (*Briser le toit de la maison*) reproduce un alt studiu esențial pe care i-l consacră, apărut inițial în 1979.

Am publicat cele nouăsprezece scrisori ale lui Ananda K. Coomaraswamy către Mircea Eliade în volumul *Mircea Eliade și corespondenții săi*, vol. I. A–E. ediție îngrijită, cuvînt înainte. note și indici de Mircea Handoca, Editura Minerva, 1993, pp. 215–237.

Din păcate, în arhiva din țară a scriitorului român nu se păstrează decît această ciornă.

[Traducere]

[1936]

Dragă Domnule Coomaraswamy,

Vă mulțumesc foarte mult pentru amabila Dumneavoastră scrisoare. Am evitat orice fel de comparație între mistica occidentală și cea indiană în *Eseul* meu [volumul *Yoga* — M.H.]; dar

sînt sigur că între ele sînt multe analogii tehnice și teoretice. Mai ales în Orientul Apropiat, printre misticii de la Muntele Athos am găsit coincidențe tulburătoare. Am evitat totuși comparațiile cu domeniul occidental, prentu că am încercat, în această primă lucrare, să dovedesc caracterul prearian al tehnicilor yogice. Nu vă puteți imagina imensa bucurie pe care mi-a dat-o scrisoarea Dumneavoastră. În timpul șederii mele în India, am fost un fervent cititor și admirator al lucrărilor Dumneavoastră majore. Destul de tîrziu am descoperit celălalt aspect al operei Dumneavoastră: studiile și articolele risipite în reviste, micile monografii (Jackson etc.). Am citit un profund eseu în *Isis*, care mi-a dat mult de gîndit. Constat, după o lectură superficială din *Nature and Art*, că-l admirați mult pe Meister Eckhart și în general „teoria” Evului nostru Mediu. Parcurgînd lucrările domnului M. Carl Hentze, am descoperit multe dintre studiile Dumneavoastră care formează marea bibliotecă orientală; la București, mi-au rămas pînă în prezent necunoscute. Mi-am petrecut vacanța la Londra și Berlin și vă asigur că am căutat peste tot articolele Dumneavoastră. Ceea ce admir, mai presus de toate, în lucrările Dumneavoastră — în afară de imensa și precisă erudiție — este cunoașterea desăvîrșită a lumii simbolice și teoretice, comprehensiune pe care n-am regăsit-o la ceilalți orientaliști. Numai în scrierile domnilor René Guénon și Julius Evola se poate ghici o asemănătoare capacitate de comprehensiune și simpatie.

Nu vă scriu acestea pentru a vă flata. Vă cunosc destul de bine pentru a ști că sînteți departe de orice gen de sentimentalism. Dar încerc să-mi exprim, într-o foarte proastă limbă franceză, bucuria de a vă cunoaște. Sînt conferențiar la Universitatea din București, unde predau istoria religiilor. În România, sînt, din nenorocire, singurul care mă interesez de India. Studiile orientale sînt destul de sărăcăcioase în România, căci curiozitatea noastră nu depășește Balcanii, Turcia și Vechiul Orient, culturi care au influențat tînăra noastră civilizație. Îmi lipsesc publicațiile de specialitate și îmi petrec toate vacanțele în străinătate, pentru a mă informa. Pentru acest motiv, v-aș fi foarte recunoscător dacă veți avea bunătatea să-mi trimiteți cîteva dintre

extrasele lucrărilor Dumneavoastră. Nu sînt bogat și nu pot să-mi procur revistele orientale. Ați putea să mă informați asupra studiului Dumneavoastră despre *Mudras*? Nu știu unde a fost publicat și aceasta e problema care mă pasionează. Dacă ați avea încă un exemplar din Jackson II *The Other Side* etc., v-aș rămîne sincer recunoscător. Extrasele pe care mi le-ați promis le aștept cu mare nerăbdare.

CĂTRE NICOLETTA CORTEANU LOFFREDO*

9 martie 1974

Mult stimată colegă,

Îmi cer iertare că mulțumesc atît de tîrziu pentru splendida *Lirica di Lucian Blaga*, pe care o savurez pe îndelete. Fiind primită în absența mea, recomandat, poștă aeriană *espresso* — cartea mi-a fost retransmisă de urgență în Florida, unde mă aflam în acel moment. Dar au descifrat greșit adresa, și, după vreo patru—cinci săptămîni, cartea a fost înapoiată la Chicago. În sfîrșit, o am!... Încă o dată, mulțumiri — și întreaga mea recunoștință pentru tot ce faceți întru cunoașterea lui Blaga.

Cum n-am mai primit de mult nici o veste de la D-stră, nu știu dacă v-au parvenit, expediate din Paris între 1971–[19]73, cărțile mele: *Pe strada Mîntuleasa* și *Noaptea de Sînziene* [= *Forêt Interdite*], vol. I–II.

Cu cele mai bune urări de sănătate și spor la muncă, al D-stră devotat și vechi admirator,

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, București

* Nicoletta Corteanu Loffredo a publicat volumul *Profili di estetica europea. Lucian Blaga, Gaston Bachelard, Carl Gustav Jung*, Roma, Casa Editrice Oreste Bayes, 1971. La acest studiu de literatură comparată se referă scrisoarea lui Mircea Eliade.

În România, cartea Nicolettei Corteanu Loffredo a fost recenzată în *România literară* din 2 august 1973 și din 4 iulie 1974 și în *Cahiers roumains d'études littéraires* nr. 2. aprilie–iunie 1974.

CĂTRE OVIDIU COTRUȘ*

27 octombrie 1969

Dragă Ovidiu Cotruș,

Iată textul făgăduit. Sper că-l vei primi la timp, în Paris. Îmi dau seama că nu spun mai nimic, dar e prea târziu ca să mai scriu altul. Poate, cu un alt prilej, voi continua acest „dialog” pe hîrtie și pe deasupra unui Ocean. Dacă ai vreo întrebare la care ții musai să răspund, te rog comunică-mi-o.

Mă bucur și acum că am avut norocul să te întîlnesc la Paris. Te rog, salută pe Țuțea și Balotă și nu uita să-mi trimiți revista. Îți urează noroc, sănătate și pe curînd, cu toată prietenia,

Mircea Eliade

Publicată în revista *Orizont* din Timișoara,
anul XI, 1999, iunie 22, nr. 6, p. 3

* Ovidiu Cotruș (1926–1977), critic și istoric literar, autor al volume-
lor *Opera lui Mateiu Caragiale* și *Meditații critice*.

O primă formă a interviului la care se referă Mircea Eliade în scrisoarea de față a fost publicată (după mutilarea de către cenzură) în *Familia* nr. 5, mai 1970, sub titlul „Despre *De Zalmoxis à Gengis-Khan* de Mircea Eliade”. Interviul a apărut *in extenso* postum, sub titlul „Ovidiu Cotruș în dialog cu Mircea Eliade”, în revista *Familia*, an XXVI, 1990, ianuarie, nr. 1, p. 7.

CĂTRE P. L. COUCHOUD*

[1926]

Cher Monsieur,

Un groupe de jeunes étudiants roumains vous écrit cette petite lettre. Vous excuseras, sans doute, notre courage de vous écrire et notre imprudence de vous écrire dans un [langue] sauvage et [plein de] fautes. Mais nous sommes des roumains et si nous pouvons goûter toute[s] les finesses d'un Gourmont, [il] nous est impossible de tracer quelques lignes sans indigner et indisposer un bon est[h]ète français.

Vous savez, cher Monsieur Couchoud, que notre pays est dans un état d'a[s]similer [l]es éléments culturel(les)s romaniques de préparation d'une civilisation profonde et originelle qui, peut-être, éblouira l'Europe d[u] XXIème siècle. Toutes no(tre)s forces sont occupées dans la connaissance de(s) nos origines, de nos richesses matérielles et de nos aptitudes. Les ministères ne soutiennent que ces préoc[c]upations pour ainsi dire „national(les)“. Quelques étudiants de l'Université d[e] Bucarest se décidèrent à former une petite „Société orientale“ pour les recherches asiatiques et d'histoire des religions.

Mais nous n'avons ni argent, ni livres, ni bibliothèques publiques, ni une revue, ni moyens d'étudier. Après [avoir] lu tous les ouvrages que nous les avons trouvés dans nos bibliothèques dans les co[l]lections relatives à l'histoire de la péninsule Balcanique — nous fond[â]mes une „bibliothèque orientale“ dans un[e] petit[e] chambre de ma pauvre demeure. Nous avons dans cet[te bibliothèque-] là les ouvrages classiques de Maspéro, les livres ap[p]arus de [la] „Synthèse historique“, quelques Gobineau, Renan, les livres saints orienta[ux], des gra[m]ma[ires] persane[s], sanscrites, hébraïques, etc. [C'est] tout [ce] que nous avons pu acheter avec no[s] „lei“. Mais c'est affreusement insuffisant(e). Nous ne pouvons étudier rien; nous manqu[on]s des ouvrages récent[s]: nous ne connaisson[s] ni la *Revue de[s] l'histoire des religions*, ni le *Journal asiatique*, ni *Zeitschrift für Religion Ry*, ni *Biblioth[èque] ar[c]héol[ogique]*. Nous sommes

pauvres et nous voulons étudier. Personne ne nous donne un coup de main. Ainsi nous sommes oblig[és] de chercher l'aide des orientalistes étrangers, et en espérons des orientalistes français, nos maîtres. Cher Monsieur Couchoud: Nous avons lu votre livre sur *Jésus*, mais nous ne l'avons [pas] dans notre bibliothèque; nous n'avons ni *Les sages et les poètes de l'Asie*, ni les autres ouvrages. Nous vous (l')implorons, envoyez-les dans notre pauvre et belle Roumanie sur notre adresse. Êtes-vous con(f)iant dans notre bonne volonté? Nous n'avons pas d'autres possibilités de vous convaincre que ce pauvre langage que nous sentons, et avec douleur, touf[f]u, même sauvage. Vous avez, sans doute, des amis savants qui ont écrit(s) de(s) bon(ne)s livres là-bas, dans votre colosse de sagesse: Paris. Vous connaissez, nous le savons de votre livre, l'exégète Loesy — et nous n'avons pas lu — ils n'existe[nt] dans les librairies bucarest[oises] — *Les évangiles synoptiques*, *Les mythes*, *La religion* [...]. Si vous voulez intervenir a[u]près ces savants: si nous recev[r]ons des livres, des revues dépareillées, des pages même [...] que nous travaillons avec force, que nous repandron[s] dans notre pays l'intérêt pour les œuvres orientales. Vous connaissez peut-être la puissance d[e] travail des Roumains, leur merveilleuse(s) faculté d'assimil(l)er et leur façon originale d'interpréter les choses. Aujourd'hui nous sommes des incon[n]us, des pauvres, des ignorants. Mais nous atteindrons les sources mêmes de la vérité. Nous viendrons tous, dans quelques années, de longues et souffrantes anné[e]s dans la sainte cité qui est Paris. Vous nous co[n]naitr[ez] peut-être, et vous ser[ez], sans doute, assez content[s] de votre bienfait...

Nous ne savons [pas] quelle impression(s) font sur Vous ces lignes barbares. Mais ils sont pour nous, pour notre petite „Société asiatique“ sans statut(e)s, sans articles, sans cotisations — toute l[']es]pérance. Ainsi nous attendrons votre mot et peut-être quelque uns de vo(tre)s livres et des livres de Vo[s] amis.

Encore une fois, excusez, Monsieur, tout le jeune groupe.

M[ircea] Eliade
Str. Melodiei 1

Ciornă aflată în arhiva Mircea Handoca, București

* Peste aproape douăzeci de ani, P. L. Couchoud dorește să-l vadă pe Mircea Eliade pentru o eventuală colaborare la colecția lui, *Mythes et Religions*. Întîlnirea cu Couchoud e relatată în *Jurnal* la 13 decembrie 1945: „Ascultîndu-l vorbindu-mi de mitul «Zeului Cristos». îmi aminteam de anii '23, '24, cînd îi citisem cărțulia de curînd apărută, *Le mystère de Jésus*. E cu adevărat fermecător. Îmi repetă ce-i spunea R. P. Lagrange la Ierusalim: «D-ta și cu Renan împreună ați putea prezenta o foarte exactă imagine a lui Isus». Pentru că Renan [îl] istoricizase pe Isus, iar Couchoud l-a înălțat din nou foarte sus, situîndu-l printre zei.” (*Jurnal*, I, Editura Humanitas, p. 66)

[Traducere]

[1926]

Dragă Domnule Couchoud,

Un grup de tineri studenți români vă scrie această mică scrisoare. Veți scuza, fără îndoială, curajul nostru de a vă scrie și imprudența noastră de a vă scrie în această [limbă] sălbatică și plină de greșeli. Dar sîntem români și, dacă putem să sesizăm toate subtilitățile unui Gourmont, ne este imposibil să scriem cîteva rînduri fără să indignăm și să indispunem un mare estetic francez.

Știți, dragă Domnule Couchoud, că țara noastră este în stare să asimileze elementele culturale romanice de pregătire a unei civilizații profunde și originale, care va înmărmuri, poate, Europa celui de-al XXI-lea secol. Toate forțele noastre se îndeletnicesc cu cunoașterea originilor noastre, a bogățiilor materiale și aptitudinilor noastre. Ministerele nu susțin decît aceste preocupări, pentru a spune astfel, „naționale“. Cîteva studenți ai Universității din București s-au hotărît să formeze o mică „Societate orientală“ pentru cercetări asiatice și de istorie a religiilor.

Dar nu avem nici bani, nici cărți, nici biblioteci publice, nici o revistă, nici mijloace de a studia. După ce am citit toate operele pe care le-am găsit în bibliotecile noastre, în colecțiile privitoa-

re la istoria Peninsulei Balcanice — am întemeiat o „bibliotecă orientală“ într-o cameră mică din sărmana mea locuință. Avem aici operele clasice ale lui Maspéro, cărțile apărute în „sinteza istorică“, ceva din Gobineau și Renan, cărțile sfinte orientale, gramatici persane, sanscrite, ebraice etc. Tot ce am putut cumpăra cu „leii“ noștri. Dar este groaznic de insuficient. Nu putem să studiem nimic; ne lipsesc lucrările recente; nu cunoaștem însă nici *Revue de l'histoire des religions*, nici *Journal asiatique*, nici *Zeitschrift für Religion*, nici *Bibliothèque archéologique*. Sîntem săraci și vrem să studiem. Astfel, sîntem obligați să căutăm ajutorul orientaliștilor străini și sperăm al orientaliștilor francezi, maeștrii noștri. Dragă Domnule Couchoud, am citit cartea Dumneavoastră despre *Isus*, dar nu o avem în biblioteca noastră; nu avem nici *Înțelepții și poeții Asiei*, nici celelalte cărți. Vă implorăm, trimiteți-le în săraca și frumoasa noastră Românie, pe adresa noastră. Sînteți încrezător în bunăvoința noastră? Nu avem alte posibilități de a vă convinge decît acest sărman limbaj pe care-l simțim, cu durere, stufos, chiar sălbatic. Aveți, fără îndoială, prieteni savanți care au scris cărți interesante, acolo, în colosul de înțelepciune, Paris. Îl cunoașteți, o știm din cartea Dumneavoastră, pe exegetul Loesy — și noi n-am citit — nu există în librăriile bucureștene *Les évangiles synoptiques*, *Les mythes*, *La religion* [...]. Dacă vreți, vă rugăm să interveniți pe lîngă acești savanți. Dacă vom primi cărțile, reviste desperecheate, chiar pagini [...] vom munci cu putere, ca să răspîndim în patria noastră interesul pentru operele orientale. Cunoașteți, poate, puterea de muncă a românilor, minunata lor facultate de a asimila și modalitatea lor originală de a interpreta lucrurile. Astăzi, noi sîntem necunoscuți, sărmani, ignoranți. Dar vom atinge înseși sursele adevărului. Vom veni toți, după cîțiva ani de suferință, în sfînta cetate care e Parisul. Vă vom cunoaște, poate, și veți fi, fără îndoială, destul de mulțumit de binefacerea Dumneavoastră.

Nu știm ce impresie vor face asupra Dumneavoastră aceste rînduri barbare. Dar ele sînt pentru noi, pentru mica noastră „Societate asiatică“, fără statute, fără articole, fără cotizații — toată speranța. Astfel, noi așteptăm cuvîntul Dumneavoastră și, poa-

te, cîteva dintre cărțile Dumneavoastră și ale prietenilor Dumneavoastră.

Încă o dată, iertați, Domnule, întreaga noastră tînără grupă.

Mircea Eliade
Str. Melodiei 1

CĂTRE IOAN PETRU CULIANU

I

Chicago. 3 mai 1977

Dragă Ioan Culianu,

Nu-ți mai cer iertare pentru întîrzierea cu care răspund ultimelor scrisori!...

Am găsit aici restul dactiloscritului, pe care l-am așteptat zadarnic la Paris. L-am răsfoit pe loc, dar de-abia aseară l-am citit („cu atenție“!), de la prima la ultima pagină. Mi-a plăcut, te felicit și-ți sînt recunoscător! Cel puțin în Italia, voi fi mai puțin rătălmăcit ca pînă acum (sper să apară și în engleză sau franceză). Mi-a plăcut întîi și-ntîi pentru că, deși te știu „eliadian“, n-ai căzut în păcatul hagiografiei (așa cum am făcut eu, în „Introducerea“ la ediția Hasdeu, în 1936¹). M-au interesat îndeosebi considerațiile despre Istorie, pe care trebuie să le meditez mai pe-ndelete într-o zi (ca și critica noțiunii de „arhetip“, termen impropriu pentru ce voiam eu să indic: model exemplar). Excelentă interpretarea „irecognoscibilității miracolului“. Sînt încîntat că ai subliniat importanța morfologiei lui Goethe. Pe Propp l-am descoperit mai tîrziu, dar cu obsesiile morfologice și alchimice ale lui Goethe eram familiar din liceu. (Tot în liceu, după ce-am citit *Originea speciilor*, în franțuzește, și o biografie a lui Linnaeus, mi-am spus că Darwin n-ar fi putut „vedea“ istoria speciilor dacă n-ar fi existat morfologia elaborată de Linnaeus; ar fi mai exact să scriu: fundată axiomatic de L[innaeus], în fond, dacă L[innaeus] n-ar fi definit insectele:

toate speciile care pot fi, morfologic vorbind, „secționate“ în trei părți: cap, corp, membre — cine ar fi „văzut“ asemănarea între un fluture, o albină, o ploșniță și un țîțar? Dar să nu crezi, ca Doeing, că de la 13–14 ani n-am mai „descoperit“ nimic!)

Ar fi atîtea altele de spus... Mă bucur mult că stăpînești deja toate instrumentele care îți vor permite să „apari și să ilustrezi“ nefericita noastră disciplină. Personal, ca și Granet și Dumézil, n-am fost obsedat de metodologie — deși, cred, toți trei am încercat să interpretăm sistematic documentele. Acum însă, trăind momentul Crizelor (cu majusculă), istoricul (fenomenologul etc.) religiilor trebuie să înfrunte *the methodological challenges*². Dar să le înfrunte ca istoric al religiilor, i.e. cunoscînd izvoarele și bibliografia a cel puțin trei religii primitive și ale tuturor religiilor „istorice“. [...]

Întrebat cine este „maestrul“ sau „modelul“ meu, răspund întotdeauna: R[affaele] Pettazzoni. Și apoi explic: am învățat de la el ce să fac — nu cum să fac (el este istoricist etc.). R[affaele] P[ettazzoni] a încercat să facă, toată viața, istoria generală a religiilor. Asta a fost marea lecție; de aceea în Italia există cîțiva istorici ai religiilor, pe cînd în Franța, în Germania, în Anglia nu mai există nici unul. Din tînăra generație, deocamdată, ești D-ta și Bruce Lincoln (Jonathan Smith are aproape 40 de ani...)

Îți trimit tot astăzi, prin poșta aeriană, bibliografia critică; dar nu e nevoie să complici bibliografia D-tale, care e destul de întinsă. Întîmplător, la Paris, am aflat de cele vreo șase–șapte teze despre M[ircea] E[liade] la Louvain; iar aici, am identificat încă vreo patru–cinci, toate în U.S.A (dar nu posed decît pe cea din urmă, 15 mai 1977: R. W. Kraay, *Symbols in Paradox: A Theory of Communication based on the Writings of Mircea Eliade*, Iowa University. Autorul, tînăr și f[loarte] simpatic, a studiat electronica și apoi teologia; e și poet...)

Cîteva observații: unele pagini sînt ca în Proust, fără paragrafe [...] subsecția despre alchimie mi se pare cea mai puțin reușită (dar nu merită să-ți bați capul, pentru că nu e o problemă centrală). *Miti, sogni e misteri* a apărut anul trecut.

Sper să termin *Histoire* II pînă la 15 iunie. Regret acum (dar e totdeauna prea târziu?) că m-am înhămat la această carte, utilă (ca și *Source-Book*) profesorilor și studenților, dar mai puțin „personală”. Dacă mă încăpăținez s-o închei e pentru că, sînt sigur, este ultima istorie universală pe care a redactat-o cineva, fără colaboratori, și chiar fără secretari. Cum ar spune Cioran: atunci *merită* s-o închei!...

Te îmbrățișează cu prietenie al D-tale,

Mircea Eliade

Publicată în volumul Ioan Petru Culianu, *Mircea Eliade*, ediție revăzută și augmentată, traducere de Florin Chirițescu și Dan Petrescu, cu o scrisoare de la Mircea Eliade și o postfață de Sorin Antohi, Editura Minerva, 1995. pp. 7–9

¹ Corect: 1937.

² Schimbările metodologice (*lb. engl.*).

II

9 dec[embrie] 1978

Dragă Ioane,

Răspund atît de târziu scrisorii din 22 no[iembrie] pentru că, îndată ce-am citit-o (și a citit-o și Christinel), scrisoarea a dispărut printre dosare — și mi-a fost imposibil s-o găsesc pînă adineauri, cînd, căutînd telefonul florăresei, ca să-i trimit cei nouă trandafiri lui Christinel, am dat de ea. Nu voiam să răspund înainte de a reciti scrisoarea și a-mi reîmprospăta anumite detalii...

Mărturisesc că întreg scenariul „mașinii albe” mă impresionează și mă intrigă în același timp — pentru că *sînt sigur* că semnificația profundă transcende sensul imediat, facil, al simbolismului „trecerii dincolo”; dar nu știu în ce direcție să caut. Mai ales că, în noaptea care a urmat lecturii scrisorii, am avut acest vis: te întîlnesc la Bruxelles (unde erai profesor) și aflu că ai intrat în posesiunea uriașei biblioteci a lui F[ranz] Cumont (în vis, uitasem că biblioteca fusese dăruită de F[ranz] C[umont])

Institutului Belgian din Roma); foarte fericit de această șansă unică, îți spun: „Acum, o să dispui, la Groningen, de cea mai bogată informație în istoria religiilor, și chiar în specialitatea D-tale.” Fără să mă privești (am vag impresia că priveai în altă parte) și parcă puțin jenat că „mă contrazici“, mi-ai spus: „Nu, biblioteca asta o trimit în țară, la București...” Îmi aduc aminte că vestea m-a bucurat foarte, dar am uitat explicația acestui gest (dacă cumva mi-ai dat-o...).

Vezi, dară, că „synchronicitatea“ mașinii albe cu care te plimbai la București se prelungește în visul meu; f[oarte] probabil, îmi spuneai că ai să duci chiar D-ta biblioteca lui F[rantz] C[umont] în România...

Te îmbrățișăm amândoi cu prietenie,

Mircea Eliade

Publicată de Tereza Culianu-Petrescu în *Litere, arte, idei*, supliment cultural al ziarului *Cotidianul*, an IV, 1994, mai 23, nr. 19, p. 8

CĂTRE MIRCEA DAN

[Antet tipărit]

30 aprilie 1976

Stimate Dle Dan,

Am aflat cu strângere de inimă moartea tatălui D-stră¹. Acum câțiva ani, aproape că ne întâlнисerăm la Paris — dar Sergiu Dan a plecat spre țară două, trei zile înainte de sosirea mea...

În scrisoarea D-stră din 23 martie, vorbiți de „catas(!) materiale“. Din păcate, încă nu le-am primit.

Vă rog să credeți, stimate Dle Mircea Dan, în sentimentele mele cele mai sincere

Mircea Eliade

Pe plic: Mr. Mircea Dan

5 Köln 1

Hamaring 76

W. Germany

Originalul la Muzeul Literaturii Române din București, 22007

¹ Sergiu Dan (1903–1976), autor al romanelor: *Arsenic* (1930). *Dragoste și moarte de provincie* (1931), *Surorile Veniamin* (1935).

CĂTRE SERGIU DAN

I

[Antet tipărit]

11 febr[uarie] 1970

Dragă prietene,

Multe mulțumiri pentru scrisoarea din 21 ianuarie. De două ori, eram cât p-aci să ne întâlnim — la Paris sau la Roma, dar ne-am strecurat unul pe lângă celălalt, ca Soarele și Luna!...

Mă bucur că a apărut *Maitreyi* (eu încă n-am primit exemplarele, dar sînt pe drum) și că va apărea *Arsenic*. Îmi poți trimite și mie un exemplar? Îl voi reciti cu nostalgie, desigur, dar bucuria va fi aceeași...

Am scris chiar acum lui Payot să-ți expedieze *Traité d'histoire des religions*, *Le Yoga* și *Le Chamanisme*. Cele care nu te interesează direct le poți trece unui prieten. Voi scrie și lui Gallimard, dar acolo lucrurile întîrzie.

În orice caz, îți voi mai trimite ce am la îndemînă aici.

Sper să ne întâlnim la vară. Între 15 iunie și 15 august, vom fi la Roma, iar de la 1 sept[embrie] la 15 oct[ombrie] la Paris.

Te îmbrățișează cu vechea prietenie

Mircea Eliade

Pe plic: Mr. Sergiu Dan

Aviator Protopopescu 11

Sector 1

București

II

[Antet tipărit]

9 no[iembrie] 1970

Dragă Sergiu Dan,

Ce bucurie, o scrisoare a D-tale din Paris!...

Am găsit aici, acum două săptămîni, cînd ne-am întors din Europa, *Arsenic* și *Roza*. Am recitit imediat *Arsenic* (ca să-mi aduc aminte de tinerețe!) și-mi păstrez *Roza* pentru vacanța de Crăciun. N-am primit însă, din nefericire, ultima carte, expediată din Roma; va trece Oceanul mai încet ca pe vremea vikingilor.

Dar asta n-are nici o importanță. Am citit fragmentar în reviste (*România literară?* — și mai unde?) *Dintr-un jurnal de noapte*. Ce-am citit mi-a plăcut, m-a interesat și așteptăm restul. Dar pentru că nu e timp de pierdut, voi scrie lui Alain Guillermou ce cred despre atîta cît am citit din carte. Nu cred că A[lain] G[uillermou] e lector la Plon — dar îl voi ruga să trimită editurii opinia mea.

În speranța că la anul voi rămîne peste 15 oct[ombrie] la Paris, sau D-ta vei veni înainte de 10 oct[ombrie], îți urez noroc și sănătate.

Și te îmbrățișează cu veche prietenie, al D-tale,

Mircea Eliade

Pe plic: Monsieur Sergiu Dan
Maison des Pen-Clubs
66, rue Pierre Charron [?]
Paris

Originalul la Muzeul Literaturii Române din București, 22006

CÂTRE SURENDRANATH DASGUPTA*

Dear Professor,

I am going now to Rishikesh, and neither you or anyone of your family will have ever the occasion to see me again. Every day which I stay in India is for me a torture, but I think this a right penance and I will not go home. Please do not consider my actual behaviour as a useless show of romanticism. Nobody will know it and at my return I will not pass through Calcutta and I will not write to anybody. My only hope is that will come one day when my memory will be washed away. This is the last letter which I write to you from India. I am aware of my great sin. You have every reason to consider me a snake in the grass, but I beg to not burden my fault by thinking me a liar. I was mad and ingrate to you and Mather, but not a liar nor a hypocrite. Some weeks ago I have written home and asked from my mather the permission to become a Hindu and to try to marry a Hindu girl. In the same time I was waiting for the reply from the king and for the universitaries acta, which were intendent to assure my life in India until 1934 with a monthly income of £35. These are the facts. May be I was a fool to think that this dream could be realised, but I always thought that you are a philosopher and for you there are not racial obstructions when the social duties are fulfilled. You told me to much that in India the philosophy is life and not lecture — so began my fault. And the fault become greater by manifesting it not to you, but to somebody else. I understand now that the last of what I still call my love is nothing compared to the loase of my Mather and Guru. You may smile, because you ignore the fact that you made me an Indian and now I cannot go back to my race and civilisation. You may think that I am acting in a european manner, but after many years, when you will forgive me, you will know that I was not a player. I am going now to take the Hindu initiation. I will be a brahmacavim for life. Whatever you think of me, I pay to you the last favour: do not

tell never my sin to my little brothers. I am now without Mother and father. But I worshipper you.

Obediently yours,

Mircea Eliade

Ciorna în arhiva Mircea Handoca, București

* Surendranath Dasgupta (1887–1952), profesor de filozofie europeană la Universitatea din Calcutta. Cel mai mare filozof indian. Opere: *A Study of Patañjali, Croce and Buddhism, History of Indian Philosophy* (I–1922, II–1932), *Yoga as Philosophy and Religion* (1924). Mentorul spiritual al lui Eliade, Dasgupta îl inițiază în tainele sanscritei și ale doctrinelor yoga. Primul volum, *Yoga*, din 1936, îi este dedicat. Întîlnim în lucrările științifice ale lui Eliade numeroase referiri la opera lui Dasgupta.

Rîndurile de mai sus sînt un răspuns la scrisoarea strict confidențială de o rară violență, datată 18 septembrie 1930, și care este aidoma cu textul reprodus în romanul *Maitreyi*:

„Dumneata ești străin și eu nu te cunosc. Dar, dacă ești capabil să consideri ceva sacru în viața dumitale, te rog să nu mai intri în casa mea, nici să nu încerci să scrii sau să vezi vreun membru al familiei mele. Dacă vrei să mă vezi personal, caută-mă la birou, și, dacă ai vrea vreodată să-mi scrii, scrie-mi numai acele fapte pe care un necunoscut le poate scrie unui necunoscut sau un funcționar superiorului său. Te rog să nu pomenști de această notă nimănui și rupe-o după ce o vei citi. Rațiunea acestei purtări trebuie să-ți fie evidentă, dacă ți-a rămas cît de puțină minte în nebunia dumitale. Îți cunoști ingratitudea și ofensa pe care mi-ai adus-o.“

[septembrie 1930]

[Traducere]

Dragă Profesore,

Plec acum la Rishikesh și nu veți mai putea să mă revedeți nici Dumneavoastră, nici altcineva din familia Dumneavoastră. Fiecare zi pe care o petrec în India este pentru mine o tortură, dar consider că aceasta este o binemeritată penitență și nu mă voi înapoia acasă. Vă rog, nu-mi considerați comportamentul actual drept o manifestare inutilă de romantism. Nimeni nu-l va

înțelege, și la înapoiere nu voi trece prin Calcutta și nu voi scrie nimănui. Singura mea speranță este că va veni o bună zi când amintirile (mele) vor fi șterse (din memorie). Aceasta este ultima scrisoare pe care v-o scriu din India. Sînt conștient de marele meu păcat. Aveți toate motivele să mă considerați un *șarpe în iarbă*, dar vă rog să nu-mi amplificați vina, considerîndu-mă mincinos. Am fost nebun și ingrât față de Dumneavoastră și Mama, dar nu mincinos sau ipocrit. Cu cîteva săptămîni în urmă, am scris acasă și i-am cerut mamei permisiunea de a deveni *hindus* și de a încerca să mă căsătoresc cu o hindusă. În același timp, așteptam răspunsul regelui și pentru actele universitare care aveau menirea de a-mi asigura existența în India pînă în anul 1934, cu un venit lunar de 35 de lire sterline. Acestea sînt faptele. Poate că am fost nebun să cred că acest vis s-ar putea realiza, dar totdeauna am avut credința că sînteți un filozof și că pentru Dumneavoastră nu există bariere rasiale cînd conveniențele sociale sînt îndeplinite. Ați insistat asupra faptului că în India filozofia este viață, și nu o chestiune livrescă — astfel a început greșeala mea. Iar greșeala a devenit mai mare pentru că nu v-am dezvăluit-o Dumneavoastră, ci altcuiva. Înțeleg acum că pierderea a ceea ce încă numesc iubirea mea nu se compară cu nimic față de pierderea mamei mele și a Guru-lui. Puteți zîmbi, căci ignorați faptul că Dumneavoastră m-ați făcut indian, iar acum nu mă mai pot înapoia la viața și civilizația mea. Puteți crede că mă comport într-o manieră europeană, dar după mulți ani, cînd mă veți ierta, veți ști că nu am fost un actor. Am de gînd să accept inițierea în hinduism acum. Voi fi un brahman pe viață. Orice ați gîndi despre mine. vă rog să îmi faceți o ultimă favoare... Nu dezvăluiți niciodată păcatul meu fraților mei mai mici. Sînt acum fără mamă și fără tată. Dar v-am venerat pe Dumneavoastră.

Al Dumneavoastră supus,

Mircea Eliade

CĂTRE TITU ȘTEFAN DEVECHI*

[iulie 1938]

Iubite Dle Devechi,

Profesorul nostru¹ pierzându-și leafa la Universitate, din care îmi țineam zilele², și eu fiind în imposibilitate de a mai câștiga ceva prin scris — îndrăznesc să mă adresez D-tale. D-ta ai încă prieteni. S-ar putea să obții lunar o mică sumă de bani, împrumut — pe numele meu — din care să trăiască soția și copilul nostru? Asigură pe devotatul capitalist că am o bibliotecă de un milion de lei — și că voi achita orice datorie.

Am să spun asta Profesorului mâine seară și sînt sigur că el îmi va aproba cererea și rugăminta pe care ți-o fac. Aș fi mai liniștit să știu că familia mea nu va trebui să cerșească.

Îmi pare nespus de rău că nu ne-am văzut înainte de această abruptă plecare.

Îți mulțumesc din suflet și-ți spun la revedere.

Al D-tale devotat,

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Mircea Handoca, București

* Titu Ștefan Devechi (n. 1899—?). publicist și avocat, codirector al ziarului *Cuvântul*.

¹ Nae Ionescu.

² Din salariul lui Nae Ionescu, lui Mircea Eliade i se plătea o parte, reprezentînd drepturile de asistent onorific la Catedra de metafizică și logică.

CĂTRE DIRECTORUL PRESEI

20 iunie 1941

Către Directorul presei din Ministerul de Externe

Interviu și pe această cale pentru a mi se trimite prin curier materialul documentar — cărți, broșuri, hărți etc. etc. — de care am urgentă nevoie pentru activitatea mea pe lîngă acest

Oficiu Regal. Am cerut acest material prin mai multe rapoarte și prin două telegrame adresate Dlui Director O[scar] W[alter] Čisek. Curierul sosit în Lisabona în ziua de 20 iunie nu mi-a adus nici unul din pachetele cu publicații care au fost depuse pe numele meu, încă în luna mai, la Ministerul Propagandei.

Secretar de presă,
Mircea Eliade

Publicată de Constantin Popescu-Cadem în *Revista de istorie și teorie literară*, an XXXIV (1986), nr. 2–3, iulie–septembrie, p. 235

CĂTRE ION DRAGU*

[1939]

Domnule Ministru,

Cu onoare vă înaintez primul volum din publicația *Zalmoxis* — revistă internațională de studii istoric-religioase; etnografice și folclorice, apărută sub îngrijirea mea și difuzată în străinătate de casa editoare Paul Geuthner, Paris. Seriozitatea studiilor și recenziilor publicate în acest prim volum, precum și renumele mondial al colaboratorilor au făcut din *Zalmoxis* una din revistele românești cele mai bine apreciate peste hotare. Știința românească și, implicit, geniul creator al poporului românesc din toate ținuturile — geniu care se manifestă atît în comorile folclorice, cît și în unitatea etnografic-religioasă a vechii Dacii — vor fi, astfel, și mai bine cunoscute peste hotare prin apariția regulată a lui *Zalmoxis*. Nădăjduiesc ca, în scurt timp, această arhivă de studii religioase, etnografice și folclorice să ajungă cel mai bun instrument de lucru al savanților străini pentru cunoașterea realităților spirituale românești. O bună parte din studiile publicate — atît de colaboratorii străini, cît și de cei români — sînt scrise în limba engleză, ceea ce va contribui la difuzarea revistei în regiuni unde geniul popular românesc și renumele științei românești nu s-au impus încă. Prin colaboratorii americani, prezenți încă de la primul număr, *Zalmoxis* și-a asigurat o mare

circulație în cercurile culturale americane. Al doilea volum, care se află de mult în lucru, dar a cărui compoziție tipografică a fost suspendată din lipsă de fonduri — va aduce câteva studii de mare importanță asupra cultului lui Zalmoxis în Dacia. Unul din aceste studii este semnat de chiar Nestorul istoriei religiilor, prof. Carl Clemen, de la Bonn.

Cheltuielile de tipar ale primului volum au fost de 88 000 lei. Volumul al doilea va apărea în două fascicule bianuale, de 160 pagini fiecare. Fiecare fascicolă, socotind planșele și extrasele pentru autori, costă 50 000 lei. Socotind că apariția acestei reviste serioase și de circulație internațională este astăzi mai necesară ca oricând, vă rog, Domnule Ministru, să binevoiți a hotărî să mi se cumpere de către Ministerul Propagandei un număr de exemplare din *Zalmoxis* pentru acoperirea cheltuielilor de tipar necesare editării volumului următor.

Vă rog să credeți, Domnule Ministru, în deosebita mea considerație.

Mircea Eliade

D-sale

Dlui I[on] Dragu

Secretar general

Ministerul [Presei și] Propagandei

Originalul în arhiva Mircea Handoca, București

* Ion Dragu (n. 1889–?), ziarist, secretar general la Ministerul Presei și Propagandei (1939–1940).

CĂTRE OVIDIU DRIMBA*

I

[Antet tipărit]

Paris, 11 septembrie [1]974

Mult stimat Coleg,

Mulțumiri pentru scrisoarea trimisă prin domnul Roberto Scagno. Din păcate, n-am primit scrisoarea din aprilie (n-a fost

singura care s-a rătăcit...). Am stat de vorbă cu R[oberto] Scagno și i-am citit teza cu interes. Ne vom întâlni din nou mâine și vom discuta mai pe îndelete. Tînărul este foarte înzestrat, și nu mă îndoiesc de, cum se spunea pe vremuri, „cariera lui academică“...

Vă mulțumesc pentru invitația de a conferenția la Universitatea din Torino. Cum îi spuneam lui Scagno, refuz cît pot asemenea invitații. Prefer întîlnirile și conversațiile cu colegii străini. N-am mai fost de vreo doi, trei ani în Italia — iar la Torino nu m-am mai oprit de multă vreme. Sperăm, soția mea și cu mine, să revenim în Italia la începutul verii 1975, și ne-am putea opri atunci la Torino, avînd astfel prilejul de a vă cunoaște, și de a cunoaște și pe profesorul Bolgiani. Cît de mult aș da să vă pot asculta de pe acum, povestindu-mi despre Blaga și Tudor Vianu!...

Cu cele mai bune sentimente, al D-stră,

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, București

* Ovidiu Drimba (n. 1919), istoric literar, critic și comparatist. Opere: *Istoria literaturii universale* (3 volume), monumentală *Istorie a culturii și civilizației* (4 volume).

II

[Antet tipărit]

15 aprilie 1984

Professor Ovidiu Drimba
70214 București — 2
Str. Speranței 28, et. 2
Romania

Dear Colleague,

Please excuse my dictating this brief reply to you in English, but cataracts and severe rheumatoid arthritis make it all but impossible to write to you myself.

I want you to know that I did receive your book and was glad to hear of your grand project on the history of culture. I

thank you for the book and wish you every possible succes with its publication.

Sincerely,

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, București

[traducere]

15 aprilie 1984

Dragă Colega,

Te rog, iartă-mi acest răspuns scurt, dictat în engleză, dar cataracta și artrita reumatoidă severă fac imposibil să-ți scriu eu însumi.

Vreau să știi că ți-am primit cartea și m-am bucurat să aud despre proiectul grandios asupra istoriei culturii. Îți mulțumesc pentru scrisoare și îți urez toate succesele posibile cu publicarea ei.

Cu sinceritate,

Mircea Eliade

CĂTRE EDITURA JUNIMEA

[Antet tipărit]

Chicago, 25 aprilie 1985

Direcției Editurii Junimea, Iași

La cererea profesorului Mircea Handoca, vă confirm prin prezenta scrisoare că 1) sînt de acord cu publicarea textelor selectate¹, și că 2) eventualele drepturi de autor pot fi achitate surorii mele, Corina Alexandrescu, str. Sublocotenent Stăniloiu, București.

Cu cele mai bune sentimente, al D-stră,

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, București

¹ Este vorba de manuscrisul volumului *Despre Eminescu și Hasdeu*, ce a apărut în 1987 la Editura Junimea din Iași.

CĂTRE FAMILIE

I

Dnei Jeanne Eliade¹
Str. Melodiei 1
Buc[urești]

20 IV 1927
[ștampila poștei]

Vă scriu din Zagreb, unde am fost foarte bine primiți. Încartiruirea la cel mai bun hotel, Esplanade, 600 lei camera pe zi — dar noi nu plătim nimic. Recepție la gară, discursuri etc. Viața scumpă. Petrecem foarte bine, Operă etc.

Am observat că vorbesc excelent italiana.
În curînd la Postumia, la Triest.

Mircea et C-nie

Originalul în arhiva Mircea Handoca, București

¹ Jeanne Eliade (dna Căpitan J. Eliade) este mama lui Mircea Eliade.

II

[Carte poștală ilustrată: Venezia]

Corinne Eliade¹
Str. Melodiei 1
București

21 IV 1927
[ștampila poștei]

Veneția e sublimă. Mai avem de stat încă două zile. Petrecem admirabil. Ne-au primit la gară un grup de studenți și studente italiene. Piazza S[an] Marco, porumbei, soare, *camparella* etc. Cînd vii?

Mircea

Originalul în arhiva Mircea Handoca, București

¹ Corinne (Corina) Eliade e sora lui Mircea Eliade.

III

[Carte poștală ilustrată: Firenze — Ponte S[an] Trinità]

Signorina Corinne Eliade
Str. Melodiei 1
București

25 aprilie 1927
[ștampila poștei]

Îți place Florența? Stăm patru zile. Ieri, am vizitat pe Giovanni Papini. Am vorbit italienește, aproape două ceasuri. Vizităm muzee și galerii. Cumpăr albume și cărți. Peste două zile, pornim la Pisa, apoi la Roma.

Te sărut,

Mircea

Originalul în arhiva Mircea Handoca, București

IV

[Carte poștală ilustrată: Avanzi del Tempio di Saturno, Roma]

Dnei Căpitan J. Eliade
Str. Melodiei 1,
București

3 mai 1927
[ștampila poștei]

Sîntem de două zile în Roma. Am vizitat Vaticanul, Capitoliul, Forul, Circul, Catacombele, San Pietro etc. Recepție la legație, la școli. Sînt cunoscut în întreaga colonie română de aici, prin *Cuvântul*. Viața e mai scumpă decît în București.

Ce mai fac Papa, Nicu, Corina?

Cheltuiesc mult cu trăsurile, înghețata, albume, ilustrate etc. Banii sînt pe sfîrșite. În două zile, la Napoli.

Mircea

Originalul în arhiva Mircea Handoca, București

V

[Carte poștală ilustrată: Abbazia — Palme]

Dnei Căpitan Jeanne Eliade
Str. Melodiei 1
București

[6 mai 1927]

Am ajuns astăzi, 6 mai, la Fiume, după ce am petrecut o zi la Ancona.

Vizităm Abbazia. E delicios. Stațiune civilizată, climă de Riviera, palmieri (a se vedea fotografia), înghețată bună, muzică elegantă. Sîntem în ultimul oraș din Italia. În curînd, ne întoarcem. Poate rămînem și la Belgrad.

Cu drag,

Mircea

Originalul în arhiva Mircea Handoca, București

VI

[Carte poștală ilustrată: Trieste — Miramare]

Dnei Căpitan Jeanne Eliade
Str. Melodiei 1
București

19 VI 1927
[ștampila poștei]

Miramar, parcul și castelul situate la 10 km, pe mare de Triest, e un Versailles italian. Sînt palmieri și lalele roșii cum nu se văd în România. Am vizitat castelul lui Maximilian VI. Am vizitat și o grotă, la care am ajuns cu tramvaiul suspendat. Acum pornim la Veneția...

Mircea

Originalul în arhiva Mircea Handoca, București

VII

[Carte poștală ilustrată]

Mr. Mitache Vasilescu¹ Borănescu
Str. Sfinților nr. 12
București

4 VII 1927
[ștampila poștei]

Am ajuns de două zile în Geneva, dar nu ți-am scris, pentru că
am alergat după gazdă și după pensiune. Acum sînt instalat excelent.
Geneva e admirabilă și nu prea scumpă.
Pardesiul mi-a prins de minune.
Mulțumiri și salutări,

Mircea

Originalul în arhiva Mircea Handoca. București

¹ Dumitru Mitache (Mitică) Vasilescu e fratele mamei lui Mircea Eliade.

VIII

[Carte poștală ilustrată]

Mlle Corina Eliade
Chez Mme Iuliana Constantinescu
Str. Susai, Predeal

Geneva, 20 VII 1927
[ștampila poștei]

Ți-am scris cîteva ilustrate pînă acum, dar, pare-mi-se, cu adre-
sa greșită.

Răspunde-mi la: Mme Chovin, 15 Boul[evard] Pont d'Arves.
Ce mai faci? Ce face Papa?

În sept[embrie], am să petrec vreo zece zile la un castel din
Franța, la Ferney, în pensiune. Plec apoi la Zürich, Milano, Flo-
rența, Veneția și apoi mă întorc. Să-mi scrii negreșit.

Te sărut,

Mircea

Originalul în arhiva Mircea Handoca, București

IX

[Carte poștală ilustrată: Innsbruck Gegen Norden]

Dnei Căpit[an] J. Eliade
Str. Melodiei 1
București

9 VIII 1927
[ștampila poștei]

Am ajuns astăzi în Innsbruck. Îți scriu de pe Hungerburg, unde ne-a dus funicularul. Nu putem rămîne decît o dimineață, pentru că nu avem bani. Timpul splendid. La noapte, ajungem la Geneva.

Mircea

Originalul în arhiva Mircea Handoca, București

X

[Carte poștală ilustrată: Wien, Riesenrad im Prater]

Dnei Căpitan Eliade
Str. Melodiei 1
București

10 august 1927
[ștampila poștei]

Am rămas prea puține ceasuri în Budapesta ca să vă scriu. Suntem în prima zi pe care o petrecem în Viena. Îți scriu din Prater. Sublim. Beau numai lapte cald, din pricina măselei care mă supără. Mîine noapte, plecăm în Tirol.

Vă sărut,

Mircea

Originalul în arhiva Mircea Handoca, București

XI

[Carte poștală: mai mulți câini]

**Mlle Corinne Eliade
Predeal**

19 august 1927

Trei cuvinte și un cățel de la Saint Bernard, unde am stat o după-amiază și am dat 30 fr. la automobil (cinci ore). Complimente de la George Duca, deși nu te cunoaște.

Mircea

Originalul în arhiva Mircea Handoca, București

XII

[Carte poștală ilustrată: Genève, Le Quai des Eaux Vives]

**Monsieur D. S. Vasilescu
Str. Sfinților nr. 12
Bucarest**

**Genève, 20 VIII 1927
[ștampila poștei]**

Ai primit cărțile mele ilustrate din Viena și Geneva? Ce să-ți mai spun? Petrec admirabil și fără să fac risipă. M-am instalat într-o cameră în centru, în fiecare seară ascult concerte, duminicile fac excursii cu funicularul. După 1 sept[embrie], plec să stau în Franța.

Mircea

Originalul în arhiva Mircea Handoca, București

XIII

[Carte poștală ilustrată]

Jeanne Eliade
Str. Susai
Predeal

25 VIII 1927
[ștampila poștei]

Dragă mamă,

Am primit scrisoarea. Am să-ți scriu și eu în curînd, pe larg. Petrec foarte bine, deși plouă de o săptămînă. Mai stau în Geneva zece zile; apoi, la Ferney (Franța) opt zile, apoi plec în Italia.

Mîine, trebuie să sosească Radu Marinescu.

Îți scriu de la Chamoix. În prăpastie, s-ar spune că e un ocean agitat.

Sărutări Corinei și sărutări matale,

Mircea

Originalul în arhiva Mircea Handoca, București

XIV

Genève, 30 august [1927]

Mamă dragă,

Chiar acum de dimineață am primit și citit cu bucurie scrisoarea matale și a Corinei. V-am făgăduit de mult cîteva pagini cu impresii din Elveția. Le-am tot amînat, pentru că aceleași impresii eram nevoit să le scriu pentru *Cuvîntul*. Pentru că nu ne vom vedea decît peste cel puțin două săptămîni (după 15 septembrie), îți notez acum cîteva, rămînînd să reiau și să completez povestea la București.

Radu a sosit acum trei zile. E entuziasmat de aerul și curățenia de aici. El va rămîne cîteva ani, urmînd studii chiar în Geneva, și întorcîndu-se numai vara acasă. L-am dus la lăptăria unde mîncăm noi, dimineața și seara: șapte cornuri de o finețe cum nu vă puteți închipui, pateuri cu mere, dulceață de căpșuni, unt,

brînză elvețiană și 1/2 kg lapte cu cafea sau ciocolată. Mesele le luăm la „Foyer des étudiants“, despre care am publicat un articol în *Cuvântul*¹. Public internațional, de studenți și studente. Ne-am împrietenit, noi, românii, cu un persan, un olandez, un neamț și două poloneze. După dejun — pian, șah, cafea. La cîteva zile, „soirée intime“ — un concert, farse, scenete. Nu-ți închipui ce interesant e. Acasă, am să vă povestesc pe larg.

Camera în care locuiesc pînă la 5 septembrie e admirabilă și ieftină: un franc pe zi (31 lei). E foarte mare, cu pian, cu fotoliu *chaise longue* în fața ferestrei care dă în curtea catedralei; dimineata și seara, ascult orga. Dacă n-ar fi trebuit să mă întorc pentru examene, rămîneam cu aceiași bani încă o lună sau două. Aici, se poate trăi modest cu 180 franci pe lună.

Eu am cheltuit mult pentru că am făcut excursii: la Saint Bernard, la Grande Salève, la Montreux, Caux, Château-Chillon, Chamonix, Franța etc. La Chamonix Mer de Glace am fost cu două zile mai înainte de a se întîmpla nenorocirea despre care ați auzit: locomotiva și primul vagon ale funicularului s-au prăvălit din cauza zăpezii într-o prăpastie. Locomotiva a explodat. Au murit douăzeci de persoane și sînt foarte mulți răniți. Dar la Chamonix e admirabil.

V-am scris aproape din toate excursiile, și am scris totul. După 5 sept[embrie], mă duc la Ferney. E un castel al cărui stăpîni au scăpătat și fac pensiune vara. Nu vă puteți închipui ce frumos e! Așezat în fața lui Mont Blanc, într-un parc imens, cu odăi mari, cu electricitate, baie, automobil; dimineata și la cinci, ceaiul se servește pe o verandă luxoasă; masa [neterminat]

Originalul în arhiva Mircea Handoca, București

¹ Articolul se intitulează *Geneva* (*Cuvântul*, 30 august 1927, p. 1)

XV

Signora Jeanne Eliade
Pentru Didica Stănescu
Str. Melodiei 1

11 sept[embrie 1927]

Salutări din Milan. Cred că ilustrata aceasta nu se va pierde. Am plecat din Elveția alaltăieri, după ce petrecusem zece zile la un castel în Franța. Mîine, ajung la Florența. Joi, la Veneția.

În curînd, acasă.

Sărutări de mîini,

Mircea

Originalul în arhiva Mircea Handoca, București

XVI

[1927]

Dragă mamă,

Știu că toți sînteți sănătoși, și aceasta mă liniștește. Am avut acum vreo zece zile o serie de vise foarte tulburate. Am scris peste tot, afară de nenea Sterea și nenea Costică, ale căror adrese nu le știu încă.

În afară de muncă, distracțiile mele sînt pur intelectuale. Sînt introdus în cercuri excelente. Solacolu vrea să mă aducă atașat de presă peste cîtiva ani și ține să mă pregătească...

Cînd îmi trimiți banii pentru *trenchcoat*? Adaugă, te rog, și ceva pentru mine. Drumul la întoarcere îl voi face pe vapor — am reducere 70% [la] cl[asa] a II-a, ca ziarist cu „misiune extraordinară“ (?) și ar fi penibil să nu mă pot opri cîte o zi în Atena și Constantinopole.

De mine, să nu aveți nici o grijă. Toate porțile aici îmi sînt deschise. Paștele, la Biserica României, mi-a dovedit cît sînt de vestit la Roma. Fiecare vrea să mă cunoască. Au venit excursii din Cluj și Brașov, ei, profesorii, *știau* deja că eu sînt în Italia.

Înainte de plecare, am să stau cîteva zile în Perugia, să mă odihnesc. E foarte ieftin. Traiul meu aici, cu douăsprezece—paispre-

zece ore de lucru pe zi, nu e deloc ușor. Pe vapor, de asemenea, nu mă voi odihni. De aceea, am ales Perugia pentru aceasta.

Salutări lui Papa, iar pe mata te sărută

Mircea

Originalul în arhiva Mircea Handoca, București

XVII

[Carte poștală ilustrată]

Budapest

Madame Jeanne Eliade
Str. Melodiei 1
Bucarest

31 martie [1928]

Salutări din Budapesta, unde ne-am oprit între două trenuri.
Am călătorit admirabil alături de Paul Wegener pînă la Brașov.
Sărutări Corinei,

Mircea

Originalul în arhiva Mircea Handoca, București

XVIII

[Carte poștală ilustrată]

Dlui Nicu Eliade
Str. Melodiei 1
București

3 aprilie 1928
[ștampila poștei]

Toate salutările din Viena. Dacă vii, mănîncă la restaurantul Pantherbränkeller, Oppern Ring; doi schilingi un dejun onorabil. La hotel, camera e șase—șapte sch. pentru o singură persoană.

Există și pensiuni cu nouă sch. Du-te la I. Groben 29 (Trattnorhof), la Virgil Vögel, un român extrem de simpatic. Viața e mai scumpă ca anul trecut, dar suportabilă cu economii.

Te sărută

Mircea

Originalul în arhiva Mircea Handoca, București

XIX

Signora Jeanne Eliade

Str. Melodiei 1

București

Roma, 6 aprilie [1928]

Vă scriu dintr-o berărie, alături de familia Isopescu, supărată că nu-i dați de o lună nici un semn de viață. Sînt instalat complet. Amănunte în curînd.

Cu drag,

Mircea

Originalul în arhiva Mircea Handoca. București

XX

Signorina Corinne Eliade

Str. Melodiei 1

București

Roma, 6 aprilie [19]28

Te sărut. Vin de la Veneția. Am găsit o cameră admirabilă. Toți sînt foarte simpatici. Am mult de lucru și multă poftă.

Te sărută fratele tău

Mircea

Originalul în arhiva Mircea Handoca, București

XXI

Roma, 8 aprilie [1928]

Maică dragă,

Cred că ai primit toate cartolinele mele — din Budapesta, Viena, Veneția și Roma — precum și pe cea pentru nenea Mitică, a cărui adresă am uitat-o. Aștept cu nerăbdare vești; vreau să aflu despre nenea Stere și mama mare, despre plecarea Corinei și a lui Nicu.

Eu sînt excelent instalat, în Via della Scrofa nr. 10, cartier central, aproape de Biblioteca „Vittore Emmanuele“, de *trattoria* unde mănînc și de Panteon. Camera e largă, luminoasă, aerisită; două paturi, 350 lire lunar, așa că partea mea e 175 lire, vreo 1 500 lei. Mănînc cu Isopeștii, la un restaurant cu 5 lire masa. Pînă acum, am fost de două ori la masă la Solacolu, care se poartă extrem de gentil cu mine, și nădăjduiește să mă aducă, peste cîțiva ani, atașat de presă la Roma, cu 5 000 lire lunar. Tot cu el voi face prin mai o excursie la Tripoli, fără să plătesc, ca gazetar. Mi-a făgăduit și reducere pe vapor la întoarcere. M-a prezentat la Legație. Paștele îl voi face la părintele rus Korolevski, un savant de renume universal. Sînt în relații foarte strînse cu noul director al Școlii Române, care m-a întrebat dacă vreau să vin la anul la Roma pentru doctorat.

Eu lucrez dimineața de la 8 la 12 și, după-amiaza, [de la] 2 [la] 7. La noi la masă, mai mănîncă un doctor bucovinean, Zoppa, și alți intelectuali, italieni. Serile, le petrecem împreună. Gazda mea are un salon cu pian, așa că am șanse să nu pierd nici în direcția aceasta.

Prietenul meu încă nu s-a întors din Elveția. În tren, pînă la Brașov, am călătorit cu Paul Wegener. În Ungaria, nu știu din ce pricină, au început să mă doară ochii; v-am scris. Un tovarăș de compartiment m-a îndreptat la drul Otto, specialist european în oculistică, de la Viena. Deși aveam prea puțini bani, am dat 20 șilingi (470 lei) și m-am dus. Doctorul nu mi-a găsit nimic grav. Mi-a dat cîteva sfaturi pe care le cunoșteam. În orice caz, nu era conjunctivita de care mă temeam.

Cafeaua cu lapte de dimineață am suprimat-o. Mănînc însă foarte bine la dejun și seara. Ceea ce e scump aici e spălatul,

călcatul, vehiculele, făcutul ghetelor, mărunțișuri la care nu mă gândisem. Când am venit de la Veneția, a trebuit să caut pe Solacolu la Legație, apoi acasă. M-a costat mașina 20 de lire. Trebuie să-mi iau săpun, pastă de dinți, periuță, pudră. Dacă ai putea insinua lui tante Didina să-ți dea 1 000 lei pentru mine, pe care să-i adaugi sumei pardesiului, mi-ar prinde foarte bine. Aici, cheltuiesc foarte puțin, dar pe drum am cheltuit mult, cu mesele și hotelurile. Eram hotărât să mănînc ce s-o găsi, dar nu s-a putut. Eram prea obosit la Viena și la Veneția.

Încolo, duc o viață fericită și cred că lucrarea va fi excelentă. I-am scris lui Nae Ionescu despre ea. Cei de la Școală mă cunoșteau din ziar și m-au privit ca pe o pasăre rară când m-au văzut. Toți mă linguesc, sperînd să scriu la *Cuvântul* împotriva unor personaje lor antipatice.

Scrieți-i lui Isopescu¹; sînt foarte gentili cu mine, mă recomandă peste tot, mă introduc printre profesori universitari, îmi fac înlesniri, au grijă de mine, mă invită la cafea. De asemenea, dnul Zoppa e foarte simpatic și mă ajută să învăț grecește.

Scrieți-mi și mie cît de curînd și adaugă mata adresele de care mai am nevoie: nenea Mitache, Stere, Costică.

Îți sărută mîinile și te sărută

Mircea

Sărutări Corinei și lui Nicu.

P.S. Între altele: pantofii negri s-au rupt. Să-i mai repar? Pălăria s-a stricat mult de ploaie și, deși am dat-o la călcat, nu mai poate fi purtată. De altfel, aici nici nu e nevoie.

Trimiteți-mi urgent corespondența și spuneți-mi cine m-a căutat și ce reviste am primit.

Mircea

Originalul în arhiva Mircea Handoca, București

¹ Claudiu Isopescu (1894–1956), italianist, membru al Școlii Române din Roma, traducător și popularizator al literaturii române în Italia.

XXII

[Carte poștală ilustrată]

Signora Corinne Eliade
Str. Melodiei 1
București

Roma. Noaptea Învierii
14 aprilie 1928
[ștampila poștei]

Christos a înviat! tînăra mea soră, care te-ai plimbat la
Stambul și ți-ai uitat fratele...

N-am primit încă nimic. Urări și îmbrățișări tuturor.

Pe tine, te sărută

Mircea

Via della Scrofa nr. 10, Roma

Originalul în arhiva Mircea Handoca, București

XXIII

[Carte poștală ilustrată: Via Appia, Roma]

Signor D. S. Vasilescu
Str. Iulia Hasdeu 8
Bucarest

Roma, 18 aprilie [1928]

Christos a înviat! și toate cele bune. Cred că ai primit ilus-
trata mea acasă. Primăvara la Roma e superbă. Viața scumpă.
Trebuie să muncesc mult prin biblioteci și la Universitate și
timpul trece atît de repede.

Salutări,

Mircea

Originalul în arhiva Mircea Handoca, București

XXIV

Roma, 20 aprilie [1928]

Dragă Mamă,

Deși nu mi-ai scris nimic încă, eu revin o singură zi după al doilea plic.

Vreau să-ți spun că astăzi am fost introdus la Serviciul de la Stampa Estera, de Solacolu, și am obținut următoarele avantagii: mă întorc cu vaporul, reducere 70%, sau, la sfârșitul lui mai, *gratuit*, cl[asa] I cu vapor Napoli–Constanța, ca atașat pe lângă o comisie comercială italiană. Ce spui? Dacă lucrul e sigur, eu voi rămîne încă o săptămînă, pentru că economisesc 200 de lire și vin cu clasa I-a. N-ai grijă de examen, căci pentru el muncesc aici paisprezece ore pe zi. Înscrierile se vor face, dacă va fi nevoie, prin Nae Ionescu sau prin vreo colegă (aud?...).

Aceasta nu înseamnă că trebuie să nu-mi trimiți bani de par-desiu și cîtiva lei pe deasupra. La Napoli și Atena, la Constanti-nopole — va trebui să iau hotel, pentru că pe vapor nu mă pot întoarce noaptea.

Și-apoi, orice economie are o limită. Și orice privațiune în plus mă poate aduce în stare să nu mai lucrez. Ori, eu am venit aici, înainte de toate, pentru lucru.

Aștept să mai scrii.

Te sărută fiul tău,

Mircea

P.S. Iertați-mi caligrafia și scrisul nervos. Dar sînt după șapte ceasuri de bibliotecă, în care timp am luat nenumărate note.

De ce nu încerci să-mi trimiți adresa lui nenea Stere? Eu nădăjduiesc să obții, pentru mine, cîteva zeci de lire.

Originalul în arhiva Mircea Handoca. București

XXV

Roma, 20 aprilie 1928¹

Dragă Papa,

Cred că dacă ai fi aici, dacă m-ai vedea cum muncesc și cum sînt privit de italieni și de colonia română, ai fi cu adevărat

mulțumit. Am cîștigat o sumedenie de simpatii cu ocazia campaniei de răsturnare a lui Porn, de anul trecut². Atașatul de presă caută să mă introducă peste tot și să-mi facă toate avantajile. Sper să mă întorc cu el, *gratuit*, pe un vapor de lux, cu o comisie comercială italiană. Aș avea cl[asa] I-a, masă, tot — și am fi numai noi, șapte—opt oameni, pe un vapor imens. Dar nu știu sigur. Comisia pleacă pe la 25 mai, cu cinci zile mai tîrziu ca plecarea pe care o hotărîsem noi. Aceasta n-ar putea să mă împiedice, deoarece situația cu Universitatea e aranjată. Aici, pregătesc examenele și teza de licență.

Fac toate economiile posibile. Familia Isopescu vă va scrie. Nu cheltuiesc decît strictul necesar, dar se adaugă: spălatul, tramvaiele, bacșișurile, cafelele cu lapte, timbrele, ziarele... Cum i-am scris și mamei, înainte de a mă întoarce, voi petrece cîteva zile la Perugia, unde viața e foarte ieftină și foarte liniștită, ca să mă mai odihnesc înainte de examene.

Îți sărută mîna

Mircea

Originalul în arhiva Mircea Handoca, București

¹ În același plic, Mircea Eliade a trimis două scrisori: una către mama, cealaltă către tatăl său.

² Această „campanie de răsturnare a lui Porn” (atașatul nostru de presă) a fost pusă la cale de Claudiu Isopescu. Iată episodul, așa cum apare în memorialistică: „Notam tot ce-mi spunea în carnetul de buzunar. După cîteva zile, nu mi-am mai putut stăpîni indignarea și am scris un articol violent și sarcastic: *Roma domnului Porn*. Publicat în *Cuvîntul*, articolul a provocat un adevărat scandal la Direcția Presei și chiar la Ministerul de Externe. și Porn a trebuit să vină de urgență la București să-și apere situația. Mi-am dat seama, mai tîrziu, cînd l-am cunoscut mai bine pe înflăcăratul bucovinean, că n-ar fi trebuit să iau de-a bună tot ce-mi spusese. Claudiu Isopescu era certat cu aproape toți colegii și românii din Italia, și rîvnea de altfel postul lui E. Porn.” (*Memorii*, I, Editura Humanitas 1997, p. 128)

XXVI

[Carte poștală ilustrată: Athens, The Acropolis]

Mme Jeanne Eliade
Str. Melodiei 1
București

21 aprilie 1928
[ștampila poștei: 22 mai]

Bordul vasului „Pierre Loti”

Salutări din Atena. Am rămas treisprezece ceasuri și am cheltuit ultimele economii ca să văd muzeele și Acropole. Poimîine, sînt în Constantinopole, așteptînd un vapor convenabil pentru țară. Colb, ieftin, praf și leneși.

Îmbrățișări tuturor,

Mircea

Originalul în arhiva Mircea Handoca, București

XXVII

Signorina Corinne Eliade
Str. Melodiei 1
Bucarest

Tivoli, 26 aprilie [1928]

Cu congresul de studii, cu tren special, în vagon de lux, cu banchete, am petrecut ziua de azi în cel mai frumos parc al Italiei, Tivoli, castelul cu fîntîni... Știi cîte sînt? Două mii. Vila și terasele nu se pot descrie în nici un „foileton”. Oleandri înfloriți, chiparoși, brazi maritimi, palmieri. Și banchet, și cor, și flori, și curse cu mașina... Ieri, am fost la Nimfe, cu același congres. De mîine, reiau biblioteca.

Te sărută

Mircea

Originalul în arhiva Mircea Handoca, București

XXVIII

Signora Jeanne Eliade
Str. Melodiei 1
București

Roma, 7 mai [1928]

Dragă mamă,

Am primit și cetit scrisoarea D-tale, pentru care îți mulțumesc. Am primit cărțile, pentru care sărut pe Corina. Tot acum am telegrafiat să-mi trimiți bani pentru *pardessus*. Iată ce a survenit: obținusem un loc gratuit cl[asa] I pe un vapor special, care pleacă însă din Napoli la 6 iunie și ajunge la Constanța în 13 iunie. Era prea târziu pentru examenele mele. Am regretat mult, dar am renunțat. Acum, Solacolu îmi caută reducerea pe un vapor italian pînă la Constantinopole. Există unul la 16 pe care sper să plec, ajungînd la Constantinopole la 24. Pe la 26–27, voi fi astfel la București. De aceea am cerut atît de repede bani.

Altceva. Dacă înscrierile la examene se vor face înainte de venirea mea, mă va înscrie Nișka sau Rica. Tot ele îmi vor lua frecvențele. Caietul de frecvențe să-l caute Corina în raftul cu reviste — sus. E albastru, cartonat, de mărimea unei cărți. Eu dau la cinci examen, așa că taxele vor fi 1 000 lei. Am scris și scriu tuturor. Sînt însă extrem de ocupat ca să vă mai scriu fiecăruia în parte. Vă îmbrățișez pe toți. Spune-i lui Papa că nu l-am uitat defel, iar pe mata te sărută

Mircea

P.S. Salutări dnei Gavrilescu și celorlalți.

Originalul în arhiva Mircea Handoca, București

XXIX

Roma, 12 mai [1928]

Dragă tată,

Am cetit acum scrisoarea D-tale, atît de binevoitoare și aducîndu-mi o veste atît de neașteptată (trimiterea banilor...). M-am silit și mă voi sili să culeg destule victorii, ca să vă mîn-

gîie pentru privațiunile ce le-ați îndurat pentru noi. Cele ce-mi scrii asupra lipsurilor și nesiguranței dacă Corina va putea merge la vară la munte — m-au înduioșat adînc. Cred, de altfel, că voi putea merge eu, în cel mai rău caz, cu Corina la Bran. Dar despre acestea vă voi spune acasă.

Cred că ați primit scrisoarea mea din 9 mai și cunoașteți cauza plecării mele mai mult sau mai puțin precipitate. Din banii ce-mi trimiteți, voi cumpăra următoarele lucruri: pardesiu *trenchcoat, double face*, demontabil (350—400 lire, cel mai bun), cravată pentru nenea Mitică și ceilalți; ciorapi (4 lire perechea); ochelari, lucru ce m-a îndemnat *urgent* doctorul, și alte mărunțișuri necesare. V-am spus că mi-am cumpărat mănuși, foarte ieftine și fine, și o cravată de mătase pentru ceremonii. Am tot fost invitat pe la ceaiurile diplomatice de la Legația română și poloneză; trebuia să am o cravată.

Am obținut reducere 50% pe un vapor ce pleacă din Napoli la 16 și ajunge la Constantinopole în 23. Sper să fiu la București prin 25—26, pentru că mă opresc puțin să văd Stambulul. Am muncit foarte mult și am nevoie de puțină odihnă pe vapor și puțină distracție la Constantinopole — ca s-o pot lua de la început cum ajung în București. Vaporul complet cl[asa a II-a] mă costă aproape 500 lire pînă la Constanța: casă, masă, baie, confort. Cu 60% mai ieftin ca cl[asa a] II-a cu trenul.

Lucrarea este aproape sfîrșită, dar o voi redacta după examene, pentru că trebuie prezentată în octombrie. Pentru înscrierea la examene, o rog pe Corina să dea colegei care va veni carnetul de identitate aici alăturat și carnetul de cursuri care se găsește în raftul cu reviste, sus. De asemenea, 1 000 lei pentru cinci examene (poate să fie mai puțin, nu știu).

Mulțumindu-ți încă o dată, te îmbrățișează și îți sărută mîna

Mircea

Sărutări mamei și lui Nicu, salutări tuturor. Voi scrie cărți ilustrate din Napoli, Sicilia, Atena.

Dragă Corina,

Îți mulțumesc pentru ultimele tale rînduri. În curînd, ne vom vedea și atunci îți voi spune multe. Poate îți voi aduce chiar multe.

În ceea ce privește examenele: va veni Rica sau Nișka să ia carnetul de frecvențe, carnetul de identitate și bani. Nu mai știu nimic de la ele, dar cred că se vor ocupa de înscrierea mea. În orice caz, eu pot fi înscris extraordinar, pentru că am făcut o călătorie de studii în străinătate. Să nu aveți în această privință nici o grijă. Pe aici, timpul e divin. Voi fi, în curînd, la Napoli și Amalfi. Apoi, o săptămînă pe mare. Am să-ți mai scriu. Îmi pare foarte rău că plec. În ultimele zile, am vizitat pe cei mai distinși profesori italieni și peste tot am fost primit cu simpatie și chiar dragoste. Mi-au dăruit cărți scumpe, cu dedicații.

Te sărută și te sărută

Mircea

Originalul în arhiva Mircea Handoca, București

XXX

Drei Corina Eliade
Str. Melodiei 1
Bucarest (Roumanie)

Napoli, 16 mai [1928]

Sărutări și salutări din Napoli, unde mai rămîn două zile, pînă la venirea vaporului „Pierre Loti”. Marea a fost tulburată. Vezuviul e neliniștit. Sorrento și Amalfi, ca și anul trecut, sub soare. Mi-am luat un *trenchcoat* splendid, cu 325 lire. Sînt însă la sfîrșitul banilor și nu mă pot duce la Capri. Fierb.

Te sărută

Mircea

Originalul în arhiva Mircea Handoca, București

XXXI

Mme Jeanne Eliade

22 mai 1928
[ștampila poștei]

21 aprilie, bordul vasului „Pierre Loti“

Salutări din Atena. Am rămas treisprezece ceasuri și am cheltuit ultimele economii ca să văd muzeele și Acropole. Poimîine, sînt în Constantinopole, așteptînd un vapor convenabil pentru țară. Cald, ieftin, praf și leneși. Îmbrățișări tuturor,

Mircea

Originalul în arhiva Mircea Handoca, București

XXXII

[Carte poștală ilustrată: Roma: Vicolo della Rupe Tarpea]

Dna Jeanne Eliade
Str. Melodiei 1
București

28 VI 1928
[ștampila poștei]

Salutări de la o beție inofensivă cu români de la școală cu familia Isopesco.

Mircea

Originalul în arhiva Mircea Handoca, București

XXXIII

Constantinopole, 23 XI [1928]

Maică dragă,

A trecut o zi din marea mea călătorie, și o bănuiesc — după început — fericită. Pe vapor, am o cabină excelentă, și căpita-

nul se arată foarte prieten. Vecinii mei sînt o familie de medici polonezi ce se duc la Cairo pentru congresul medical din decembrie. Vorbesc cu ei franțuzește și o rupem cu toții englezește ca să ne exersăm pentru Orient.

Astă-noapte, marea a fost agitată, dar eu n-am avut nimic. Ceaiul ni s-a servit la 12 noaptea, în timpul plecării. Dimineața se mănîncă foarte bine. Seara, idem. La cinci — ceaiul.

Timpul e foarte frumos aici. Se poate umbla în haină.

Mîine, la 2, plecăm spre Atena. De acum, va fi tot mai cald și mai liniștită marea. Voi mai scrie.

Sărutări tuturor, mai ales Corinei.

Mircea

Originalul în arhiva Mircea Handoca, București

Publicată în volumul Mircea Eliade, *Erotica mistică în Bengal*, ediție îngrijită și prefată de Mircea Handoca, Editura „Jurnalul literar“, 1994, pp. 185–186

XXXIV

Monsieur Mitache Vasilescu
Str. Sfinți 12
București

Pireu, 26 noiembrie [19]28

Salutări din Pireu după cîteva zile de furtună și după o sumară vizită în Constantinopole.

Astăzi, plec spre Egipt. Lirele sînt intacte.

Mircea

Originalul în arhiva Mircea Handoca, București

Publicată în volumul Mircea Eliade, *Erotica mistică în Bengal*, ediție îngrijită și prefată de Mircea Handoca, Editura „Jurnalul literar“, 1994, p. 186

XXXV

[Cartea poștală ilustrată: Piramida lui Keops]

Monsieur Nicu Eliade
Str. Melodiei 1
București

Cairo, 28 noiembrie 1928]

De ziua numelui tău, îți urez împlinirea tuturor năzuințelor. Totdeodată, primește salutările mele egiptene și sărutări frățești,

Mircea

Originalul în arhiva Mircea Handoca, București

Publicată în volumul Mircea Eliade, *Erotica mistică în Bengal*, ediție îngrijită și prefată de Mircea Handoca, Editura „Jurnalul literar”, 1994, p. 186

XXXVI

Cairo, 29 noiembrie [1928]

Dragă Papa,

Sînt de două zile în Egipt, și deja am văzut foarte multe lucruri: Alexandria, Cairo, cartierul arab, Muzeul de antichități, piramidele, Sfinxul, săpăturile etc. Pe aici, e o căldură foarte plăcută, cum e la noi pe la Paști. Sînt grădini ca din *O mie și una de nopți*, cu liane și chioșcuri arabe minunate.

De altfel, populația toată e arabă și, în afară de oraș, duce o viață cu totul primitivă, ca acum două mii de ani.

Eu mă aflu foarte bine. Nu mănînc decît fructe, pentru că așa m-a sfătuit doctorul polonez cu care am venit. Banane, ananas, rodii și castane. Sînt foarte ieftine.

Mîine, la 10 dim[ineața], mă îmbarc din Port-Said pe trans-oceanicul japonez „Hakone Maru”. Voi ajunge în insula Ceylon la 12 decembrie. Pînă atunci, nu știu de vă voi mai putea scrie,

deoarece vasul acesta face escale foarte mici. De altfel, nu costă scump. Clasa [a] III[-a] cabină și masă = 19 livre, ceea ce înseamnă vreo 15 mii de lei. De la Colombo (insula Ceylon), voi lua un vapor englezesc și în treizeci și șase de ceasuri voi ajunge la Madras, unde stau o lună de zile cel puțin, ca să învăț englezește și să mă adaptez vieții din Indii. Adresa mea v-am dat-o. Nu uitați să-mi scrieți. De la Colombo la Madras, vaporul costă patru livre. Pe vapor, nu e niciodată scump. Nenorocirea e că sînt extrem de multe formalități de împlinit, și toate costă enorm.

Ai fost pe la Nae Ionescu? Nu cred să fi întâlnit dificultăți la ridicarea banilor. La Ministerul Cultelor ai fost? Pe la jumătatea lunii decembrie, du-te, te rog, din nou la Nae și roagă-l să-mi dea banii de la *Cuvântul*. Sînt aproape șapte mii de lei. De altfel, îi voi scrie personal în această privință.

Te îmbrățișează

Mircea

Sărutări tuturor.

P.S. Am scris: Tanti, Gogu, Nae, Mitache, Costică.

Originalul în arhiva Mircea Handoca, București

Publicată în volumul Mircea Eliade *Erotica mistică în Bengal*, ediție îngrijită și prefată de Mircea Handoca, Editura „Jurnalul literar”, 1994, p. 187

XXXVII

Colombo, 13 decembrie 1928

Maică dragă,

Ieri noapte, am ajuns cu bine în Ceylon, care e cea mai frumoasă insulă de pe lume, „perla Orientului”, unde totul miroase a flori de scorțișoară, unde oamenii merg în cărucioare trase de indigeni (se numesc *rikșe*), unde banana costă patruzeci de bani, unde soarele e ca la noi primăvara... Am vizitat orașul, templele budiste, grădinile și împrejurimile. Mîine, plec în interior, la Kandy, unde se află cel mai mare templu; se zice, de

asemenea, că e cel mai fermecător loc din Ceylon. Mîine seară, plec spre Madras, cu trenul. Mă opresc la Madura, pentru că ar fi obositor să nu dorm două nopți, mai ales că merg în clasa a III-a... Peste cîteva zile, în orice caz, voi fi stabilit pentru cel puțin trei săptămîni la Madras, unde voi petrece Crăciunul în sînul tuturor creștinilor adunați la Congres. Tot acolo voi afla și situația mea cu maharajahul.

Călătoresc cu un indian, care îmi dă și lecții de sanscrită. Mă costă ieftin și sînt sigur că nu mă înșală singalezii. Aflu foarte multe lucruri necesare studiilor mele de istoria civilizațiilor și filozofia culturii. I-am scris lui Nae Ionescu și lui Gusti să facă eforturi pentru bursa mea, ca să nu duc o viață de privațiuni, să-mi cumpăr cărți și să pot călători.

Am învățat să vorbesc bine englezește. Aici, nu știe nimeni altă limbă. Nu știu cum să-ți mulțumesc și îți trimit cele mai calde îmbrățișări, pentru că te-ai sacrificat și mi-ai dat bani să ajung în Orient. Maică dragă, n-avea grijă, căci lumea întreagă care mă cunoaște îmi prezice viitor strălucit. Munca și renunțarea Ta vor fi răsplătite, dacă nu în bani, cel puțin în mulțumirea de a mă ști un „om mare“, apreciat și iubit de o țară întreagă.

Amănunte despre călătorie — scriu pentru ziar. Acolo veți afla lucruri noi și interesante. Impresiile mele de călătorie se vor tipări în volum, la întoarcerea în țară.

Din Kandy, voi scri[e] iarăși familiei.

Sînt atîți[a] palmieri și atîta cocos — încît omul nu poate prididi tăindu-i. Pomii cresc vertiginos. E cea mai favorabilă climă din lume pentru vegetație. Sînt flori de o mărime extraordinară. Orice lucru, aici, e parfumat: pe străzi, în odaie, în tren — plutesc miresmele florilor de scorțișoară.

Și nu e scump. Plătind totul, îmi rămîn la Madras 35 de livre. Eu am avut 60; am ieșit mult mai bine decît mă așteptam.

Bazarul e o minune. Sînt niște șaluri, niște servicii de ceai, obiecte de interior — „ca la cinematograf“. Eu nu pot cumpăra nimic, decît la plecare, ar însemna altminteri să le port toată India cu mine.

Suport foarte bine clima. Am costum colonial și mă voi fotografia la Madras — ca să mă vedeți transformat în englez...

Să nu ai nici o grijă de mine, pentru că am câștigat multă experiență în călătorii.

La toți, vă urez sănătate și voie bună.

Pe tine te îmbrățișez și te sărut cu mulțumiri.

Sărutări lui Papa, Corinei și lui Nicu. Le voi scrie în curînd.

Fiul tău,

Mircea

Originalul în arhiva Mircea Handoca, București

Publicată în volumul Mircea Eliade, *Erotica mistică în Bengal*, ediție îngrijită și prefată de Mircea Handoca, Editura „Jurnalul literar”, 1994, pp. 189–191.

XXXVIII

Madras, 18 decembrie 1928

Maică dragă,

Îți scriu de pe cea mai răcoroasă terasă, cu cele mai multe flori, a Misiunii suedeze, unde sînt găzduit pînă la începerea congresului (24 decembrie). Am ajuns la Madras ieri, după ce fusesem — în drum de la Colombo — la Ramesvaram, locul pelerinagiilor brahmane; apoi, la Madura, cu cel mai mare templu din India. Noaptea la Madura am petrecut-o găzduit la un hindus, dormind și mîncînd ca indienii de acum trei mii de ani... A fost o experiență rară, pe care foarte puțini europeni o pot avea.

După cum știi, am venit din Ceylon și pînă aici cu trenul. Madras e al treilea mare oraș al Indiei; cel mai mare din sud, cu 500 000 locuitori și numeroși europeni. Iarna, e o climă delicioasă. Aici, unde locuiesc, e o răcoare de vis. Numai flori, numai terase, numai palmieri. Parcul e imens. Cînd bate vîntul, ai crede că e o pădure. De altfel, orașul întreg e plin de pomi, iar casele europene, vilele bogătașilor, palatele hindușilor — sînt acoperite de parcuri și plantații. Deocamdată, sînt singurul delegat în Madras. Ceilalți, vreo cincisprezece, se află încă la conferința de la Mysore, de unde se vor întoarce zilele acestea. Am

fost primit excelent, sînt plimbat peste tot cu automobilul și singura mea nemulțumire e că nu posed perfect engleza, ca să pot vorbi cu facilitate. E curios că mă înțeleg mai bine cu hindușii decît cu englezii. Aceștia au o pronunțare afurisită rău.

Ieri, am fost la un ceai dat de YMCA, unde am cunoscut pe toți mai marii orașului. Zilele acestea, voi rămîne în parcul Mi-siunii suedeze ca să lucrez, și profit de prilejul că n-am tovarăși care să mă sîcîie. Trebuie să încep serios studiul meu, pentru că lui Rădulescu-Motru i-am făgăduit un fragment ca să-l publice în *Revista de filozofie*, iar lui Gusti un articol pentru *Arhiva socială*. De cînd am ajuns în Colombo, n-am mai putut nici scrie, nici ceti. Alergăm toată ziua după treburi oficiale sau făcînd vizite. Nici nu mă recunosc cînd văd cîtă inițiativă am și cum izbutesc să mă descurc. Ca să poți vizita posesiunile englezești, întîmpini enorme dificultăți. Toate acestea — precum „tocmelile“ cu purtătorii de *rikša* — îmi dau multă experiență.

Nu mai e nevoie, cred, să-ți comunic că sînt perfect sănătos, deoarece clima de aici e renumită, iarna e cea mai plăcută din India.

Cred că pe la jumătatea lunii ianuarie voi pleca la Calcutta. Adresa mea o aveți: 104, Bakulbagan Road, Bhowanipore. Aceasta va rămîne adresa mea permanentă. Oriunde m-aș afla, îmi scri[e]ți tot acolo. De altfel, în afară de mici vizite la Benares și la Agra — nu pot fi decît două posibilități: ori rămîn la Calcutta pînă în mai (cînd trebuie să plec în nord, din pricina căldurii) — ori mă stabilesc la Dacca (Bengal). Totul depinde de rezultatul bursei de la București și de suma acordată de maharajah. Idealul meu ar fi să locuiesc într-un colegiu, la Dacca. Vă voi comunica ce s-a hotărît. Scrieți-mi cum o duceți, cine a mai venit pe la mine, dacă știți ceva despre Radu Bossie, ce se mai întîmplă în „familie“ etc. Voi scrie astăzi o scrisoare personală lui nenea Mitică. Eu mai am circa 28 lire engleze. Aici, nu voi cheltui decît foarte puțin; pe haine, la spălatul rufelor, în excursiile pe care le voi face cu congresul etc. Drumul pînă la Calcutta, cl[asa a] III[-a], nu cred să coste mai mult de 4—5 lire (patru zile). Așa că, acolo, voi avea în orice caz 18 lire cu care pot trăi, chiar dacă n-aș primi nici un ajutor, trei luni. Eu sînt

asigurat în India pînă la Paști. Apoi, voi vedea ce e de făcut, nu uitați că mai am 40 lire, la bancă. [Pe] aceștia îi păstrez pentru ultimele luni.

Dar toate amănuntele acestea n-au nici un interes acum.

Sărutări tuturor, iar pe tine te îmbrățișez,

Mircea

P.S. Rog pe Papa să-mi trimeată mai multe mărci cu Regele Mihai, toți sînt curioși și vor să aibă exemplare.

Originalul în arhiva Mircea Handoca, București

Publicată în volumul Mircea Eliade, *Erotica mistică în Bengal*, Ediție îngrijită și prefată de Mircea Handoca, Editura „Jurnalul literar”, 1994, pp. 187–189.

XXXIX

Poonamallee,
26 decembrie [1928]
South India

Dragă Mamă,

Îți scriu din cantonamentul vecin Madrasului, unde se ține Congresul. Sînt foarte nedumerit de faptul că n-am primit nimic de acasă pînă acum. Scrisoarea lui Jianu din 2 decembrie mi-a ajuns alaltăieri. Presupun deci că voi nu mi-ați scris pînă în 4 decembrie, ceea ce înseamnă aproape două săptămîni de la plecarea mea... Scrisorile nu se pot pierde, pentru că Congresul are poștă specială și corespondența urmărește pretutindeni pe delegați. V-am scris din Madras, unde am locuit o săptămînă la un pastor suedez. La Adyar, m-am întîlnit cu Dasgupta, care îmi va fi profesor de sanscrită și de filozofia yogi. Cred că peste opt zile sînt definitiv stabilit la Calcutta. Aici, e un parc cît o pădure, Poonamallee fiind vechiul cantonament al corpului de armată englez din Madras. Ieri, am sărbătorit Crăciunul foarte interesant. Am întîlnit un român ardelean, acum cetățean american, șeful misiunii baptiste din Burma. M-a invitat la Rangoon, și

poate îl voi vizita cîndva, Birmania fiind una din țările cele mai interesante din Asia.

O duc foarte bine, avem o lună splendidă, e răcoare și dormim în terase, pe paturi cu polog. Sînt vreo trei sute de studenți și studente din India, Burma și Ceylon, toți creștini. E o desfătare să-i vezi îmbrăcați în costumele lor naționale. Regret că n-am aparat fotografic. Cînd mă voi întoarce, voi aduce Corinei și un costum birman...

Îmi pare rău că nu mi-ați scris curînd, pentru că nu știu încă ce s-a făcut cu banii de la minister. Eu am scris lui Nae Ionescu și celorlalți profesori, rugîndu-i să intervină pentru bursă¹.

Corina să aibă grijă de bibliotecă și de reviste și să-mi trimită regulat scrisorile pe care eventual le-aș primi. Papa poate să se ducă din timp în timp pe la ziar să mai ridice banii, dar să-mi comunice cîți bani ia, ca să știu socotelile.

La toți vă urez sănătate și voie bună.

Te îmbrățișează,

Mircea

Originalul în arhiva Mircea Handoca, București

¹ Cererea pentru bursă în India adresată Ministerului de Finanțe are următoarele referate:

„Recomand cu căldură pe petiționar, fiindu-mi cunoscut ca un licențiat excepțional de bine dotat pentru studiile filozofice — și care în timpul cursurilor de la Universitatea noastră a trecut examenul foarte bine.

C[onstantin] Rădulescu-Motru

Dl Mircea Eliade este unul din cei mai distinși licențiați ai facultății și merită pe deplin ajutorul pe care îl solicită.

I[on] A. R[ădulescu-] Pogoneanu

Mă asociez la recomandările și aprecierile colegilor mei în privința Dlui Mircea Eliade.

D[imitrie] Gusti“

XL

Calcutta, 82 Ripon Street
1 ianuarie 1929

Dragă mamă,

Am ajuns acum două zile în Calcutta, dar n-am voit să vă scriu înainte de a nu fi prezentat maharajahului. Vizita am făcut-o azi de dimineață, condus de profesorul Surendranath Dasgupta. Maharajahul s-a arătat foarte binevoitor. Regretă că stau numai un an jumătate în India. El ar fi dispus să mă întrețină chiar cinci ani... A confirmat profesorului Dasgupta următoarele: înainte cu o lună de a sfârși banii, eu trebuie să-l anunț și el va acoperi, lunar, toate cheltuielile mele de aici. Mai bine nici nu se putea!

Prof[esorul] Dasgupta e un om extraordinar de prietenos față de mine. M-a găzduit în prima zi, fratele lui mi-a găsit casă, mi-a dat cărți, mi-a găsit profesor de sanscrită elementară fără bani, mă lasă să studiez în biblioteca maharajahului (vreo zece mii de volume, numai orientali!...) etc.

Am găsit o pensiune foarte bună, cu o sută șaizeci de lei pe zi. La hotel, era patru sute... o familie de englezi, casă mare, numai pensionari învățați, pian, distracții, grădină. E curios însă că aici ți se dă numai casă și cele patru mese; nu însă pat, așternut, masă de scris, scaun. Toate acestea a trebuit să le cumpăr de aici. Fratele profesorului mi-a găsit lucruri bune și ieftine.

Vă rog să nu răspîndiți zvonul că maharajahul îmi acoperă toate cheltuielile; altminteri, nici de la *Cuvântul*, nici de la minister n-aș putea lua nimic. Spuneți că mă ajută numai, fără amănunte. Dacă nu s-a aranjat încă nimic cu bursa, îl rog pe papa să mai întrebe pe Nae Ionescu, căruia, de altfel, îi voi scrie și eu zilele acestea.

Vă îmbrățișez pe toți,

Mircea

Originalul în arhiva Mircea Handoca, București

XLI

Calcutta, 82 Ripon Street
23 ianuarie 1929

Dragă Papa,

Am primit acum o săptămână cele dintîi vești de-acasă. Aștept săptămînal cîte o scrisoare cu amănunte. Eu o duc cum știți din precedenta scrisoare. Am aflat de la prof[esorul] Dasgupta că maharajahul îmi acordă 90 de rupii pe lună, cam 6 000 lei. La început, credeam că îmi va da mai mult, ca să pot acoperi toate cheltuielile. Dar el nu acordă burse decît pe cîte cinci ani; de aceea, renta lunară e scăzută. În orice caz, cu acești bani îmi plătesc pensiunea. Pentru haine, cărți și celelalte... aștept banii de la bursa (valuta) universitară.

Lucrez tot atît de mult; subiectele vi le-am comunicat altădată. Cunosc tot mai mulți oameni iluștri din India. Sînt invitat mîine să vizitez o mănăstire indiană la Belur, în apropierea Calcuttei. Sînt invitat de prof[esorul] Ranade la Allahabad, să țin o conferință despre relațiile dintre filozofia orientală și cea occidentală. De asemenea, am fost chemat la Poana. Primesc scrisori de pretutindeni în urma *interview*-ului meu apărut în *The Statesman*.

Nu știu ce ați făcut pînă acum cu banii de la Lapedatu și dacă ați primit ceva în ceea ce privește bursa. Banii mei sînt pe sfîrșite și aștept februarie — ca să ridic cea dintîi rentă de la maharajah.

Clima e excelentă, dar prin aprilie vor începe căldurile. Trebuie ca în mai să fiu plecat în munți, probabil la Srinagar.

Mîncarea e foarte bună, dar cam pipărată. Indienii nu pot înghiți nimic fără ardei... Dimineața la 7, e ceaiul cu lapte, cu unt și două ouă. La 11, e *breakfast*, dejunul nostru. La 3, ceaiul, cu dulceață și fructe, de obicei mango și ananas. La 7, e cina: supă, friptură, salată și gelatină. La 9, se servește ceai slab simplu.

În pensiune, mai sînt — numai pentru cîteva zile — cei doi francezi, Abadie și Vairat, care vin cu automobilul de la Saigon (Indochina) și vor ajunge la Paris, trecînd poate și prin București.

Am cunoscut aici pe un celebru botanist vienez, venit să studieze flora Indiei. De asemenea, sînt invitatul obișnuit al profesoarei de istoria artei asiatice, o vieneză care se află la Calcutta

de șase ani. La ceaiurile ei, se adună tot oameni savanți sau diplomați.

Pe aici, sînt cunoscut așa cum m-a prezentat profesorul Dasgupta, care nu înțelege deosebirea dintre doctor și doctorand. Toți îmi spun: dr. Eliade, ceea ce e destul de amuzant și de comod.

Primesc multe cărți în dar de la indieni, dar trebui[e] să-mi cumpăr clasicii și cărțile celebre. Cu sanscrita, o duc destul de bine.

Sper ca la vară să pot face cele dintîi traduceri pe care le voi publica în țară. Rog încă o dată pe Corina să-mi trimită revistele notate. Vă îmbrățișez pe toți, iar D-tale îți sărută mîna

Mircea

Originalul în arhiva Mircea Handoca, București

XLII

Calcutta, 13 II [1929]

Dragă Nicule,

Vești de la mine aveți. Timpul a fost pînă acum adorabil. Chiar pe timp de căldură, în mai, voi putea lucra bine, pentru că „avem“ ventilatoare electrice în fiecare odaie.

O rup binișor englezește. Limbile indigene nu le învăț. Cel mult, hindustani, care se apropie de sanscrită. Aceasta din urmă e ținta voinței mele. Fac acum exerciții de traducere din Hitopadesa. Peste un an, voi putea traduce orice. Am început și tibetana, dar puțin, pentru studiile mele budistice. Toate bune, viață regulată, sport și pian. Primesc mereu scrisori din țară. Roagă pe Tase să-mi scrie. Salutări lui și fiecărui prieten pe care-l întâlnești. Dacă vine Radu, spune-i să-mi scrie imediat.

Te îmbrățișez cu drag,

Mircea

Post-scriptum. Voi trimite mai tîrziu actele ca să obțin prelungirea pașaportului și o nouă viză engleză. Aici, nu e consulat. Du-te la prefectură și întreabă ce trebuie să fac (sau să trimit petiție etc.) ca să mi se prelungească pașaportul cu un an. Eu voi alătura următoarele acte:

1) că urmez la Universitatea de aici;

2) că maharajahul îmi acordă o bursă pe timp de cinci ani.

Tu vei lua de la Nae:

3) *Cuvântul* îmi dă 4 000 lei pe lună, sau, eventual, dacă am bursă, o adeverință a bursei. Toate acestea, *ca să se știe despre mijloacele mele de existență aici*.

Eu am pașaport pînă în martie. Viza engleză nu e definitivă. Va trebui să mergi la Consulatul englez și — arătînd că studiez și am mijloace de studiu — să obții o nouă viză.

Originalul în arhiva Mircea Handoca, București

XLIII

Calcutta, 4 martie [1929]

Dragă Mamă,

Scrisoarea aceasta, începută în Calcutta, ți-o voi trimite tocmai în Benares. Aștept să culeg ceva impresii și din orașul cu zece mii de temple. Nu v-am scris săptămîina trecută, pentru că n-am primit nimic. Nu înțeleg de ce îmi scri[e]ți atît de rar. Poșta europeană sosește o dată pe săptămîină și aș dori mult să am regulat scrisori de acasă.

Eu am primit banii de la Bercovitz și chiar am ridicat parte din ei pentru haine. Trebuie să-ți spun că aici nu poți purta decît cămăși albe de tenis, pantofi albi sau gris, pantaloni albi sau kaki. Cămășile mele europene stau în dulap de două luni. Îți amintești, desigur, că la plecare nu aveam decît o singură cravată. Cu ea făceam față vizitelor, recepțiilor, spectacolelor, deși poartă prea dureros influența brizei oceanului și climatului tropical. Așa că a trebuit să-mi cumpăr și cravate. Din ce am luat din țară, numai batistele mi-au fost suficiente. Restul, neadaptat sau derizoriu.

Fiind colonie engleză, în India stofele sînt foarte ieftine. Două costume pijama de vară (nimeni nu doarme aici cu tradiționala noastră cămașă de noapte), șapte cămăși albe, două cămăși de vînătoare, două costume gris, șapte perechi ciorapi — m-au costat numai cinci mii de lei. Trebuie să precizez că hainele gris sînt de comandă.

Aici, trebuie să te schimbi în fiecare zi, chiar dacă nu joci tenis. Spălatul e cu luna, nu cu cantitatea, și costă 5 rupii (320 lei) pe lună. Despre mîncare, ți-am scris. Mă împac foarte bine. Acum, a început să fie cald. Trebuie să știți că în India lunile calde sînt martie, aprilie, mai și iunie. În iulie, începe deja să se răcorească, pentru că bate musonul. Așa că, dacă prin Europa vor fi călduri la sfîrșitul verii, să nu vă plîngeți.

Cam cîte grade căldură e acum, n-aș putea spune. Peste o lună însă, la amiază, vor fi 40–50°. Nu vă speriați: la amiază, nu iese nici un european pe stradă. Obloanele sînt trase și ventilatorul electric face o răcoare în camere cum nu o puteți avea nici la Predeal. Noaptea, ventilatorul funcționează tot timpul, răcorind și gonind țîțarii. Trebuie să învățați aceste lucruri ca să știți ce răspundeți cînd vi se vor pune întrebări de către cunoscuți.

De ziua Corinei, care va fi tocmai peste cinci zile — i-am cumpărat cea mai frumoasă pijama chinezească pe care am găsit-o în Calcutta. E de mătase, pictată și lucrată în fir, originală. O poți strînge într-un pumn, atît e de fină. Cred că puțini în Europa au una asemenea. De cîte ori o privesc, pierd cîte o jumătate de ceas, nu mă mai satur...

Ceea ce e foarte scump aici e viața de noapte, indispensabilă însă oricărui tînăr.

Ieri, am cunoscut la Dasgupta pe un profesor american și pe vicecancelarul Indiei de Sud, dr. Brajendranath Seal, cel mai învățat om al Indiei. Dr. Seal s-a oferit să-mi corecteze orice lucrare filozofică asupra Indiei. Împreună cu Tagore și Gandhi, e cel mai ilustru personagiu de aici. La Tagore încă n-am fost. Școala lui e aproape de Calcutta, un ceas cu trenul; o voi vizita de Paști.

De studiile mele, sînt mulțumit. După cum v-am scris, munca de căpetenie e sanscrita și filozofia yoga; învăț însă și limba scripturilor budiste, pāli, precum și tibetana, pentru studii ajutoare. Sper că la vară voi putea trimite în țară cele dintîi traduceri din sanscrită.

Cred că mai și iunie le voi petrece la Darjeeling (Himalaya). Universitatea se închide la 15 aprilie. Clima și împrejurimile Darjeelingului sînt superbe, dar, după cum m-am interesat, pensiu-nea e dublă, 5–6 rupii pe zi. În orice caz, nu voi putea rămîne în Bengal. Vă voi scrie mai tîrziu ce am aranjat.

Adresa mea rămîne tot Ripon Street 82, oriunde m-aș afla. Sînt foarte mulțumit aici. E viață de familie, ceea ce consolează — într-un anumit sens — lipsa prietenilor și rudelor.

De ziua mea (25 februarie¹) am dus toți copiii la cinema, la Jackie Coogan.

Te îmbrățișează cu drag

Mircea

Post-scriptum, 5 martie

N-am plecat. După sfatul profesorilor mei, aștept luna plină, ca să admir cum se cuvine cel mai fermecător monument din lume, Taj-Mahal, la Agra.

Profit de acest prilej ca să vă informez de cheltuielile mele aici.

Bursa de la maharajah e 90 rupii. O rupie e cam 65–70 lei.

Pensiunea cu spălat	80 rs
---------------------	-------

Tramvaie și corespondența	10 rs
---------------------------	-------

Țigările	10 rs
----------	-------

Spectacole etc.	40 rs
-----------------	-------

	<u>140 rs</u>
--	---------------

Diferența o dau din suma ce o am la Bancă. Acestea sînt cheltuielile stricte și indispensabile. O dată pe lună, profesorul Dasgupta îmi cumpără diverse cărți, dar pînă acum nu știu dacă în contul meu sau în contul maharajahului.

Vedeți, dar, cît de necesară îmi e valuta; mai ales că, la vară, cheltuielile se vor mări, pensiunea la Darjeeling sau Cașmir costînd 5 rs zilnic.

Originalul în arhiva Mircea Handoca, București

¹ Interesant (și amuzant!) e că data reală a nașterii lui Mircea Eliade — 28 februarie (stil vechi)—13 martie 1907 — va fi elucidată abia în 1984, cînd Constantin Popescu-Cadem descoperă și publică actul de naștere. Cf. *infra*, p. 424.

XLIV

Calcutta, 82 Ripon Street
20 martie 1929

Dragă Mamă,

Am primit scrisoarea mamei din 17 februarie, dar nu ți-am răspuns săptămîna trecută, pentru că n-am putut obține scrisoarea prof[esorului] Dasgupta decît astăzi. Mama profesorului a murit acum cîteva zile și îți închipui că nu puteam să-l plictisesc în ajunul înmormîntării. Alături petițiile mele, așa cum mi-ai spus să le fac. Stăruie, încă o dată, ca papa să nu obosească prea mult pe Motru, nici să nu mă laude. Aștept cu nerăbdare rezultatul valutei, pentru că s-a făcut cald, și peste o lună [și] jumătate va trebui să plec în munți. Cum viața acolo e de două ori mai scumpă, iar trenul (două zile și trei nopți) destul de costisitor — n-am curajul să părăsesc Calcutta numai cu bursa maharajahului și cu ce mi-a rămas de la Bercovitz.

La Benares și Agra, nu m-am dus din același motiv. De altfel, acolo au început căldurile: cam 100° Fahrenheit, atingînd la Allahabad 130°. Am amînat călătoria mea pentru la iarnă.

Eu sînt foarte bine, m-am îngrășat puțin, după cum poți vedea din fotografiile alăturate. La Madras, eram foarte slab; călătoream de trei săptămîni pe mare și tot tracasul drumului în Ceylon, în Sud-India — mă obosise. Mai ales că, între timp, începusem cele dintîi lecții de sanscrită, afurisit de grele, și luptam mult să deprind englezeasca. Acum, vorbesc binișor și scriu corect în limba engleză. Chiar în sanscrită pot conversa. Trebuie însă să lucrez foarte mult ca să-mi păstrez rangul la Universitatea din Calcutta. Am fost zilele trecute la Dacca (Bengal) ca să audiez un curs special, necesar tezei mele. Cunosco din zi în zi mai mulți învățați indieni, care se arată foarte binevoitori față de mine și se interesează de cartea pe care o voi scrie asupra Yogei.

Munca mea foarte intensă m-ar obosi dacă n-aș avea distracțiile de seară în familia gazdei și dacă n-aș face sporturi. Tovarășul meu de cameră e un gimnast celebru și fac exerciții cu el în fiecare dimineață. Obiceiul aici e să iei două băi reci pe zi, una dimineața, alta la 4 d.a. și să schimbi cotidian două costume. Acum, nu mai pot juca tenis, pentru că e prea cald, dar mă

duc des la bazinul de înot. Trebuie, de asemenea, să recunosc că n-aș fi putut suporta cele zece—douăsprezece ore zilnice de sanscrită și filozofie indiană — dacă n-aș fi avut fondul de la Bancă, prin care îmi pot permite să ies serile.

De dimineață și pînă la 4—5, sînt singur. Toți copiii sînt la școală, iar cei mari la slujbe. După ceai, petrec un ceas în salon, cîntînd la pian și amuzîndu-mă. Sînt într-o singură casă șaisprezece persoane. Ți-am trimis fotografia copiilor gazdei. Cel mic, John, nu e așa că e adorabil? Va trebui să-i cumpăr de Paști un ou de ciocolată.

Am avut vești din ziare asupra gerului din Europa. Acum însă, că temperatura e cu totul schimbată, unde vă duceți la vară? Aș fi foarte mulțumit să regăsesc casa *noastră* cînd mă voi întoarce. Dar, dacă nu se poate altfel, vinde-o. În acest caz, depune toți banii pe numele Corinei, și fă în așa fel încît, sub nici un motiv și în nici o împrejurare, nimeni să nu se apropie de bani. E bine ca totul să fie prevăzut.

Eu trebuie să rămîn aici încă cel puțin cincisprezece luni. Sper ca în toamna 1930 să fiu la București ca să-mi trec doctoratul. În aceeași iarnă apoi, trebuie să plec în Germania, în cazul că nu se aranjează nimic cu Harvard University.

Acum, adun material, dar la iarnă voi scrie mai multe studii în englezește cu care mă voi prezenta la doctorat. Am scris chiar astăzi lui Motru, explicîndu-i lucrarea mea și planurile mele. Papa să-i ducă numai petițiile. Nu mai e nevoie de lămuriri. Vă sărut pe toți, iar pe mata te îmbrățișez cu drag. Christos a înviat! Iată al treilea Paști pe care-l fac departe de țară!

Mircea

Originalul în arhiya Mircea Handoca, București

XLV

Calcutta, 20 martie [1929]

Dragă Papa,

Am primit ilustrata din Timișoara, și alături în acest plic șapte petiții, lucrate după cum mi-ai scris. Unele din ele sînt mai sumare, altele cu amănunte. Chiar astăzi profesorul Dasgupta a expediat lui Motru o hîrtie oficială de la Universitate, în care îl

lămurea cîte cursuri urmez, ce subiecte studiez, cum stau cu sanscrita, detalii asupra tezei etc. Acea scrisoare îi va sluji să arate că sînt un harnic student al Universității din Calcutta.

Eu i-am scris lui Motru o scrisoare lungă, explicîndu-i studiile mele filozofice. D-ta îi vei încredința numai hîrțiile. Ce se face cu valuta? După cum i-am scris și mamei, nu pot pleca în nord la vară, pînă ce nu sînt sigur de valută. Aici, pot trăi cu ce am și cu ce îmi dă maharajahul, dar în nord nu.

Amănunte asupra vieții mele se găsesc în scrisoarea mamei. Sînt sănătos și, deși lucrez foarte mult, nu uit higiena.

Christos a înviat!

Te îmbrățișează

Mircea

Originalul în arhiva Mircea Handoca, București

XLVI

Calcutta, 28 martie [1929]

Dragă Papa,

Am primit duminică scrisoarea D-tale și una din partea lui Nae Ionescu, din care aflu că a obținut 20 000 lei de la Min[isterul] Artelor și 10 000 lei de la Bancă.

Am scris Dlui Lascăr Margulis, mulțumindu-i. Am scris și lui Nae.

Suma obținută pînă în februarie 20 se ridică deci la 50 000 lei, pe care i-ați dat, cred, lui nenea Mitache. Datoria mea, așadar, se reduce la 37 000 lei. Dar cum de la ziar Nae îmi scrie că va obține bani (și nu trebuie să refuz această sumă, pentru că e neloial și Nae s-ar simți jignit să-i fac cadou sau comision leafa mea pe care nu o plătește el, ci redacția) și cum petițiile lui Motru vor mai aduce bani, cred că nu numai că datoria va fi acoperită, dar voi acoperi și banii de întoarcere.

Găsesc necesare precizările acestea; pentru că eu sînt legat de oamenii care îmi dau bani. De aceea, te rog să-mi comunici regulat ajutoarele obținute.

Aștept valuta ca să pot pleca în nord, pentru că aici e foarte cald și nu pot ieși decît noaptea din casă. De altfel, la 15 aprilie Universitatea și bibliotecile se vor închide. În iulie–august, tim-

pul se restabilește, ajungînd ca la noi primăvara, și mă pot întoarce la Calcutta.

Nu înțeleg de ce spui că în luna august se sfîrșește valuta. Nu e pe un an? Atunci trebuie să fie completă, pînă în decembrie. Eu voi face în orice caz petiție de prelungire. Trimite pe Nicu să afle *precis* cînd primesc ratele bursei, ca să știu cum să-mi împart bugetul. Mi se trimite la începutul a trei luni sau la sfîrșitul a trei luni? Problema e foarte importantă, pentru că pentru mine e o diferență de patru luni. Cred că prima rată e ianuarie—martie. Dar Nicu trebuie să afle *precis* toate condițiile. Nu obosi prea mult pe Motru, care e bolnav și ocupat acum cu examenele. De asemenea, nu te entuziasma prea mult pentru succesele mele pecuniare, pentru că, față de munca și meritele mele, ele nu sînt decît răsplata cuvenită. Nu mi s-a făcut nici o favoare. Trebuie să mi se dea valuta engleză, pentru că am *magna cum laude* și mă aflu într-o țară engleză.

Nu am primit încă scrisoarea mamei și a Corinei.

Te îmbrățișez cu drag,

Mircea

Citește P.S.

P.S. Te rog. comandă prin Cameră această carte italiană:

Aristotele: *La Metafisica* (ed. Laterza, Bari 1928) și trimite-mi-o.

De asemenea, roagă pe Corina să-mi cumpere:

Bergson — *L'Évolution créatrice* (30 fr.);

Meyerson, *De l'Explication dans les sciences* (Payot, 60 fr.).

Cărțile franceze nu se găsesc aici. Iar comandate prin Anglia sînt de două ori mai scumpe.

Francul francez la noi e 6—7 lei, aici 15 lei.

Originalul în arhiva Mircea Handoca, București

XLVII

Calcutta, 17 aprilie [1929]

Dragă Corinna,

Aștept răspunsuri la scrisorile pe care ți le-am trimis. Sînt curios să aflu rezultatele examenului. Fetele de aici îl prepară mai mult în joacă.

Te rog, acoperă cu jurnale bibliotecile și îngrijește să nu facă molii sau gîndaci. Trimite-mi revistele streine ce le primesc. Iar într-unul din pachete, adaugă cartea [lui] G.F. Moore — *Origin and Growth of Religion*, [are] coperta verde, se află în rîndul de cărți de pe masa cu reviste.

Altceva: caută prin[tre] revistele mele revista *Ricerche religiose*, [cu] coperta brună. Nu mi le trimite, ci copiază pe o listă anul și numărul exemplarelor avute și trimite-mi lista (d[e] p[il-dă]: *R[icerche] r[eligiose]*, an II, nr. 3 aug[ust] 1926 etc.).

Dacă am primit după plecarea mea vreun exemplar, pune-l în pachet și trimite-mi-l.

E posibil să primești două volume mari din America, Moore — *Judaism*. Pentru aceasta, adaug o adeverință ca să le poți ridica de la poștă. Dacă le primești, trimite-le.

Ce noutăți? S-a întors Bossie?

Ce se aude cu romanul meu?

Haig mi-a scris. *De Imitatione Christi*, textul latin, cartea pe care o căuta el — e la mine. O port în toate călătoriile. Pe masa mea, se găsește o frumoasă traducere franceză. Dacă ai timp, poți citi cîteva capitole.

Ce să-ți trimit din Cașmir?

Te îmbrățișez și te sărut cu dor,

Mircea

P.S. Adresa, pînă nu vă comunic alta, e aceeași.

Originalul în arhiva Mircea Handoca, București

XLVIII

Calcutta, 17 aprilie [1929]

Dragă mamă,

N-am primit de vreo două săptămîni nimic de-acasă, dar cred și nădăjduiesc că toate sînt bune. Eu lucrez cu aceeași poftă și sînt, slavă Domnului, destul de sănătos, cu toate că acum au început căldurile, între 100°–120° Fahrenheit.

Nu ies din casă decît după ce plouă. Aici, ploaia e un ciclon, cu trăsnete și vînt năprasnic. Numai atunci se răcorește.

Aștept banii de la Londra, ca să mă pot duce în Cașmir. De altfel, într-o săptămîină se vor închide și cursurile.

Am mare noroc că bursa vine pe trei luni, pentru că pot să-mi asigur și vacanța, și septembrie. Am să iau un carnet de cecuri, lucru comod și neexpus furturilor.

Gazda mea a scris la Srinagar, unde voi petrece vara, și aștept răspunsul să văd condițiile pensiunii. Srinagar e cel mai frumos și sănătos oraș din Cașmir. E și unul dintre cele mai ieftine, deși, ca orice localitate climaterică, e de două–trei ori și mai scump ca în Calcutta.

Srinagar e un fel de Veneție. dar între munți, și e numit „grădina Indiei“. Am văzut fotografii de o frumusețe unică.

Voi avea prilejul să fac excursii. Aici, e imposibil acum să practic vreun sport. Chiar înotul e dificil pentru mine, deoarece apa din bazine e caldă și murdară.

Am întrerupt, din pricina căldurii, vizitele mele în Bengal. Tagore a plecat în Canada și nu-l voi putea vedea decît în noiembrie. Relațiile mele științifice cresc, în special în Germania și America. Cu teza merge bine. Două studii introductive le voi redacta la vară, avînd mai mult timp liber.

Ce rezultat au avut petițiile mele? Îl rog pe Papa să mă informeze de toate sumele ridicate. Cred că voi putea acoperi datoria lui nenea Mitică, iar tot ceea ce mi se va acorda peste această sumă îmi va sluji pentru întoarcere. O dată la două luni, Papa să se ducă la ziar să ridice leafa mea. Repet, ea nu are nimic de-a face cu Nae, și nu trebuie să i-o facem bacșiș. Ziarul, dacă are bani, poate să-mi plătească. Eu am făcut destule eforturi ca să trimit regulat foiletoane, mai ales în călătorie, cînd trebuia să

le scriu noaptea sau renunțînd să vizitez un monument ce mă interesa direct. Nu știu precis cît am de luat de la ziar; între 20–30 000 lei. De altfel, Papa nu trebuie să se sperie și să creadă că am luat prea mulți bani de la Bancă și ministere. Gîndiți-vă că mai am de stat doi ani, că studiile mele sînt costisitoare și, mai ales, că trebuie să mă întorc prin America. Sînt hotărît să văd Japonia și America la plecare. Ar fi stupid să pierd ocazia. Niciodată nu voi mai avea 23–24 de ani și posibilitatea de a vedea aceste țări minunate printr-o singură călătorie. Gigi Stănescu a plătit 100 000 lei numai pentru o lună și numai în America de Nord.

Îi mulțumesc lui Papa pentru toată osteneala ce și-o dă și îl îmbrățișez. Pe mata te sărut cu drag,

Mircea

Urgent P.S. Dă, te rog, lui Nicu 540 lei și roagă-l să ducă acești bani, într-un plic închis, lui *Piki Pușcariu*, str. Blanduziei 1, aproape de Liceul „Spiru Haret”, zece minute de la noi. Pe plic, să puie numele, iar banii într-o hîrtie: „Contul lui Mircea”. Piki mi-a trimis cărți de la Paris, cărți pe care nu le puteam găsi aici.

Îmbrățișez pe Nicu și îl rog să-mi scrie.

Voi trimite tuturor ilustrate din vilegiatură.

Originalul în arhiva Mircea Handoca, București

XLIX

Calcutta, 22 aprilie [1929]

Dragă Papa,

Azi, am primit încă un cec de 15 £, bursa pe aprilie; dar cecul nu e valabil decît la Londra.

De-abia peste zece zile voi avea bani și voi putea pleca în munți.

Aici, e acum anuală epidemie de holeră, dar nu e atît de primejdioasă decît pentru indigeni. E multă mizerie și sărăcie, alături de lux exagerat, de risipă și de maharajahi care cheltuiesc

jumătate de milion pe noapte. India e țara contrastelor, din toate punctele de vedere.

Îți mulțumesc mult că te-ai ocupat de *pasport* și militărie. Trebuie să trimit *pasport*-ul înapoi pentru prelungire, sau mi se dă un altul? Ar fi bine să obții un *pasport* pentru emigranți, bun pe doi ani. Va trebui să meargă Nicu și la Consulatul englez pentru viză, unde va arăta că am bursă. Pentru aceasta, e bine să așteptăm noiembrie, când vei putea arăta că mi s-a prelungit bursa pe 1930.

Deocamdată, n-am nevoie de *pasport*, nimeni nu mă întreabă.

De la ziar, dacă Nae nu poate da, nu cere. Dar, dacă oferă, nu refuza. Voi avea nevoie de bani peste doi ani, când mă voi întoarce.

Nici vorbă să mă întorc mai înainte. N-aș putea scrie nimic bun. Ultimele luni vor fi cele mai prețioase tezei mele, pentru că atunci voi cunoaște suficient sanscrita.

Pe aici, cald 120° Fahrenheit — și cicloane mai în fiecare zi. Aștept banii, ca să mă pot duce în munți. Încolo, vești nu prea am.

Dasgupta a fost cam bolnav, vreo două săptămîni.

Scriitorul francez Maurice Dekobra se află acum în India. Peste două zile, va face o vizită lui Dasgupta, și sînt invitat și eu, firește. Am să am prilejul să-i iau un interviu.

Sărutări tuturor, te îmbrățișează fiul

Mircea

Sărut de mii de ori pe mama.

Originalul în arhiva Mircea Handoca, București

L

Darjeeling, Eden Sanatorium
21 mai [1929]

Dragă Corinna,

Am primit scrisoarea ta de acum o lună. Cred că ai primit și telegrama prin care mă împotriveam publicării fragmentului din romanul universitar. De altfel, manuscrisul complet nu e la mine, e la I[onel] Teodoreanu și aștept să fie publicat de *Viața românească*.

Regret acum că s-au amestecat prietenii în publicarea romanelor mele, pentru că n-au făcut decât încurcături. Eu am înțeles că vor să-mi publice vol[umul] I — iar nu vol[umul al] II[-lea]. Cred că ai retras manuscrisul, dacă cumva l-ai dat. Chestiunea e închisă.

Aștept cărțile și dicționarul german. Poate le primesc mâine cu poșta, recomandat. Aici, toate se întârzie cu două zile.

Timpul e minunat și eu petrec destul de bine. Am fost două zile oaspetele unei vile din Lebong, o adevărată feerie. Am întâlnit un elvețian alpinist și probabil că vom pleca amândoi în Sikkim peste o săptămână. În acest caz, îți voi scrie, alăturând o hartă cu drumuri, mănăstiri și piscuri.

N-am primit încă scrisoarea lui Radu Bossie. Trimite-mi revistele lunar. Sărutări tuturor, iar pe tine. urîndu-ți succes, te îmbrățișez cu dor

Mircea

P.S. Nu-mi mai scrieți recomandat — pentru că astfel scrisorile întârziează.

Nu-mi trimiteți cartea și revistele recomandat, pentru că trebuie să plătesc pentru ele. Trimiteți totul *simplu*. Nu se pierde nimic. De acum, adresa mea e *Dr. Mircea Eliade*.

Originalul în arhiva Mircea Handoca, București

LI

Calcutta, 82 Ripon Street
6 iunie 1929

Dragă Papa,

Am găsit acasă pașaportul și scrisoarea mamei de acum o lună. Explicația hîrtilor ce se află în acest plic, precum și a înapoierii pașaportului o vei citi mai jos. M-am reîntors în Bengal, pentru că a început musonul, adică ploile zilnice, și s-a răcorit îndeșul ca să suport clima și să pot lucra în voie. De altfel, în munți nu mai puteam rămîne tot din pricina musonului, deoarece ploua zi și noapte și ar fi trebuit să plătesc cinci sute de lei pe zi (pe puțin) ca să stau în cameră, să tremur și să citesc. Lucrul acesta îl pot face și în Calcutta, cu numai două sute de lei pe zi.

Toată lumea s-a întors. A doua parte a vacanței o voi petrece în septembrie, către sfîrșitul lunii, cînd încetează ploile și e iarăși insuportabil de cald. Acum, lucrez cu poftă la teză, pentru că trebuie să trimit un prospect lui Motru în septembrie, ca să obțin prelungirea bursei. Sînt sănătos, bine dispus. De luna aceasta, am întrerupt colaborarea la *Cuvîntul*, cu toată părerea de rău, pentru că nu mai am timp. Scriu acum cărți; m-am plictisit de articole.

Iată cum stau lucrurile cu pașaportul: *nu are viza engleză*; cu alte cuvinte, nu are nici o valoare. Important nu e ca guvernul român să-mi dea permisie, ci Consulatul englez.

Pentru aceasta, am alăturat: 1) o petiție către viceconsulul englez din București, 2) o hîrtie a Dlui Perris, gazda mea, care spune că studiez filozofia indiană pentru un grad universitar, că plătesc 80 rs (7 £) pe lună, că am bune moravuri, 3) o notă de la maharajahul din Kassimbazar, care dovedește că-mi dă 90 rs lunar, 4) și chitanța de la Banca Națională, în valoare de 115 £. Mama sau Nicu — poți adăuga că anumite sume au fost obținute pentru mine de la ministere, că bursă e pe doi ani, că în orice caz cheltuielile mele sînt acoperite, că viceconsulul englez nu poate avea teamă că rămîn fără mijloace, deoarece sumele primite întrec cu mult cheltuielile necesare vieții. Te rog să fii extrem de reținut cu secretarul, căci englezii sînt foarte dificili.

Spune că am venit în India pentru congresul studentesc (secretarul își amintește aceasta), că apoi am obținut bursa de la maharajah și bursa de la minister, bani care îmi îngăduie să rămân și să lucrez în India pentru doctorat.

Ca o observație tardivă, te vestesc că nici pașaportul nu e complet: trebuie spus: „publicist doctorand“, iar nu licențiat în litere; și „călătorind în Europa și Asia“, iar nu în „India“. Dar acum e prea târziu ca să-l modifici. Îți voi trimite toate informațiile precise la anul, pentru noul pașaport 1930–1931.

Te rog să mă ierți pentru toate aceste oboseli, dar altfel nu se poate. Dacă aș păstra pașaportul fără viză, ar fi același lucru ca și cum n-aș avea pașaport. La anul, trebuie să am un paș[aport] de întoarcere, cu Europa, Asia și America. Cred că nu va fi greu de obținut.

Sărutări tuturor, sărut lung pe mama, iar pe mata te îmbrățișez și îți mulțumesc.

Fiul,

Mircea

Originalul în arhiva Mircea Handoca, București

LII

Calcutta, 12 iunie [1929]

Dragă mamă,

Am primit, în sfârșit, o scrisoare de la mata, în pachetul cu cărți; scrisoarea e datată 28 april[ie]; cred că a așteptat mult pînă să fie trimisă.

Veștile asupra Corinei mă neliniștesc. Eu cred — și i-am scris în nenumărate rînduri — că e destul de bine pregătită pentru bacalaureat. În orice caz, mai bine decît eram eu cînd l-am dat. Silește-o să mănînce nu mult — ci substanțial; îndeosebi ouă proaspete (eu consum aici șase pe zi, pentru că lucrez foarte intens). Nu știu dacă se găsește la București un foarte bun tonic, recomandabil în epocile de epuizare nervoasă, anume *Ovaltine*. Doctorul meu mi l-a dat și sînt foarte mulțumit de rezultate. Cel mai bun reconfortant însă e liniștea. Dacă s-ar pu-

tea să-i eviți toate — și inevitabilele... — scene familiale, aceasta ar ajuta-o mult. Cred că la mine în cameră e prea cald; altminteri, ea ar putea lucra bine acolo.

Cu Nicu, lucrurile se petrec altfel. El e destul de mare acum și stăpîn pe actele lui. Mi-a scris că își ia licența în toamnă și caută să se angajeze în colonii. Mă roagă să intervin și eu. Voi încerca, dar aici e concurență mare pe posturi și întîietatea e dată englezilor. Apoi, Nicu nu știe englezește și pînă la toamnă nu va putea să învețe. Cred că șansa cea mai bună ar fi să se angajeze în coloniile din Africa portugheză sau fostul Camerun — colonie germană. Îi scriu chiar acum ce trebuie să facă. Condițiile însă nu sînt prea simple: cinci ani contract obligatoriu, și fără soție.

A doua neliniște e cea relativ[ă] la sfîrșitul bursei în noiembrie. Îmi scrii că e numai pe un an. Eu cred că se poate prelungi, și voi face toate eforturile ca s-o obțin și pe 1930. Ar fi o crimă să mă lase fără bani tocmai acum, cînd mi-am sacrificat tot ca să încep studii noi și revelatoare pentru cultura noastră. Ar fi o crimă să mă întorc înapoi, de-abia acum, cînd pot vorbi și scrie bine engleza, cînd am învățat puțin sanscrită. Lunile acestea redactez un proiect de teză și-l voi trimite lui Motru. El va face un referat la minister pentru prelungire. În orice caz, între noiembrie și martie nu voi primi nimic și trebuie să fac serioase economii ca să pot trăi în aceste cinci luni.

Nu cred ca românii să fie atît de inconștienți încît să mă întoarcă din drum. Dacă totuși prostia și politicianismul îmi vor suprima bursa, eu voi continua să lucrez aici și voi face cerere de schimbare a cetățeniei în cea americană, iar după doi ani mă voi stabili în America, profesor la Harvard University. Cu toată părerea de rău... dar acum eu sînt conștient de viitorul meu științific și sub nici un motiv nu voi admite să mi-l uzurpe năvingia și hoția celor de la minister. Mă sacrific de-ajuns că profez la București. În orice altă capitală, aș fi bogat și cu imense mijloace de lucru la îndemînă. Toți savanții cu care vorbesc se uimesc de vastitatea cunoștințelor mele și-mi prevestesc un viitor formidabil. Un savant mondial ca Buonaiuti îmi scrie săptămînal, iar un savant bătrîn și ilustru, [Teodor] Șcerbațkoi —

mă numește „scump coleg“ și mă invită să colaborez la Institutul Buddhologic. Vezi dar că am dreptate să cer bani pentru cele douăsprezece ore de lucru zilnic. Iar, dacă nu-mi dau, cu atât mai rău pentru țara mea. Pentru că îmi vor da, înzecit, americanii sau japonezii.

Noutățile le-am epuizat în scrisoarea din săptămîna trecută. Fac toate eforturile ca să mă mențin sănătos și forte, cu toată munca extraordinară pe care o suport. Trebuie să muncesc mult, pentru că timpul de doi ani e prea scurt pentru o bună cunoaștere a filozofiei Sāṅkhya și Yoga.

Mi-am angajat un panditā, profesor de sanscrită, ca să pot conversa și traduce texte dificile. Îl plătesc 3 000 lei pe lună. Am mare nevoie de bani și nu mă pot împăca cu gîndul că s-ar putea să mi se suprimе bursa.

Nu mai scriu nicăieri. Lucrez numai pentru filozofie. Trebuie să scriu cîteva studii, cerute de revistele din străinătate. Mi-au fost necesare studii asupra psihologiei lingvistice și a fiziologiei laringo-bucale, tot pentru teză — și, pentru că nu am găsit cărțile aici, a trebuit să le comand la Paris și la Leipzig. Mă apucă furia gîndindu-mă că toate sacrificiile mele ar putea fi „răsplătite“ cu chemarea în țară.

Pîna în septembrie, rămîn în Calcutta. Voi trimite ilustrate rudelor cînd mă voi duce la Benares sau în Rajputana. Pîna atunci, nu voi scrie decît familiei. N-am timp și nu pot întrerupe lucrul meu pentru oricine. Nu sînt nervos, dar sînt prea adîncit în descoperirea mea și vestea asupra bursei m-a agitat mult și m-a mîhnit nespus. Totuși sper.

Sărutări tuturor, te sărut lung și cu dor, fiul,

Mircea

Originalul în arhiva Mircea Handoca, București

LIII

13 iunie [1929]

Domnișoară,

Mamy îmi scrie că te pierzi cu firea pentru bacalaureat. Să-ți fie rușine că, după ce-mi ești soră, mai poți păstra superstiția școlii și mai poți crede că nu ești pregătită pentru examene.

Dacă aş fi acasă — n-aş vorbi o săptămână cu tine. Ce înseamnă asta? Te rog să reciteşti scrisorile mele. Ori, poate, ne jucăm de-a scrisorile? Sînt sincer mîhnit că îţi consumi sănătatea cu lucruri care nu merită. Repet — cultura se face după bacalaureat. Trece-l şi apoi fă-ţi examenul de conştiinţă. Am terminat. Iar, dacă nu-l treci, cu atît mai rău pentru profesorii tăi.

Şi acum, un sfat pentru expediţia cărţilor. *Mi-au ajuns rupte*. Pune-le în carton (carton special, asemenea celui de învelit becurile). *Bilychnis* pe februarie şi *Krur* pe toate lunile după ianuarie *au venit*, dar le-au oprit italienii. Caută ceva, tipă. Nu vreau să-mi descompletez colecţia. Nu se poate să nu fi venit. Cînd eram eu acasă, de ce veneau regulat? Caută bine corespondenţa. Italienii sînt hoţi. Aştept cu nerăbdare rezultatul. Fii atentă la poştă, să nu se strecoare şi revistele mele pentru Camera¹. Te sărut lung,

Mircea

Originalul în arhiva Mircea Handoca. Bucureşti

¹ Camera de comerţ italiană avea închiriată o cameră în imobilul din Strada Melodiei nr. 1, unde se afla domiciliul familiei Eliade.

LIV

Calcutta, 24 iulie [1929]

Dragă Papa,

Am primit, în sfîrşit, după trei săptămîni de tăcere, o scrisoare de-acasă şi pachetul cu cărţi, pentru care îţi mulţumesc mult. Mă bucur că totul merge bine cu Corina. Asupra surplusului meu de bursă, nu mai stăruie, pentru că nu-i nici o nădejde. Mă aşteptam la asta. Tot ce sper e, acum, prelungirea bursei pe 1930. Peste o lună, îţi voi trimite hîrţiile necesare pentru formele de prelungire. Mi-e teamă însă că mi se vor face dificultăţi, Iorga fiind rector. Cum însă dreptatea e de partea mea, dacă nu se prelungeşte bursa, voi publica o scrisoare deschisă — prin ziar — şi voi da Rectoratul în judecată printr-un avocat din Bucureşti.

Asupra mărcilor, n-am aranjat, încă, nimic. Sînt extrem de ocupat; de-abia am timp să mănînc și să răsufli. Ajut pe profesor la corectarea a două volume în curs de publicare, am pandit¹, am cărți de citit. De aceea nu pot scrie nimănui, pînă ce nu sfîrșesc lucrarea ce trebuie s-o înaintez lui Motru în august. Iertați-mă dacă vă scriu atît de sumar.

Aici, musonul e în toi. Ploile, umiditatea, depresiunea, influența — nu sînt favorabile studiului, iar eu am mai mult decît oricînd de lucru. Ca să suport regimul acesta extrem, doctorul mi-a recomandat o serie de tonice, de plimbări, destul de costisitoare, dar foarte eficace.

Peste cîteva zile, plec cu profesorul și fata lui la Santiniketan (Bolpūr), fiind direct găzduiți de Rabindranath Tagore, întemeietorul celebrei Universități. Voi face drumul (150 km) în automobil. Voi scrie impresiile mele, fiind excepțional de importante.

Sfaturile de economii pe care mi le dai sînt deja împlinite. Am vreo 40 £ la bancă, dar în octombrie trebuie să fac o lungă excursie la Benares, Agra, Lucknow, Srinagar, din acest fond. Evident, sînt asigurat aici, în India, pînă în februarie 1930, cînd voi primi cel dintîi cec din al doilea an. Iarna aceasta, voi trăi foarte restrîns. Cărțile necesare mi le-am cumpărat. Cheltuieli mari în plus nu mai am de făcut. Garderoba e completă. De aceea, cu banii ce-i voi primi în 1930 voi constitui fondul de întoarcere, vizitînd Siamul, Indochina și Japonia. Mă întorc prin America, să știu de bine că-mi voi vinde cărțile. Dacă nu voi primi ajutoare în plus, cu atît mai rău pentru țara mea. Iar, dacă nu mi se dă *imediat* bursă pentru Germania, plec și mă stabilesc la Harvard University (U.S.A.). Eu nu voi păstra bani pentru acasă, pentru simplul motiv că nu-mi vor ajunge. Economiiile mele de întoarcere nu vor putea fi mai mari de 100 £, iar traversarea mărilor de sud, a Pacificului și a Atlanticului cu clasa a III-a costă 120 £. Vezi, prin urmare, că în nici un caz nu voi avea pentru Germania. Statul e obligat să mă trimită. Altminteri, știu ce am de făcut. De altfel, în România nimeni nu e în stare să-mi aprecieze descoperirile la care lucrez.

Cărțile pe care le am aici și care valorează cam 40 000 lei (multe din ele sînt dăruite de autori) le voi trimite în lăzi cu lungă viteză, în preajma plecării. Nu mă va costa prea mult.

Mai încearcă la Nae, dar nu abuza dacă vezi că nu are. Îi voi scrie și eu.

Sărut și îmbrățișez pe toți și la toți urez sănătate.

Îți sărută mîna fiul,

Mircea

Originalul în arhiva Mircea Handoca, București

¹ Titlu dat inițial brahmanilor. iar azi și savanților laici (în text, profesorul particular de sanscrită al lui Mircea Eliade).

LV

26 VI [1929]

Dragă Papa,

Îți scriu aceste puține rînduri nu ca să te informez despre viața mea în ultimul timp — ceva amănunte am scris Corinei —, ci ca să te vestesc că am primit ieri un cec de £ 45 (iunie, iulie, august) direct de la Banca „Chartered Bank of India, Australia and China“.

Transformați în rupii, banii fac 600 rup[ii]. I-am depus la aceeași bancă, economii. Cred că și restul pe două luni (sept[embrie], oct[ombrie]) vor veni prin aceeași bancă. Acum totul e f[foarte] simplu și nu mai fac cheltuieli cu trimiterea cecului la Londra. Sper să am bursă și pe 1930. Voi face toate formalitățile pentru prelungire în august, cînd voi trimite și prospectul de teză.

Toate sînt bune. Sărutări matală și mamei,

Mircea

Originalul în arhiva Mircea Handoca, București

LVI

Santiniketan (Bengal),
5 august 1929

Dragă mamă,

Sînt de cîteva zile la Santiniketan, la școala lui Rabindranath Tagore, și am ajuns prietenul [lui] și am vorbit mult cu acest bătrîn genial și, cu cît vorbesc mai mult, cu atît îl admir mai mult. Locul e aici peste măsură de frumos și de liniștit (*Santi* în sanscrită înseamnă „pace”). Sînt vreo sută de studenți la Universitatea Vishabharati, și lecțiile nu se țin în clase, ci în pădure sau pe terase. Casa lui Tagore e o adevărată minune de lux și gust. Am cunoscut pe toți membrii familiei, printre care se număra provizoriu și o japoneză adoptată pentru un timp de Tagore. Fata lui Dasgupta, Rubi, care e poetă, e favorita lui Tagore. Aceasta e o rară însușire, pentru că știi cîți regi au tînjit după prietenia poetului. Acum, Rabindranath e foarte bătrîn și puțin bolnav de cînd s-a întors din America. Dar e de o seninătate divină.

În bibliotecă, am dat peste cîteva manuscrise care îmi vor fi necesare, și pentru aceasta mai rămîn trei zile aici. De altfel, locul e incomparabil cu Calcutta și, dacă n-aș avea lecțiile la Universitate și atîtea altele de făcut, aș petrece toată luna aici. Mă deștept la patru dimineața și, purtînd costumul bengalez, umblînd în picioarele goale, cu cămașa deschisă — mă simt foarte comod.

Noutăți nu prea am, în afară de acelea că m-am hotărît să rămîn aici timpul care mi-am propus, chiar dacă mi se suprimă bursa. Vreau ca munca mea să rodească, de aceea voi face toate eforturile ca să scriu în alte limbi și, dacă se poate, să ajung profesor la o universitate europeană (la cele americane nu e greu).

Probabil că au ajuns ceva scrisori la Calcutta în lipsa mea. Dar, pînă acum șase săptămîni, de ce nu mi-ați scris? Sînt nerăbdător să aflu vești asupra Corinei. Ce faceți pe vară, sau mai exact ce ați făcut?

Sărutări tuturor,

Mircea

LVII

Calcutta, 7 august 1929

Dragă Papa,

Sincere mulțumiri pentru toată oboseala ce ți-ai luat-o asupra-ți ca să-mi asiguri viața aici. Sper că profesorii mei mă vor ajuta să studiez în condiții omenești.

M-am întors de la Școala lui Tagore, de unde am scris câteva rînduri mamei. Sînt pe deplin restabilit de depresiunea nervoasă de care suferisem în ultimele săptămîni datorită musonului. Am reluat astăzi munca mea universitară și privată. Am scris pe larg Dlui Motru, explicîndu-i ce am lucrat și ce mai am de lucru. Mă bucur că sînt speranțe sigure pentru conferința mea de filozofia religiei. E tocmai obiectul favorit în care m-am specializat încă din Italia.

Noutăți nu prea am, afară de aceea că am fost puțin bolnav de influență, ca orice european în primul an de muson. Vă rog să nu vă îngrijați, pentru că maladia însăși e foarte ușoară și comună, așa cum ar fi răceala pe la noi, iarna.

Am primit o scrisoare de la avocat Anghelescu cu un plic și mărci vechi valoroase de 15 £ și mă ruga să le vînd. Nu s-a putut. Nimeni nu e amator aici. L-am rugat, politicos, să nu-mi mai trimită. Nici timbre de la trei rupii în sus nu pot aduna, pentru că prietenii mei indieni sînt oameni de carte, săraci, iar la rajah nu pot cere.

N-am primit încă pașaportul. N-am primit nimic de la Nicu, nici de la Mama. De ce nu-mi scriu?

Mulți prietenii au plecat din țară, Haig la Viena, Petru Comarnescu la Los Angeles în America, Cotaru va pleca la Berlin. Toți vor sta doi-trei ani, fără să se întoarcă. Prin urmare, vezi că nu e nimic excepțional în dorința mea de a rămîne aici doi-trei ani, cu atît mai mult cu cît studiile mele sînt infinit mai dificile ca ale lor.

Am angajat un scrib să copieze manuscrise sanscrite necesare tezei mele. Cînd mă voi întoarce, voi avea singura bibliotecă sanscrită din România.

Am comunicat Dlui Motru la ce reviste streine voi trimite studii, scrise în englezește și franceză.

Sănătate și dragoste tuturor.
D-tale îți sărută mîna fiul,

Mircea

P.S. Roagă-l pe Nicu să-mi scrie ce a hotărît cu plecarea. Aici, nu e speranță. Să încerce prin Consulatul olandez sau argentinian.

Originalul în arhiva Mircea Handoca, București

LVIII

Calcutta, 14 august 1929

Dragă Papa,

Am primit ieri plicul cu *pasport* și cu scrisoarea matală. Sînt destul de supărat că, după atîtea intervenții și cheltuieli, nu s-a făcut nimic. Voi scrie la Londra, la Consulatul român, să-mi trimită o scrisoare ca să pot obține aici vize de liberă petrecere, direct de la siguranța orașului.

[*Lipsește o parte din scrisoare — tăiată*]

Despre Nicu, nu știu ce să spun, pentru că el nu mi-a scris de vreo două luni. Cred că va face treabă la Cîmpina dacă va voi.

Eu sînt liniștit acum asupra bursei și mă bizui pe profesorii mei. Dasgupta îmi va face, cred, un referat foarte bun. De altfel, scriu acum un studiu pentru Motru, și el [se] va convinge de cele ce am muncit aici.

Sînt sănătos, mă deștept la 5 dimineața și mă culc la 9 seara. Cina o am la 7, și două ceasuri mă plimb sau mă odihnesc pe terasă. Ploile continuă, dar seara și în zori e senin, e admirabil.

Am ceva rezerve de bani și, cînd mi se va comunica de prelungirea bursei, voi pleca la Benares. E o rușine pentru mine că n-am fost încă la Benares, centrul religios și filozofic al Indiei — dar a fost foarte cald pînă acum două luni, iar acum plouă prea mult ca să pot merge.

Sărutări mamei, îmbrățișări [de la] al D-tale fiu,

Mircea

Originalul în arhiva Mircea Handoca, București

LIX

Calcutta, 4 septembrie 1929

Dragă Papa,

Am primit cartea lui Meyerson și îți mulțumesc mult pentru că mi-ai cumpărat-o și pentru cheltuiala de a mi-o trimite. Am primit și o scrisoare de la Nicu, de la Cîmpina. Nu fiți îngrijați de mine, pentru că trebuie să rămîn aici încă un an. Nu mă pot întoarce înainte de a fi sfîrșit teza și de a fi publicat ceva în revistele streine. Altminteri, aș fi desconsiderat în țară. Situația mea universitară depinde numai de publicațiile științifice. E spre binele meu să fiu asigurat.

Cred că mâine voi trimite lui Motru petiția de prelungire a bursei, împreună cu un act oficial de la Universitate. Am scris și lui Gusti, rugîndu-l să adauge cîteva rînduri pe petiție. D-ta întrebi pe Motru dacă a primit plicul și dacă e nevoie să duci petiția la Gusti, sau o duce el direct. Apoi, vezi ce spune Nae: ori o predă el Biroului Valutei, ori o predai D-ta. În cazul cînd te duci la Gusti, *nu pomeni nimic de Nae*, pentru că sînt certați — și fii foarte mărginit în laudele pentru mine. Gusti e extrem de ocupat; nu sta mai mult de cinci minute. Locuiește în str. Maria Rosetti: îl găsești acasă între 1–2.

N-am primit nimic de mult de la Mama, nici de la Corina. De ce nu-mi scriu?

Aici, vor începe curînd căldurile de septembrie, care vor dura însă numai trei săptămîni.

Sînt foarte mulțumit de rezistența mea și de faptul că am suportat bine cel dintîi muson.

Ce face Corina, de ce nu mi-a trimis încă colecția foiletoanelor publicate de la plecarea mea în *Cuvîntul*?

Cu mărcile, nu am aranjat nimic, pentru că nu am cunoscuți în această direcție. Am înapoiat timbrele avocatului.

Repet, fii foarte sobru în convorbirile cu Motru și Gusti.

Am scris Drei Fîrtatu, mulțumindu-i. Încearcă să vezi dacă, prelungindu-mi-se valuta, trebuie să aștept pînă în martie, sau mi se trimite în iarnă cel dintîi cec.

Îmbrățișez și sărut pe toți, iar pe D-ta te îmbrățișez cu dor,

Mircea

LX

Calcutta, 3 octombrie [1929]

Dragă Papa,

Sînt patru—cinci săptămîni de cînd n-am primit nimic de la D-ta. Vă rog să-mi scri[e]ți mai des, roagă și pe mama să-mi scrie, ca să știu ce se mai întîmplă pe acasă și cum se află situație valutei mele pentru anul viitor.

N-am primit încă cecul pe septembrie și octombrie. Aceasta nu știu cum s-o interpretez. S-ar putea ca bursa să fie numai *pe zece luni*, iar nu pe anul întreg? Te rog, interesează-te urgent și, dacă ți se spune că cecul nu s-a trimis din motivul că bursa contează zece luni (iar nu și cele două luni de vacanță) — te rog foarte mult să-mi trimiți *împrumut* zece lire în bancnotă (plic recomandat și sigilat). Pentru că, venind Crăciunul, fără bani nu m-aș simți deloc bine, bursa maharajahului acoperind pensiunea numai. Acești bani îi voi înapoia cu cel dintîi cec din 1930.

Roagă pe Nae să facă tot posibilul să mi se prelungească bursa. De altfel, îi scriu și eu tot astăzi, în aceeași chestiune. Și, ceea ce e mai important, să stăruie să mi se trimeată cel dintîi cec (chiar numai pe o lună) direct, imediat după aprobare — iar nu, ca anul trecut, după cinci luni.

Repet, dacă ți se spune la Banca Națională că s-a trimis și pe ultimele două luni (septembrie—octombrie), nu am nevoie de cele zece lire pentru Crăciun, așadar nu-mi trimiți nimic. Numai în cazul contrar am nevoie de acești bani.

Am fost invitat de E[xcelența] Sa Maharajahul de Ajmere să vin să copiez manuscrise în bibliotecă. Călătoria e foarte lungă și costisitoare, trebuind să parcurg o bună parte din deșertul Rajputana (Central India). Am scris lui Nae, alăturînd două petiții, pentru ministrul de culte și instrucție, cerînd cîteva zeci de mii de lei pentru această călătorie. Te rog, interesează-te și de această chestiune, pentru că, dacă cererea mea se aprobă, călătoria o voi putea face numai în vacanța Crăciunului. Așadar, cererea e urgentă. Îndată ce Nae îți dă banii, îi trimiți prin Londra, *cu poșta aeriană* sau, dacă e prea tîrziu, telegrafic.

Profesorul meu pleacă la Darjeeling și l-aș întovărăși cu bucurie — pentru că aș profita mult în studiile mele — dacă aș avea

mai mulți bani. Dar, cum mi-a rămas numai strict necesarul, nu mă încumet.

Îmbrățișări tuturor, iar pe D-ta te sărut cu dor,

Mircea

Originalul în arhiva Mircea Handoca. București

LXI

Calcutta, 10 octombrie 1929

Dragă Papa,

Am primit ilustrata D-tale și a Corinei. Cred că ți-a ajuns de mult petiția pentru prelungirea bursei și sper că Motru a adăugat câteva rînduri.

Trimit aici o petiție pentru reînscrisoare la doctorat, an[ul] II. Timp e destul. Nu știu însă dacă mai e nevoie să adauge Motru ceva. D-ta du-te la Nae (cărui i-am scris în această privință) să-ți dea un bilet către secretarul Facultății de Litere, și el va rezolva direct chestiunea.

Încep să mă neliniștesc neprimind nici vești de acasă, nici cecul pe sept[embrie]—oct[ombrie]. Săptămîna trecută am fost puțin cam bolnav și m-am dus pentru patru zile la mare (Puri, în districtul Orissa). N-am găsit nici o ilustrată ca să vă trimit. Acum, e vacanță lungă și m-aș duce la munte, unde se află și profesorul Dasgupta, dar, cum nu știu nimic despre veniturile mele, nu mă încumet.

Am fost numit și eu delegat al Universității din Calcutta (*Research Scholar Department*) la Congresul Filozofic din Lahore (decembrie, 1929). Voi ține o comunicare asupra teoriei percepției în filozofia Sāṅkhya. Numai că drumul durează trei zile. Nu avem ospitalitate decît în Lahore. Vreau mult să iau parte, pentru că toate comunicările se publică și m-ar ajuta mult, aflîndu-mă alături de atîtea celebrități. Am scris chiar acum D-lui Nae, rugîndu-l să obțină vreo 30—40 000 lei pentru călătoria la Lahore și Ajmere, unde vreau să mă duc pentru manuscrise. Congresul e la Crăciun. Așa că am nevoie de acești bani pe la începutul lui decembrie. Îndată ce Nae îți înmînează suma (oricare ar fi ea), mi-o expediezi direct la Londra.

Noutăți nu mai am, în afară de aceea că pensiunea mea s-a ridicat cu 1 000 lei lunar din cauza regimului special (vegetarian, ouă, coca, compot) pe care îl duc din august.

Ce s-a făcut cu Corina? Aștept să-mi trimeată colecția foiletoanelor din *Cuvântul*, precum și notele de pian despre care i-am scris.

De ce nu primesc nimic de la mama?

Îmbrățișez și sărut pe toți.

Te îmbrățișează cu dor fiul,

Mircea

P.S. Aștept nerăbdător comunicări asupra situației mele pe 1930 cu valuta.

Taxa de reînscrisoare e 500 lei.

Originalul în arhiva Mircea Handoca, București

LXII

Calcutta, 17 octombrie 1929

Dragă Mamă,

Am primit scrisoarea mătăle din 20 septembrie, care mi-a dăruit o mare bucurie, pentru că se împlinesc patru luni de când nu-mi scriseseși. Mă bucur că totul e regulat acasă. Nădăjduiesc că și odaia din str. Bolintineanu va fi închiriată. Cît despre balaureatul Corinei, am scris lui Nae, insistent, de două ori. Aștept rezultatul. Dacă trece, ar fi bine să urmeze anul preparator la Universitate, chiar dacă nu ar da examene. Un an—doi de contact intelectual propriu-zis nu strică. E prilej să cunoască elita universitară și, oricum, o lume pe care nu o găsești în altă parte. Dacă se înscrie, voi ruga cîtiva colegi care o cunosc s-o întovărășească în cele dintîi luni la cursuri, pînă ce se deprinde cu metodele universitare. În cazul că eşuează la examenul de balaureat, e vina emoției ei. *À propos*, în noaptea de 15 spre 16 octombrie, am avut o serie teribilă de vise rele. S-a întîmplat ceva rău acasă?

Nu știu dacă v-am scris că, datorită lui Dasgupta, am fost numit delegat al Universității din Calcutta, *Research Scholar*

Department, la Congresul Filozofic din Lahore (Punjab), care se va ține la Crăciun. Comunicarea mea, în englezește, va fi asupra unei probleme de psihologie indiană. Cum însă nu mi se plătește drumul, ci numai mi se dă găzduire luxoasă la Lahore — am rugat pe Nae să obțină un ajutor. Destul de mare, ca să pot pleca apoi la Jaipur, în deșertul Rajputana. Cinstea de a figura într-un asemenea congres nu a avut-o încă nici un român. Comunicarea se va publica în Actele Congresului. Firește, datoresc totul lui Dasgupta, care mă ajută cu un interes rar să ajung o autoritate în Europa. Repet, gândul meu e să nu mă întorc înainte de a fi publicat câteva lucrări care să mă facă cunoscut în Occident și cu care să pot obține oricând o catedră la o universitate europeană. Numai astfel voi putea sili Rectoratul din București să fundeze o catedră specială de Istoria și Filozofia Religiilor și să pună bazele unei „Școli Orientale“, în care aș putea predă sanscrita și pāli. Așa că vă rog încă o dată să aveți răbdare, să-mi pot sfîrși studiile cu succes. Sper că valuta se obține și pe anul viitor. Cecul pe sept[embrie]—oct[ombrie] încă nu l-am primit, și aceasta mă neliniștește. Săptămîna trecută, am fost cinci zile la Puri (Orissa) pentru câteva băi de mare. Aproape în fiecare zi, vizitez cîte o localitate în Bengal, pentru a studia ceremoniile religioase ale zeiței Durgā, a cărei sărbătoare e în toi acum. Adun materiale pentru studiul hinduismului popular, așa că — profitînd de prilejul că profesorul e la Darjeeling — colind satele și cartierele ca să mă edific.

Maharajahul se află, provizoriu, în mari încurcături bănești. Statul lui, Kassimbazar, a fost luat gaj de englezi pentru datoriile (o jumătate de miliard lei) făcute în scop de binefacere și cultură. Maharajahul e un om unic, susține șaisprezece școli, o puzderie de temple, bibliotecă, instituții de educație, dă burse la studenți, ajută autorii și poeții etc. Toate acestea l-au ruinat. Am primit zilele trecute o scrisoare de la el, în care mă roagă să aștept cîteva luni pensiunea de 90 rupii lunar pînă ce va regula împrumutul de 300 000 000 lei cu o societate engleză. Evident, acești bani nu-i pierde, dar trebuie să-i aștept; așa că economiile de la Bancă se duc acum, plătind anticipat casa și cheltuielile mărunte. Dacă nu primesc bursa în două săptămîni, situația ajunge critică de tot. Timpul acum e foarte nesănătos în Calcutta, e epo-

ca malariei și a febrei. Europeanii continentali sînt toți plecați în stațiunile climaterice și nu se întorc înainte de 1 noiembrie. Efectiv, același lucru fac și eu, aflîndu-mă în Calcutta numai două zile pe săptămîină, să citesc și să răspund scrisorilor. Mă voi stabili iar la începutul lui noiembrie, cînd se întoarce Dasgupta. Restul timpului îl petrec la mare sau la Santiniketan. Ultimii bani se duc în această vilegiatură, dar aici banii nu contează, ci sănătatea. Din fericire pentru mine, m-am împrietenit cu un maior medic englez de la Spitalul de Medicină Tropicală, care îmi dă toate sfaturile preventive. Aici, e obiceiul ca bolnavii să nu se trateze acasă, ci la spital, unde au camere speciale și curate și sînt îngrijiți foarte atent. Spitalul de Medicină Tropicală e excelent, pur european, și l-am vizitat recent cu maiorul.

Am cetit astăzi în jurnal tulburările cu regența. Cred că nu e nimic serios. În India, se așteaptă greve și atentate pentru ianuarie, dar totul va fi înăbușit de guvern. O revoltă propriu-zisă nu are șanse de succes.

Rog încă o dată pe Papa să pună toate stăruințele pentru prelungirea bursei și, mai ales, pentru trimiterea regulată a cecurilor. Aici, totul e schimbător, azi ai bani, mîine ești sărac.

Rog pe Corina să trimită cele rugate: ziarele cu foiletoanele mele și cîteva note de pian.

Îmbrățișări tuturor, pe mata te sărut de mii de ori,

Mircea

Originalul în arhiva Mircea Handoca, București

LXIII

[Telegramă nr. 702]

21 X 1929

Eliade. Str. Melodiei București

Bolnav nu grav. Urgent 15 lire.

Mircea

Originalul în arhiva Mircea Handoca, București

LXIV

Calcutta, 82 Ripon Street
24 octombrie 1929

Maică dragă,

Aceasta e cea dintîi scrisoare după telegrama cu bucluc. Știu din visurile avute în ultimele zile cîtă alarmă a produs știrea că sînt bolnav. Ca de obicei, nu e decît o simplă slăbiciune generală, cauzată de hrana la Chandarnagar, unde am fost cu prilejul unei sărbători. Am fost trei zile la Spitalul de Medicină Tropicală. Acum sînt restabilit. Ieri noapte, m-am întors acasă. Nu aș fi telegrafiat dacă nenorocitul de cec pe sept[embrie]–oct[ombrie] n-ar fi în-tîrziat atît de stupid. Nu știu ce s-a făcut de n-am primit pînă acum nici un semn de viață. La gîndul că poate s-a pierdut, sau poate nu mi se trimite deloc — am simțit că-mi vine amețală.

Profesorul e la Darjeeling, de unde nu se întoarce decît peste două săptămîni. Maharajahul și-a întrerupt trimiterea bursei din august. Chiria s-a mărit. Vacanțele la Puri și Chandarnagar au fost plătite. Îmbolnăvirea mea, colac peste pupăză, a venit în zi rea. Acasă, am primit toate îngrijirile, dar neștiind că am fost la spital. Am avut trei zile o cameră bună, pe care am plătit-o, firește. Dacă aș fi știut ceva precis asupra cecului de la Banca Națională, [m-]jaș fi făcut luntre și punte și aș fi găsit banii necesari. Dar așa, nu știu absolut nimic, nu știu dacă banii vor veni mîine sau la Crăciun. În starea această, mă aflu de două luni. Nesiguranța viitorului, în India, la o lună depărtare de țară mă îmbolnăvea mai rău.

Astfel am expediat telegrama. Rezultatul încă nu îl am. Sper că banii vor veni mîine. M-am împrumutat de la gazdă cu 5 000 lei, pe care am făgăduit să-i înapoiez într-o săptămîină.

În ceea ce privește încurcătura financiară în care v-am pus, tot eu vă voi scoate. Opriți acești bani din cel dintîi ajutor care mi se va da la iarnă.

Am primit o scrisoare de la Motru și mă asigură că va avea ajutoare. Vă rog însă să-mi trimiteți urgent restul banilor, pentru a putea pleca la Congresul din Lahore la timp.

Cu mii de sărutări tuturor, fiul și fratele

Mircea

LXV

[scris cu creionul: primit 13 XI]

Calcutta, 82 Ripon Str.
30 octombrie 1929

Dragă mamă,

Astăzi, e cea dintîi zi cînd sînt complet bine. Intoxicația mea n-a fost intoxicație, ci influență. După ce m-am întors de la S[pitalul de] M[edicină] T[ropicală], am mai stat în casă cîteva zile.

Banii i-am primit în ziua de 24, și îți mulțumesc încă o dată din suflet și te rog să mă ierți pentru panica produsă. În scrisoarea trimisă săptămîna trecută cu vaporul, vei găsi cîteva amănunte.

Am dat 8 £ gazdei pentru noiembrie, iar [cu] restul am plătit zilele de la S[pitalul de] M[edicină] T[ropicală] și doctorul acasă. N-a fost nimic grav. Plicticos destul, pentru că mi-a întrerupt studiile.

Timpul s-a făcut minunat. De-abia mai pot rămîne în casă. E răcoare, parfumat, briză de mare. Îmi amintește luna mai la Napoli și Sicilia. Nu e un nor.

Marea, disperata plictiseală a mea rămîne nesiguranța valutei. De cînd nu mai primesc bursa maharajahului, situația mă face să mă deștept noaptea din somn și să mă gîndesc. De aceea, cum primesc ceva, dau imediat gazdei. anticipat.

Trebuie să vă spun că încă n-am primit cecul [pentru] sept[embrie]—oct[ombrie]. În general, banii mi s-au trimis extrem de dezordonat. În aprilie și mai, pe șapte luni, în iunie pe trei luni — și de atunci deloc.

E inutil să vă mai scriu asupra acestei chestiuni, pentru că, între timp, desigur că ați aranjat chestiunea.

Aceasta e cea dintîi scrisoare cu poșta aeriană. Scrieți-mi în cîte zile v-a ajuns. În India, va fi o mare criză, în ianuarie, cu prilejul cererii Independenței. Nu se vor mai găsi alimente, pîine, nimic, două—trei săptămîni.

Încercați de a mi se remite bursa înainte de acest termen.

Sărutări tuturor, te îmbrățișez de mii de ori,

Mircea

Dragă Corina,

Am primit scrisoarea ta, în care-mi vesteai de sfîrșitul examenelor. Mulțumiri pentru notele de pian și foiletoanele de la ziar.

Fetele au primit scrisoarea ta. Norinne îți va scrie în curînd. Se logodește cu un inginer naval. Dacă întîlnești pe Radu, înjură-l din parte-mi.

Mă grăbesc să închei — e ceasul ultim pentru poșta aeriană.
Te îmbrățișez cu dor și drag,

Mircea

Originalul în arhiva Mircea Handoca, București

LXVI

Calcutta, 14 noiembrie [1929]

Dragă Papa,

Am primit scrisoarea D-tale, în care mă vesteai că Gusti și Motru au promis sprijin pentru valută. Voi scrie săptămîna viitoare din nou lui Motru, cu prilejul unui studiu pe care îl voi trimite pentru *Revista de filosofie*.

Toate par să fie excelente în viitor, dar mă întreb „cînd?” și mă întreb de ce nu mi se trimite nenorocitul acela de cec pe sept[embrie]—oct[ombrie]. Am rămas complet fără bani. Cele 18 £ pe care le-am primit telegrafic cînd eram bolnav s-au sfîrșit cu spitalul, doctorul acasă. plata gazdei pe noiembrie și călătoria mea la Kassimbazar, cu prilejul morții maharajahului.

Aceasta e cea din urmă. Maharajahul a murit de febră tropicală în 12 noiembrie. Vă trimit o *coupură* din jurnal.

De acum, toate nădejtile rămîn în țară, la Universitate sau ministere. Dacă se realizează promisiunile, totul va fi bine. Deocamdată, trăiesc din împrumuturi. stingherit, port haine de vară și de-abia am pentru poștă și tramvai. Mă gîndesc să telegrafiez la Banca Națională, dar iarăși mă gîndesc că telegrama e inutilă, deoarece v-am scris de acum o lună și sper că ați aranjat.

În orice caz, e revoltător să lase un bursier trei luni fără ajutor și două luni în plus, întîrziere — în India.

Sărutări tuturor.

Te îmbrățișează fiul,

Mircea

P.S. Trimit aici actul pentru armată.

Sper că m-ai înscris la anul II doctorat. Dacă întâmpini dificultăți, du-te la Nae.

Păstrează *coupura* cu moartea maharajahului.

Originalul în arhiva Mircea Handoca, București

LXVII

To Mrs. Jeanne Eliade

1 Str. Melodiei

Bucharest I, Romania

Calcutta, 17 noiembrie [1929]

Maica mea scumpă și dragă,

Am primit scrisoarea ta astăzi și, deși știam de mult spaima și necazul pe care ți le va procura telegrama mea, totuși mi s-a strâns inima citindu-ți rîndurile. Vei ști, maică dragă, că eu sînt perfect sănătos, că influența mea n-a avut nimic grav, iar, dacă aș fi avut bani, niciodată n-ai fi știut de ea. Influența în India e comună după muson, așa cum sînt răcelile toamna în Europa. Fii sigură că, în ceea ce privește trupul, mă îngrijesc extrem, m-am dezvoltat în toate privințele, am o curte largă și fac sporturi de la 5 [la] 7 seara, am învățat scrimă, crichet, hochei, lupte greco-romane și jiu-jitsu japonez; iar, îndată ce mi se va reglementa valuta, mă voi înscrie la o școală de dans. E păcat să fiu invitat în atîtea familii și să nu știu dansa, mai cu seamă acum, cînd pot vorbi foarte curent engleza și sînt atît de bine văzut. Știi cît de cumpătat sînt, și nu te gîndi decît cu încredere la viitorul meu. Mi se rupe sufletul aflînd că iar te-ai împrumutat pentru cele 18 £, dar, alături de fierbințile mele mulțumiri și de zece mii de îmbrățișări pe care le vei primi la întoarcere — fii sigură că, în curînd, voi avea destul ca să-ți reîntorc toate aceste sume mari. Dacă m-ai ajutat cu atîtea sacrificii pînă acum, ajută-mă încă, pînă ce îmi voi sfîrși opera care îmi va face un renume european. Vreau să spun, dacă mă voi mai afla cîndva în greutăți materiale — îți voi scrie. Nu cred însă că criza se va repeta. Chiar astăzi mi-a scris Motru că totul s-a aranjat cu valuta. Dar

greutatea e că, în prezent, trăiesc din împrumuturi, deoarece cu 18 £ am plătit gazda pe noiembrie și medicul și spitalul. După cum știi, maharajahul e mort și neșansa a venit la timp greu, când rezervele din vară au fost epuizate.

Te rog să nu mă crezi cheltuitor, socotind că am sfârșit atâtea cecuri, dar pe mine mă știi, nu vreau să mă surmenez, am nevoie să ies seara și nopțile în oraș, trebuie să-mi cumpăr multe cărți sanscrite și tibetane, plus cele comandate în Germania și Paris (care nu se găsesc aici, dar cu care trebuie să mă țin la curent); apoi, când am fost o lună în Himalaya, am colecționat bronzuri foarte interesante, să-mi decorez odaia, să-mi amintesc de timpul petrecut în Orient; socotește hainele, albiturile, călătoriile de studii în Bengal și vei înțelege cum se duc banii într-o țară cu monedă engleză. Dar de-acum mă voi face îndoit mai econom și, ajutat de faptul că nu mai am nevoie de cărți, voi depozita totul la Bancă.

Cu studiile, merg excelent. V-am spus că pregătesc ceva pentru Congresul Filozofic din Lahore. Am scris, de asemenea, două studii bune pentru *Gândirea* și *Revista de filosofie*. Am în lucru altele, pentru străinătate. Sper că mi se va publica un roman anul viitor și voi avea bani să vă înapoiez datoria la nenea Mitică. Îi voi scrie astăzi și lui.

De Corina, am aflat. Caută să iasă cât mai des în lume, cu fetele, să cunoască și să se distreze. Contactul cu cultura îl poate păstra prin biblioteca mea. E destul de dureros că trebuie să rămînem încă despărțiți, și asta mă face să gîndesc, dar iarăși amintiți-vă de misiunea mea în lume. de rolul pe care voi fi chemat în curînd să-l joc în cultura românească. Cum aș putea sacrifica un viitor strălucit și toate satisfacțiile mele spirituale (atâtea probleme filozofice le rezolv aici)? Mai ales când știu că gîndul tău e ca unul dintre noi să ducă faima numelui, să fie „un om“, să aibă respectul tuturor din țară.

De măritișul Corinei nu te pripi și nu te alarma. Nu te uita la primul venit. Cum va ieși în lume, va avea destule partide. În privința zestrei, nu are mult, dar are destul. Un soț care cere milioane fii sigur[ă] că nu se gîndește la fată, ci la bani. Decît să aibă supărări și deziluzii într-o căsătorie pripită, mai bine aș-

teaptă. Nu te gîndi că rămîne fată bătrîină. Dacă ar fi studiat înainte, nu tot ar fi trebuit să aștepte patru—cinci ani?

Sărutări și îmbrățișări la toți, iar pe mata te sărut fierbinte și cu dor

Mircea

Post-scriptum — 21 noiembrie

Văzînd că nici săptămîna aceasta nu primesc cecul bursei, am fost nevoit să vă telegrafiez iarăși pentru 10 £, cu care [o] voi putea duce pînă la jumătatea lui decembrie.

În acest timp, sper că se va aranja să primesc valuta.

Mii de mulțumiri, de scuze și de îmbrățișări.

Originalul în arhiva Mircea Handoca, București

LXVIII

Calcutta, 28 noiembrie [1929]

Dragă Papa,

Am primit scrisoarea D-tale cu copia de la Universitate. Sînt bucuros că totul se va aranja cu bursa. Deocamdată, după cum știți, am recurs tot la ajutorul D-stră — deși sper să înapoiez aceste sume, ultima în ianuarie.

Mi s-a promis publicarea urgentă a unui roman și, în acest caz, voi avea bani.

Am primit £ 16, deși cerusem £ 10. Plusul mi-a prins foarte bine, putînd plăti confecționarea unui costum de haine pentru iarnă.

Noutăți nu prea am. Aștept totul de la viitor. Lucrez și adun materiale pentru noi studii. Cred că nu mai sînteți îngrijorați asupra sănătății mele. Dacă am telegrafiat a doua oară după bani, a fost din pură încurcătură financiară.

Am scris rudelor. În acest plic, alătur cîteva mărci indiene și asiatice. Le poți păstra sau schimba. Sînt unele cu Victoria, foarte prețioase, de-abia se găsesc chiar aici, în India.

Sper că scrisoarea aceasta ajunge în preajma sărbătorilor. Sărută pe toți cu dor și transmite urări sincere pentru noul an. Cu sănătate și noroc!

De mii de ori îmbrățișez pe draga mamă și pe Nicu.

Pe D-ta te sărut din depărtare fiul,

Mircea

Originalul în arhiva Mircea Handoca, București

LXIX

Calcutta, 5 decembrie [1929]

Dragă Mamă,

Săptămîna aceasta, nu am primit nici o scrisoare de acasă; în schimb, am primit telegrafic £ 12. pe care nu le cerusem, dar care îmi vor prinde bine de Crăciun, cînd toată lumea petrece aici și e obiceiul ca fiecare să aducă ceva acasă (dulciuri, whisky, fantezii etc.). Eu, după cum v-am scris, sînt bine și lucrez să cîștig timpul pierdut în octombrie. Nu știu dacă mi s-au aprobat ceva ajutoare pentru a mă duce la Lahore. Eu îmi voi scrie în orice caz comunicarea.

Trebuie să lucrez foarte mult și cu multă atenție, ca să am gata o monografie filozofică pe vară. Cu teza merge greu, subiect extrem de dificil, nou în Europa, pe care indienii îl studia-ză cîte zece ani înainte de a se avînta să scrie asupra-i. Eu însă am încredere nu numai în capacitatea mea de muncă, ci și în ascuțimea cu care voi trata problema, cu intuițiile și cu cultura mea atît de diversă de cea a indienilor. Îndată ce mă voi așeza la redactarea tezei (care va fi scrisă în două versiuni: română pentru București, engleză pentru Berlin), vă voi putea comunica precis luna cînd părăsesc India. Nu pot redacta însă nimic înainte de toamna viitoare. Repet, de lucrarea aceasta depinde cariera mea științifică.

Pe aici, s-a răcit bine. Firește, tot în haine albe și cu casca colonială ziua, dar noaptea trebuie să pun două pături. Ploi nu vom avea pînă în mai.

Lume bună cunosc destulă. Sînt hotărît să accept invitația profesorului de a petrece cîteva săptămîni în casa lui, după cum e obiceiul în India, ca discipolul să doarmă și să mănînce sub acoperișul învățătorului. Va fi o experiență nouă, fiindcă nicio-dată n-am [fost] găzduit la un bengalez mai mult de cinci—șase zile.

De asemenea, vreau să mă duc în ianuarie la Benares, să locuiesc la *Sanskrit College*, urmînd cursuri speciale de gramatică și poetică sanscrită. Dacă e vorba să am și o conferință de filologie indo-ariană, trebuie să mă documentez din vreme. Firește, îmi voi putea îngădui această călătorie în orașul sfînt numai la primirea cecului bursei. Aș vrea să se informeze Papa de ce bursa mi s-a trimis numai pe zece luni (noiembrie—sept[embrie])? Oare nu se dă pe douăsprezece luni? Aș vrea să fiu sigur pe acest punct, să nu mi se întîmple ca astă-toamnă, să aștept disperat un cec care nu mi s-a trimis nici pînă astăzi.

Pe Corina o rog să se grăbească cu notele de pian și *coupurile* din ziar. Am trimis un foileton lung la *Cuvîntul* chiar azi — *Durga-Puja*¹ — vă rog să-mi trimiteți și mie un exemplar. Corina să caute, o rog, cartea lui Buonaiuti *Origini del ascetismo cristiano*, e albă și nu voluminoasă, probabil am lăsat-o pe divan. *Am urgentă nevoie de ea.*

Ce se mai aude cu Nicu? I-am scris și nu mi-a răspuns. Trimit tuturor din casă cele mai fierbinți îmbrățișări. Corinei, lui Nicu, lui Papa și maicii mele dragi care se gîndește atît de mult la „băiatul“ ei peste mări și țări! Dacă aș fi aproape, aș veni și eu pentru cozonaci și vin negru. Dar cu gîndul și cu dorul sînt la toate mesele voastre. Și în curînd ne vom aduna iarăși. Ce să zici de acești englezi care stau departe de casă cu zecile de ani?

An nou fericit,

Mircea

Originalul în arhiva Mircea Handoca, București

¹ „Durga-Puja“ a apărut în *Cuvîntul*, an IV 1930, ianuarie, nr. 1688, p. 2.

LXX

Calcutta, 15 decembrie 1929

Dragă Papa,

Îți scriu acestea îndată după primirea scrisorii D-tale din 23 XI — dar voi expedia săptămîna viitoare, cu avionul.

Veștile primite m-au și bucurat, dar m-au și întristat. Îmi pare nespus de rău pentru tanti Lina. Dar, cum era fără speranță de îndreptare, mai bine că s-a dus.

Veștile de-acasă par tulburi, neliniștite și mi-au dat mult de gîndit, abătîndu-mă. Și Nicu, și Corina. și chestiunea casei, și datoriile mamei la Bancă — m-au dezlipit de studiile mele și m-au convins că în iarna viitoare trebuie să mă întorc în țară. Înțeleg că aceasta va distruge o bună parte din viitoarea mea carieră științifică. În doi ani, cu toate eforturile intelectuale de care sînt capabil, nu voi putea face mare lucru. Sper însă să continuu cercetările în Germania și la Paris. Sînt hotărît să mă întorc nu de teama bursei, ci pentru Corina și situația casei, care se îngreunează din an în an. Repet, aș fi mai sigur pe bursa 1931 decît am fost pe cea din 1930 — pentru că în cursul acestui an se publică mai multe lucrări de ale mele și nici o comisie din lume n-ar putea respinge cererea unui candidat cu asemenea lucrări. Dar, cum nu sînt singur, mă voi întoarce pentru a liniști pe ai mei și a încerca vreun aranjament financiar, de asemenea pentru a introduce pe Corina în cercuri mai alese. Despre acestea, vom mai vedea.

Bursa încă n-am primit-o. În incertitudinea financiară în care mă aflu după boala mea și moartea maharajahului. am renunțat la Congresul din Lahore, unde aveam nevoie de cel puțin £ 20. Activitatea mea voi concentra-o către publicații, timpul fiind prea scurt pentru o operă mare. Vreau să spun că voi tipări în reviste streine cîteva studii speciale și, în același timp, voi redacta teza (în vara viitoare). E tot ce pot face pe 1930. Cu mare durere am renunțat la proiectul meu asupra religiilor asiatice, care mi-ar fi adus o catedră americană. Cauza e scurtimea timpului. Trebuind să părăsesc India în februarie 1931, mai am numai treisprezece luni de lucru, insuficiente pentru a completa cercetările *speciale* (tibetana, limba pāli și literatura budistă

mahayanică, mistica asiatică și operele tantrice) care se cer pentru acea catedră de la Harvard despre care v-am scris iarna trecută. Voi vedea în Germania ce proiecte mi se vor deschide. Dacă n-ar fi fost Corina și toate dificultățile casei, aș fi rămas vreo patru—cinci ani, cum face profesorul italian Tucci, care stă în India din 1924 și poate continua cercetări care i-au adus o reputație europeană și l-au ridicat membru al Academiei. Cazul meu e mult mai dificil; deși am cele mai [m]ari șanse de lucru, nu voi putea dezvolta o lucrare mare din cauza timpului. Totuși, pentru a recompensa neșansele acestea, m-am hotărât să urmez următorul program: din ianuarie, mă mut la profesorul Dasgupta și voi suporta regimul indian de studiu, mîncînd la aceeași masă cu familia, urmînd întru totul obiceiul învățăturii indiene. Voi profita enorm, avînd enorma bibliotecă la îndemînă și ajutorul profesorului oricînd gata. Probabil că voi locui cu el pînă în mai. Mențineți aceeași adresă, deoarece duminica dimineața voi veni în Ripon Street ca să-mi iau corespondența.

Cu banii o duc prost, dar probabil că în preajma Crăciunului va sosi cecul. Pentru a evita crizele din trecut, voi depune 40 £ depozit fix la Bancă, astfel că nu voi putea atinge această sumă decît în caz că sînt bolnav sau în luna plecării. Voi face cele mai strașnice eforturi pentru economii, deși înainte de a pleca va trebui să comand de la Benares și să trimit direct în țară o serie de cărți sanscrite care nu se găsesc în Europa și care îmi sînt necesare pentru cursul universitar. Voi încerca să vizitez în această iarnă locurile celebre ale Indiei, fiind ultimele luni cînd ele pot fi vizitate de un european ce nu ar putea suporta cele 140° Fahrenheit ale lui aprilie sau mai. Acum, timpul e superb, mai senin și mai răcoare ca în Italia.

Urmează amănunte în scrisoarea mamei.

Cu mii de îmbrățișări, fiul,

Mircea

Originalul în arhiva Mircea Handoca, București

LXXI

Mrs. Jeanne Eliade
1 Str. Melodiei
Bucharest I, Roumania

Calcutta, 21 decembrie [1929]

Maică dragă,

Cu nespusă strângere de inimă am citit scrisoarea matală din 16 noiembrie, care trădează atît de multă și de lungă suferință, cu atît mai multă cu cît nu ai pe nimeni căruia să-ți deschizi inima. Corinei mai bine nu-i dezvălui toate plictiselile și, pe cît poți, evită-i scenele din trecut, căci o ghicesc groaznic de abătută și de singură.

M-am înspăimîntat văzînd cît de departe au ajuns lucrurile cu Nicu și că Papa de asemenea e prilej de supărare.

Îți mărturisesc, maică dragă, am citit scrisoarea pe o bancă din grădina publică și atît m-a mișcat, încît m-am zbătut mult să nu mă podidească plînsul. Cîtă bărbăție am, dar mă chinuiam greu suferințele de acasă — iar eu atît de departe, și încă pentru un an.

Maică dragă, fă acest efort, încă anul acesta și suportă situația așa cum e și încearcă să împaci lucrurile pe cît poți, nu lua nici o hotărîre extremă, gîndește-te la Corina — care a avut pînă acum parte numai de suferință și de dezamăgire, care intră în viață tristă și fără încredere — și gîndește-te la mine.

Cînd mă voi întoarce, voi avea un nume, dacă nu încă în Europa, cel puțin în cultura și Universitatea română. Voi avea bani destui ca să pot lua pe Corina în străinătate. Nu se va mai întîmpla ca în rîndul trecut, cînd i-am promis s-o duc în Italia, dar nu aveam nici eu, nici matală bani. Nu fac planuri, dar sînt sigur că vom trăi bine la un loc și, dacă n-ai avut parte de o tinerețe fericită, cel puțin Dumnezeu ne va ajuta să te bucuri de o bătrînețe senină, fără griji și fără certuri. Vei avea mulțumirea că cel puțin unele din sacrificiile tale au dat rod. Nu mă laud, dar probabil că voi ajunge repede profesor universitar și aceasta e o cinstire a numelui nostru și o cunună a renunțărilor tale pentru educația noastră. Tot ce trebuie să faci acum e să cruți pe Corina de scene,

să o ajuți să fie liniștită, iar, dacă își va găsi prietene bune, să o ajuți să se distreze puțin.

La început, în Universitate, ți se pare totul greu și te simți izolat; dar repede gheața se sparge. Îți faci prieteni și timpul trece mai ușor. Las-o să citească, pentru că vârsta ei e cea mai poftitoare de lecturi și o viață cerebrală serioasă ajută la suportarea unei vieți familiale tulburi. Repet, fă totul pentru ea, rabdă toate crizele și fii sigură că la toate se va găsi un sfârșit bun. Nu te chinui cu problema măritişului, căci fetele care ajung în Universitate se mărită la 22–23 ani; s-a dus timpul când fata se mărita din pension, ignorantă și lesne încrezătoare, intrînd în căsnicie fără voia ei și silită să suporte jugul o viață întreagă. Așadar, nu te teme din partea aceasta.

După cum am scris și lui Papa, sînt hotărît să părăsesc India prin februarie 1931, așadar după un an și o lună. Încă nu am curajul să spun profesorului aceasta, pentru că am început cu el un curs de trei ani (absolut necesar oricărui doctorat), iar el, văzîndu-mă atît de stăruitor la studiu și atît de înzestrat în înțelegere, vrea să mă facă o autoritate europeană, adică vrea să mă învețe tot ce știe, în cinci sau șase ani. Din nefericire, situația e de așa natură, încît am luat hotărîrea să muncesc ca un disperat tot anul, să sfîrșesc teza pe vară și să mă întorc în iarna viitoare. Evident, aceasta distruge multe posibilități de a mă ridica în ochii științei europene. Dar sper să mă întorc altă dată în India, cînd și situația familiei, și situația mea financiară se vor îndrepta.

Din 2 ianuarie, mă mut în casa profesorului, după cum era obiceiul în vechea Indie, ca ucenicul să locuiască alături de învățător și să fie socotit fiu. Voi avea astfel enormul privilegiu de a asimila cît mai mult din înțelepciunea, știința și moralitatea indiană. Cunosced pe acum perfecta armonie, înțelegere și senina familiaritate din casa lui Dasgupta. E o atmosferă de puritate, de înălțare și de artă cum nu cred că se poate întîlni în Europa, unde căsătoriile se fac sau din pripită pasiune, sau din interes, sau din întîmplare. O căsnicie indiană e mult mai lentă, e aproape o prietenie, viața familială e mult mai închisă (o femeie arareori părăsește casa) și nici cea mai mică neînțelegere nu există, nicidecum o ceartă.

Ți-am scris demult că Dasgupta e un filozof cu reputație mondială, iar în Bengal e socotit a doua glorie națională, alături de Tagore. În trei odăi mari se adăpostește biblioteca, dar al maharajahului, care prețuiește cam șapte milioane lei, fără a socoti manuscrisele, a căror valoare nu poate fi evaluată. Casa lui e în Kalighat, cartierul cel mai plăcut al Calcuttei, aproape numai parcuri de palmieri. Când plec de la el, pe seară, și mă întorc în odaia mea din Ripon Street, aș crede că trec din India în Europa, atît e de mare deosebirea. Locuind cu el, pe lîngă avantajul financiar și științific, mă voi bucura și de o viață mai liniștită, fără agitarea inutilă a orașelor occidentale, respirînd o atmosferă îmbibată în puritate, spiritualitate și artă. Voi avea o odaie a mea, pe care o voi face confortabilă cu lucrurile pe care le-am cumpărat astă-iarnă — dar regimul va fi cel indian, mîncînd adică cu degetele delicioase mîncări bengaleze (foarte puțină carne, mai mult vegetale, pește, raci și fructe), socotind pe soția lui drept „mamă” și pe fiicele lui surori. Faptul că sînt primit să locuiesc atît de mult cu el înseamnă că am cîștigat deplina încredere. Îți amintesc însă că toate acestea se datoresc purtării mele cuviincioase și culturii mele — iar nu vreunui interes. De asemenea, nu ai nici un motiv să crezi că aș fi în primejdie de a mă „însura” cu vreo indiană — legea lor nepermițînd străini în familie. Repet, e un privilegiu unic și foarte puțini europeni — după cîte știu sînt primul în Calcutta — îl pot avea.

În privința banilor, am primit cele trei mandate telegrafice, din octombrie pînă acum. Ți-am explicat cum le-am împărțit. Fără ajutorul maharajahului și fără cecurile bursei — am dus-o greu, viața fiind scumpă, eu bolnav. Chiar acum, deși în preajma Crăciunului, o duc prost cu banii — dar sper că mult așteptatul cec va sosi. Din ultimele £ 12, mi-am făcut un costum de haine și mi-am cumpărat pantofi și a trebuit de asemenea să dau o parte gazdei, pentru speciala cheltuială de Crăciun. Sper să am un Crăciun de elită. Gazda a cheltuit zece mii de lei numai pe alimente, dulciuri și vinuri — și va cheltui încă zece mii pe pomul de Crăciun, ornamentația odăilor și cadouri. Crăciunul e sărbătoarea cea mai scumpă a anglo-saxonilor.

Ți-am scris de un roman al meu, care probabil se va tipări în iarna aceasta. Din banii obținuți, vei putea acoperi cele 34 £ plus spezele de trimitere. Iarăși probabil că mi se va da ceva de la *Revista de filosofie*, unde am trimis un studiu și voi mai trimite. Situația mea financiară se va stabili îndată ce voi primi primul cec și va dura sigur pînă în octombrie viitor, cînd voi căuta alte posibilități de trai pentru trei luni și pentru întoarcere.

În prezent, lucrez la un studiu *Le problème du mal et de la libération dans la philosophie indienne* pentru *Ricerche religiose*. Mi l-a cerut Buonaiuti de la Roma. În februarie, voi publica ceva în englezește, pentru că sînt capabil să scriu corect și în această limbă. De altfel, teza pentru Germania o voi redacta direct în englezește.

Cu studiile, maică dragă, o duc bine — deși sanscrita e atît de grea, încît nici peste zece ani n-aș putea spune că o stăpînesc. Totuși, sînt primul român care o cunosc, și probabil că voi fi primul care să cunosc tibetana și pāli.

Acum te las, căci ți-am scris destul. Am aflat de biata tanti Lina. În noaptea de 21–22 noiembrie, am fost foarte abătut, fără să știu de ce. O ghicitoare mi-a prezis în august că voi avea vești bune și rele în aceeași scrisoare. Mi-a prezis, de asemenea, că voi rămîne încă optsprezece luni în India, apoi voi face o călătorie lungă pe mare, voi veni în țară și voi fi trimis îndată, pentru cel puțin un an, în altă parte. După cum vezi, prezicerile se împlinesc. Mi-a spus că nu mă voi însura înainte de patruzeci de ani. Că voi ajunge bogat, glorios etc. etc.

Deocamdată, mă rog lui Dumnezeu ca toate să fie bune acasă — iar mie să-mi deie sănătate și putere de muncă să mă întorc și să te mîngîi pentru toate supărările ce le-ai îndurat pentru noi.

Cu urări pentru un an mai bun, cu mii de îmbrățișări și de sărutări, te dorește fiul tău depărtat,

Mircea

Originalul în arhiva Mircea Handoca, București

LXXII

[Fragment de scrisoare
deteriorată]

[1929]

... Voi scrie Corinei săptămîna viitoare, pentru că acum sînt cam obosit și sper că v-am dat destule noutăți. Tot ce implor de la tine și de la Papa e să încercați să vedeți lucrurile așa cum sînt, reale, iar nu prin prisma familiei.

Urgent: rog pe Papa să ceară de la Secretariatul Facultății de Litere un certificat, în franceză, adevărind că sînt licențiat în litere și doctorand în filozofie și că am trecut examenele cu bile albe. Iar de la Motru și Gusti (căruia i-am scris în această privință), un alt certificat, că am fost un student harnic și onest. Acestea îmi sînt *urgent necesare* pentru înscrierea mea la doctorat în Calcutta. Rog pe Papa să obțină imediat certificatele și să le trimită recomandat. Cel de la Universitate să aibă efigia și ștampila oficială. Gusti știe despre el, așa că nu e nevoie să înaintez o petiție specială. I-am scris tot azi lui Gusti și lui Motru.

Am primit notele de pian și revistele. Dar aștept ziarele. Tot amînînd, va ajunge o zi în care nu vor mai putea fi găsite. Și îmi sînt indispensabile pentru o carte de impresii pe care vreau s-o public.

Sărutări lui Papa. lui Nicu, Corinei, iar pe tine te îmbrățișează de mii de ori, fiul,

Mircea

P.S. Am primit scrisoarea lui Nicu la Benares. Îi voi răspunde săptămîna viitoare.

Originalul în arhiva Mircea Handoca, București

LXXIII

104, Bakulbagan Road.
Bhowanipore
14 ianuarie 1930

Maică dragă,

[Scriu] această scurtă scrisoare ca să-ți spun că sînt sănătos, mă aflu extrem de confortabil în familia profesorului, muncesc

cu spor și mă voi înscrie în curînd *la doctorat aici*, la Universitate. Titlul, astfel, va fi mult mai apreciat în Europa decît un simplu act de la Dasgupta. Săptămîna viitoare, voi cere Universității din București un referat că sînt licențiat în litere și docto-
rand în filozofie.

Dacă obțin cu succes doctoratul în filozofie și filologie orientală de la cea mai ilustră Universitate indiană — nu mai e nevoie de nici un examen special în Europa. Aceasta e destul de greu; se cer studii profunde în sanscrită, o lucrare originală în englezește și un examen serios. Cu ajutorul lui Dumnezeu, sper să le trec pe toate.

De aceea m-am mutat la Dasgupta.

Ce se mai aude pe acasă? Am rugat în repetate rînduri pe Papa sau pe Corina să-mi trimită ziarele cu foiletoane. De ce nu se îndură nimeni?

Am nevoie pentru un volum.

Sărutări tuturor, iar pe mata te sărut și te îmbrățișez de mii de ori,

Mircea

Originalul în arhiva Mircea Handoca, București

LXXIV

[Carte poștală ilustrată: Taj Mahal]

Miss Corinna Eliade

Agra. 30 ian[uarie]

Acesta e Taj-Mahal, al Șahului Jahan, povestea căruia o cunoști. Și cîte altele nu mai sînt! Mîine plec la Fatehpur-Sikri — cetatea din nisip a sultanului Akbar.

Sărutări,

Mircea

Originalul în arhiva Mircea Handoca, București

LXXV

104, Bakulbagan Road
Bhowanipore, Calcutta
20 februarie 1930

Maică dragă,

Am primit lunga scrisoare, care m-a pus la curent cu toate. Nespus mă bucur că înțelegi situația mea și imperativul ei de a rămîne în India pentru cîtva timp. După ce m-am întors de la Benares, am primit o scrisoare de la profesorul italian Giuseppe Tucci, membru al Academiei Italiene, care stă în India de șase ani și se află acum în Tibet. Comunicîndu-i intenția Universității noastre de a inaugura o catedră de sanscrită și istoria religiilor, Tucci — care mă cunoaște de mult — mi-a răspuns că e imposibil de a preda sanscrita sau orice religie orientală înainte de a fi sfîrșit eu însumi un curs inițial de cinci ani. Spune că ar fi o nebunie din partea mea să întrerup studiile aici înainte de a-mi fi asimilat o bază solidă, tehnică a gramaticii și filozofiei. Și-ar fi o stupiditate de neiertat din partea Universității să-mi oprească bursa. Adaugă că va *scrie personal* Rectorului, dacă va fi nevoie, iar din Italia va presa urgent atît Legația română, cît și Ministerul de Instrucție ca să-mi asigure existența în India pentru cinci ani. Scrisoarea pe care mi-a trimis-o pe șase pagini o voi înainta comisiei de bursă împreună cu Lista de lucrări a mea, certificatele profesorilor Dasgupta, Dr. Bagchi și Dr. Kalidas Nag și înscrierea mea la doctorat în Calcutta (doctorat în filologie orientală și filozofie). Toți savanții pe care îi cunosc aici sau în alte universități indiene, fie europeni, fie indieni — mi-au spus pînă la sațietate că sînt un rar privilegiat că locuiesc și lucrez cu prof[esorul] Dasgupta, că ar însemna să mă ruinez inutil întorcîndu-mă în țară înainte de a fi sfîrșit și că trebuie să încerc totul ca să rămîn cinci ani.

Acestea sînt faptele. Să vedem acum cum se pot împăca cu nevoile noastre. De la început trebuie să te asigur că eu m-am hotărît *definitiv* de a asculta sugestiile oamenilor de știință care îmi amintesc că țara noastră n-a contribuit cu nimic în această ramură de studii și că va fi o cinste a neamului să înceapă activitatea printr-un om bine pregătit, de la izvoare, iar nu diletantism

improvizat și gazetărie. Cred că drumul meu e filozofia orientală și istoria religiilor și pentru nimic în lume nu-l părăsesc. Sînt de 23 ani, nu mai pot începe în fiecare an un alt studiu. Vreau să fac din cariera mea profesorală nu numai un mijloc de existență, ci știință — pentru mine și, indirect, pentru cultura noastră, unde au lucrat nechemăți și nepregătiți cu sutele. Fac apel la toate sentimentele tale de înțelegere. Încep să mă apropii de maturitate, unde nu se mai joacă de-a știința ca la noi în țară. Sînt chemat să joc un rol, dar trebuie să mă pregătesc. Cei pe care îi cheamă Dumnezeu renunță la confortul modern, părăsesc familie și prieteni și se fac misionari, întorcîndu-se în patrie o dată la douăzeci de ani, sau poate deloc. Nu e cazul meu, pentru că știința nu e atît de absolută ca un mesaj divin. Dar nu e mai puțin adevărat că, apucînd acest drum, sînt nevoit să renunț la prezența voastră pentru un timp lung.

Cele ce știu însă asupra situației de-acasă și asupra viitorului Corinei mă pun într-un conflict dureros. Am găsit o soluție, pe care ți-o comunic ca să-ți dai părerea. În primăvara viitoare, 1931, aș putea veni pentru cîteva luni (mai—octombrie) în țară, aranjînd căsătoria Corinei, situația casei, trecînd doctoratul și găsind fonduri pentru încă trei ani în India (pînă în toamna 1934). Voi veni direct prin Bombay—Marsilia, cl[asa a] III-a, luînd bilet dus și întors, lăsînd toate cărțile, manuscrisele, hainele în Calcutta, luînd cu mine numai un geamantan cu cele necesare.

Călătoria dus și întors n-ar costa mai mult de 50 de mii de lei, bani pe care sper să-i obțin din publicarea romanului sau din alte publicații. Mă întorc de vacanță, însă numai după ce primesc asigurarea formală de la Universitate că nu voi fi reținut. Reținerea în țară ar fi un dezastru, iar eu aș suferi o lovitură de pe urma căreia sînt sigur că nu mi-aș reveni, ajungînd un simplu muncitor, fără entuziasm și fără încredere în mine. Știu că nu se poate face nimic bun fără a rămîne în India cinci ani. Așadar, în cazul (ferească Dumnezeu!) că n-aș putea rămîne, aș fi incapabil să lucrez, fiind un om cîstit și neacceptînd știința compilațiilor sau improvizației.

Ce crezi despre soluția aceasta? Alta nu găsesc în afară de aceea de a mă converti la catolicism și a cere să fiu trimis pentru toată viața în India, ca să pot lucra cu izvoare. Dar soluția aceasta îmi repugnă. O păstrez pentru la urmă, când toate încercările mele de a-mi asigura existența pînă în 1934 — fie din țară, fie din America — vor eșua. Mamă, tu știi că sînt un om profund serios, și gîndesc mult înainte de a mă hotărî. Gîndește și tu și vei înțelege că orice altă cale mi-ar distruge munca pentru că în țară lipsesc complet cărțile orientale, iar în Europa nu sînt profesori care să cunoască profund sanscrita sau filozofia indiană. Dacă cineva vrea să facă avere prin bumbac e necesar să vie în India. De ce lumea înțelege pe acel care *trebuie* să emigreze pentru bani — și nu pe acei care emigrează pentru știință?

Primejdii aici nu se află. Sînt europeni care petrec în India toată viața, lucrînd în ferme sau în junglă. Sănătatea nu suferă, dimpotrivă. Așadar, motivul riscului se exclude. Rămîne numai acel al depărtării de familie, și pentru el am oferit o soluție. Repet, sînt definitiv hotărît. Asupra acestui punct nu mai încap discuție. Întrebarea e dacă trebuie să vii pentru vacanță în 1931 sau 1932, sau să nu vin deloc.

[Lipsește ultima pagină.]

Originalul în arhiva Mircea Handoca, București

LXXVI

[martie ? 1930 ?]

[Fragment de scrisoare]

Post-Scriptum

Am primit ziarele, pentru care îți mulțumesc cu căldură. Nu e nevoie să copiezi numerele lipsă, pentru că am renunțat la volumul de călătorii pe care îl proiectasem.

Nu uita să expediezi urgent actele cerute de la Universitate.

Voi înainta curînd cerere de prelungire a valutei pe al treilea an, ultima lună pe care voi primi fiind iunie 1930. Din iunie, nu pot aştepta pînă la Crăciun ca să primesc.

În ceea ce priveşte valuta, ea trebuie să mi se accepte în baza lucrărilor pe care le voi prezenta.

Pe aici, au început căldurile, care se vor înteţi în aprilie. Între 1–15 mai, plec pentru vacanţă în Kashmir, în Himalaya. Deocamdată, fac economii să-mi ajungă banii. Drumul e două zile şi trei nopţi cu trenul şi o zi şi o noapte cu autobuzul.

Mă stabilesc la Srinagar. De acolo, cum vor începe ploile în Bengal, mă cobor la Santiniketan, la şcoala lui Tagore, unde voi rămîne pînă în noiembrie, la întoarcerea profesorului din Europa.

À propos, cînd va apărea romanul meu nu da exemplare rudelor, nici nu-i face reclamă prietenilor, pentru că e un roman extravagant, de modă nouă şi ne poate compromite.

Originalul în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

LXXVII

Calcutta, 10 aprilie 1930

Dragă Papa,

Am primit ultimele D-tale scrisori. Din nenorocire, chestiunea fachirului stă pe loc. Scrisoarea profesorului către acel tînăr care a fost în America n-a primit încă răspuns. Am întrebat peste tot, am scris chiar şi la Bombay. Nimic. Fachirii pe care i-am văzut pînă acum sînt ordinari. Nu face să vină în ţară. Repet, adevăraţii fachiri nu se pot găsi în oraşe, ci în munţi, în deşert. Ei nu-şi părăsesc locul nici pentru un milion de lire. Nu pot vorbi nici o limbă. Nu acceptă să dea reprezentaţii. Aşa, cunososc la Puri un yogin tantric extraordinar, dar nu acceptă să arate nimic. Mai am o ultimă speranţă; public duminică în trei ziare anunţuri (în englezeşte, bengali şi urdu). Poate va ieşi ceva. Nenorocirea e că fachirii care acceptă să demonstreze în public nu se găsesc în această parte a Indiei — ci în regiunea

Bombay sau în nord. Am întrebat unde aş putea găsi informații asupra lor, dar oamenii pe care îi cunosc eu aici sînt intelectuali indieni sau fermieri. englezi — și nici ei n-au nici un fel de relații cu fachirii. Firește, oricine a întîlnit în India cel puțin un fachir extraordinar — dar unde să-l găsești cînd îți trebuie? Acei care demonstrează colindă din loc în loc, și nimeni nu le știe urma.

Îndată ce voi afla ceva precis, îți voi scrie prin poșta aeriană. La sfîrșitul lui mai, voi pleca în Kashmir, la Srinagar, pentru vacanță. Poate acolo să găsesc ceva, dacă anunțurile în ziare vor eșua.

N-am primit încă adeverința de la Universitate pentru ca să mă înscriu la doctorat aici. Dacă nu vine pînă la Paști, nu mă mai pot înscrie. Profesorul pleacă în Europa la 15 mai; în absența sa, voi locui și lucra la Santiniketan, unde e mult mai agreabil, colegiul fiind într-un parc superb.

Înainte de plecare, voi înainta actele pentru prelungirea bursei pe al treilea an. Universitatea din Calcutta se va simți insultată dacă mi se va refuza prelungirea, pentru că profesorul Dasgupta e gloria Indiei culturale și ar fi stupid din partea unei Universități tinere ca cea din București să socotească inutile studiile filozofice și sanscrite cu un Dasgupta. Profesorul a fost invitat lector extraordinar la două universități americane, plus Paris, Roma, Viena, Berlin, Oxford și Edinburgh. Nu există nici un motiv să mi se întrerupă bursa. Dacă vor o catedră de sanscrită, trebuie să-mi fac studiile serios și complet.

Am primit 10 000 lei de la editorul Ciornei.

De ce nu-mi scriu nici Mama, nici Corina de patru săptămîni? Sărutări tuturor.

Te îmbrățișez cu dor, fiul,

Mircea

Originalul în arhiva Mircea Handoca, București

LXXVIII

Mrs. Jeanne Eliade
1 Str. Melodiei
Bucharest I, Romania

Bhowanipore, 1 mai 1930

Maică dragă,

Au trecut luni de când nu mi-ai scris. Nu te mai gîndești deloc la mine? Corina și Papa îmi mai dau din când în când vești de-acasă, deși eu scriu regulat, săptămînal.

Lucrurile cu mine merg din ce în ce mai bine. Situația politică, destul de complicată, după cum cred că știți din ziare. Mă aclimatizez mereu. Îți trimit ceva fotografii în costum indian, luate în camera mea.

Peste o săptămîină, îți voi trimite altele, pe care le iau astăzi la ceremonia mariajului unui văr de-al profesorului. Vei putea vedea costume feminine.

Dacă faci curat în mansarda mea, nu uita, te rog, să pui jurnale pe rafturi, să nu se decoloreze cărțile de soare. De asemenea, aminteste Corinei să cumpere regulat cele cîteva reviste, să nu facă neglijența care s-a făcut cu propriile mele articole în *Cuvîntul*.

Sper că în curînd vă voi putea scrie de la munte. Ce faceți și unde vă duceți pe vară? Cum o duc nenea Mitică și ceilalți? Eu i-am scris mereu ilustrate — dar n-am primit pînă acum nici un rînd răspuns.

Mii de sărutări cu dor și să-mi scrii, maică.

Mircea

Originalul în arhiva Mircea Handoca, București

LXXIX

[Carte poștală ilustrată: Darjeeling Sanatorium]

Miss Corinna Eliade

9 mai [1930]

După cum vezi, continuu să mă port și în Himalaya. Vorba lui Piki: „O dată e românul în India!” De fapt, e un frig teribil

și fac alpinism toată ziua. Sanatoriul se află pe colină, la marginea grădinii botanice, și e plin de flori. Pasionant.

Te sărut,

Mircea

Originalul în arhiva Mircea Handoca, București

LXXX

Bhowanipore, 29 mai 1930

Maică dragă,

Nu-ți poți închipui bucuria cu care am cetit scrisoarea ta, pe care o așteptam de două luni. Cu atât mai mult m-a bucurat, cu cât era atât de larg înțelegătoare a situației mele. Nu-ți pot mulțumi îndeajuns pentru consimțământul pe care l-ai dat hotărîrii mele de a prelungi anii de studii în India. N-aș putea spune precis cât va dura. Fapt e că n-ar fi prudent să mă întorc în septembrie pentru a aranja personal valuta și celelalte. Pentru că [n]-aș fi încă perfecționat în sanscrită și călătoria ca și lunile petrecute în țară m-ar da înapoi. De-altfel, situația politică e de așa natură, încît foarte greu se mai dau vize de intrare în India, așa că, dacă o părăsesc, nu știu de mă voi mai putea întoarce. Cel mai bun lucru e să mă întorc toamna viitoare, după cum ți-am mai scris.

Am înaintat actele lui Motru pentru prelungire. Aștept cu nerăbdare răspunsul.

În ceea ce privește cei 20 000 lei de la Instrucție, te rog să-i păstrezi pînă în septembrie, căci pînă atunci sper s-o duc cu economiile de la Bancă. Valuta mea încetează în iunie, cînd voi primi cele din urmă £ 15. Dar poate că la toamnă voi începe a primi valuta cea nouă — sau ceva bani de la editor.

Nicu îmi scrie că te-a nemulțumit dedicația cărții mele¹. Faptul e simplu: „oarba Lalù“ e o închipuire de a autorului, cum e întregul roman. Așa că nu puteam dedica romanul decît unui asemenea personagiu ireal.

În ceea ce privește acest roman, nu cred că va fi bine primit de critică — dar eu l-am publicat numai pentru bani, așa că nu mă interesează ce va spune lumea.

Studiul meu de la Roma² s-a publicat zilele acestea și vă voi trimite cîteva exemplare îndată ce voi primi extrasele. Un alt studiu să află în curs de tipărire la Strasbourg.

În ultimul timp, am dat atenție literaturii și gramaticii sanscrite, pentru viitoarea catedră. Profesorul pierde trei ceasuri zilnic cu mine, traducînd, comentînd textele sanscrite și conversînd în sanscrită. El a luat în serios propunerea lui Motru de a se inaugura o catedră de limba și literatura sanscrită. Chiar dacă eu am neglijat puțin studiile filozofice numai ca să mă pot ocupa serios de catedră. Îți închipui ce consternați vor fi profesorii mei indieni în caz că nu mi se prelungește bursa. Un indian studiază doisprezece ani pentru a putea ocupa o catedră de sanscrită; iar domnii de la București cred că un român ar putea-o ocupa după numai doi ani de studii?

Aștept cu nerăbdare vești asupra Corinei, care mă neliniștește de cîte ori aud că se pregătește de examene.

Eu sînt încă în Calcutta; probabil că voi pleca undeva la mare pentru două săptămîni, îndată ce se va limpezi situația.

Cu mii de îmbrățișări, fiul,

Mircea

Originalul în arhiva Mircea Handoca, București

¹ Este vorba de primul roman al lui Mircea Eliade. *Isabel și apele diavolului*.

² Intitulat „Il male e la liberazione nella filosofia Sam-Khya-Yoga“ și a apărut în *Ricerche Religiose*, an IV, 1930, pp. 200–221.

Dragă Papa,

Am primit ambele scrisori ale mamei, precum și pachetul cu extrase și reviste. Păstrează încă zece fascicule cu articolul meu

(*Introducere în fil[ozofia] Sāṅ[khya]*¹) pentru că le-am trimis pe toate cîte le-am avut aici. La articolele viitoare, stăruie să faci *o sută*, chiar dacă vei plăti ceva, ca să putem da cincizeci la librării. Sînt sigur că se vor vinde îndată. Am primit actele. E prea tîrziu. De altfel, traducerea engleză e proastă, pentru că „licențiat în litere“ nu înseamnă „B.A.“ (*bachelor of arts*), ci „M.A.“ (*master of arts*). În traducere, reiese că sînt bacalaureat, nu licențiat, așa că aceste acte îmi sînt perfect inutile și vi le voi trimite înapoi.

În chestia valutei, am trimis tot ce era necesar acum vreo lună. După socoteala mea, plicul a ajuns la Motru pe la sfîrșitul lui mai.

Am scris Corinei despre ce m-ai rugat. Aștept să văd ce-mi răspunde.

Am auzit de un medic fachir magician aici, în Calcutta, care face minuni în iluzii optice și levitații. Îl voi întîlni săptămîna viitoare și, dacă va fi ceva serios, vă voi comunica prin avion.

Te rog, iartă-mă dacă am scris atît de puțin, dar sînt obosit și scrisoarea nu poate fi amînată.

Sărutări tuturor. Pe mata te îmbrățișează cu dor fiul,

Mircea

Originalul în arhiva Mircea Handoca, București

¹ *Introducere în filozofia Sāṅkhya*, în *Revista de filosofie*, serie nouă, an XV, 1930, aprilie–iunie nr. 2, pp. 152–177.

LXXXII

Bhowanipore. 3 iulie 1930

Maică dragă,

Iar ați început să nu-mi mai scrieți. De două săptămîni, n-am primit nimic, de la nici un membru al familiei. M-am gîndit că venirea Principelului Carol în țară a cauzat această lungă tăcere. Sînt extrem de nerăbdător să primesc vești asupra noii situații din țară. Nu cred că bursa îmi va fi periclitată din această pricină.

Eu nu prea am noutăți, în afară de acelea că multe reviste străine mi-au cerut colaborarea și că, slavă Domnului, o duc bine și cu studiile, și cu sănătatea. Ploile au început demult, e răcoare de-a binelea, o plăcere să înveți. Familia profesorului mă împresoară cu aceeași dragoste și atenție, mă simt ca acasă.

Acum, situația politică e aceeași cum o știi. India așteaptă cu nerăbdare reacția Marii Britanii. Cred că nu vor fi mișcări de mase, nici violență. Așadar, nimic ca să vă temeți.

Nu înțeleg de ce nu am primit încă acea carte italiană pe care am comandat-o de șase luni. Vă rog din inimă să-mi trimiteți urgent cele ce vă scriu, căci aștept cu lucrările nesfârșite. De asemenea, n-am mai primit de mult revistele italiene. Ce-a făcut Corina cu examenul? Scrieți-mi mult și des. Sărutări tuturor, iar pe tine te îmbrățișez de mii de ori, fiul,

Mircea

Originalul în arhiva Mircea Handoca, București

LXXXIII

[Fragment de scrisoare]

[iulie 1930]

Eu, de când m-am întors de la Santiniketan, nu prea mai am noutăți. Lucrez foarte mult, mă deștept dimineața la 5.30, iar la 9 sînt în pat; nu mai fumez deloc, nu mai beau cafea și ceai, ci numai lapte. Toate acestea nu numai pentru că mă slăbeau, dar și pentru că sînt necesare cunoașterii regimului de viață indian. De fapt, ziua întreagă mi-o petrec la profesor, și, încetul cu încetul, tot misterul vieții bengaleze mi se dezvăluie. Mulți europeni stau aici zeci de ani, dar nu au contact cu clasele înalte bengaleze și nu cunosc decît lepădăturile societății indiene. Eu am marele și rarul privilegiu de a fi introdus peste tot în elita Bengalului.

Cu banii pe care-i am la bancă, voi face două lucruri: 1) voi plăti pensiunea pentru trei luni înainte; 2) mă voi duce în vacanță de septembrie să vizitez nordul Indiei. Marea mea speranță e să mi se prelungească bursa. Începînd din iarna care vine, voi

publica studii în englezește și franțuzește la revistele europene și americane.

[...] musonul. Nu e vorbă, stăteam tot timpul în casă și nu mă plimbam decît seara. Acum, serile e foarte frumos și le petrec pe terasa cea mare de deasupra casei, de unde îți voi trimite fotografii.

După cum știi, Haig [Acterian] a plecat în Germania, Petru Comarnescu în America (Los Angeles), Chery e încă la Fontainebleau, Radu M[arinescu] la Geneva, Popescu s-a întors la Paris după ce a căzut la examene și a colindat Elveția ca să uite. Ceilalți băieți sînt în țară. După socotelile mele, eu mă voi întoarce cel din urmă, și atunci numai ca să dau doctoratul și să obțin conferința de filozofia religiei și să fiu trimis în Germania pentru examenul de *Privatdozent*. Toate acestea cu ajutorul lui Dumnezeu și dacă toate lucrurile vor merge bine.

Am scris la Londra pentru pașaport.

Sărutări tuturor, iar pe mata te îmbrățișez cu dor și cu drag,

Mircea

Originalul în arhiva Mircea Handoca, București

LXXXIV

Calcutta, 11 septembrie 1930

Maică dragă,

De vreo două săptămîni, n-am primit nici o scrisoare de acasă. Aștept pașaportul și sînt aproape sigur că, îndată ce voi primi confirmarea valutei pe al treilea an, precum și rezultatul audienței mele la Rege — mă voi pregăti de o vizită în țară pentru a trece doctoratul. Probabil că voi veni la iarnă, pentru două luni. Lucrările mele mă silesc a rămîne în India încă doi ani cel puțin, de aceea o vizită acasă ar fi nimerită. Dacă Papa poate obține un bilet cl[asa a] II[-a] cu reducere de la S[ocietatea] M[aritimă] R[omână] Alexandria—Constanța, bun pentru orice vas al Societății cu începere de la 1 ianuarie 1930 (1 ianuarie—1 martie), aceasta ar simplifica foarte mult călătoria. În acest sens, trimiteți

biletul înainte de Crăciun. Eu voi veni via Bombay–Port-Said. Nu voi avea nevoie decît de viza egipteană și voi face toate economiile posibile.

Voi veni numai cu un geamantan și cu cîteva cărți, lăsîndu-mi biblioteca și mobilierul la Dasgupta.

Voi putea asista la mariajul Corinei și se vor aranja multe lucruri. Nu anunțați însă pe nimeni: pînă ce nu voi confirma plecarea într-o telegramă. Banii de la minister și ce mai poți da tu, trimite-i prin Bancă. O dată ajuns în țară, voi face rost de fonduri pentru întoarcere.

Cu nădejdea că îți pot spune „la revedere“, te îmbrățișează de mii de ori

Mircea

Originalul în arhiva Mircea Handoca, București

LXXXV

Svarga-ashram, Rishikesh
Himalaya
15 oct[ombrie] 1930

Dragă Papa,

Am primit cu oarecare întîrziere ambele D-tale scrisori și pașaportul. Mii de mulțumiri pentru el. Bănuiesc că ți-a dat mult de lucru. Aștept acum rezultatul petițiilor de bursă și la Rege. Nu mă întorc de Crăciun, pentru că profesorul Dasgupta e greu bolnav și trebuie să-mi continuu studiile la Benares. În acest caz, nu cred că îmi voi prelungi șederea mea în Indii mai mult de un an, timpul necesar de a redacta teza de doctorat și de a aduna noi materiale pentru lucrări ulterioare. Deocamdată, stau în Himalaya, probabil vreo două luni, ca să-mi durez o constituție fizică de fier, și în același timp să studiez de aproape tehnica yoghinilor.

În ceea ce privește fachirul [*cuvînt șters*], încă n-am găsit unul să accepte [*cuvînt șters*] în Europa. Voi mai încerca la Benares. Asupra [*cuvînt șters*] voi trimite cu plăcere cîteva lui nenea Mitică, îndată ce voi trece prin Jaipur (Rajputana).

Voi locui din ianuarie la Benares, centrul studiilor sanscrite. Scrieți-mi pînă atunci la vechea adresă: 82 Ripon Street, Calcutta. Puteți să-mi scrieți și la Bhowanipore, dar, cum profesorul e absent, scrisorile îmi vin cu oarecare întârziere.

Mă simt foarte bine aici, unde e o viață cu adevărat simplă. Împrejurimile sînt dumnezeiesc de frumoase.

E necesar și urgent ca să am bursa asigurată, căci acum n-am la cine sta și trebuie să plătesc casă și masă. Dacă ați trimis banii pentru călătorie, ei vor rămîne la Bancă pînă la întoarcere. Fac foarte serioase economii, pentru că la Benares încep o viață nouă și nu știu cît mă va costa.

Îmbrățișări tuturor. Pe D-ta te sărută cu dor fiul,

Mircea

Originalul în arhiva Mircea Handoca, București

LXXXVI

Kapurthala, 4 noiembrie 1930

Maică dragă,

Sînt de cîteva zile în Kapurthala. oaspetele unui profesor din localitate. Am vizitat o serie de sate și temple la poalele Himalaiei, apoi mă duc la Amritsar să văd templul de aur și în cele din urmă la Lahore, pentru a cerceta colecțiile manuscrise din *Oriental College*, precum și unica colecție de sculpturi greco-budiste, din muzeul local.

Aici, în Kapurthala, am văzut lucruri din „O mie și una de nopți“, palatul maharajahului cu totul și cu totul de aur, diamante cît oul și ornamentele cortegiilor de elefanți. Lucruri și lux nebănuit[e] în Europa, să-ți pierzi capul numai privindu-le. Dar în bazar n-am găsit antichități de cumpărat. De altfel nici nu prea am bani pentru extravagante.

Cred că în zece zile voi fi iarăși la Rishikesh, cufundat în simplitatea vieții himalayene și în studiile mele.

Am fost invitat să conferențiez despre religiile comparate în colegiul Gurukul din Hardwar. Voi fi acolo în decembrie pentru două săptămîni.

N-am primit încă rezultatul cererii de bursă, și îți închipui cât de nerăbdător sînt.

Alte noutăți nu am. Nenea Cezar și Nicu mi-au scris. Nu uitați să-mi scrieți cât de des, la 82 Ripon Street, Calcutta. Programul meu pentru cîteva luni e: călătoria de studiu, așa că scrisorile îmi ajung cu oarecare întîrziere, fiindu-mi readresate din Calcutta.

Perfect sănătos și norocos în studii.

Doresc la toți sănătate și sărbători fericite.

Pe tine te îmbrățișez cu drag și dor,

Mircea

Originalul în arhiva Mircea Handoca, București

LXXXVII

Svarga-ashram. Himalaya
30 decembrie 1930

Dragă Papa,

Cu multă bucurie am primit vestea confirmării valutei. Te surprinde, poate, să afli că sînt încă în Himalaya, în toiul iernii — dar am avut mult de lucru aici, în plus nesiguranța bursei nu-mi îngăduia să mă cobor la Calcutta și să-mi fac planuri pentru 1931. Am petrecut admirabil Crăciunul într-o familie creștină din Rurki, cam 30 de kilometri de aici. Au venit să mă ia cu mașina și m-am simțit foarte bine cu ei, m-au tratat ca pe un vechi prieten și la pomul de Crăciun am găsit numeroase daruri și pentru mine. Atenția lor m-a mișcat foarte mult și astfel n-am simțit prea adînc dorul de casă, inevitabil în sărbători.

Am scris lui Motru, Gusti și lui Nae, mulțumindu-le pentru cele ce-au făcut pentru mine. N-am atins deloc chestia romanului. De altfel, *Isabel* nu-mi place nici mie, dar se întîmplă să placă multor intelectuali — dovadă cele aproape douăzeci de articole ce am primit de la prieteni, toate scoase din ziare și reviste de seamă.

În privința actului pentru armată, [îl] voi expedia urgent, cu avionul, îndată ce voi fi în Calcutta, adică săptămîna viitoare.

Deși nu înțeleg de ce e nevoie, deoarece am trimis unul acum patru—cinci luni, în care se specifica precis că urmez cursurile Univ[ersității] din Calcutta.

După cum v-am scris, voi sfîrși studiile la Benares sau Santiniketan, dar, pentru că nu sînt încă decis, adresa mea rămîne tot 82 Ripon Street. Aștept cu nerăbdare cărțile cerute, revistele italiene și ziarele *Cuvântul* cu articolele mele recente. Voi face economii serioase, pentru că sînt lipsit atît de bursa maharajahului, cît și de ajutorul profesorului. De aceea, un ajutor de la Rege ar fi bine venit. Nu uita să ceri lui Motru extrase pentru ultimul meu studiu, expediat acum două săptămîni.

Am aflat de la Nicu de moartea lui Radu Bossie și am fost mult deprimat.

Sărutări mamei și Corinei. Le voi scrie în curînd.

Pe mata te îmbrățișează cu dor fiul,

Mircea

Originalul în arhiva Mircea Handoca. București

LXXXVIII

82 Ripon Street. Calcutta

22 ianuarie 1931

Dragă Papa,

Nu pot să-ți trimit actul pentru armată. pentru că profesorul Dasgupta e supărat pe mine și refuză să-l scrie. În acest caz, trebuie să te duci la Universitate sau la Comisia Burselor Studențești și să iei o copie după actele de acolo sau o adeverință că eu sînt aprobat de Universitate să lucrez în India. Folosește-te de toată influența pe care o ai. De altfel, Dasgupta mi-a spus că el a făcut un act pe vară și nu înțelege de ce ar trebui să facă un altul. El e singurul profesor cu care am lucrat la Calcutta, așa că nimeni altul nu poate semna actul. Spune la Cercul de Recrutare că mă aflu la studii în Himalaya, și nu pot trimite nimic mai mult. De altfel, la toamnă voi fi personal în țară și voi aranja lucrurile.

Stau în Calcutta pînă ce încep căldurile, apoi mă duc în Kashmir. De aceea, lucrez acum foarte mult la bibliotecă, să adun ultimele materiale pentru teză.

Aștept și restul cărților comandate. După luna iunie, nu mai trimite nici o revistă, nici carte, pentru că în august–septembrie sper să mă îmbarc prin Golful Persic.

Bursa încă n-am primit-o, dar am scris și am mulțumit Dlui Năstase.

De fachir nu mă pot ocupa acum. Ce se aude cu articolele mele în *Revista de filosofie*?

Adresa mea permanentă e aceasta din Calcutta.

Te îmbrățișez cu drag, fiul,

Mircea

Originalul în arhiva Mircea Handoca, București

LXXXIX

82 Ripon Street, Calcutta
12 II 1931

Dragă Papa,

În sfîrșit, ieri am primit bursa, un cec de £ 60 și altul de £ 15, cuprinzînd valuta pe cinci luni. Întîrzierea celui dintîi cec e considerabilă. Nu am putut afla cauzele. Am primit de asemenea cartea lui P. Tannery (cea care costă 60 de franci) împreună cu primele foiletoane din roman. Mii de mulțumiri pentru ele¹. În orele libere, pot astfel corecta romanul și pregăti versiunea pentru editor.

Restul, cum îl știi. Pe aici, se așteaptă serioase tulburări, poate chiar o revoluție de mase. Deocamdată, stau în Calcutta. Nu am încă planurile stabilite pentru viitor. S-a făcut iar răcoare și a plouat mereu în ultima săptămînă.

Aș fi foarte mulțumit ca Regele să-mi acorde ceva. Păstrez banii la Bancă. Orice vei obține, trimite la Midland Bank London pentru mine, cu specificarea să se remită prin Chartered Bank of India Calcutta, unde primesc și cecurile.

Sărutări tuturor, îmbrățișări mamei și Corinei, fiul,

Mircea

Originalul în arhiva Mircea Handoca, București

¹ Din 12 ianuarie 1931 (pînă la 20 martie), a apărut în foileton în ziarul *Cuvântul* romanul *Lumina ce se stinge* (în 67 de numere).

XC

3 Royd Lane. Calcutta
19 martie 1931

Dragă Papa,

Primesc regulat ziarele, dar nu știu de ce n-am primit încă cele trei cărți italiene și ultima carte franceză.

Pe aici, se face tot mai cald, și eu dau zor cu lucrul, căci în curînd arșița va fi grozavă și va trebui să plec iarăși la munte.

Regret că nu pot aranja nimic cu fachirul. Cei pe care i-am întîlnit în orașe sînt farsori. Cei din munți nu vor să plece nici pentru un milion de lire. Așa că e mai bine să nu nutrești nici o speranță din această parte.

Voi scrie lui Nae Ionescu să facă rost de bani pe la sfîrșitul verii, pentru întoarcere. Nu trebuie să vă îngrijiți prea mult de mine, căci voi aranja să am banii necesari. Faptul e că pașaportul e valabil pînă la 11 septembrie, iar eu nu pot părăsi India decît în octombrie, căci e prea cald, și traversarea e primejdioasă.

Informează-te la Prefectură dacă trebuie să trimit pașaportul pentru prelungire pe trei luni, dar prelungirea trebuie făcută tot pe acest pașaport, așa am auzit de la Consulatul francez.

Aceasta e o chestie importantă și urgentă și e bine să știu rezultatul dinainte, ca să pot expedia pașaportul. Ar fi penibil să am dificultăți la întoarcere.

Alte noutăți nu am. Pe aici, se face tot mai scump, în urma extraordinarelor taxe care s-au pus la 1 martie.

Îmbrățișări tuturor.

Pe mata te sărută cu dor fiul,

Mircea

Originalul în arhiva Mircea Handoca, București

XCI

3 Royd Lane, Calcutta
2 IV [19]31

Dragă mamă și Papa,

Azi, în Joia Mare, vă scriu cu multă și sinceră dragoste, și cu mult dor mă gândesc la voi și la Sfintele Sărbători. Vă urez să le petreceți în seninătate și mulțumire, deși știu că urările acestea vor sosi mult timp după Duminica Tomii. Și să dea Dumnezeu ca la anul să sărbătorim împreună Sfintele Paști, căci acesta e al cincilea Paști făcut printre străini; doi în Italia, trei în India...

Săptămîna trecută, am fost la vînătoare de crocodili pe malul Gangelui, la Sahibgunge, în provincia Orissa, oaspetele unui inginer englez. Am petrecut cinci zile de minune, și m-am recreat perfect, acum lucrez cu multă patimă la Imperial Library, unde se găsesc cele mai bune cărți din toată India. S-a făcut teribil de cald, dar avem ventilator electric.

Pe Papa îl rog să întâlnească pe Nae și să-l implore să găsească ceva bani pentru la vară, să mă duc în munți. Bursa mea abia îmi ajunge pentru gazdă și pentru celelalte trebuințe. Fără ajutorul maharajahului, fără găzduirea profesorului, cînd toate se scumpesc, e imposibil să fac economii. Toată nădejdea mea e la Rege sau la vreo instituție.

Ziarele le primesc regulat. Cînd partea I-a a romanului se va încheia, începînd cu partea a II-a îmi puteți trimite numai *două* exemplare, oprind unul acasă.

Sărbători fericite! Vă sărut de mii de ori cu dor și dragoste, fiul,

Mircea

Originalul în arhiva Mircea Handoca, București

XCII

3 Royd Lane, Calcutta
11 iunie 1931

Dragă Corinna,

Am primit săptămînal ilustratele tale din Italia și, alături de bucuria ce mi-au pricinuit-o, mi-am amintit de cele dintîi esca-

pade ale mele, patru ani în urmă. Ultima ilustrată e din Abbazia, ceea ce mă face să cred că te apropii de încheierea voiajului. Vezi acum de proiectează un al doilea voiaj, la anul, în Elveția.

Aștept cu nerăbdare vești de la tine, scrise în tihnă și pe larg. În ceea ce mă privește, nimic nou. Căldurile au ajuns mortale, trecînd de 110° Fahrenheit, și fiecare european din Calcutta, dacă nu e încă internat în Spitalul de Medicină Tropicală, prezintă o foarte ciudată erupție pe față și pe trup din cauza sărurilor excesului de transpirație. E cel dintîi an cînd mă plîng de călduri. E imposibil să ți le descriu. De altfel, chiar indienii se plîng, și mor ca muștele de insolație. Oamenii lucrează de la 6 dimineața la 11, iar după dejun orașul e pustiu, parcă ar fi ciu-mat. Aș fi fost fericit să fiu acum în Kashmir, după cum proiectasem, dar am ezitat să fac cheltuiala aceasta, mai ales că nu știu cît timp am bursa. Mama îmi scrie că o am pînă în iulie, Papa îmi spune pînă în octombrie, Dumnezeu știe cum stau lucrurile, pentru că informațiile de acasă sînt întotdeauna obscure, contradictorii și incomplete. Aici, pînă acum nu știu ce s-a aranjat cu banii de întoarcere, pentru că economiile mele — dacă vor izbuti să treacă vara — vor fi în orice caz insuficiente. Am scris lui Papa de nenumărate ori să-mi trimeată un bilet clasa a II-a pe S[ocietatea] M[aritimă] R[omână] Alexandria—Constanța, bun pe orice vas S.M.R. între sept[embrie]—noiembrie, alături de o listă a vapoarelor S.M.R. care părăsesc Alexandria în cursul acestor luni. Atîta timp cît nu am biletul acesta și lista de vapoare, nu pot aranja nimic definitiv. Am trimis biblioteca în patru lăzi mari și transportul mă costă vreo 10 000 lei. Papa îmi spune să cumpăr pentru nenea Mitică ceva șaluri din cele ce ți-am trimis ție, dar v-am scris că ele nu se pot găsi în Calcutta, ci în Jaipur, în nordul Indiei. Voi cumpăra ce se poate găsi în Calcutta, adică lucrături bengaleze. Pentru a aduce curiozitățile himalayene, cărțile ce mi-au rămas, hainele și notele mele — va trebui să cumpăr un cufăr enorm, căci am un număr considerabil de lucruri. Aș vrea să apuc vaporul francez „Échantillon” (Messageries Maritimes) care părăsește Madras în 20 septembrie, dar nu știu dacă voi izbuti. Nu am nici banii, nici biletul pe

S.M.R. Papa spunea că Nae i-a promis bani pentru întoarcere, la vară. Am nevoie de suma £ 45.

Îmi pare rău că te plictisesc cu aceste nimicuri. Sper că Papa le va soluționa înainte de a fi prea târziu și a fi nevoit să amîn iarăși întoarcerea. Te sărut de mii de ori. Îl îmbrățișez pe noul meu frate, Ticu. La revedere,

Mircea

Originalul în arhiva Mircea Handoca, București

XCIII

3 Royd Lane, Calcutta
14 iunie 1931

Dragă Papa,

Am primit extrasele articolului meu, pentru care îți mulțumesc din inimă. Te rog să oprești cel puțin zece exemplare acasă, îmi vor trebui la întoarcere. Iar când se va publica celălalt studiu, asupra Upanișadelor, roagă pe Motru să-mi facă cincizeci de extrase.

Am trimis săptămîna trecută cărțile mele în patru lăzi mari, pe numele matală. Vor ajunge, cred, prin septembrie. Am plătit zece mii de lei pentru transport, așa că nu mai e nimic de plătit; vamă nu se plătește pentru cărți, mai ales când sînt cărți de studii. Lăzile sînt din lemn, cu zinc înăuntru, va fi greu de desfăcut. Îndată ce le aduci acasă, te rog să scoți cărțile și să le lași cîteva ceasuri în aer liber, pentru că sînt îmbibate cu camfor.

Te rog, expediază cît de curînd un bilet clasa a II-a, Alexandria–Constanța, bun pe orice vas al S[ocietății] M[aritime] R[omâne] în timp de trei luni (sept[embrie]–decembrie). O dată cu biletul, trimite și lista de vapoare S.M.R. care fac curse, precizînd *zilele* cînd ajung și cînd pleacă din Alexandria. Eu voi căuta un vapor francez care să mă ducă în Egipt și să aibă legătură cu vaporul românesc. Repet: bilet Alexandria–Constanța și prospectul vapoarelor S.M.R. care fac această cursă în cursul toamnei. Cred că vei obține reducerea de 40% care mi s-a dat la plecare.

Eu nu pot decide nimic pînă ce nu am biletul, pentru că trebuie să aleg un vapor care să coincidă cu vaporul S.M.R. Drumul cel mai ieftin e prin Madras, și voi lua clasa [a] III-a. Costă £ 45, bani pe care eu nu îi am și nu-i voi putea avea, față de toate cheltuielile; expedierea cărților, vizele pașaportului, geamandan nou, vamă pentru antichitățile pe care le aduc etc.

Așa că trebuie să-mi trimiteți acești bani pînă la mijlocul lui august. Nae ți-a promis bani pentru întoarcere, cred că se va ține de cuvînt.

Anul acesta, au fost călduri considerabile în fiecare zi, temperatura trece de 110° Fahrenheit și nimeni nu poate lucra nimic după ora zece dimineața. Toți europenii din Calcutta suferă îngrozitor. Mi-a fost imposibil să lucrez în această lună. Nici scrisori nu pot scrie. Aștept ploile nerăbdător și sper că vor veni într-o săptămîină—două. Lumea spune că n-au fost asemenea călduri de zece ani. Vezi. te rog, de nu întîrzia cu biletul și banii.

Îmbrățișări tuturor. La revedere, pe curînd.

Te sărută cu dor fiul,

Mircea

Originalul în arhiva Mircea Handoca, București

XCIV

3 Royd Lane. Calcutta

18 iunie 1931

Maică dragă,

Am primit în sfîrșit lunga și mult așteptata scrisoare, care mi-a ridicat îndoielile asupra bursei, mai ales că venea însoțită de o scrisoare de la Năstase, care mă asigură că am bursă sigură pînă la sfîrșitul lui august, și poate două luni mai mult.

Toate amănuntele plecării mele cred că le știi din scrisoarea expediată săptămîina trecută lui Papa. Probabil că voi părăsi India prin sept[embrie], sau începutul lui oct[ombrie] (totul depinde de bani și de vapor), așa că nu mai e nevoie să se facă hîrtii de prelungire la armată, căci mă voi prezenta personal pentru

amânare îndată ce mă voi întoarce. După cum ți-am scris, am expediat cărțile în patru lăzi, costându-mă 10 000 lei.

Sînt cărți de mare valoare, majoritatea sanscrite, așa că trebuia să le cumpăr în India.

Am suferit îngrozitor în timpul căldurilor, și aproape o sută de europeni au murit de insolație în ultimele săptămîni, dar acum au început ploile torențiale și, cu ajutorul lui Dumnezeu, sînt în afară de primejdie. Nu puteam pleca în Kashmir, față de veștile ce le primisem, cum că bursa e numai pe zece luni. În același timp, știind că nu-mi pot prelungi șederea în India cu încă un an cel puțin, trebuia să lucrez enorm la Bibliotecă. Aici, cursul pentru doctorat e *cinci ani* cel puțin, și teza trebuie scrisă în sanscrită, lucru ce numai indienii îl pot face. Dacă aș fi stat și eu cinci ani, poate aș fi făcut și eu acest miracol. Dar soarta a voit altfel. Voi prezenta așadar teza mea întîi la București, îndată ce mă voi întoarce, apoi în Germania.

A fost atît de cald în cursul lui mai, încît eram incapabil să citesc după ora zece dimineța. Ședeam sub ventilatorul electric, beam apă cu gheață, ferestrele oblonite — și totuși muream de căldură. A fost ceva infernal. Acum, plouă cu găleata și va ploua pînă în septembrie, așa că pot lucra iarăși la Bibliotecă. A trebuit să iau tonice tot timpul, și m-au costat o sumă enormă.

Cînd mă întorc, voi sta la mansardă cîtăva vreme și apoi voi decide. Totul depinde de situația pe care o voi găsi la București.

Voi scrie lui Nae și lui Motru după cum mi-ai spus. Iorga fiind prim-ministru, e favorabil pentru mine, deoarece activitatea mea științifică va fi apreciată.

Sărutări tuturor, la revedere, pe curînd, te sărut de mii de ori, fiul,

Mircea

Originalul în arhiva Mircea Handoca, București

XCV

3 Royd Lane, Calcutta
9 iulie 1931

Dragă Papa,

Alătur pașaportul meu pentru următoarea completare:

Călătorește în Egipt și Europa.

Pe pașaport, se menționează numai India; or, la Port-Said (în Egipt) trebuie să mă cobor și să mă duc la Alexandria ca să apuc vaporul românesc. Dacă nu se menționează pe pașaport *Egipt*, nu pot debarca. Adăugirea trebuie făcută de către aceeași autoritate care a eliberat pașaportul, trebuie ștampilată oficial. În același timp, cum mă întorc în octombrie — cel mai târziu la începutul lui noiembrie —, ar fi bine ca prelungirea pașaportului pe *trei luni* să fie făcută de către aceeași oficialitate, la Prefectură. Cred că nu vei avea dificultăți.

Te rog, depune Dlui Năstase toate publicațiile mele din *Revisita universitară*, precum și acel exemplar din *Ricerche religiose* pe care ți l-am trimis eu anul trecut. O listă completă de lucrări am trimis eu Biroului de Burse Stud[ențești].

Sărutări și îmbrățișări tuturor.

La revedere, pe curînd, fiul,

Mircea

Originalul în arhiva Mircea Handoca. București

XCVI

3 Royd Lane. Calcutta

16 iulie 1931

Dragă Papa,

Îți mulțumesc din suflet pentru reducerea obținută la S[ocie-tatea] M[aritimă] R[omână]. Biletul Alexandria–Constanța va costa așadar 5 500 lei. La aceasta, se vor adăuga: 500 lei viza egipteană, 1 000 lei transportul de la Port-Said la Alexandria și £ 45 costul vaporului cl[asa a] III[-a] din India pînă la Port-Said. Acestea sînt *minimul* de cheltuieli, neluînd în considerație celelalte cheltuieli de pregătire, pe care sper să le acopăr din economiile prezente.

Am scris lui Nae Ionescu să mă ajute pentru întoarcere. Fără £ 55–60, nu pot pleca de aici. Dacă aș primi bursa pe cele două luni (sept[embrie]–oct[ombrie]) și restul de la Nae, totul s-ar putea aranja.

Te rog să înapoiezi urgent pașaportul trimis săptămîna trecută.
Sărutări Mamei și Corinei. Pe mata te îmbrățișează cu dor

Mircea

Originalul în arhiva Mircea Handoca, București

XCVII

Căpitan Eliade
Str. Austrului 38

21 aug[ust] 1936
[data poștei]

Salutări din Potsdam. Am primit scrisoarea. Bine că au venit cărțile! Mai stăm aici o săptămînă, apoi plec la München. Timpul s-a făcut foarte frumos: răcoare și lumină ca în mai. Salutările mele lui nenea Mitică. Ne vom vedea curînd, pe la 5–6 sept[embrie].

Vă sărută

Mircea

Originalul în arhiva Mircea Handoca, București

XCVIII

[Carte poștală ilustrată]

Hamburg
[august 1936]

Căpitan Gh. Eliade
Str. General Poetaș 11

Sărutări tuturor din Hamburg. E un oraș splendid, și am noroc de un timp extraordinar. Am fost în insula Helgoland, în Marea Nordului. Plec spre țară la 1 sept[embrie].

Mircea

Originalul în arhiva Mircea Handoca, București

XCIX

[Carte poștală ilustrată: Nürnberg
Hof im Heiliggeistspital (1939)]

Căpitan Eliade
Str. Austrului 38
București

22 aug[ust] 1936
[ștampila poștei]

Salutări din Nürnberg. E splendid. Sărută pe toți din partea mea. Vin în câteva zile.

Mircea

Originalul în arhiva Mircea Handoca, București

C

[Carte poștală ilustrată: Paris et ses merveilles]

Mme et M. G. Eliade
31 A, rue Mătăsari
Buc[arest]

30 IV 1940

Sărbători fericite! Toată dragostea,

Mircea

Am petrecut câteva zile minunate în Paris. Plecăm mâine.
Christos a înviat!
Vă îmbrățișez,

Mircea

Originalul în arhiva Mircea Handoca, București

CI

Londra, 2 august [1940]

Dragă Mamă, Papa și Corina,

Profit de bunăvoința unui coleg care pleacă la Berna pentru a vă trimite câteva rînduri. Eu i-am dat o telegramă și Corinei, cu răspuns plătit, dar n-am primit nimic pînă acum. Am fost rechemati la București, dar n-avem pe unde pleca. Nu există decît un singur mijloc: cu avionul la Lisabona–Barcelona–Roma. Însă locuri în avion nu se pot obține decît cu cinci–șase săptămîni înainte. Ar mai fi o altă cale: cu vaporul în jurul lumii. Costă o avere și nu știu dacă Ministerul Propagandei va avea atîția bani de risipit. Eu i-am telegrafiat lui Crainic să fiu trimis în America. Aștept acum răspunsul. Cred că ar fi cea mai bună soluție. Aș fi în siguranță și aș putea lucra mai eficient pentru țară.

Deocamdată, îmi continuu aici programul. Mănînc cu miniștri și lorzi, și cred că „am succese“. Mîine, plecăm în *week-end* la un mare savant englez. Rămînem trei zile, apoi plecăm la *Balliol College*, la Oxford, pentru o săptămînă, invitat de profesorul Mitrani.

Nici nu-ți dai seama în cîte restaurante și „palate“ am fost pînă acum. Cel puțin de două ori pe săptămînă, sîntem invitați și, cum ar spune Papa, numai „lume bună“.

Ce fac Nicu și Victoria? Le-am scris de mai multe ori. Au primit ceva? Îmbrățișări din partea noastră. Transmite sărutări de mîini lui tanti Didina — și salutări lui nenea Mitică.

Mi-e dor de iubitul meu nepot, Sorin. A început să citească romanele ilustrului său unchi?! Nu uitați să-l îmbrățișați și pe Ticu.

Dragă Corina, dacă ajung în America, te invităm la noi. O aduci și pe Mama. Vă sărut cu dor și drag pe toți,

Mircea

Originalul în arhiva Mircea Handoca. București

CII

Cascais, 3 august 1941

Dragă Mamă și Corina,

Vă scriu la amîndouă pe aceeași foiță pentru că s-au anunțat curierii spre București și nu vreau să pierd această ocazie. Din nefericire, tocmai în astă-seară nu arde lumina electrică. Vă scriu la o biată lampă cu petrol.

Am primit cărțile voastre poștale. Vă spun că desperasem că nu ne scrieți nimic. Măcar Corina să scrie din cînd în cînd cîteva rînduri pe o carte poștală. Nu vă mai întreb ce ați primit și ce nu din partea noastră, pentru că, deși eu vă trimit mereu scrisori — și prin poștă, și prin curieri —, am impresia că se repetă povestea din Anglia, și nu prea ajung la destinație.

Lucrurilor noi nu sînt pe aici. Vă spuneam în ultima scrisoare că a fost Pamfil Șeicaru și mă simțeam obosit la plecarea lui. Aproape două săptămîni l-am plimbat peste tot prin Lisabona și Portugalia. Pe aici, nu se schimbă nimic. Viața trece pe nesimțite la Cascais, ca și la Lisabona. Singura noastră grijă sînteți voi; de ce nu' se duce Corina cu Sorin undeva la țară? Nu e plăcut — știu din experiență — să te scoale noaptea alarmele aeriene. D-stră vă obișnuiți mai repede, dar mă gîndesc la Sorin. Să n-aibă grijă, că-i voi aduce eu cele mai frumoase jucării, numai să obțin o dată un concediu. Acum e foarte mult de lucru, cu presa, telegramele, rapoartele etc. Zilnic mă văd cu cîte un om mare de pe-aici. Mă zbat cum pot să-mi fac țara cunoscută. Nu mă pot plînge de nimic, pentru că Portugalia este o țară minunată și liniștită. Viața e extrem de scumpă (dacă transform prețurile în lei, mă apucă nebunia!), dar se găsesc încă de toate și poți mânca și bea cît vrei. Sărutări lui Nicu, Ticu și nenea Mitică, Victoria. Îmbrățișează-l pe Papa. Pe mama și pe Corina o sărut de mii de ori.

Al vostru,

Mircea

Originalul în arhiva Mircea Handoca, București

CIII

Lisabona, 27 ianuarie [19]42

Dragă Corina și Ticu,

Scrisoarea voastră ne-a făcut la toți o extraordinară plăcere. Și așteptăm pe celelalte, pe care nu ne îndoim că le-ați trimis. Cum i se potrivesc lui Sorin micile lucruri portugheze?

Cu alt prilej, vom reveni. Nu vă mai întreb ce faceți, pentru că tot n-o să-mi răspundeți. Eu nu fac prea multe. Scriu o carte despre Salazar. Enorm de cetit — memorii, studii etc. — și greu de scris.

Am înființat un cerc literar și filozofic, cu ce e mai inteligent în Portugalia. Lucrurile merg bine, deocamdată. Planuri am cu miile, deși nu știu câte voi ajunge să le realizez. Iertați-mi scrisul. A fost zi de curier, și sînt năucit. Dar vă voi mai scrie curînd.

Ce face micul meu student, caporalul Sorin? Sărutați-l!

Pe tine și pe Ticu, vă îmbrățișez cu mult dor, al vostru,

Mircea

Originalul în arhiva Mircea Handoca, București

Publicată de Mircea Handoca în *Manuscriptum* nr. 1–2 /1998, p. 197

CIV

Lisabona, 25 aprilie [1942]

22 Avenido Antonio Augusto Aguiar

Dragă Corina (sau, mai exact, „Cornelia — sora mea“ — replica ta: „da ce, tu mai ai soră?!“ sau a mamei „o soră aveți și voi“... et cetera),

Îți trimit această scrisoare în plicul Ninei, pentru că nu sînt sigur de adresa voastră și nu vreau să se piardă, așa cum probabil s-au mai pierdut altele. Noutățile toate ți le-a spus Nina. Eu sînt, acum, o rudă săracă — ce pot scrie după povestirea în viu grai a epopeii noastre din ultimul an?! Speram atît să pot veni în țară și mi-am făcut atîtea planuri... Ți-a expus însă Nina motivele pentru care a trebuit să rămîn, deocamdată, aici.

Mă resemnez și eu cum pot. Portugalia e o țară divină — și apoi, Spania e aproape. Dacă aș avea pașaportul cu mine, aș șterge-o mîine la Sevilla.

E un an de cînd n-am mai primit nimic de la voi — nici de la tine, nici de la Mama și Papa, nici de la Nicu. Tot ce-am putut face a fost să telegrafiez de ziua lui Nicu. Ultima scrisoare a lui Papa, o carte poștală din iunie, am primit-o la Londra prin noiembrie. Îmi dădea lista de prețuri și-mi spunea cum s-au scumpit toate lucrurile — probabil cenzura engleză a crezut că e ceva cifrat și a ținut-o șase luni. Aștept să-mi scri[e]ți toți. Nina vă va spune cînd pleacă un curier spre Lisabona — dar scrieți-mi și prin poștă, că ajunge.

Sper că tragedia țării noastre a făcut să treacă pe planul ultim micile necazuri de acasă. Sper că toată lumea mulțumește lui Dumnezeu că a scăpat cu viață — și au uitat prostiile care o făceau inutil să sufere altădată. Ar fi cea mai mare bucurie pe care aș mai putea-o avea — în afară de refacerea țării — dacă aș afla că nu m-am înșelat. În ceea ce privește persoana mea, știu că nu e agreabil să mă știți departe de voi, dar contez pe tine că mă poți înlocui. Tu ai fost întotdeauna ajutorul meu cel mai prețios, pentru a nu face prea mult să sufere o familie din cauza destinului oarecum straniu al unuia dintre membrii ei. (Fraza e destul de obscură — aș putea spune chiar proastă —, dar tu înțelegi cam ce vreau să spun.)

Am aflat că Ticu a fost, ca de obicei, concentrat. Ce vrei, dacă e artilerist... Am aflat, de asemenea, că nepotul meu Sorin a început să-mi citească romanele și ridică uneori obiecții. De-abia aștept să-l văd. Trimite-mi o fotografie — și fotografiile voastre cele mai recente.

Ce fac Mama, Papa, Nicu, Victoria și nenea Mitache? Spune-le să-mi scrie. Le voi scrie și eu, prin curier și prin poștă, deși adresa lui Nicu o știu vag (Barițiu 6?!?). Nu te mai întreb nimic despre Cezar, pentru că despre el aflu oricînd din presa mondială — e deci un om atît de cunoscut!...

Spune-mi dacă ți-a plăcut *Iphigenia*. Mama a văzut-o? Am de gînd să mai scriu și alte piese de teatru. (Cum ar spune mama: „Din viața lui, dragă“...)

Voi ați mai văzut pe cineva dintre prieteni? Pe Mary [Polihroniade], pe Anton [Golopenția], Pencii, Marietta [Sadova], Haig [Acterian] etc.?... Ar trebui să păstrezi legăturile cu ei. Nu uita ce mi-ai făgăduit anul trecut că ai să duci o viață mondenă. Ține-te de cuvânt!

Nu mai știu dacă, după toate schimbările de la noi, Nicu mai este tot la Min[isterul] Finanțelor. Ce-a făcut Mama cu casa? Se plîngea că a cheltuit prea mulți bani. Vede acum ce bună idee a avut să-și clădească micul lor palat. Îmi pare rău că am plecat din Anglia așa cum am plecat și că azi, după un an de muncă și de primejduire a vieții, sînt tot așa de sărac ca în 1940 — pentru că aș fi fost fericit să vă ajut, dar, mai ales, să ajut pe bătrîni. Dar, după cum vezi, soarta mi-a dat geniu și spirit de aventură — însă nu vrea să-mi dea și bogăție. Dacă însă într-o zi s-o răzgîndi și oi deveni bogat, să știți că o să aveți totul de la mine.

Sărută pe Sorin și pe Ticu. Îmbrățișări lui Nicu și Victoriei. Sărută cu drag pe Mama și Papa. Tuturor celorlalți — sănătate. Nu uita pe nenea Mitache. prietenul nostru.

Te îmbrățișez cu mult dor.

Mircea

Originalul în arhiva Mircea Handoca. București

Publicată de Mircea Handoca în *Manuscriptum*
nr. 1-2 / 1998, pp. 197-198

¹ Cezar Cristea, vărul lui Mircea Eliade, e ironizat pentru pretinsa sa... celebritate.

CV

[Antet tipărit]

Légation Royale de Roumanie

Le conseiller culturel

Lisabona, 8 aprilie 1943

Dragă Mamă și Papa,

Dintr-o scrisoare a Corinei pe care am primit-o astăzi, aflu că n-ați primit scrisoarea mea pe care o trimisesem cu cea pentru Corina și Nicu. Vă spuneam acolo toată tristețea de care

am fost cuprins aflînd de accidentul lui Papa. Iar acum, în loc să mă bucur că totul a trecut, iată că dăm peste o altă veste tristă: boala mamei! Sper că pînă la primirea acestei scrisori să fi trecut criza mamei, și Papa să se fi restabilit complet. Din depărtarea unde ne aflăm, necazul ni se arată întotdeauna mai mare. Dar va da Dumnezeu și vor trece și aceste încercări!

Ce noutăți să vă spunem despre noi? Este probabil ca Nina să fie de Paști în București, dacă va putea pleca la 16 aprilie cu trenul spre Paris–Berlin, și de acolo în țară. Spun „este probabil“, pentru că astă-seară am fost informat că aş fi fost numit consilier cultural la Roma, și, în acest caz. Nina nu mai poate pleca. Mie nu prea-mi convine această mutare acum; cerusem postul Roma anul trecut. acum e mai puțin interesant. Așa că am telegrafiat, cerînd să rămîn pe loc sau, dacă vor cu orice preț să trec la o nouă legatie, să mă mut la Stockholm. Aștept rezultatul și apoi vă voi scrie ce s-a hotărît și dacă sînt șanse să vin și eu în țară în cursul verii. În cazul cînd Nina poate pleca săptămîna viitoare, va ajunge la București pe la sfîrșitul lunii, și atunci vă va spune ea toate, cu amănunte. Dacă voi fi mutat în Suedia, nu prea cred că voi putea veni curînd în țară. Vestea aceasta cu transferarea la Roma a căzut oarecum pe neașteptate, cînd eu mă învățasem cu gîndul că voi rămîne încă un an în Portugalia.

Nu știu dacă v-am scris că am fost ales membru al Institutului Portughez de Etnografie și Arheologie și că duminica trecută am ținut prima comunicare din folclorul românesc, comunicare ce va apărea în revista *Ethnos*. Sînt mîndru că sînt primul român căruia i s-a făcut această cinste.

Cartea mea portugheză despre istoria românilor apare mîine în vitrine. E o mare bucurie pentru mine că, în sfîrșit, există și în limba portugheză o carte asupra României și istoriei neamului românesc. Dacă voi mai rămîne aici, o a doua carte va apărea în cursul lunii mai. Cam astea sînt noutățile. Încolo, viața pe care o știți, care nu-i nici mai rea, nici mai bună ca alte vieți. Ne gîndim mereu la țară și la ce-o vrea Dumnezeu cu noi. Să sperăm că, pînă la urmă, toate vor ieși cu bine. Și sper, mai ales, să aflu curînd vești bune de însănătoșire de la D-stră.

Vă îmbrățișez pe amîndoi cu mult dor și drag, urîndu-vă grabnică însănătoșire, al vostru,

Mircea

Originalul în arhiva Mircea Handoca, București

Publicată de Mircea Handoca în *Manuscriptum*
nr. 1-2 /1998, pp. 199-200

CVI

[Antet tipărit]

Légation Royale de Roumanie
Le conseiller culturel

Lisabona, 20 mai 1943

Dragă Mamă și Papa,

Am primit chiar acum scrisoarea mamei din 12 mai și mă bucur că amîndoi ați scăpat din necazurile bolii prin care ați trecut. Vă mai trimit niște doctorii, sper să fie bune la ceva. În ceea ce privește cei 40 000 de lei, Mamă, nu ai de ce să te superi, pentru că eu i-am telegrafiat Ninei să se împrumute de această sumă și să ți-o... dea imediat. Și iată de ce: promisem o scrisoare de-a lui Papa, în care îmi spunea că nu aveți deloc bani pentru odihna la munte și că de la Nicu și Corina nu mai puteți cere, pentru că v-au dat destul în timpul bolii. Eu, crezînd că e vorba de ceva urgent și neștiind cînd va putea încasa sumele de la editori, i-am telegrafiat Ninei să se împrumute și să-ți dea 40 000 lei. Așa că nu trebuie să te superi. În fond, nici eu nu mai știu cum să procedez: dacă nu vă dau, e rău — dacă vă dau, iarăși e rău. Sper că am limpezit această neînțelegere.

Nu trebuie să vă surprindă faptul că nu se scrie nimic despre mine în ziare. Așa se întîmplă cînd ești departe: lumea te uită. Eu însă nu lucrez ca să mă aprecieze cei din țară — ci ca să fac cunoscută România în străinătate. Aceasta am izbutit cu vîrf și îndesat, căci presa portugheză scrie zilnic despre România și chiar despre mine. Restul nu mă mai interesează.

Nu știu dacă s-a aranjat ceva cu venirea Corinei. Eu o rugasem să se pregătească pentru cel mai târziu 1 iunie să vină cu avionul, căci după această dată comunicațiile nu mai sînt sigure din cauza eventualelor debarcări engleze. În nici un caz nu poate veni cu trenul, pentru că riscă să rămînă cîteva luni într-un orășel din Franța, și această răspundere eu nu mi-o pot lua.

Să sperăm că toate se vor termina cu bine dac-o vrea Dumnezeu.

Multe îmbrățișări lui nenea Mitache.

Pe tine și pe Papa vă sărut de mii de ori cu dor,

Mircea

Originalul în arhiva Mircea Handoca, București

Publicată de Mircea Handoca în *Manuscriptum* nr. 1-2 / 1998, p. 200

CVII

[Antet tipărit]

Légation Royale de Roumanie

Le conseiller culturel

Lisabona. 1 august 1943

Dragă Mamă și Papa,

De aproape două luni, n-am mai primit nici o veste de la voi. La scrisoarea mea din iunie, n-am primit răspuns. De altfel, vremurile pe care le trecem cu toții sînt atît de tragice, încît timpul aleargă pe lîngă noi fără să ne dăm seama. Sper că Mama s-a odihnit destul de bine la Predeal în tovărășia Corinei. Nici de la Corina n-am mai primit nimic cam de mult, deși eu i-am scris în iunie.

Pe aici, aceeași atmosferă pe care o știți. Trăim de la o zi la alta, în așteptarea evenimentelor. Am avut toată vara mult de lucru și o să mai am încă. Anul acesta, n-am avut vacanță, exact ca și în ceilalți ani. Cred că am să pot veni în țară prin septembrie, dacă o vrea Dumnezeu. Dar e mai bine să nu mai fac planuri, pentru că nimeni nu știe ce are să fie mîine.

Cu sănătatea, o duc bine, și de vreo zece zile s-a refăcut și Nina, care a fost destul de grav bolnavă și la București, și aici. Am petrecut vara la Lisabona avînd mult de lucru. De altfel, pînă acum căldurile au fost suportabile. Mă gîndesc mereu la țară și mi-e cu atît mai mult dor de voi toți cu cît nu știu dacă ne vom revedea anul acesta. Să dea Dumnezeu să iasă toate lucrurile bine pentru noi toți și să ne revedem sănătoși la noi acasă.

Îmbrățișări lui nenea Mitică. Le scriu și Corinei, și lui Nicu. Vă sărută cu multă dragoste și dor, al vostru,

Mircea

Originalul în arhiva Mircea Handoca, București

Publicată de Mircea Handoca în *Manuscriptum* nr. 1-2 / 1998, p. 201

CVIII

Lisabona, 24 septembrie [1943]

Dragă Mamă și Papa,

N-am primit pînă acum nimic din partea D-stră, nici de la Corina și Nicu. Ce să vă mai spun? Lucru mult, mai ales de cînd s-au înființat două servicii de curieri pe lună. Pe aici, a și venit toamna. Ne gîndim cu strîngere de inimă la ce va fi în țară. Sper că nu v-a speriat prea mult alarma aeriană pe care ați avut-o. Cu Roma, n-am aranjat încă nimic. Nici n-aș vrea, de altfel, să plec în toiul iernii. Poate, dacă am fi sănătoși, am să mă hotărăsc la primăvară. Pe de altă parte, unii mă sfătuiesc să mă mut, dacă vreau cu orice preț să plec din Portugalia, în Suedia, la Stockholm. Deși viața e foarte scumpă acolo, leafa e mare și oamenii foarte interesați.

Dac-o vrea Dumnezeu, mă voi duce pentru vreo zece-cincisprezece zile în Spania. Am tot amînat călătoria asta din lipsă de timp.

Cum o mai duceți? Ce face nenea Mitică? Spune-i, te rog, multe sărutări din parte-ne. Pe d-ta și pe Papa vă îmbrățișez de mii de ori,

„fiul“ Mircea

Originalul în arhiva Mircea Handoca, București

Publicată de Mircea Handoca în *Manuscriptum* nr. 1–2 /1998, p. 202

CIX

Lisabona. 18 octombrie 1943

Dragă Mamă și Papa,

De la scrisoarea voastră din iulie, n-am mai primit nimic, deși eu v-am scris câteva zile după aceea, și o carte poștală din Coimbra din septembrie. De altfel, nu mă miră, pentru că n-am primit aproape nimic din țară în toată vara aceasta. Nu știu dacă poșta de la noi e de vină, sau feluritele cenzuri europene. unde scrisorile zac cu lunile. Am fost informat că mi s-au trimis de la Buc[urești] mai multe pachete cu cărți, și de trei luni n-am primit nici unul din ele.

Cum vă spuneam și altă dată, vara aceasta am rămas în Lisabona. Am fost de câteva ori la Estoril și am făcut vreo zece–douăsprezece băi la mare. Iar în septembrie am fost câteva zile la Coimbra cu niște prieteni din Spania. Asta a fost vacanța mea de vară. Sper să mă pot duce săptămîna viitoare la Paris pentru vreo zece zile, ca să-mi văd editorul, pentru o nouă ediție *Yoga* și, totodată, să văd mai mulți profesori și scriitori. Să vedem dacă voi avea noroc măcar de data aceasta.

Așa cum vă închipuiți, programul meu din Lisabona a continuat fără modificări. Este foarte mult de lucru și timpurile sînt din ce în ce mai grele. Restricții de tot felul s-au introdus și aici, iar de câteva săptămîni a început și camuflajul. Paradisul portughez pe care l-am apucat eu acum doi ani s-a dus. Europa unifică. Toate țările încep să semene între ele. Poșta mergînd foarte neregulat, primesc numai cîteodată reviste literare, așa că nu prea știu ce se mai întîmplă în cultura românească. Nici nu știu măcar dacă anumite cărți ale mele care trebuiau să se retipărească în cursul verii acesteia au văzut sau nu lumina tiparului. Nici de *Zalmoxis* nu știu nimic. Așa e cînd nu ești în țară, să te ocupi personal. Oamenii, la depărtare, te uită repede.

Sper să apară luna viitoare un nou volum al meu în limba portugheză. Dar situația e de așa natură, încît nu mai am nici timpul, nici aplecarea să scriu. Mă gîndesc mereu la țară, la ce ne-o mai fi scris să îndurăm.

N-am primit nimic nici de la Corina, nici de la Nicu. Am să le scriu tot astăzi din nou.

Salutări lui nenea Mitică și tuturor din familie.

Pe voi, vă îmbrățișez cu mult dor și drag,

Mircea

Originalul în arhiva Mircea Handoca. București

Publicată de Mircea Handoca în *Manuscriptum*

nr. 1-2 /1998, pp. 202-203

CX

Lisabona. 29 aprilie [1944]

Dragă Mamă și Papa,

Profit de o ocazie unică pentru a vă scrie cîteva rînduri. Am primit scrisoarea D-stră din martie, dar de atunci nu mai știm nimic de voi. Mai ales de cînd au început bombardamentele sîntem extrem de neliniștiți. Am aflat de grozăvia bombardamentului din 4 aprilie și n-am respirat în voie decît după ce am primit telegrama Gizei că toți sînteți bine. Cred că Corina și Sorin s-au evacuat. Eu vă sfătuisem să faceți asta cu toții, mai demult. Sper ca scrisoarea de față să vă parvină, dar aș fi mai liniștit dacă aș ști că toți ați părăsit Bucureștiul.

Noi o ducem foarte prost. Nina e bolnavă de trei luni de sciatică, iar în aprilie boala s-a complicat și cu stomacul. Eram hotărît să ne întoarcem acum, cînd ar fi nevoie de toți, în țară. Dar s-au întrerupt comunicațiile feroviare prin Ungaria, iar cu avionul nu ne putem aduce nici hainele. Să lăsăm totul aici, cum am mai făcut o dată la Londra, ar fi însemnat să rămînem dezbrăcați. Așa că, fără voia noastră, stăm aici, deși e foarte greu. Ar fi fost mai suportabilă situația lîngă ai noștri. Aici, între streini, deprimarea și gîndurile negre sînt un adevărat chin. Mă simt

vinovat că nu m-am întors la timp în țară, să-mi fac și eu datoria, ca toți ceilalți. În momentul de față, propaganda noastră în Portugalia nu-mi mai poate da satisfacția dinainte. Regret foarte mult că m-au prins evenimentele atât de tragice departe de țară și de ai mei.

Eu voi continua să vă scriu prin avion, tot la vechile adrese. Sper să vă ajungă scrisorile chiar dacă v-ați evacuat. Îndeosebi mă interesează să aflu ce-au făcut Corina și Sorin. Eu cred că ar fi fost bine să se ducă la Fierbinți pînă la limpezirea situației. Ce fac Nicu și Victoria? Îi sfătuiesc pe toți, dacă n-au plecat încă din București, să se ducă la țară. Din fericire, acum e vară și se poate trăi bine și la țară.

Nina e la pat de o săptămînă, foarte slăbită, așa că nu vă poate scrie. Din partea ei și din parte-mi, vă trimitem toată dragostea noastră Mamei, [lui] Papa, Corinei, [lui] Nicu, [lui] Sorin, [lui] Ticu, Victoriei și [lui] nenea Mitică.

Am să vă scriu mai pe larg prin poștă. V-am scris două scrisori — una Corinei, alta D-stră — în Joia Patimilor. Sper că le-ați primit. Dumnezeu să vă aibă în paza Lui pe toți și să ne întărească să trecem cu bine prin aceste cumplite încercări.

Vă îmbrățișează pe toți cu mare dragoste și dor

Mircea și Nina

Originalul în arhiva Mircea Handoca, București

Publicată de Mircea Handoca în *Manuscriptum*
nr. 1-2 /1998, pp. 203-204

CXI

55, rue des Saints Pères
Paris 6^e

19 iunie 1946

Dragă Mamă și Papa,

Cu o nespusă bucurie am primit azi scrisorile voastre din aprilie. Mulțumesc lui Dumnezeu că sînteți toți sănătoși și ați

scăpat de toate încercările prin care a trecut de cîțiva ani întreaga Europă. Nu v-am scris pînă acum prin poștă pentru că nu știam dacă scrisorile mele au vreo șansă să vă ajungă. Din fericire, am văzut că de cîțva timp corespondența cu țara s-a restabilit și am să vă scriu de acum înainte în mod regulat.

Să vă dau cîteva vești despre mine. Am ajuns la Paris în luna septembrie, cu gîndul de a lucra în bibliotecile de aici și cu speranța de a termina cît mai repede mai multe cărți de știință începute încă din 1940, de cînd eram la Londra. În noiembrie, am fost invitat să țin cursul de istorie a religiilor la Sorbona (*École des Hautes Études*). A fost o mare cinste care mi s-a făcut — care, indirect, s-a făcut țării noastre —, căci după Iorga am fost singurul român invitat să țin cursuri la Sorbona. Lecțiile pe care le-am ținut — *Recherches sur la morphologie du sacré* — vor apărea la anul în volum. Evident, cum era de așteptat, onoarea aceasta excepțională a provocat invidia multora dintre compatrioții mei de la Paris, așa că au început intrigile și mă întreb acum dacă voi obține contractul pe trei ani cu Hautes Études, contract care mi-ar fi îngăduit să trăiesc, modest, dar sigur, pînă în 1950 la Paris. Cum lipsesc cam de mult din țară, uitasem de moravurile noastre; uitasem că sîntem un neam care nu poate suporta să vadă pe vreunul din fiii lui ridicîndu-se...

Cam asta a fost deci activitatea mea de cînd am venit: cursurile la Sorbona, redactarea cărții, cîteva conferințe pe care le-am ținut la Institutul de Civilizație Indiană și la alte societăți savante, lucrul la biblioteci, contactul cu profesorii și scriitorii de aici... M-am ținut departe de români. Trăiesc foarte modest, în două odăi mobilate în Cartierul Latin. Giza se ocupă de gospodărie, face bucătărie, umblă cît poate ca să găsească ceva de mîncare — și în orele libere urmează cîteva cursuri care o interesează. Cum s-ar spune, ducem amîndoi o viață de student. Departe de mine gîndul de a mă plînge. Sînt fericit că mă aflu într-un oraș cu biblioteci și profesori celebri, unde talentul, inteligența și cultura sînt apreciate. Nu am nici un fel de planuri pentru viitor. Am fost invitat de mai multe universități — una din ele în India, alta în Mexic —, dar încă nu m-am hotărît. M-aș duce bucuros, dar știu că și acolo mă voi lovi de aceleași lipsuri

de care am suferit și în Portugalia: absența bibliotecilor și a profesorilor. Or, mă apropii de o vîrstă cînd sînt dator să scriu cîteva lucrări decisive care să încoroneze o muncă neîntreuptă de peste douăzeci de ani. Aceste lucrări de istoria religiilor și de filozofie nu pot fi scrise decît într-un mare centru cultural. De aceea, sînt silit să rămîn încă aici, dacă nu se va ivi cumva ocazia să fiu invitat în America.

În afară de marea durere pe care am resimțit-o prin pierderea Ninei, am fost — și sînt încă — mîhnit de felul cum țara mea a înțeles să se poarte cu mine. În ianuarie 1945, am fost scos din cadrele Ministerului Propagandei, ca cel de pe urmă conțopist. Cinci ani de muncă în străinătate în serviciul țării și douăzeci și cinci de volume publicate — n-au servit la nimic. O serie de învîrțiți, de mediocri și de inculți au continuat să rămînă în posturile pe care le aveau — iar un Mircea Eliade a fost dat afară cu picioare în spate! N-am să uit niciodată cum am fost tratat. Are să vină ziua cînd mă vor invita la alte funcțiuni, dar atunci n-am să mai accept eu.

Și acum am să vă rog să-mi dați cîteva indicații precise. A mai rămas ceva mobilă la Arghir, sau toate lucrurile mele, împreună cu biblioteca, au fost luate din Palade 45? Aparatul de radio și bicicleta Gizei mai există? Cărțile se găsesc în lăzi, sau în rafturile lor? Mă interesez atît de mult de biblioteca mea pentru că este singura mea avere. Aproape toate cărțile pe care le adunasem în Portugalia — peste 1 000 volume — le-am vîndut ca să pot veni și trăi aici. Biblioteca mea de la Oxford a ars în bombardament. A scăpat numai o ladă cu cărți pe care o aveam la Londra și pe care am primit-o de curînd. Astăzi, cărțile se găsesc foarte greu și costă enorm, așa că cele care mi-au rămas sînt încă și mai prețioase.

Am de gînd să scriu la *Cugetarea*¹, să văd dacă vor să-mi mai reediteze cîteva volume; să-mi publice altele, noi. I-am scris profesorului Al[exandru] Rosetti pentru o carte la Fundație. Cum sînt silit să trăiesc numai din produsul publicațiilor mele, mă interesez cît pot de soarta lor.

Am fost foarte mîhnit aflînd de îmbolnăvirea lui Papa și a lui nenea Mitică. Slavă Domnului că au trecut toate cu bine.

Bietul nenea Mitică, cît trebuie să-i fie de greu cu regimul. Dar am încredere în Dumnezeu că are să-i păzească sănătatea. Mă bucur că toți ceilalți sînt sănătoși, și m-am bucurat mult văzînd ce frumos și ce corect scrie Sorin! Adresați-mi de acum înainte scrisorile la adresa de pe plic: 55, rue des Saints Pères, Paris VIe.

De cine să mai întreb și ce să vă mai întreb? Sînt atît de multe, încît nu știu cu ce să încep mai întîi. Neavînd exact în minte adresa bătrînilor, nici a Corinei, vă scriu la Nicu. Multă sănătate lui nenea Mitică și multe îmbrățișări, sărutări tuturor a[lor] noștri. Vă îmbrățișez de mii de ori cu mult dor, al vostru,

Mircea

Originalul în arhiva Mircea Handoca, București

Publicată de Mircea Handoca în *România literară*, an XXX (1997), 6–12 august, nr. 31, p. 12 .

¹ Editura condusă de Petre Georgescu-Delafras.

CXII

55, rue des Saints Pères, Paris 6^e
20 august 1946

Dragi părinți,

Am primit cu mare bucurie prima scrisoare din partea voastră. Îmi pare rău că, pînă acum, nici Corina, nici Nicu nu mi-au mai scris. Eu sînt sănătos și am petrecut vara la Paris. Nu-mi puteam permite, ca fericiții cei bogați, să mă duc undeva la țară, să mă odihnesc. Din fericire, vara a fost aici, la Paris, foarte suportabilă, iar în ultimul timp a plouat mereu și a fost chiar frig. Cu atît mai groaznică mi se pare seceta din țară, de care am auzit și care mă umple de durere. Bietul nostru popor, ce-o să mai aibă de mîncare dacă pînă și porumbul s-a uscat pe cîmp?

Am avut plăcerea să întîlnesc mereu pe profesorul Al[exan-dru] Rosetti, venit aici pentru conferința de pace. De la el am mai aflat multe lucruri de prin țară. M-a sfătuit să rămîn la

Paris, să lucrez și să public în franțuzește, căci în România aş muri de foame cu leafa de profesor, așa cum sînt alții amenințați să moară de foame. De altfel, de mult știam eu că în țara noastră nu prea se pune preț pe valoarea spirituală. Așa că voi fi silit să-mi mai prelungesc pribegia prin streini. Măcar dacă aş mai putea rămîne aproape de voi și nu mă vor duce nevoile prin alte continente.

Eu lucrez tot timpul ca să-mi pot cîștiga viața prin munca și producția mea literară. Ministerul de Instrucție francez a voit să mă angajeze cu contract pe trei ani, bine plătit, la Sorbona — dar, ducîndu-se ministrul la Dl Stoilow, actualul nostru ministru la Paris, să-l întrebe dacă guvernul român își dă asentimentul, Dl Stoilow a răspuns negativ, sub motivul că n-ar fi oportun să fie invitați la Sorbona oameni ca mine. Era fatal să se întîmple astfel — căci doară sîntem români! Cum era să suporte cineva ca să-l întrec pînă și pe Iorga, care nu a fost niciodată *angajat* și *plătit* ca să țină cursuri regulate la Sorbona? Mi s-a oferit, bineînțeles, cetățenia franceză — și atunci n-aș mai avea nici o plictiseală. Dar, din mîndrie, am refuzat pînă acum această invitație de a renunța la naționalitatea mea. Vreau să continuu mai departe să fac cinste țării mele, chiar dacă reprezentanții ei oficiali mă lovesc neîncetat. Din fericire, mi-a dat Dumnezeu o răbdare nemărginită și o rezistență de fier față de orice fel de lovituri.

Roagă-l pe Nicu să se ducă la *Cugetarea* la dl Răcăciuni, cu un exemplar din *Secretul Doctorului Honigberger* pentru retipărire și să încaseze un rest de 53 000 lei. Și scrieți-mi mai des!

Vă îmbrățișez pe toți cu foarte mult dor și să dea Dumnezeu să ne regăsim sănătoși. Al vostru,

Mircea

P.S. Roagă-l pe Nicu să-mi trimită un ex[emplar] din *ultima* ediție *Maitreyi* (s-o ceară lui Răcăciuni), așa cum mi-a trimis și *Șarpele...*

Originalul în arhiva Mircea Handoca, București

Publicată de Mircea Handoca în *România literară*, an XXX (1997), 6–12 august, nr. 31, pp. 12–13

CXIII

Hôtel de Suède,
31, rue Vaneau. Paris 7^e
20 decembrie [1947]

Dragă Corina și Ticu,

Nu vă puteți închipui bucuria pe care am avut-o primind scrisoarea voastră. Se apropia anul de cînd nu mai știam nimic de la voi, direct. Aflasem de la Mama de greutățile Corinei și mă neli-niștise nespus boala de care suferise. Dragă Corina, e rîndul meu să-ți amintesc: „Hrănește-te bine!“ După cum prea bine spui, sănătatea e lucrul principal în viața oricui. Mulțumesc mereu lui Dumnezeu — și bătrînilor — că mi-au dat o sănătate de fier. Am avut prilejul să o constat încă o dată zilele acestea, cînd, obligat să dau un manuscris de 650 pagini dactilografiate în mai puțin de o săptămîină, a trebuit să lucrez pînă la 6 dimineata șase zile în șir. Lucrarea era deja gata, dar trebuia corectată, completată și pusă la punct pentru a fi trimisă la imprimerie. Am putut suporta efortul acesta datorită exclusiv sănătății și nervilor mei, pe care încercările prin care am trecut de zece ani înapoi nu i-au putut zdruncina. O zi de totală odihnă mi-a îngăduit, apoi, să-mi revin perfect în fire.

Noutățile acestea sînt: două cărți ce vor apărea între martie-aprilie, a treia ce va apărea în toamnă. Între timp, am mai scris a patra carte, încă neterminată. Au apărut mai multe studii în revistele de specialitate din Franța, Anglia și America, pe care nu vi le-am trimis încă, așteptînd o ocazie sigură, ca să nu se piardă. Cursul la Sorbona îl încep la sfîrșitul lui ianuarie. S-a aranjat în principiu și cu plata. Pînă acum, succesele Gizei ne-au îngăduit să trăim mai bine decît speram. Giza va scrie despre progresele ei în arta pălăriilor. Modestă cum e, nu vă spune totuși că a încasat în trei luni mai mult decît am cîștigat eu cu o carte la care am lucrat doi ani. În orice caz, meseria pe care și-a găsit-o a fost ca trimeasă din cer. A venit exact într-un moment cînd resursele se împutinaseră simțitor. După cum știți, viața la Paris e extrem de scumpă. Modest, o persoană abia iese la capăt cu 15 000 franci pe lună. La mine, se adăugau cheltuielile de dactilografiat manuscrisele etc. După cîteva luni de restaurant, am hotărît

să mîncăm din nou în casă. În odăița Gizei, la o simplă mașină de spirt, mîncăm biftecuri, legume, ouă și tot ce se poate improviza cu asemenea mijloace reduse. Așa că și chestiunea atît de importantă a alimentației s-a rezolvat.

O mare bucurie mi-au pricinuit-o rîndurile lui Sorin. Sînt foarte frumos scrise și ca „stil“, și ca grafie. Sfaturile pe care i le pot da deocamdată este să citească mai puțin, să se joace mai mult și să vă asculte pe voi. Auzi, Sorin? În orice caz, lasă-i libertatea să citească poveștile și romanele de aventuri pe care le dorește.

Dragii mei, vă urez la toți sărbători fericite, un bun an 1948, și să dea Dumnezeu să ne revedem curînd.

Vă îmbrățișez cu dor,

Mircea

Originalul în arhiva Mircea Handoca, București

Publicată de Mircea Handoca în *România literară*, an XXX (1997), 6–12 august, nr. 31. p. 13

CXIV

Madame Jeanne Eliade

Intrarea Mătăsari 7

Bucarest

Hôtel de Suède,
31, rue de Vaneau, Paris 7^e
9 martie 1948

Dragă Mamă și Papa,

Vă scriu în ziua de Mucenici, ziua mea de naștere și una di[n]tre onomasticele Corinei. Am primit chiar acum scrisoarea Mamei, care, alături de atîtea tristeți și mizerie contemporană, evoca și 25¹ februarie 1907, cînd mă aducea la viață. După cum știți, îndată după schimbarea calendarului, eu am început să-mi sărbătoresc ziua nașterii cu treisprezece zile mai tîrziu, adică la 9 martie. De abia azi împlinesc deci 41 de ani și nu vă închipuiți fericirea mea de a primi tocmai de ziua mea, ca un cadou nespe-

rat, scrisoarea mamei. Singurul dar pe care l-am mai primit a fost tocul acesta cu care vă scriu acum, rodul economiilor Gizei din ultimele luni. Nici nu vreau să-mi amintesc ce însemna pentru mine altădată 9 martie, căci aş deveni prea trist. Şi cu toate acestea nu am dreptul de a mă plînge, pentru că, în pofida tuturor greutăţilor şi obstacolelor de care m-am lovit pînă acum, viaţa mi-a rezervat destule bucurii şi foarte multe satisfacţii. La 41 de ani, cînd mă uit în urmă, văd că Dumnezeu mi-a ajutat să fac atîtea lucruri pe care alţii n-au apucat să le facă într-o viaţă de om. Am publicat douăzeci şi cinci de volume, trei-patru volume sub tipar, ţin cursuri la Sorbona, sînt cunoscut în lumea întreagă, public studii şi articole în trei continente, sînt tradus în nenumărate limbi (chiar acum, *Maitreyi* apare în germană şi suedeză), am trăit de tînăr în nenumărate ţări străine şi mi-am făcut pretutindeni prieteni şi admiratori. Încă puţini ani şi voi deveni un scriitor mondial. Deja am început colaborarea în America şi Anglia. Şi, ceea ce e încă şi mai important, am obţinut toate acestea împotriva tuturor loviturilor pe care mi le-au dat conaţionalii mei. Deja îi văd cum turbează pentru că mi-am menţinut cursul la Sorbona şi au aflat că am atîtea cărţi sub tipar (din onorariile cărora, de altfel, izbutesc să trăiesc). Dar ce are să mai fie peste cîţiva ani... Îţi mulţumesc încă o dată, dragă Mamă, că m-ai adus la viaţă sănătos şi înzestrat şi că ai sacrificat totul ca să îngădui pregătirea mea intelectuală încă de la o vîrstă fragedă, ceea ce face ca astăzi să fiu considerat la Paris unul din cei mai mari savanţi ai lumii. Nici măcar N[icolae] Iorga nu s-a bucurat, la vîrsta mea, de prestigiul pe care-l am printre învăţaţii de aici.

Am publicat o seamă de studii pe care încă nu vi le-am trimis, aşteptînd o ocazie prielnică. Vezi, după hîrtiuţele alăturate, şi o altă faţetă a activităţii mele culturale.

Mă gîndesc cum să vă ajut, ce să fac pentru voi?! Deocamdată, te rog, Mamă, să vinzi toată mobila noastră, afară de birou şi bibliotecă. Poate tot vei încasa ceva. Am să-i scriu lui Ticu, dîndu-i sugestii cum să facă trierea cărţilor mele şi ce volume s-ar putea vinde. Mai tîrziu, voi avea şi alte posibilităţi de a vă ajuta.

Sînt dezolat că Corina e atît de slabă. Ce se întîmplă? Epu-rarea lui Ticu era de aşteptat. Ştiu că e foarte greu, dar vă spun: curaj şi răbdare! Aproape toată lumea se zbate în greutate. Cum îi mai merge lui nenea Mitache? Mă bucură [că] cel puţin Papa se menţine zdravăn şi plin de forţe şi mă rog lui Dumnezeu să vă menţină pe toţi sănătoşi pînă în ziua fericită a revederii noastre.

Vă îmbrăţişez de mii de ori,

Mircea

Vă urez numai bine şi multă sănătate.

Cu mult dor,

Giza

Originalul în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

Publicată de Mircea Handoca în *România literară*, an XXX (1997), 6–12 august, nr. 31, p. 13

¹ Cf. pp. 258 şi 424.

CXV

Hôtel des Étrangers
83. rue de Beaune
Paris 7^e

9 septembrie 1948

Dragii mei,

Nu vă puteţi închipui bucuria cu care am cetit rîndurile voastre. De atîtea luni nu mai ştiam nimic despre voi. Giza a plecat în ziua de 30 august, aşa că nu s-a putut bucura şi ea de scrisoarea voastră. Am s-o trimit cu prima ocazie. După cum ştiţi, Giza s-a imbarcat spre Argentina într-un vas de emigranţi (peste 1 000 de persoane, cîte 80 într-o cameră) ca să-şi încerce norocul într-o lume nouă. Ca întotdeauna, a dat şi acum dovadă de un mare curaj. Cu diploma ei de modistă „de la Paris“, cu talentul pe care-l are de a imagina modele (şi care o făcuse să cîştige aici, uneori, cîte 20 000 de franci pe lună) nu mă îndoiesc că o să aibă mare succes. Plecarea ei însă îmi arată cît am rămas de singur! Eu avînd acum o situaţie materială foarte bună, şi

Giza cîștigînd ea însăși destui bani, nu se mai pune problema traiului la Paris. Dar nu se știe ce va aduce ziua de mîine, așa că am îndemnat-o să plece. Deși ea șovăia să mă lase singur, s-a convins că e mai bine să-și strămute de pe acum reședința peste Ocean, să încerce să aranjeze acolo o situație sigură pentru orice eventualitate, și pentru amîndoi.

Eu sînt, slavă Domnului, sănătos și o duc cît se poate de bine. Singura mea preocupare este depărtarea de voi. În ceea ce privește pe Lili¹, el o duce excelent. Îmi spunea că v-a trimis cărțile care i-au apărut aici, dar că nu știe dacă le-ați primit. Cărțile au avut mare succes și de public (dintr-una s-au vîndut șase ediții în două luni), și de presă. Încolo, viața lui este după cum o știți: lucrează foarte mult și în toate direcțiile, se lansează și are o seamă de invitații în mai multe țări. Pentru un moment, va rămîne în Europa, dar nu e exclus ca în primăvară să accepte o admirabilă propunere care i s-a făcut din America de Nord.

Aștept cu nerăbdare să-mi confirmați primirea micului pachet trimis de Giza. Vă voi trimite apoi altele, îndeosebi cu medicamente (injecții contra reumatismului etc.). Scrieți la aceeași adresă, dar nu recomandat. Scrisorile simple prin avion ajung mai repede.

Mă rog la Dumnezeu să vă țină pe toți sănătoși, ca să treceți cu bine prin aceste timpuri grele. Am toată încrederea că ne vom reîntîlni curînd, și atunci cîte nu vom avea să ne povestim!

Vă îmbrățișez pe toți cu dragoste fierbinte și cu un dor imens.
Al vostru.

Micu

Originalul în arhiva Mircea Handoca. București

Publicată de Mircea Handoca în *România literară*, an XXX (1997), 6–12 august, nr. 31, p. 13

¹ Lili e numele „conspirativ” (pentru familie) al lui Mircea Eliade. Pentru ca scrisoarea să ajungă la destinatar, vorbește la un moment dat despre acest „Lili”. Scrisoarea de față este semnată „Micu”. De altfel, pînă în 1965, va semna cele cîteva ilustrate *Lili* sau *Lily*.

CXVI

[Carte poștală ilustrată: Piramides de Teotihuacan Mexico]

ștampila poștei
13 II 1965

Mme Corina Alexandrescu
[strada] Stăniloiu 7
Raion 23 August Buc[urești]

După cum vedeți, ne aflăm în Mexico, unde petrecem toată luna februarie. Deși Lili a venit acum cu treburi, sîntem fericiți — căci e cald și foarte frumos. Vă îmbrățișăm cu dor,

M[ircea] E[liade]

Originalul în arhiva Mircea Handoca, București

CXVII

[Carte poștală ilustrată: Veduto del Bacino di S. Marco
Pinacoteca Brera Milano]

Mme C[orina] Alexandrescu
Str. Stăniloiu 7

le 20 août 1965

Vă sărut pe toți cu mult, mult drag. Pe mama, în special, care este adorabilă și ne-am îndrăgostit amîndouă de ea.

Christinel

Ce să vă mai spunem altceva?
Mi-este foarte dor de voi,

Lily

Originalul în arhiva Mircea Handoca, București

CXVIII

[Carte poștală ilustrată: Raffaello — Maddalena Strazzi (Galleria Borghese)]

Mme Corina Alexandrescu
Str. Stăniloiu 7
București

1 sept[embrie] 1965]

Călătoria noastră în Italia se apropie de sfârșit. După o săptămână în Elveția, ne reîntoarcem la Paris și plecăm din nou la 15 sept[embrie].

Vă îmbrățișăm pe toți [cu] mult dor,

Mircea și Christinel
Sibylle, Jacqueline

Originalul în arhiva Mircea Handoca, București

CXIX

[Carte poștală ilustrată: Paris, les sept ponts]

Mme Corina Alexandrescu
Str. Sublocot[enent] Stăniloiu 7
București

25 sept[embrie] 1966

Dragii noștri, am petrecut trei săptămîni aici, cu Sibylle, și acum ne pregătim de întoarcere.

Am citit cu cel mai viu interes și cu mîndrie studiile despre stilistică. Veți mai primi curînd vești de la noi. Vă îmbrățișăm pe toți cu dor nespus.

Vă sărutăm mult,

Lily
Christinel

Originalul în arhiva Mircea Handoca, București

CXX

Mme Corina Alexandrescu,
Str. Stăniloiu 7
București

26 august [1968]

Ultima zi cînd sîntem toți împreună. Christinel și cu mine plecăm la Ascona, Lisette la Paris, iar Sorin la Florența. A fost extraordinar și sîntem fericiți.

Vă îmbrățișăm cu dor,

Mircea, Lisette,
Christinel, Sorin

Originalul în arhiva Mircea Handoca. București

CXXI

20 noiembrie [1978]

Dragă Corina,

Scriu aceste rînduri pe terasă, în plin soare!... Iar la Chicago se pregătea ninsoare. Din fericire, Congresul Profesorilor de Istoria Religiilor se ține la New Orleans. Ne-am bucurat să-ți auzim glasul.

Te sărut cu dor,

Mircea

Originalul în arhiva Mircea Handoca. București

CXXII

Chicago, 1 febr[uarie 1]985

Dragă Corina,

Sper că de data aceasta scrisoarea va ajuge pînă la tine! Poșta aeriană merge din ce în ce mai prost. Pentru unul ca mine, care scriu cu mare greutate, incertitudinile poștei (aeriene?!) sînt o adevărată calamitate. Noroc că există telefonul!

Îți rezum noutățile. Sănătatea, destul de bună, doar că încheietura mâinii e inflamată, și deci tocul a ajuns un chin (va trebui să învăț să bat la mașină cu un deget). Voi renunța, probabil, la injecțiile cu aur și voi urma un alt tratament.

Încă n-am primit scrisoarea lui Handoca. Ricketts mi-a comunicat ultimele interviuri (M[ihai] Șora). Să sperăm că volumele (texte din adolescență) vor apărea, altminteri ar fi păcat de munca lui.

Nu-mi fac însă iluzii privitoare la vol. II din *Istoria credințelor*. De aceea, n-am corectat exemplarul și n-am făcut nici scurta prefață pe care mi-a cerut-o editura, pe cât pot economisesc „energiile” mâinii drepte.

Sper să pot scrie câteva rînduri lui V[irgil] Cândea și C[onstantin] Noica în legătură cu biblioteca dăruită Universității. Pînă acum, nici o confirmare că a ajuns la București (ca să nu mai vorbesc de mulțumire...)

Te îmbrățișez cu dor nespus și cu speranța că ne vom revedea, la vară, la Paris,

Mircea

Te așteptăm la vară *neapărat*.

Ne este la amîndoi foarte și tare dor de tine. Mii de sărutări.

Christinel

Originalul în arhiva Mircea Handoca, București

[iunie 1927]

CĂTRE ARTURO FARINELLI*

Mais c'est avec une revue que vous recevez cette lettre; revue dans laquelle se trouve un[e] étude sur vous et votre œuvre¹. Je crois que vous réussirez le lire et vous comprendrez mes justes observations. C'est le premier d'une longue série d'articles que j'ai l'intention d'écrire sur l'Espagne contempo-

raîne. La lecture de(s) quelques[-uns] de vos livres a suffit pour m'enthousiasmer. J'ai beaucoup parlé de votre grandiose œuvre, de votre fantastique érudition et [vos] merveilleuses possibilités artistiques — et j'ai l'intention d'écrire en quelques semaines un[e] longue étude dans un grand journal roumain.

J'écrirai le deuxième article sur Miguel d[e] Unamuno, le troisième sur Blasco Ibañez. Ensuite, suivront Leon, Menéndez y Pelayo, del Serña, Valle-Inclan, Ruben Dario, etc. J'écrirais un plus grand nombre d'articles — mais [il me] manque[ent] les livres et [les] revues. En Roumanie, les publications espagnoles sont beaucoup rares. J'ai trouvé quelques-uns des vos livres dans la bibliothèque d'un professeur universitaire qui — maintenant — a changé de ville. Je reste actuellement complètement [privé] des [vos] délicieu[x] livres. Pour ça, Illustre Maître, j'ai le courage de vous présenter une chaleureuse prière et je vous implore de ne pas la refuser, parce que c'est la dernière espérance d'un pauvre mais enthousiasmé et acharné étudiant roumain. Je vous implore de me donner quelques[-uns] de vos livres. Moi et mes amis, nous seront heureux. J'écrirai avec toutes les dates l[a] long[ue] étude sur votre œuvre. Je vous resterai étern[ellement] reconnaissant. Vous savez que les étudiants roumains sont trop pauvres pour pouvoir se procurer tous les livres nécessaires. Les savants italiens et français ont bien voulu d'expédier sur l'adresse de la Revue Universitaire beaucoup de leur pub[lications].

Nous serons sûrs que vous aurez la bonté de ne pas refuser cette ardente demande des étudiants.

Ciornă neterminată din arhiva Mircea Handoca, București

* Arturo Farinelli (1867–1948), critic, istoric literar, membru al Academiei Italiene. Autor a numeroase studii erudite despre Dante, Ibsen, Petrarca, Manzoni, Leopardi, Byron.

În arhiva M.H., se află cinci scrisori ale lui Farinelli adresate lui Mircea Eliade, din anii 1927–1928.

¹ Mircea Eliade, „Arturo Farinelli sau «De Eruditia», în *Universul literari*, XLIII, 1927, iunie 19, nr. 25, pp. 384–385.

[Traducere]

[iunie 1927]

Această scrisoare o veți primi împreună cu o revistă în care se află un studiu despre Dumneavoastră și opera Dumneavoastră. Cred că veți reuși să-l citiți și veți înțelege justele mele observații. Este primul dintr-o amplă serie de articole pe care am intenția să le scriu asupra Spaniei contemporane. Lectura câtorva dintre cărțile Dumneavoastră a fost suficientă ca să mă entuziasmez. Am vorbit mult despre grandioasa Dumneavoastră operă, despre fantastica erudiție și minunatele Dumneavoastră posibilități artistice — și am intenția să scriu în câteva săptămîni un amplu studiu într-un mare ziar românesc.

Voi scrie al doilea articol despre Miguel de Unamuno, al treilea despre Blasco Ibañez. Apoi, vor urma Leon, Menéndez y Pelayo, del Serña, Valle-Inclan, Ruben Dario etc. Aș scrie un mai mare număr de articole, dar îmi lipsesc cărțile și revistele. În România, publicațiile spaniole sînt foarte rare. Am găsit cîteva dintre cărțile Dumneavoastră în biblioteca unui profesor universitar care — acum — s-a mutat în alt oraș. Am rămas, în momentul de față, fără minunatele Dumneavoastră cărți. Pentru aceasta, Ilustre Maestre, am curajul să vă prezint o călduroasă rugămintă, și vă implor să nu o refuzați, pentru că este ultima speranță a unui sărman, dar entuziasmat student român. Vă implor să-mi trimiteți cîteva dintre cărțile Dumneavoastră. Eu și prietenii mei vom fi fericiți. Voi scrie, avînd toate datele la dispoziție, lungul studiu asupra operei Dumneavoastră. Vă voi rămîne veșnic recunoscător. Știți că studenții români sînt foarte săraci pentru a putea să-și procure toate cărțile necesare. Savanții italieni și francezi au binevoit să expedieze pe adresa Revistei Universitare multe dintre publicațiile lor.

Sîntem siguri că veți avea bunătatea să nu refuzați această arzătoare cerere a studenților.

CĂTRE ȘTEFAN J. FAY*

I

12 dec[embrie] 1978

Dragă Domnule Fay,

Mulțumiri pentru admirabila, „bogată” scrisoare din 5 noiembrie. Am primit de curînd și cartea despre 1907¹, dar n-am deschis-o încă; deocamdată, o citește soția mea.

Povestea cu sfîntul care sfîrșește în Iad și diavolul pe care Dumnezeu îl readuce în Rai — e tulburătoare și enigmatică. Să fie oare autentică²?

Amintirile D-tale „universitare” m-au îmbiat din nou în acea blîndă melancolie în care mă trezesc la răstimpuri; și anume, de cîte ori succesul unei conferințe publice atinge „granița delirului”, atît de caracteristică sălilor *Criterionului* și Amfiteatrului „Titu Maiorescu”.

Îmi aduc mai ales aminte de o conferință („Mitologie și destin”) pe care am ținut-o în noiembrie 1973, la Palmer House, în Chicago, cu prilejul Congresului anual al Asociației Profesorilor Americani de Istoria și Filozofia Religiilor. Acea imensă sală, în care puteau asculta cuvîntările 2 500 de persoane, primise atîtea alte sute, încît, pe estrada de pe care vorbeam, le simțeam respirațiile. Mi-am amintit atunci de Bucureștii anilor 1933–[19]37, și mi-a părut rău că nu era decît un singur român în sală.

Îți sînt recunoscător că ai înțeles atît de bine *Noaptea de Sînzienne*. Textul românesc a fost tipărit, la Paris, în două volume, și, dacă-mi comunicî o adresă pariziană, îl voi trimite (la începutul verii, cînd ne reîntoarcem în Europa). Scriu zilele acestea editurii Payot să-ți expedieze vol[umele] I–II din *Histoire des croyances et des idées religieuses*. Din păcate, nu-ți pot trimite *L'Épreuve du labyrinthe. Entretiens avec C[laude] H[enri] Rocquet* (Éditions Belfond, 1978), pentru că ediția s-a epuizat; dar poate o mai găsești prin librării.

Îți strîng mîna cu prietenie, al D-tale,

Mircea Eliade

Scrisoare publicată și adnotată de Ilie Radu-Nandra în *Excelsior*, an II, 1993, nr. 5, p. 78

* Ștefan J. Fay (n. 1919), prozator contemporan. Opere: *Noul oraș*, *Fata plutașului*, *Caietele locotenentului Florian*, *Moartea baroanei*.

¹ E vorba de Ștefan J. Fay, *La cina din nouă sute șapte*, Editura Albatros, 1977.

² Mircea Eliade se referă la o legendă stranie, relatată de Ștefan J. Fay, în scrisoarea sa din 5 noiembrie 1978, în care un sfânt ajunge în iad, iar diavolul în rai. În volumul al II-lea al *Jurnalului*, Eliade reproduce aproape în întregime această legendă (15 noiembrie 1978).

II

23 noiembrie 1983

Dragă Ștefan Fay,

Nu-ți poți imagina bucuria, entuziasmul, dar și melancolia cu care am citit, în afară de admirabila D-tale scrisoare din 10 oct[ombrie], *Caietele locotenentului*¹, pe care le-am găsit aici, la întoarcerea noastră (după o absență de cinci luni), acum vreo douăsprezece zile. *Caietele* au declanșat o neașteptată anamneză: aveam 9 ani când România a intrat în război. După cum ai aflat din *Amintiri* (care trebuiesc citite în românește...), am fost martor la bombardamente, am văzut convoaiele de refugiați, am asistat la intrarea trupelor austro-germane (iar, trei ani mai târziu, întâmpinam cu flori și cîntece detașamentele aliate care soseau din Salonic). Îți mulțumesc că înainte de a „schimba altă galaxie” (cum m-am obișnuit să spun) m-ai proiectat încă o dată în copilăria și adolescența mea...

Am primit și am răsfoit cartea lui Ricu². Țin foarte mult la el și îi admir opera (nu numai [pe] cea scrisă). Cred că n-are dreptate, și îmi pare rău. Am citit o bună parte din articolele critice. Ar fi îngrozitor (și nedrept) ca această „ieșire” să devină (datorită împrejurărilor) un al doilea „caz Macedonski–Eminescu”.

Scriu cu mare greutate: învăț acum să bat la mașină cu mîna stîngă; va fi un fel de stenogramă, pe care o va descifra și dactilografia Christinel (asta, mai târziu, căci într-o săptămînă va fi operată de hernie).

Nu-ți trimit *Fragments d'un journal* II 1970–1978: pentru că, de la Chicago, nu ajunge la destinație. Poate ți-o expediază băiatul de la Paris³.

Cu dragoste și recunoștință, al D-stră,

Mircea Eliade

Scrisoare publicată și adnotată de Ilie Radu-Nendra în *Excelsior*, an II, 1993. nr. 5. p. 79

¹ Ștefan J. Fay. *Caietele locotenentului Florian*, Editura Albatros, 1983. Roman inspirat din evenimentele Primului război mondial.

² Ricu este Henri H. Stahl, care publică în 1983. la Editura Minerva, volumul *Eseuri critice*, conținînd aprecieri dure și injuste la adresa lui Mircea Eliade. La sugestia lui Ștefan J. Fay, care citise lucrarea lui H.H. Stahl în manuscris, autorul a mai atenuat invectivele, dar a păstrat tonul inițial.

³ Ștefan de Fay. fiul lui Ștefan J. Fay. cineast operator stabilit în Franța. Împreună cu regizorul Paul Barbăneagră, a realizat, în 1987, filmul *Despre și cu Mircea Eliade*.

CĂTRE NICOLAE FLORESCU*

25 aprilie 1984

Dragă Nicolae Florescu,

Sper că vei putea descifra aceste rînduri (artrita reumatoidă de care sufăr de cîțiva ani mi-a înțepenit degetele și nu știu să scriu la mașină!). Sper, de asemenea, că scrisoarea de față îți va ajunge (în ultima vreme, corespondența mea cu țara e aproape paralizată)... Mulțumiri pentru *Profitabila condiție*, primită săptămîna trecută, deși dedicația poartă data de 13 V 1983. Am citit cu încîntare, și folos, studiile despre Sadoveanu, Blecher,

Șuluțiu și Eugen Ionescu. După obicei, am lăsat la urmă capitolul dedicat tinereții și începuturilor mele literare. Mărturisesc sincer: nu credeam că, pe atunci, scriam atît de prost (strident, pretențios, inutil de agresiv...). Fragmentele din *Manuscriptum* 4, 1983 mi se păruseră mai bune...

Cîteva precizări: manuscrisul romanului *Gaudeamus*, alături de altele, l-a păstrat sora mea. Prin anii 1927–28, am încercat zadarnic să-l public, dar la „Cartea Românească”, deși „susținut” de Ionel Teodoreanu, m-a refuzat Meny Toneghin. Nu mai țin minte finalul, dar, evident, R. „juca” rolul principal. Nu prea înțeleg de ce te-ai limitat la acest important episod, de vreme ce, analizînd opera altor contemporani (Holban, Șuluțiu, Pavel Dan, E[u]gen Ionescu), ai ținut seama de întreaga lor producție literară.

Aș putea să mă simt nedreptățit pentru că am reușit să scriu bine românește de abia în exil, și limba era singurul lucru care îmi rămăsese, și mă apăram cum puteam de consecințele situației pe care o acceptasem, aceea de a scrie în franceză și în engleză.

Dar nu cred că e vorba numai de limbă. *Noaptea de Sînziene* este cel mai bun roman al meu, și va fi o dată descoperit și de România, așa cum a fost în Franța, în S.U.A., în Japonia. Din întîmplare, au fost tipărite în editurile românești din străinătate și au fost traduse în multe limbi numai prozele mele „fantastice”. Dar, cînd vor fi cunoscute în totalitatea lor (circa 2 000 de pagini), se va vedea că ele constituiesc o „lume paralelă”, și că această lume e românească... și continuă producția literară din anii 1930–40.

O strîngere de mînă (dar cu atenție, cu multă atenție, să nu agraveze artrita...) de la

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Nicolae Florescu, București

* Nicolae Florescu (n. 1942), istoric și critic literar, redactor-șef al *Jurnalului literar*. Opere: *Profitabila condiție. Romanul aventurilor secrete* (1983), *Itinerarii mirabile* (1991), *Istoriografia literaturii române vechi* (1996), *Întoarcerea proscrisilor* (1998).

CĂTRE ADRIAN FOCHI*

I

5 august 1970

Mult stimate coleg,

Mulțumiri pentru scrisoarea din 25 iulie. Sînt încîntat că, în sfîrșit, aflîndu-vă adresa, vă pot trimite *Zalmoxis*. Am expediat chiar acum un exemplar, prin poșta aeriană¹.

Plec în cîteva zile la Stockholm p[en]t[ru] Congresul Internațional de Istoria Religiilor, iar de la 1 sept[embrie] la 15 oct[ombrie] voi fi la Paris (4, Place Charles Dullin, Paris 18^e). La întoarcerea mea la Chicago, îmi voi îngădui să vă rog p[en]t[ru] anumite publicații recente din țară.

Cu mulțumiri p[en]t[ru] monumentală *Miorița*, și cu cele mai sincere sentimente, al D-stră,

Mircea Eliade

Publicată de Iordan Datcu în *Revista de istorie și teorie literară*, an XXXIV (1986), nr. 2-3, iulie-septembrie, p. 233

* Adrian Fochi (1920-1985). folclorist român. autor al volumelor: *Coordonate sud-est europene ale baladei populare românești*, *Miorița*, *Tipologie, circulație, geneză, texte și Bibliografia generală a etnografiei și folclorului românesc*.

¹ Este vorba de ediția princeps a cărții *De Zalmoxis à Genghis-Khan*, apărută la Paris, în 1970.

II

4 februarie 1971

Stimate domnule Fochi,

Am tot amînat această scrisoare, în așteptarea cărții lui P.P. Panaitescu, *Istoria culturii române*. Dar, pentru că toți cei care mi-au făgăduit-o astă-primăvară, sau au uitat făgăduința, sau n-au mai găsit volumul, mă adresez D-stră. Aș fi fericit să posed această lucrare (pe care am citit-o fragmentar, astă-vară, la

Paris). Aș mai îndrăzni să vă rog și altceva: îmi puteți trimite D[umitru] Protase, *Riturile funerare la daci*, și N. Iorga, *Scrieri istorice*, I–II (colecția „Lyceum“)? Eu voi fi bucuros să vă trimit acele cărți, ale mele sau ale altora, pe care mi le veți indica.

Îl întâlniți pe dl Romulus Vulcănescu? A avut bunăvoința să-mi ofere *Etmologia juridică*, și chiar mi-a trimis urări de Anul Nou. Eu am sperat că-mi va trimite și *Măștile românești*, dar pînă acum n-am primit-o, și nici adresa nu i-o cunosc, ca să-i scriu. Dacă-l vedeți, vă rog să-i transmiteți, o dată cu salutarile mele, rugămintea de mai sus.

Cu mulțumiri și urări de sănătate și spor la muncă, al D-stră,

Mircea Eliade

Publicată de Iordan Datcu în *Revista de istorie și teorie literară*. an XXXIV (1986), nr. 2–3, iulie–septembrie, p. 233

III

Albion, 18 mai 1971

Stimate domnule Fochi,

Mulțumiri pentru scrisoarea din 25 aprilie și pentru cărțile trimise, pe care le aștept cu nerăbdare. (Nu vă bateți capul cu cartea lui P.P. Panaitescu. Există la biblioteci. Evident, aș fi fericit s-o posed în biblioteca mea...)

Voi fi la Chicago pe la sfîrșitul lunii (venisem aici, în martie, cu speranța că voi lucra mai cu spor — dar, în urma unei grave infecții în gît, am suferit un atac de pericardită care m-a ținut la spital douăzeci și trei de zile, și încă pe atît în convalescență, acasă. Acum, sînt pe deplin restabilit și mi-am reluat lucrul. Dar cît timp pierdut cu pilulele, injecții, sau cataleptic etc. etc...). Voi ruga pe asistentul meu să xerografieze paginile indicate din bibliografia care vă interesează. Cu puțin noroc, treaba va fi gata pe la mijlocul lui iunie, și expediez textele pe loc, cu poșta aeriană.

Am primit, de mult, *Etnologia juridică* — și i-am scris dlui R[omulus] Vulcănescu după ce-am primit și *Măștile*. Sper că scrisoarea nu s-a rătăcit (se mai întâmplă din când în când...).

Scrieri literare de N. Iorga nu mă interesează. De vă este posibil, aș vrea *Istoria lit[eraturilor] romanice* (am citit-o acum aproape jumătate de secol, în liceu — și aș vrea s-o recitesc) și monografia despre G. Călinescu.

Între 1 sept[embrie] și 15 oct[ombrie], voi fi la Paris. Poate profitați de vreun congres internațional și vă opriți prin Franța. Aș fi fericit să ne putem întâlni.

Cu cele mai bune sentimente, al D-stră,

Mircea Eliade

Publicată de Iordan Datcu în *Revista de istorie și teorie literară*, an XXXIV (1986), nr. 2–3, iulie–septembrie, pp. 228–234

CĂTRE FUNDAȚIA PENTRU LITERATURĂ ȘI ARTĂ „REGELE CAROL II“

București, 6 octombrie 1933

Domnule Secretar general,

Prin prezenta, am onoarea a vă face cunoscut că accept să traduc pentru Fundația pentru Literatură și Artă „Regele Carol II“ lucrarea *Revolt in the Desert* de colonelul Lawrence pentru suma de lei 20 000 (douăzeci mii) — și mă oblig a preda manuscrisul complet pe ziua de 15 ianuarie 1934.

Cu toată stima,

Mircea Eliade

D-sale Dlui Secretar general
al Fundațiilor Culturale Regale

Originalul în arhiva Mircea Handoca, București

CĂTRE PETRE C. GEORGESCU-DELAFRAS*

Iubite Domnule Delafras,

Plecînd în lagărul de la Miercurea-Ciuc, am lăsat pe soția mea fără bani.

Nu mai știu cum se află situația cărților mele din editura D-tale. De la *India* ed[iția a] II[-a] și de la *Șantier*, sînt încă bani de încasat. Chiar dacă nu s-au vîndut un număr suficient de mare de exemplare, te rog pe D-ta să fii atît de bun să dai soției mele orice sumă de bani în contul drepturilor de autor al acestei cărți. De altfel, ele nu vor fi singurele cărți ale mele în editura D-tale. Am început un nou și mare roman.

Cu mulțumiri, al D-tale,

Mircea Eliade

29 iulie 1938

Originalul în arhiva Mircea Handoca, București

* Petre C. Georgescu-Delafras (1885–?). directorul editurii Cugetarea, unde au apărut mai multe dintre romanele lui Eliade.

CĂTRE RADU GYR*

I

25 iulie 1968

Dragă prietene,

M-am bucurat că am primit scrisoarea ta o zi înainte de plecarea noastră spre Europa. (Cum era adresată acasă, și nu la Universitate, în cel mai bun caz o citeam în octombrie, deci e foarte probabil că ți-ar fi fost înapoiată cu „adrisantul plecat fără adresă“.)

Mă bucur că ți-a plăcut ce-am scris în ultima vreme. Mă bucur, mai ales, că vei publica (sper, curînd de tot) un volum de poe-

me. Inutil să-ți mai spun cu cîtă nerăbdare îl aștept. Prezintă, te rog, omagiile mele soției tale. Te îmbrățișează, de foarte departe, bătrînul tău

Mircea Eliade

P.S. M-au surprins (trebuie să recunosc: plăcut) acele cîteva articole publicate despre scrierile mele, vechi sau noi, în revistele din țară. Mă socoteam de mult un scriitor român uitat, deși niciodată nu m-am îndoit că voi fi redescoperit postum. Într-un anumit sens, interesul pe care mi l-au arătat cîteva reviste între sept[embrie] 1967 și martie 1968 mă tulbură: mi se părea că ghicesc în el un avertisment al morții apropiate. Din fericire, „interesul“ a dispărut tot atît de neașteptat pe cît a apărut — și eu mi-am venit în fire și m-am întors la treburile mele (printre care, țin să subliniez, literatura românească se numără în frunte). Vei primi curînd de la Paris, pe adresa ziarului la care colaborezi, o lungă povestire: *Pe strada Mîntuleasa*.

Prezentare. transcriere și note. Ilie Rad în *Excelsior*, an VI, 1997, nr. 10, pp. 66–67

* Radu Gyr (1905–1975). poet și eseist. redactor la *Buna Vestire*. autor al versurilor cîtorva cîntece legionare. Închis în diferite penitenciare aproape douăzeci de ani, a fost grațiat în 1963.

II

8 ian[uarie] 1969

Dragă prietene,

Întîi și întîi, An Nou fericit, ție și soției, și nouă tuturor!

Multe mulțumiri pentru cele patru poezii pe care mi le-ai dedicat. Abia aștept volumul ca să citesc și restul producției (oribil cuvînt!) tale recente.

Îți trimit, prin poștă aeriană, *Pe strada Mîntuleasa*. Dacă n-o primești pînă într-o lună, scrie-mi ca să încerc să ți-o trimit prin Paris. Volumele II și III din *Amintiri* sînt scrise, dar n-am publicat decît capitole și fragmente, prin diferite reviste. Fiind vorba

despre tinerețea unui scriitor, și eu scriindu-mi autobiografia ca [pe] o operă postumă, adică, foarte sincer — sînt o sumă de întâlniri, „amoruri“ și aventuri galante care nu pot fi încă publicate integral.

Ca noutăți: în februarie, îmi apare o carte la Univ[ersity] of Chicago Press, *The Quest* (ediție franceză, la Gallimard, la toamnă). Tot în feb[ruarie] și tot la Univ[ersity] of Chicago Press, apare *Myth and Symbols: Studies in Honour of Mircea Eliade* — un enorm *Festschrift* de 660 pagini. Colaborează cei mai importanți istorici ai religiilor și orientaliști, dar și filozofi (Paul Ricoeur) și scriitori (E[rnst] Jünger, Cioran etc.). Voi trimite cărțile la Biblioteca Academiei. De la 1 feb[ruarie] la 15 martie, voi fi în California (Santa Barbara), iar în aprilie, pentru două-trei săptămîni, în Argentina.

Sincere omagii soției tale și o prietenească strîngere de mînă
ție, al tău

Mircea Eliade

Prezentare, transcriere și note, Ilie Rad în *Excelsior*, an VI, 1997, nr. 10, p. 67

CĂTRE MIRCEA HANDOCA*

I

[Antet tipărit]
History of Religions

25 martie 1968

Stimate Domnule Handoca,

Mulțumiri pentru scrisoarea din 12 feb[ruarie], primită astăzi, și pentru revista *Teatrul* nr. 7¹. N-am apucat să citesc încă piesa lui Bogdan Amaru, pentru că sînt „copleșit“, cum se spune pe vremuri, de treburi și necazuri. Îmi aduc încă foarte bine aminte de Amaru. Din păcate, nu știu nimic de soarta romanu-

lui. În nici un caz, manuscrisul n-a rămas la mine. Aveam acest „principiu”: înapoiam pe loc manuscrisele pe care le citeam.

Cu cele mai bune sentimente, al D-tale,

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Mircea Handoca, București

* Mircea Handoca (n. 1929), istoric literar, editor al cărților lui Mircea Eliade. Opere: *Excursie literară, Pe urmele lui Al. O. Teodoreanu (Păstoriel)*, *Pe urmele lui George Topîrceanu. Mircea Eliade. Ipostaze ale unei personalități proteice. Convorbiri cu și despre Mircea Eliade*.

¹ În toamna anului 1967, numele lui Mircea Eliade a reapărut în publicistica românească. Voiam neapărat să-i scriu și am și găsit pretextul. Mă ocupam de un scriitor minor — Bogdan Amaru, a cărui piesă inedită, *Goana după fluturi*, am publicat-o în revista *Teatrul* nr 7, iulie 1967. Deoarece Eliade scrisese în tinerețe un articol despre Bogdan Amaru (*Vremea*, 18 octombrie 1936), l-am întrebat ce știe despre soarta romanului inedit al acestuia.

II

[Antet tipărit]

History of Religions

9 aprilie 1968

Stimate Domnule Handoca,

Citisem *Goana după fluturi* înaintea primirii scrisorii D-tale din 1 aprilie, și mă pregăteam să-ți mărturisesc sincer și deschis impresiile mele. Să mai îndrăznesc s-o fac acum? Piesa nu m-a entuziasmat. Mi se pare scrisă „pentru public” (și încă ce public!). Cum să-mi explic altminteri vulgaritatea și calambururile ieftine, pe care nu le așteptam la Bogdan Amaru? Poate că, citită integral, piesa câștigă.

Din păcate, nu-mi amintesc prea multe de Bogdan Amaru. Nu e numai faptul că sînt plecat de douăzeci și opt de ani din țară, dar nu cred că am apucat să-l cunosc bine.

Am citit volumul lui Pompiliu Constantinescu. Multe din articolele despre mine le cunosc, dar, dacă mi le-ai trimite pe toate, cu poștă simplă — imprimare —, m-aș bucura.

Cu cele mai bune sentimente, al D-tale,

Mircea Eliade

[P.S.] Erau, pe atunci, mulți scriitori tineri care veneau să mă vadă, îmi lăsau manuscrisele să le citesc. Probabil că romanul lui Amaru mi-a plăcut, dacă am scris acele rânduri pe care mi le-ai amintit. Pe Bogdan Amaru l-am „cunoscut” mai mult din scris — dar, cum a dispărut atât de repede dintre noi, puținele amintiri s-au aburit...

Îți spun toate acestea cu tristețe și amărăciune, înțelegînd că o lume întreagă, lumea în care am trăit și eu între 1932–39, amenință să se scufunde, cel puțin pentru mine, în „neființă”.

Sper să primesc curînd cîteva exemplare din *Amintiri*, și nu voi uita să-ți expediez unul.

Originalul în arhiva Mircea Handoca. București

III

[Antet tipărit]

History of Religions

8 mai 1969

Stimate Domnule Handoca,

L-am cunoscut destul de bine pe Tudor Vianu. Și poate ne-am fi împrietenit, dacă, în primăvara lui 1940, n-aș fi plecat la Londra. Îmi propusese chiar să scri[e]m împreună o carte despre *Simbol* — el tratînd subiectul filozofic, eu rămînînd să redactez partea istoric-religioasă.

Cineva mi-a promis, din țară, cartea lui Crohmălniceanu. Vă mulțumesc pentru oferta de a dactilografia paginile care mă privesc, dar nu cred că merită osteneala. Vă trimit, în plic separat, o bibliografie sumară a scrierilor mele din ultimii douăzeci de ani (zic sumară, pentru că nu include opera literară, dar nici ro-

manul *Noaptea de Sînziene* = *Forêt interdite*, 640 p., Gallimard, 1955), pe care-l consider capodopera mea. În afară de titlurile pe care le veți găsi înregistrate în bibliografie, am publicat, în românește, vreo mie de pagini — nuvele, eseuri, studii, memorii etc. și cam tot atît în franțuzește.

Cu cele mai bune sentimente, al D-stră,

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Mircea Handoca, București

IV

[Antet tipărit]

History of Religions

5 iunie 1968

Stimate Domnule Handoca,

Mulțumiri pentru scrisoarea din 22 mai și pentru paginile dactilografiate din cartea lui Crohmălniceanu. Am primit de asemenea, și vă mulțumesc, plicul cu tăieturi de presă. În privința bibliografiei, care vă entuziasmează atît, nu uitați că ea e rodul a douăzeci și opt de ani de muncă (am părăsit țara în martie 1940, trimis fiind la Londra, ca atașat cultural).

Cîteva precizări: am scris și continuu să scriu: eseuri, istorie și filozofia religiilor etc. în franceză și engleză, dar literatura am scris-o numai în *românește*. A fost, și este încă, legătura cea mai trainică cu țara, și cu propria mea „istorie“ de pînă la 1940. Așa că toate cărțile literare și memorialist[ic]e de care ați aflat au fost scrise în românește, deși unele din ele, ca *Noaptea de Sînziene*, n-au apărut decît în traduceri (= *Forêt interdite*, *Foresta prohibida* etc.). Din *Amintiri*, n-a apărut decît volumul I (*Mansarda*), la Madrid, unde a mai apărut un volum de *Nuvele* (1963) și se tipărește acum un altul. Mi s-a scris că aceste volume, ca și o parte din publicațiile mele în limbi străine, se găsesc la Biblioteca Academiei. Voi încerca, în vara aceasta, să completez colecția, trimițînd ce voi găsi la îndemînă. La Paris, se tipărește acum, în colecția „Inorog“, o lungă povestire, *Pe strada*

Mîntuleasa, care va fi și ea trimisă la Bibl[ioteca] Ac[ademiei] Rom[âne]. În privința acelei „o mie de pagini în românește“, ele au apărut în următoarele reviste românești: *Luceafărul* (Paris, 1948–49), *Revista scriitorilor români* (Roma, 1960–69), *Destin* (Madrid, 1951 sq.), *Ființa românească* (Paris, 1961 sq.) — ca și în alte publicații periodice.

Cu cele mai bune sentimente, al D-tale,

Mircea Eliade

P.S. Am primit cartea postumă a lui T[udor] Vianu. În ceea ce privește pe G[eorge] Călinescu, ne-am „frecventat“ puțin, deși eu l-am admirat de totdeauna.

Originalul în arhiva Mircea Handoca, București

V

[Antet tipărit]

History of Religions

12 iulie 1968

Stimate Domnule Handoca,

L-am cunoscut bine pe Cotruș¹. Ultimii ani de viață i-a petrecut în California (n-a putut suporta clima din Mexico-City...). Hîrțile lui și manuscrisele poeziilor încă inedite se aflau la Horia Tănăsescu (Mexico-City), care pregătea ediția operelor complete. Din nefericire, H[oria] T[ănăsescu] a murit anul trecut. Probabil că arhiva Cotruș se află acum la N[icolae] Petra, Tlalpan 663, Mexico 13, D. F. Mexico. Îi puteți scrie pentru lămuriri.

În cîteva zile, plecăm, ca de obicei, în Europa — și ne vom reîntoarce pe la 15 octombrie (cînd va trebui să plec din nou în Argentina, pentru conferințe și... un doctorat *honoris causa*).

Sper să-mi revăd într-o zi țara, pe care am părăsit-o acum douăzeci și opt de ani. Lucrurile nu sînt totuși atît de simple, căci, după ce mi s-a retras cetățenia română, în 1946, am refuzat să iau o altă cetățenie și am rămas apatrid. Pot călători în toate țările —

afară de țara de origine. Îmi vine și mai greu acum, la bătrînețe, să devin ceea ce nu sînt. Dar sînt optimist și continuu să sper.

Cu cele mai bune sentimente, al D-tale,

Mircea Eliade

. Originalul în arhiva Mircea Handoca, București

¹ Scrisesem un amplu articol despre poezia lui Aron Cotruș, pe care i l-am trimis (dactilografiat) lui Eliade. Cîteva redacții mi-au refuzat eseul, pretextînd că... nu e momentul. Se pare că o „personalitate“ a criticii literare monopolizase această temă. Se aștepta mai întîi apariția monografiei *Aron Cotruș*. Am așteptat-o treisprezece ani. cînd. în fine. a apărut.

VI

[Antet tipărit]
History of Religions

30 noiembrie 1968

Stimate Domnule Handoca,

Mulțumiri pentru scrisoarea din 19 noiembrie. Am primit-o și pe cea precedentă, dar încă n-am răspuns pentru că voiam să găsesc un exemplar din *Amintiri*. Acum l-am găsit, și vi-l trimit, prin poșta aeriană. Sper să vă ajungă.

Probabil că n-ați primit, de la Paris, *Pe strada Mîntuleasa*, o lungă povestire „fantastică“ (eu i-aș zice: mitologică). N-a primit-o nimeni, deși' au fost expediate peste o sută de exemplare, dar momentul era defavorabil (sept[embrie]). Aștept un nou pachet, aici, și nu voi uita să vă trimit un exemplar. Nu cunosc altă adresă a lui Petra*. Voi încerca să mă interesez — și vă voi ține la curent.

Pe Aureliu Cornea, evident, nu l-am cunoscut. În 1930, eram încă în India — și, în 1928, cînd am plecat, nu cred că apucase să publice.

Mulțumește, te rog, dlui Almaș — dar, din fericire, mi s-au dăruit două exemplare din *Maitreyi*. Dacă dispune însă de ceva numere vechi din *Magazin istoric*, aș fi fericit să le citesc.

Am primit nr. 1-2 din *România literară* și sper să primesc și numerele cu articolul lui Al[exandru] Piru. I-am citit mai multe

cronici și mă interesează să văd cum privește el literatura mea fantastică. Evident, un studiu complet va trebui să țină seama de *Mîntuleasa* și alte cîteva nuvele, încă nepublicate, plus vreo trei–patru apărute numai în revistele din Occident.

Cu cele mai bune sentimente, al D-stră,

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Mircea Handoca, București

* Nicolae Petra — Balderas 24, Mexico, I.D.F. Mexico (*nota M.E.*).

VII

[Antet tipărit]

History of Religions

19 ian[uarie] 1969

Stimate Domnule Handoca,

Mulțumiri pentru scrisoarea din 23 dec[embrie] și iertare că răspund cu întârziere, dar am fost tot pe drumuri (iar, la 1 febr[u-
arie], plec din nou, pentru șase săptămîni, la Santa Barbara*). Sînt dezolat că n-ați primit încă *Amintirile*, pentru că, din nefericire, nu mai am exemplare disponibile. În privința povestirii *Pe strada Mîntuleasa*, v-o trimit de-abia acum (tot prin poșta aeriană), pentru că de-abia de vreo zece zile dispun de cîteva exemplare. (Restul „ediției” este încă la Paris). Dacă nici această carte nu vă parvine, voi încerca să v-o expediez direct de la Paris.

Vol[umele] II și III din *Amintiri* sînt deja scrise, ducînd autobiografia pînă la plecarea mea la Londra, în martie 1940, dar nu vor putea apărea decît fragmentar (au apărut deja cîteva capitole), dat fiind caracterul lor prea „intim” (și atîția contemporani și contemporane sînt încă în viață...).

Deocamdată, nu voi continua autobiografia, pentru că, de la 1940 încoace, am cu mine *Jurnalul* (peste patru mii de pagini), care i s-ar putea substitui.

Mai târziu, când voi avea timp, aş vrea să scriu o carte mai succintă de reflecţii şi comentarii, în legătură cu experienţele mele (1940–1969).

Am recitit cu emoţie interviul lui Al[exandru] Robot, de care nu-mi mai aminteam¹. Din păcate, nu cred că voi putea scrie cele câteva pagini de care-mi vorbiţi. Nu numai că nu am timp, dar nu mai pot *repetă* ce-am scris în *Amintiri* I. Dacă aţi putea citi cartea (o au, bunăoară, Al[exandru] Rosetti, P[etru] Comarnescu, Sorin Alexandrescu etc.**), aveţi dreptul să extrageţi pasagiile care ar putea interesa elevii de la Liceul D[imi-trie] Bolintineanu.

Cu urări de bine, al D-stră,

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

* University of California. Department of Religious Studies. Santa Barbara, California 93106 (*nota M.E.*).

¹ Îi expediasem lui Eliade o copie a interviului lui Alexandru Robot: *Mircea Eliade scrie romanul generaţiei lui. «Întoarcerea din rai», foame, sex şi moarte*, publicat în *Rampa* nr. 4733 din 22 octombrie 1933.

** Şi *trebuie* să fie la Biblioteca Academiei, pentru că au confirmat primirea şi citiva au citit-o acolo (*nota M.E.*).

VIII

[Antet tipărit]
History of Religions

21 mai 1969

Stimate Domnule Handoca,

Întorcându-mă din Argentina (unde am petrecut trei săptămîni: cursuri, conferinţe etc. cu prilejul decernării doctoratului *honoris causa* de către Universitatea din La Plata), am găsit scrisoarea d-tale din 14 aprilie, cu impresiile despre *Mîntuleasa* (primisem la Santa Barbara şi scrisoarea precedentă, la care n-am mai apucat să răspund). Mă bucur că v-a plăcut *Pe strada Mîntuleasa*. În privinţa „aluziilor” (politice?) la „persoane reale” de care vorbiţi, cred că vă înşelaţi. Totul este „mitologizat”,

iar Anca Vogel nu are „model“, ci constituie, ea însăși, un arhetip. (Dacă m-aș fi inspirat din „realitate“, mi-ar fi fost greu să ignor anumite trăsături caracteristice.)

Cetitorul român, bineînțeles, caută — fără să vrea — modele: și cum mitologia prezintă numai esențele, nu e greu să le identifice în anumite personaje istorice. De fapt, povestirea se naște, și se desfășoară, din tensiunea și conflictul dintre două mitologii: a lui Fărîmă (O mie și una de nopți) și a tehnologiei moderne (anchetatorii).

Am citit numai cu jumătate de interes romanele lui G[eorge] Călinescu. Vă mulțumesc pentru gândul D-stră de a mi le trimite, dar nu le voi reciti. Dacă vă cade sub mînă, aș prefera să-mi trimiteți *Jurnalul* lui T[udor] Vianu.

Da, *Mîntuleasa* e cartea la care mă refeream în convorbirea cu M[arin] Sorescu.

De Zalmoxis à Gengis-Khan e aproape gata și va apărea la toamnă. Voi scrie lui Payot să v-o trimeată. Nu cred însă că va putea interesa pe dl Tornea.

Cu cele mai bune sentimente, al D-stră,

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Mircea Handoca, București

IX

[Antet tipărit]
History of Religions

2 august 1969

Stimate Domnule Handoca,

Răspund cu oarecare întârziere la scrisoarea D-stră din 25 iunie, dar am fost prins de tot felul de treburi. Am încheiat, în sfîrșit, volumul *De Zalmoxis à Gengis-Khan*. Sper să apară la iarnă — și voi cere lui Payot să vi-l trimită.

Mulțumiri pentru volumele anunțate, pe care încă nu le-am primit, dar pe care le voi găsi aici, în octombrie, cînd mă întorc. Plec în cîteva zile la Roma. Luna septembrie o voi petrece la Paris (4, Place Charles Dullin, Paris 18^e).

Sînt foarte curios să citesc studiul lui N[icolae] Balotă (D-ta ești a treia persoană care-mi trimite cartea — și totuși *Euphoriion* nu mi-a parvenit încă!). Paginile lui Al[exandru] Piru, în *România literară* 1968 — m-au decepționat peste măsură. Omul s-a mulțumit să rezume *Nuvelele* și să scoată fișe biografice din *Amintiri*. În schimb, eseul Marianeii Șora *Eseistica lui Mircea Eliade* — excelent.

E curios că nici unul dintre criticii tineri, în afară de Sorin Alexandrescu (dar el mi-e nepot), nu „s-a pronunțat” asupra literaturii mele, vechi sau noi. Poate o vor face, măcar unii din ei, cu prilejul apariției celor două volume de proză (*La țigănci* și alte proze fantastice — editat de S[orin] Alexandrescu; *Maitreyi* de D[umitru] Micu). Volumele, anunțate mai de mult, ar trebui să apară în cursul lunii august. De ce-au ales această lună, nu înțeleg. Poate ca să nu le cumpere nimeni!

Cu cele mai bune sentimente, al d-tale,

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Mircea Handoca. București

X

[Antet tipărit]

History of Religions

19 oct[ombrie] 1969

Stimate Domnule Handoca,

Vă mulțumesc pentru scrisoarea din 11 sept[embrie] și pentru cărțile trimise. M-am întors alaltăieri de la Paris, unde am petrecut ultimele șase săptămîni (și mi-am revăzut sora după douăzeci și șapte de ani!). Citisem la Paris studiul lui Balotă, care mi-a plăcut și m-a interesat foarte mult. Sînt mulțumit că, datorită bunăvoinței d-tale, îl pot reciti și aici, la Chicago. D[umitru] Micu mi-a trimis mai de mult articolul din *Limba și literatura [română]* (care e, într-adevăr, prefața la *Maitreyi* și *Nuntă în cer*, „de apropiată apariție” de vreo șase—șapte luni...).

Am primit la Paris un exemplar-semnal din *La țigănci și alte povestiri*, cu o bună introducere de Sorin Alexandrescu. Volumul ar fi trebuit să apară încă din vară — dar misterele Editurii noastre sînt impenetrabile.

La Paris, am citit cele două monografii despre Lovinescu¹. Deși n-am frecventat cenaclul *Sburătorului*, îl cunoșteam bine pe E[ugen] L[ovinescu] și i-am admirat talentul de scriitor și pasiunea unică pentru literatură.

Îți voi trimite fragmentele din *Amintiri* II și III care au apărut prin reviste.

D[umitru] Micu mi-a dăruit mai de mult *Presa literară românească*². M-a speriat superficialitatea autorului, și i-am scris lui Micu, indicîndu-i lacunele (în ceea ce privește revistele la care am colaborat). O bibliografie destul de bogată a articolelor mele publicate între 1921 (da! la *Ziarul științelor populare*) și 1939 a fost pregătită în țară și mi-a fost trimisă. Dacă voi avea timp s-o completez, va fi publicată împreună cu bibliografia anilor 1940–1969 într-o colecție europeană. Voi avea grijă s-o trimit bibliotecilor și corespondenților mei din țară.

La Paris, am predat lui Payot *De Zalmoxis à Gengis-Khan*, iar la Gallimard *La Nostalgie des origines*.

Volumele vor apărea în iarna 1970. Cu puțin noroc, în primăvara 1971 vor apărea și altele... Cu cele mai bune salutări, al d-tale,

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Mircea Handoca, București

¹ Se referă la monografiile Ilenei Vrancea *Eugen Lovinescu. Critic literar* (1965) și *Lovinescu. Artistul* (1969).

² *Presa literară românească* de Ion Hangiu.

XI

[Antet tipărit]

History of Religions

10 ian[uarie] 1970

Stimate Domnule Handoca,

Mulțumiri pentru scrisorile din 6 noiembrie și 25 decembrie și iertare că răspund cu întârziere. An Nou fericit și spornic!

Mi s-a confirmat din țară că a apărut *Maitreyi*, la 26 dec[embrie]. Volumul următor, *La țigănci*, ar trebui să apară în ianuarie. Sînt curios să aflu reacția tinerilor cititori, care nu mi-au cunoscut pînă acum cărțile.

Mulțumiri pentru articolul¹ lui Ion Bălu, scris cu atîta „devotament” și o neașteptată înțelegere a literaturii unui adolescent.

Nu am văzut *Almanahul scriitorilor*; dacă dispuneți de un exemplar, l-aș citi cu interes. Irina Eliade² e soția vărului meu, Dorin.

Vacanța de Crăciun mi-a fost pe jumătate stricată de pregătirea conferinței despre *Casă, oraș, cosmos*. pe care a trebuit s-o țin cu prilejul doctoratului *honoris causa* decernat săptămîna trecută de University Chicago.

Acum, corectez șpaltele la *De Zalmoxis à Gengis-Khan*.

Cu cele mai bune sentimente, al D-stră,

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Mircea Handoca. București

¹ Ion Bălu, „Mircea Eliade prozator. Începuturile”, în *Steaua*, an XX, 1969. octombrie. nr. 10, pp 71–78.

² Irina Eliade (1920–1998). prozatoare și traducătoare.

XII

[Antet tipărit]

History of Religions

18 martie 1970

Stimate Domnule Handoca,

Îți cer iertare pentru întârzierea cu care răspund la scrisoarea d-tale din 10 februarie, atît de bogată în texte dintr-un *illud tem-*

pus (cel puțin pentru mine) glorios și patetic. Am primit, între timp, articolul lui N[icolae] Manolescu și cronica din *România literară*¹.

Căutînd prin dosare, am găsit o fotografie recentă (1968), care nu e faimoasă — dar are meritul că e... unică. O poți folosi cum vei crede de cuviință.

Se pare că *La țigănci* va apărea în cursul acestei luni. Să vedem!

La începutul lui aprilie, vei primi, expediat de Editura Payot, un exemplar din *De Zalmoxis à Gengis-Khan*.

Cu mulțumiri și cu urări de bine, al d-tale,

Mircea Eliade

P.S. Expediez fotografia în plic separat, dar tot prin poșta aeriană.

Originalul în arhiva Mircea Handoca, București

¹ Nicolae Manolescu, „Însemnări disparate despre Mircea Eliade”. în *Tribuna*, XIV, 1970, februarie 5, nr. 6. p. 2. Florin Manolescu, „Despre *Maitreyi*, *Nuntă în cer*”. în *România literară*, III, 1970, martie 5, nr. 10. p. 4.

XIII

[Antet tipărit]

History of Religions

13 iulie 1970

Stimate Domnule Handoca,

Mulțumiri pentru scrisoarea din 19 iunie — și iertare că răspund atît de tîrziu. Sper că ai primit între timp cîteva texte autobiografice.

Voi reciti cu bucurie *Cartea munților*, dacă o voi primi înainte de zborul nostru spre Stockholm (10 august).

Am primit recenzia din *Cronica* și sper să primesc și *Steaua*. Dar nu știam nimic de articolul lui Ovidiu Cotruș. Dacă ai păstrat revista unde a apărut, mi-ar face mare plăcere să-l citesc¹.

D[umitru] Micu îmi scrie chiar azi că *La țigănci*, după spusa celor de la editură, va apărea în cursul verii.

...N-am mai dat de mult semne de viață pentru că am fost deprimat de inundațiile din țară.

Între 10 august și 15 oct[ombrie], vom fi în Europa (Suedia, Norvegia, Italia — și apoi Paris — 4, Place Charles Dullin, Paris 18^e). La Stockholm, din păcate, particip la Congresul Internațional de Istoria Religiilor, așa că nu mă voi odihni decât în Norvegia.

Ultimele vești în ce mă privește:

1) Am fost ales membru (*Fellow*) al Academiei Britanice (*British Academy*).

2) Am scris o piesă de teatru cu Brâncuși (titlul probabil: *Coloana nesfârșită*).

Cu cele mai bune sentimente, al d-tale,

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Mircea Handoca, București

¹ Ovidiu Cotruș: „Literaturile naționale și literatura universală (Despre *De Zalmoxis à Gengis-Khan* de Mircea Eliade)“, în *Familia*, LVII, 1970, mai, nr. 5.

XIV

[Antet tipărit]

History of Religions

6 august 1970

Stimate Domnule Handoca,

Mulțumiri pentru scrisoarea din 27 iulie și pentru articolele trimise. Vă scriu în mare grabă, pentru că zburăm în două zile spre Stockholm — și mai am o groază de lucruri „de pus la punct“.

Primesc *V[iața] rom[ânească]*, dar nu și *Tomis*. V-aș rămîne recunoscător dacă mi-ați trimite articolul (sau chiar întreg numărul din iunie). Dacă îl puneți în plic acum, îl voi găsi la întoarcere, în octombrie.

Am primit chiar acum *Cartea munților*¹. Nu voi avea timp s-o citesc, dar am frunzărit-o cu mare emoție. Am fost și eu membru la *Hanul Drumeților* și, între anii 1920–40, nu cred că

a fost vară în care să nu petrec cel puțin o săptămână în Bucegi sau în împrejurimi. Cînd am văzut fotografia Pietrei Craiului, mi-a stat inima în loc, cum se spunea pe vremuri. *Exact* pe unul din colții vîrfului am *dormit*, un grup de cinci–șase cercetași (era prin 1923, aveam 16 ani), ne rătăciserăm și credeam că, ajungînd pe creastă, vom putea coborî în Muntenia.

Am ajuns noaptea, ne-am legat cu centiroanele de niște jepi prăpădiți — și am dormit dîrdîind de frig. Numai dimineața ne-am dat seama ce nebunie făcusem, și ne-a apucat frica.

Piesa *Coloana nesfîrșită* e scrisă în românește (a treia piesă — cea dintîi, *Iphigenia*, s-a jucat după plecarea mea la Londra, în ianuarie 1941, la București) și subiectul e... Brîncuși, lucrînd Coloana de la T[îr]g[u] Jiu.

În octombrie, vă voi trimite un exemplar dactilografiat.

Cu urări de bine, al dumatiale,

Mircea Eliade

P.S. Luna septembrie–10 oct[ombrie] vom fi la Paris, 4, Place Charles Dullin, Paris 18^e. Poate ne întîlnim.

Ți-am scris că am fost ales membru al Academiei Engleze (*Fellow of Brit[ish] Academy*)?

Originalul în arhiva Mircea Handoca, București

¹ Îi trimisesem lui Mircea Eliade un exemplar din *Cartea munților* de Bucura Dumbravă, volum îngrijit și prefătat de mine (Editura Stadion, 1970).

XV

[Antet tipărit]

History of Religions

22 dec[embrie] 1970

Dragă Domnule Handoca,

Răspund pe loc scrisorii d-tale din 8 decembrie. Mai bine scurt — decît niciodată.

La Chicago, în oct[ombrie], am găsit scrisoarea d-tale cu recenzia despre *Maitreyi* și îți mulțumesc.

La Paris, tocmai primisem o veste proastă (că P[etru] Comarnescu e condamnat, bolnav de cancer) și de aceea abia dacă am putut scoate două—trei vorbe*¹.

Nu ți-am trimis *Coloana*, pentru că va apărea în ianuarie la Roma, și prefer s-o citești tipărită decât dactilografiată.

Pe Păstorel, l-am cunoscut destul de bine, dar nu eram, cum se spune, „prietenii”.

Amintirile mele, de ordin mai mult anecdotic, nu sînt interesante.

Vei afla *totul* de la Al[exandru] Rosetti și Șerban Cioculescu.

Sper să-ți pot trimite, la iarnă (prin februarie), o carte de proză, în românește.

Omagii Dnei, sărbători fericite și urări de bine.

Al d-tale,

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Mircea Handoca, București

* Te rog să-mi ierți proasta creștere.

Dacă nu ți-ai putut procura *Maitreyi* și *La țigănci*, ți le pot trimite eu, de aici (*nota M.E.*).

¹ La începutul lui septembrie 1970, într-o excursie „colectivă” la Paris, am renunțat la vizitarea Luvrului și am avut o întrevedere cu Mircea Eliade, în apartamentul său din 4, Place Charles Dullin.

XVI

[Antet tipărit]

History of Religions

5 iulie 1973

Dragă Domnule Handoca,

Răspund pe loc scrisorii d-tale din 23 iunie. Lunga mea tăcere nu se datorește nici unei „gafe”, ci pur și simplu unei fobii a corespondenței, mai ales cu țara. Îmi pare atît de rău că, în scurtul timp în care am stat de vorbă, eram, cum să spun? cu gîndurile aiurea. Motivul: cu puțin timp înainte, auzisem că Petru Comarnescu, prieten din tinerețe, are cancer; incurabil. Îl

reîntîlnisem, după douăzeci și șapte de ani, în 1967, la Veneția: îl văzusem din nou în iarna 1968, la Chicago.

Regret că ai pierdut atîta timp copiind *Iphigenia*. Piesa a „apărut” în 500 de exemplare roneografiate, în Argentina, prin 1951–52. Nu am aici decît exemplarul meu personal, dar dispun de cîteva la Paris, unde voi fi în septembrie. Îți voi expedia atunci un exemplar. „Ediția” este, probabil, epuizată. (Textul, corectat, este însoțit de o scurtă Prefață — și dedicația amintirii lui Mihail Sebastian și a lui Haig Acterian.)

Îți expediez zilele acestea, tot prin poștă aeriană, cîteva extrase din *Coloana nesfîrșită*. Sper să-ți ajungă (îmi aduc vag aminte că ți-am mai trimis, în vara 1971).

Deci, amîndouă piesele fiind tipărite, nu cred că mai pot reapărea în *Manuscriptum* (excelentă revistă, a cărei colecție o posed aproape în întregime, datorită amabilității lui D[umitru] Micu).

Prin 1944–46, am mai început cîteva piese, dar n-am terminat decît una (*Aventură spirituală*); din nefericire, finalul e complet ratat. Îmi făgăduiesc de mult să-l refac. Poate, într-o zi... Deocamdată sînt „înfundat” în redactarea primului volum din *Histoire des idées religieuses* (I *De L'âge de la pierre à la suppression des Mystères d'Éleusis*, 400 A.D.). Sper să-l închei pînă la Crăciun. Al doilea volum va duce prezentarea momentelor creatoare pînă prin anii 1960–65, cînd „moartea lui Dumnezeu”, proclamată de Nietzsche, a fost acceptată de teologia protestantă. Marea mea „ambiție” era să pot spune tot ce-aveam de spus într-un volum de 500 de pagini. N-am izbutit. Vor fi două volume...

Încolo, de cînd nu ți-am mai scris, am mai căpătat cîteva doctorate *honoris causa*, am fost ales membru corespondent al Academiei din Londra și Viena, au apărut trei cărți noi și vreo 15–20 de traduceri („Operele complete”, în 18 vol[ume], sînt pe cale de a fi tipărite în japoneză — evident, fără literatură). La toamnă, Gallimard va scoate *Fragments d'un journal* (600 p.) trad[use] de L[uc] Badesco.

Voi fi la Paris toată luna septembrie și început de octombrie. Dacă știi pe cineva căruia îi pot încredința *Noaptea de Sânziene*

vol[umele] I–II, voi fi bucuros să ți le ofer. Nu mai încerc să le trimit prin poștă, pentru că, din vreo 200 de exemplare expediate din Paris, abia au ajuns cîteva.

Cu urări de sănătate și vacanță bună, al dumitale,

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Mircea Handoca, București

XVII

[Antet tipărit]

History of Religions

5 august 1973

Dragă Domnule Handoca,

Îmi pare rău că ai „investit” atîta energie și bunăvoință într-un proiect care nu va duce la nimic. Precizez: nu cred că am dreptul să încuviințez publicarea unor texte nereprezentative, atîta timp cît scrieri mai semnificative (d[e] e[xemplu], cele două volume apărute în 1969–70) au fost și continuă să fie trecute sub tăcere. (Cunosc cel puțin patru articole-recenzii, care n-au putut apărea...) Deci, deocamdată, nu văd posibilitatea tipăririi vreunui volum de „teatru”. De la Paris, voi expedia *Iphigenia*. Te vei convinge că a fost „tipărită”. Nu am asistat la reprezentare; eram ori la Londra, ori la Lisabona (unde am ajuns în seara de 10 februarie 1941). Știu că a fost foarte bine jucată, dar că n-a avut succes. (De altfel, mă întreb cum ar fi putut avea...)

Pe Brâncuși, nu l-am frecventat: știa că eram „specialist în yoga” și voia să discute cu mine aceste probleme — de care îmi era lehamite! Evident, mai târziu am regretat.

Cu cele mai bune urări de sănătate, al d-tale,

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Mircea Handoca, București

XVIII

[Antet tipărit]

History of Religions

15 oct[ombrie] 1973

Dragă Domnule Handoca,

Mulțumiri pentru scrisoarea din 4 sept[embrie], primită la Paris. Expediez astăzi, prin avion, un exemplar din *Iphigenia*. (După cum ai să vezi, este totuși o „carte“. Exemplarul pe care l-am găsit, ultimul disponibil, este cam rebegit.) Nu văd utilitatea republicării acestui text. Pe de o parte, nu e reprezentativ, mai precis nu văd interesul reeditării *Iphigeniei* atîta timp cît alte lucrări, majore, sînt nepublicate sau, în cazul retipăririi lor, sînt sistematic ignorate (bunăoară, volumul *La țigănci și alte povestiri*).

Nu știu cum să mă exprim mai limpede, pentru a nu fi rău înțeles. Nu mă plîng de ignorarea *publică* a numelui și scrierilor mele. Mă bucură cele nouăsprezece rînduri pe care mi le consacra *Micul dicționar enciclopedic* și îți mulțumesc că mi le-ai comunicat. Dar, ca orice autor, țin să fiu cunoscut prin ce-am creat eu mai bun, nu prin texte marginale (*Iphigenia*, bunăoară, își capătă înțeles numai dacă e *integrată operei...*).

Vei primi, direct de la Gallimard, *Fragments d'un journal*, care apare la 26 octombrie. În privința romanului, nu mai încerc să-l expediez prin poștă. Dacă trece cineva prin Paris, poate vi-l aduce.

Cu mulțumiri și urări de bine, al d-tale,

Mircea Eliade

P.S. Din *Manuscriptum*, îmi lipsesc primele cinci fascicule.

Originalul în arhiva Mircea Handoca, București

XIX

[Antet tipărit]
History of Religions

21 martie 1974

Dragă Domnule Handoca,

Mulțumiri pentru scrisoarea din 22 febr[uarie] și pentru *Manuscriptum* 1 în care a apărut *Iphigenia*¹. (N-am avut timp să colaționez textele, dar sper că ai urmat ediția roneografiată.)

Am scris Editurii Gallimard să expedieze un al doilea exemplar din *Fràgments d'un journal* (primul a fost trimis în noiembrie 1973), de astă dată *recomandat*. În orice caz, nu se va pierde.

Îți mulțumesc, dar îmi pare rău pentru timpul pierdut în reproducerea pasajelor unde am fost citat. În *Revista de filozofie* a apărut, mi s-a spus (eu n-am primit fascicolul respectiv), introducerea unui articol, mai mult de bibliografie, din *La nostalgie des origines*²...

Este un mijloc abil de a spune că sînt „prezent“, fără a fi, altfel decît cu titlul articolului și semnătura.

Îmi pare rău că nu pot fi de acord cu propunerea D-tale de a publica un volum de *Teatru*. Pentru simplul motiv că, cel puțin *deocamdată*, nu m-am „realizat“ în dramă. Deși „problema teatrului“ mă pasionează și am dezbătut-o în două lungi nuvele (*Uniforme de general*, *Etnos*, I, 1973 și *Incognito la Buchenwald*, terminată săptămîna trecută și care va apărea în *Etnos*, II, Paris, 1974). Îndată ce voi primi extrase din *Uniforme*..., ți-o voi trimite.

Cu urări de sănătate și noroc și mulțumiri, al d-tale,

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Mircea Handoca, București

¹ În nr. 1/1974 din *Manuscriptum*, am publicat *in extenso* textul piesei lui Mircea Eliade *Iphigenia*, precedat de un eseu introductiv semnat de mine: *Mitul jertfei creatoare*.

² „Istoria religiilor din 1912 pînă în zilele noastre“, în *Revista de filozofie*, an XX (1973), noiembrie, nr. 11, pp. 1275–1293.

XX

[Antet tipărit]
History of Religions

19 noiembrie 1974

Dragă Domnule Handoca,

Multe mulțumiri pentru medicamentele transmise surorii mele. Mă bucur, de asemenea, că ți-au parvenit cărțile. Răspund cu întârziere, pentru că abia m-am întors din Santa Barbara (unde Universitatea a organizat, săptămîna trecută, un *sympo-sion* despre Mircea Eliade, care va apărea în volum).

Cu melancolie am citit fragmentul din *Amintirile* lui I. Peltz — dar mi-e teamă că detaliul cu Terente nu-mi aparține (sau poate l-am uitat?...).

Forêt interdite e traducerea *Noptii* — Micu o cunoaște (în traducere).

Fragments d'un journal a fost trimis la mai multe biblioteci din țară și la vreo patruzeci–cincizeci de corespondenți (printre care te numărai și d-ta), dar nu l-au primit decît cinci persoane.

Primesc regulat *Manuscriptum*, *Viața românească* și *Luceafărul*. Te rog, nu-mi trimite cărți. Dar, dacă voi avea nevoie de vreo lucrare, mă voi adresa d-tale.

Nu cred că merită să fie retipărită *Coloana* — așa că, te rog, n-o prezenta nici unei reviste.

Îți voi trimite și alte nuvele, studii etc. pe măsură ce vor apărea.

Al d-tale cu cele mai bune sentimente,

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Mircea Handoca, București

XXI

[Antet tipărit]
History of Religions

27 decembrie 1974

Dragă Domnule Handoca,

Sincere mulțumiri pentru scrisoarea din 29 noiembrie și pentru capitolul respectiv din *Mitul faurului aburit*, pe care l-am

citit cu interes (dar mai interesantă mi se pare a fi cartea întreagă, cercetînd atîția mari meșteri pe care i-am cunoscut... Sper că o voi putea citi într-o zi, dacă va ajunge pînă la mine¹...).

Îmi pare rău însă că te-ai obosit transcriind paginile din cartea lui O[vidiu] Bîrlea. Acest distins folclorist are bunătatea să-mi trimită *toate* publicațiile lui, cărți sau articole, din anii 1965 înapoi...

Mă bucur că ți-a plăcut *Fragments...* și *Noaptea de Sînziene* (pe care o consider capodopera mea literară — și care, sînt sigur, va fi într-o zi recunoscută ca atare și în țară).

Între 3–15 ianuarie, vom fi la Paris, la aceeași adresă.

Îți urez un An Nou spornic, multă sănătate și noroc.

Al d-tale sincer,

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Mircea Handoca, București

¹ Alexandru Oprea, *Mitul saurului aburit*, Editura Albatros, 1974. Capitolul „Tehnica epifaniei și vîrstele creației” (pp. 167–183) se referă la Mircea Eliade.

XXII

[Antet tipărit]

History of Religions

Chicago, 10 mai 1975

Dragă Domnule Handoca,

Mulțumiri anticipate pentru cărțile lui Al[exandru] Oprea și P[etru] Comarnescu, anunțate în scrisoarea d-tale din 15 aprilie. Îți mulțumesc, de asemenea, pentru citatele din *România literară* și *Steaua*, dar ți reamintesc că primesc regulat aceste reviste (plus *Luceafărul* și *Viața românească*).

Privitor la *Cahiers Sextil Pușcariu*: ele au apărut sub îngrijirea lui Alphonse Julliaud (mama româncă, tatăl elvețian — dar născut și crescut în țară, de unde a venit la Paris, cu bursă, prin 1946–47; azi, profesor la Berkeley University California), reprezentînd la acea dată cel mai important periodic internațional de românistică. Au apărut, cred, trei volume. Articolul meu nu

era inedit. Julliaud a reprodus cu un alt titlu *Insula lui Euthanasius* din R[evista] F[undațiilor] R[egale] (retipărit în fruntea volumului cu același titlu din 1943).

De câțiva ani, D[umitru] Micu îmi trimite toate cărțile lui; sînt sigur că mi-a trimis și monografia *Gîndirea*.

Am vorbit la telefon cu Lisette Perlea. E de acord să se publice scrisorile lui Ionel Perlea către A[lfred] Alessandrescu¹, dar cu două condiții:

- 1) să i se supună în prealabil fotocopia textelor selectate;
- 2) dat fiind că Ionel Perlea își făcuse toate studiile în Germania, nu stăpînea bine ortografia limbii românești (pe care o vorbea, de altfel, la perfecție, fără nici un fel de accent); Lisette insistă ca eventualele erori ortografice să fie corectate. Adresa: Mrs Lisette Perlea, 330 East 79 Street, New York, N.Y. 10019.

Plecăm la Paris (aceeași adresă) pe la 10–15 iunie; de astă dată, mai devreme, ca să pot preda editorului (Payot) manuscrisul primului volum din *Histoire des idées et croyances religieuses* (aproape 800 pagini dactilografiate, și este numai prima jumătate a primului tom; lucrarea va avea nu două ci trei volume).

Cu cele mai bune urări de sănătate, al d-tale,

Mircea Eliade

P.S. Între 15 august–10 septembrie, Lisette va lipsi din New York.

Originalul în arhiva Mircea Handoca, București

¹ Proiectul meu de a edita scrisorile lui Ionel Perlea nu s-a împlinit.

XXIII

[Antet tipărit]

History of Religions

4, Place Ch[arles] Dullin, Paris 18^e

12 iulie 1975

Dragă Domnule Handoca,

Răspund pe loc scrisorii din 7 iulie. În două zile, plecăm în Baleare, și ne reîntoarcem pe la sfîrșitul lui august.

Evident, sînt curios să citesc „tripticul“ Mircea Eliade — și îți mulțumesc de pe acum¹. E inutil să redactezi bibliografia 1923–44, pentru că a fost (și încă de mai multe ori) alcătuită: o dată, de serviciile Bibliotecii Academiei, altă dată de autorul *Vieții lui G. Călinescu* (îmi scapă numele*), a treia oară de un bibliograf din Chicago. În orice caz, posed, la Chicago, aceste bibliografii și, dacă aș ști că pot fi expediate prin poștă, ți-aș trimite, la toamnă, o fotocopie. Dar ar fi mai sigur prin vreun scriitor care va trece prin Chicago.

C[onstantin] Noica îmi va trimite sigur cărțulia despre *Eminescu*, dar aș fi fericit să primesc lucrarea lui A[drian] Fochi, cu care am fost pe vremuri (1970) în corespondență, dar de la care nu mai am de mult vești.

Cu urări de sănătate și vacanță bună, al D-tale,

Mircea Eliade

P.S. Am primit de mult *Mitul faurului aburit...* și am citit cartea cu mult interes. (Capitolul care mă privește mi se pare printre cele mai reușite...)

Originalul în arhiva Mircea Handoca, București

¹ „Trypticul“ se referă la eseurile mele: *Iphigenia*, *Jurnalul* și *De la Zal-moxe la Gengis-Han*.

* Ion Bălu (completat de Mircea Eliade).

XXIV

[Antet tipărit]

History of Religions

Paris, 10 oct[ombrie] 1975

Dragă Domnule Handoca,

Plec mâine dimineață spre Chicago și de-abia acum mă învrednicesc să-ți răspund și să-ți mulțumesc pentru cele două volume, primite puțin timp după scrisoarea d-tale din 25 august. Cartea despre Păstorel mi-a amintit tinerețea mea¹. Din păcate,

ne întâlneam destul de rar (eram mai prieten cu Ionel). Am citit și lucrarea lui Sergiu Pavel Dan, plină de observații interesante. (Volumul lui M. Sebastian l-am primit de mult.) *Traité* a reapărut de curînd (cred că e a zecea retipărire). Am lăsat exemplarul destinat d-tale aici; va fi trimis Dnei Dimitriu în cursul săptămîinii viitoare. Voi expedia de la Chicago, la aceeași adresă, bibliografia.

À propos de *Jurnal* = C.V.G. este Constantin Virgil Gheorghiu, pe care, din păcate, l-am cunoscut pe-atunci (eu i-am dus *brazi* lui Gabriel Marcel).

Am predat lui Payot, astă-vară, primul volum din *Histoire des idées religieuses* (850 pagini dactilografiate); va apărea la primăvară. Inutil să fie expediat de editor în țară; asemenea lucrări nu prea ajung la destinație.

Îți mulțumesc pentru gîndul d-tale bun de a-mi trimite cărți. Dar primesc din atîtea părți, încît uneori mă aleg cu trei-patru exemplare. De aceea, te rog, nu-mi trimite decît titlurile pe care ți le voi indica (și pentru care îți sînt de acum recunoscător).

Incognito a apărut, dar nu am încă extrasele.

Cu prietenie, al D-tale,

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Mircea Handoca, București

¹ Volumul meu *Alexandru O. Teodoreanu (Păstorel)*, apărut în 1975 la Editura Litera.

XXV

[Antet tipărit]

History of Religions

26 februarie 1976

Dragă Domnule Handoca,

M-am întors abia aseară de la Paris, unde am petrecut cincisprezece zile (între altele, și pentru a primi doctoratul *honoris causa* de la Sorbona). Și încep prin a-mi cere iertare că n-am confirmat la timp primirea cărților pe care ai avut bunătatea de

a mi le trimite: *Engrame*, *Posteritatea Iovinesciană* și teza despre Blaga a Melaniei Livadă. De asemenea, mulțumiri întârziate pentru urări și pentru articolele lui C. Noica (am primit, de la alt prieten, articolele lui E[ugen] Simion: excelente. Este un critic pe care-l prețuiesc mult. L-am cunoscut la Paris).

Cît privește *Coloana*..., îmi pare rău că nu pot fi de acord cu entuziasmul d-tale, și nici cu proiectata reprezentare. Cum cred că ți-am mai scris o dată, piesa este „ratată“, e o piesă „de citit“, nu de reprezentat. (Am scris-o ca să-mi explic sterilitatea ultimilor douăzeci și cinci de ani ai lui Brâncuși.) Dacă întreaga mea producție literară și teoretică ar fi cunoscute în țară, nu m-aș opune proiectului de a pune în scenă *Coloana*, cu toate deficiențele acestei piese.

Dar, așa cum stau lucrurile, aș apărea nenumăraților spectatori care îmi ignoră operele majore ceea ce, de fapt, nu sînt: doar autorul unei piese ratate... Voi fi mîndru să fiu jucat la Național și la televiziune în ziua cînd cărțile mele, măcar cele literare, vor fi publicate și cunoscute în țară.

Sper că ai primit *Traité*, trimis în oct[ombrie] prietenului d-tale de lîngă Paris. La începutul lui aprilie, apare vol. I din *Histoire des idées*.

Te-am pus pe lista serviciului de presă de la Payot.

Al d-tale cu prietenie,

Mircea Eliade

P.S. Un prieten mi-a trimis *Jurnalul* lui Șuluțiu.

Originalul în arhiva Mircea Handoca, București

XXVI

[Antet tipărit]

History of Religions

24 mai 1976

Dragă Domnule Handoca,

Mulțumiri pentru scrisoarea din 27 aprilie; primită (ca de obicei) cu întârziere. Mă bucur că ai primit cartea de la Payot.

Vol[umul] II este aproape gata; o parte din capitole sînt în șpalte, altele în lucru. Sper să apară în primăvara 1977 (în privința indicelui, ai dreptate. Dar ar fi însemnat alte zece—douăsprezece pagini în plus — și cartea e deja destul de groasă...).

Alături lista Universităților care mi-au decernat titluri *honoris causa* și a Academiiilor care m-au cooptat membru.

Din[tre] pseudonime, îmi amintesc: Silviu Nicoară, M. Gheorghe (ambele în *Ziarul științelor populare*, 1921–1925 și *Orizontul* 1924–[19]26); Ion Plăieșu (sau cam așa ceva!) în *Credința*, 1933–1934.

Îmi pare rău că nu pot trimite pagini din *Jurnal* pentru *Manuscriptum*. Continuu să cred că în această admirabilă revistă nu trebuie să apară decît texte postume — așa cum e *Jurnalul* lui Sebastian.

Ți-aș rămîne recunoscător dacă mi-ai trimite (la Paris, unde voi fi pe la 15 iunie, adresa e aceeași: 4, Place Charles Dullin, Paris 18^e) *Jurnalul* lui Camil Petrescu și *Corespondența* lui Hasdeu.

Cu urări de bine, al D-tale,

Mircea Eliade

— Yale University, Doctor Honoris Causa in Human Letters, 16 iunie 1966

— Universidad Nacional de la Plata (Argentina), Doctor Honoris Causa y filosofia de las religiones, 22 aprilie 1969

— Universidad del Salvador (Buenos Aires), Profesor Extraordinario de la Escuela de Estudios Orientales, 7 mai 1969

— Ripon College, Doctor Honoris Causa in Sacred Theology, 18 mai 1969

— Loyola University (Chicago), Doctor of Human Letters, 7 ianuarie 1970

— Boston College, Doctor Honoris Causa în știința religiilor, 14 iunie 1971

— La Salle College (Philadelphia), Doctor Honoris Causa of Law, 17 mai 1972

— Oberlin College, Doctor of Human Letters, 21 mai 1972

— The University of Lancaster, Doctor Honoris Causa of Letters, 16 august 1975

— Université de Paris–Sorbonne, Doctor Honoris Causa de Paris–Sorbonne, 14 februarie 1976

— The American Academy of Arts and Sciences, Member, 11 mai 1966

— Académie Royale de Belgique, Membre, septembrie 1975

— British Academy, Corresponding Fellow, 8 iulie 1970

— Die Österreichische Akademie der Wissenschaften, Korrespondierenden Mitglieder der Philosophisch-Historischen Klasse, 22 mai 1973 (Wien)

— University of Windsor (Canada), Christian Culture Award Gold Medal for 1968

Originalul în arhiva Mircea Handoca. București

XXVII

[Antet tipărit]

History of Religions

Paris. 29 august 1976

Dragă Domnule Handoca,

Ar trebui să încep prin a-mi cere iertare. Dar... La sfârșitul lui iunie, am plecat în Baleare, ne-am întors la începutul lui august, și m-am apucat îndată de scris o nuvelă (pe care am încheiat-o zilele trecute: 60 pagini dactilografiate).

Îmi pare rău că te-ai obosit transcriind pasagii din Perpessicius. Primisem la Chicago *Opere* VII. Mulțumiri pentru *Jurnalul* lui Camil Petrescu și pentru *Corespondența* Iuliei Hasdeu (o aveam la Chicago), dar e bine să am și aici. În ceea ce privește articolul despre Lucian Blaga, nu l-am scris. Am scris numai *Convorbiri* cu *L[ucian] B[лага]* (*Vremea*) și articolul *L[ucian] B[лага]* și *sensul culturii* (*R[evista] F[undațiilor] R[egale]*, 1938). Despre Perpessicius, am scris în *Amintiri* III (1932–39) inedit, și, evident, în *Jurnalul* din tinerețe (care, din păcate, s-a rătăcit în țară — în timpul când eu eram consilier cultural la Lisabona).

Proiecte... am destule! Vei primi, prin oct[ombrie], volumul de nuvele, tipărit la Madrid, *În curte la Dionis* (cuprinde și *In-cognito*). La 5 septembrie, plecăm, pentru cincisprezece zile, în Egipt.

La întoarcere, îți expediez de aici *Aspects du mythe* și celelalte (cam toate în „ediții de buzunar“, singurele care se reti-păresc mereu). Pe la 8–10 oct[ombrie], la Chicago, unde mă așteaptă traducerea engleză a *Jurnalului* și alte cărți apărute între timp în Germania, Italia, Spania și Japonia.

Cu mulțumiri pentru cărți și urări de bine.

Al dumitale,

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Mircea Handoca. București

XXVIII

[Antet tipărit]

History of Religions

11 februarie 1977

Dragă Domnule Handoca,

Răspund cu mare întârziere scrisorii D-tale din 18 noiembrie, atât de utilă prin rectificările la *Amintiri*¹.

În privința bibliografiei, în special a bibliografiei critice, de-abia zilele trecute am putut-o expedia prin avion. (Mi-e teamă că am greșit sectorul!) Evident, fiind trimisă atât de târziu, nu mai e utilă Dlui Mircea Zaci, dar poate prinde bine mai târziu. Completată, va apărea în volumul M[ircea] Eliade, în *Cahiers de l'Herne* (Paris, 1978).

Am lăsat numele D-tale Dlui L[eonid] Mămăligă, în a cărei colecție va apărea (aprilie) volumul de nuvele.

Un mic roman (mai degrabă *récit* de vreo 120 p. dactilografiate), al cărui titlu îl caut încă, se va publica mai târziu, către toamnă. Romanul l-am scris în noiembrie–decembrie, la Paris.

Mi-au plăcut întrebările D-tale, dar nu răspund acum. Nu cred că merită să ne zbatem pentru un lucru atât de puțin important: publicarea interviului într-o revistă din București.

În cîteva zile, zbor spre Paris. La 16 februarie, trebuie să citesc Discursul de recepție la Academia Belgiană (despre Martha Bibescu, pretext pentru a vorbi despre cultura țărănească). Mă reîntorc la Chicago pe la începutul lui martie.

Le vieil homme et l'officier (Gallimard, *Pe strada Mîntuleasa*) are mare succes în Franța, iar *Fragments d'un journal* în traducere[ile] engleză (U.S.A.) și italiană, de curînd apărute, sînt primite cu interes. Gallimard a semnat contractul pentru încă șase traduceri; nici nu știu care sînt (poate va fi și... limba română?). Și vestea cea mare: *Noaptea de Sînzienne* a fost tradus și apare, la toamnă, în același timp, în U.S.A., Japonia și Argentina.

Cu urări de bine pentru noul an, al D-tale cu prietenie,

Mircea Eliade

P.S. Rămîn la Paris pînă la 1–2 martie. Confirmă, te rog, primirea Bibliografiei.

Originalul în arhiva Mircea Handoca, București

¹ Transcriind scrierile din tinerețe ale lui Eliade, am remarcat unele inadvertențe, pe care i le-am comunicat autorului. De unele dintre ele, acesta a ținut seama în edițiile ulterioare ale *Memoriilor*.

XXIX

[Antet tipărit]

History of Religions

Paris, 28 septembrie 1977

Dragă Domnule Handoca,

Mulțumiri pentru scrisoare și pentru cele două exemplare din *Corespondența* G[heorghe] T[eodorescu] Kirileanu¹. Am dăruit al doilea exemplar unui admirator al lui G. T. Kirileanu. L-am citit aproape din scoarță în scoarță, cu foarte mult interes. Scrisorile lui V[asile] Bogrea și [George] Vâlsan sînt admirabile. Cît de puțin norocoși am fost, și continuăm să fim!... Acești

giganți ai culturii românești, chinuiți de boală în tinerețe, sece-
rați la începutul maturității lor științifice...

Nici *Histoire II*, nici volumul de nuvele n-au apărut încă. *Histoire II* va întârzia (poate la primăvară), dar *Nuvelele* sînt ti-
părite. Aștept primele exemplare. Voi trimite ce voi avea la în-
demîna la adresa indicată; de asemenea, *Noaptea de Sînziene*.

Ți-aș fi recunoscător dacă mi-ai putea expedia la Chicago car-
tea lui A[drian] Fochi *Coordonate sud-est europene ale baladei
populare românești* (Editura Academiei, 1975). Nimic altceva, deo-
camdată.

Primesc multe cărți!...

Cu urări de bine și multă sănătate, al D-tale,

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Mircea Handoca. București

¹ În 1977, a apărut, sub îngrijirea mea, un masiv volum G. Teodores-
cu-Kirileanu, *Corespondență* (Editura Minerva).

XXX

[Antet tipărit]

History of Religions

24 febr[uarie] 1978

Dragă Domnule Handoca,

Cu mare întârziere, mulțumiri pentru cartea lui Adrian Fochi.

Mi s-a făgăduit *Bibliografia* lui Lucian Blaga. O aștept și
sper să o primesc pe curînd.

La 12 ianuarie, ți-am trimis cu poșta aeriană volumul *În curte
la Dionis...* O ultimă încercare, pentru a mă convinge dacă lu-
crările pe care le expediez de aici au șanse să ajungă. În cel mai
rău caz, scrie-mi, te rog, la ce adresă pariziană le pot trimite.

Au apărut, de curînd, alte trei cărți: John A. Saliba, *Homo reli-
giosus in Mircea Eliade* (Brill, Leiden, 1977); Guilford Dudley,
Mircea Eliade — and his Critics (Temple University Press
1977); Douglas Allen, *Mircea Eliade and the Phenomenology
of Religion* (Mouton, Haga, 1978).

Caietul *L'Herne* va apărea la începutul lui martie.

Histoire II a întârziat din nou. Sînt la a doua corectură. Sper să apară în mai–iunie.

Cu prietenie, al D-tale,

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Mircea Handoca, București

XXXI

[Antet tipărit]

History of Religions

13 iunie 1978

Dragă Domnule Handoca,

În sfîrșit, o veste bună: ai primit *L'Herne*. Încep să sper deci că îl vor primi și ceilalți.

Cum plecăm mîine spre Paris, îți scriu în mare grabă.

Ți-am confirmat primirea cărților (bibliografia Blaga etc.)?

Îi voi scrie și lui L[ucian] Stanciu; sper că va primi și el *L'Herne*.

Îți urez noroc cu privire la biobibliografie. Fotografia de pe copertă este din Svarga-ashram (Rishikesh) no[iembrie]–dec[embrie] 1930.

Din cărțile apărute în ultimul timp, am la îndemîină următoarele:

— *Phantastische Geschichten*, 341 p., trad[ucere de] Edith Silbermann, Insel Verlag, 1978, Frankfurt a[m] Main.

— *Historia de las Creancias y de las ideas religiosas*, vol[umul] I De la Prehistoria a los Misterios de Eleusis (trad[ucere de] J. Valiente Malla, Ediciones Cristiandad, Madrid, 1978, 620 p.)

— *Die drei Grazien* (trad[ucere de] Ed[ith] Silbermann), Bibliothek Suhrkamp, Frankfurt a[m] Main, 1978, 102 p.

— *Wesele W Niebil* (trad[ucere de] Zbigniew Czarniecki), Ed[itura] Czytelnik, Warszawa, 1977, 190 p.

Și o teză în „Science Religieuse” (Louvain la Neuve, 1978, dar pe care n-am văzut-o: Jean Pierre Janssens, *Dialectique du sacré et du profane selon M[ircea] E[liade]*).

Îți urează vacanțe bune al D-tale cu prietenie,

Mircea Eliade

20 iunie –1 oct[ombrie]: 4, Place Charles Dullin, Paris 18^e

Originalul în arhiva Mircea Handoca, București

XXXII

[Antet tipărit]

History of Religions

8 martie 1979

Dragă Domnule Handoca,

Mulțumiri (ca de obicei, cu mare întârziere!) pentru felicitările de noul an și pentru volumele trimise. *Robinsonii Bucegilor*¹ m-a dezamăgit, totuși am citit-o pînă la capăt. Amintiri...

Am petrecut trei săptămîni (dec[embrie]–ian[uarie]) în Yucatan și Guatemala, să mă familiarizez cu ruinele și monumentele aztecilor și mayas[ilor]. (Acum, pot redacta capitolul respectiv din *Histoire* III). Apoi, în februarie, m-am „concentrat” asupra unui mic roman, început la Paris (în aug[ust]–sept[embrie]) și l-am încheiat în ultima zi a lunii. *Nouăsprezece trandafiri* va apărea întîi (și foarte repede) în traducere germană, apoi în franceză etc. (Poate îl tipărim și în limba în care a fost scris, la Paris.)

Am primit *Secolul XX*, cred totuși că în același număr de pagini se putea face ceva mai bun. Și regret că directorul revistei n-a publicat bibliografia cărților mele din ultimii treizeci–treizeci și cinci de ani; cititorii români ar fi putut afla măcar de existența lor.

Cu prietenie, al D-tale,

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Mircea Handoca, București

¹ În 1979, a apărut la Editura Sport-Turism, sub îngrijirea mea, cartea lui Nestor Urechia *Vraja Bucegilor*, în care se află și romanul *Robinsonii Bucegilor*.

XXXIII

[Antet tipărit]

History of Religions

15 martie 1979

Dragă Domnule Handoca,

Cred că ai primit scrisoarea mea din 8 martie. Acum câteva zile, mi-a parvenit scrisoarea D-tale din 11 februarie — deci, după o lună!... Sosesec mereu scrisori (și chiar o recenzie: a lui M[arin] Sorescu) despre *Aspecte* — dar eu încă n-am văzut cartea.

Privitor la proiectul D-tale, nu prea știu ce să cred. Nu prea mă încântă gândul de a fi tipărit de o editură „Sport-Turism“... N-am nimic, nici împotriva sportului, nici a turismului — dar în afară de articolele din *Cuvântul*, 1927–28, n-am prea scris din perspectiva „turismului“. (Am practicat doar două sporturi: oina în liceu și înotul toată viața.)

Pe Bucegi, ca și în Himalaya, nu făceam „sport“... În orice caz, începusem mai de mult o „revizie“ a volumului *India* — și cred că numai acest text corectat poate fi retipărit. În privința articolelor, din *Cuvântul* etc., nu mi se pare oportună editarea lor *acum*, când majoritatea prozelor mele literare sînt încă necunoscute în țară.

Îți trimit, tot astăzi, prin poștă aeriană *Occultisme... etc.*

Cu prietenie, al D-tale,

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Mircea Handoca. București

XXXIV

[Antet tipărit]

History of Religions

4 mai 1979

Dragă Domnule Handoca,

Răspund, în mare grabă, scrisorilor D-tale din 20 martie și 16 aprilie.

1. N-am primit exemplarul din *Aspecte*.
2. *Manuscriptum* îmi ajunge regulat, expediat de redacție.
3. Primesc o bună parte din recenzii și articole.
4. Nu cred că proiectul D-tale cu *Fragments d'un journal* este realizabil. După cum știi, textul românesc a fost tradus de L[uc] Bădescu. Deci nu poate fi retradus din franceză. Ar trebui căutat originalul românesc. Din păcate, cam două treimi din dactilograma textului românesc s-a pierdut. Ar trebui căutat în cele cincizeci de caiete fragmentele pe care le-ați selecționat. Cum plecăm peste câteva zile la New York și apoi la Paris (unde ajungem la 22–23 mai), nu voi avea timp să caut etc.

În orice caz, dacă proiectul se menține, ar trebui să știu ce fragmente au fost selectate de D-ta și de Editură¹. Eventual, la toamnă, când mă reîntorc la Chicago, aș putea începe cercetarea caietelor dactilografiate.

Cu prietenie, al D-tale,

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Mircea Handoca, București

¹ Peste câțiva ani, Eliade îmi va trimite xeroxul *Jurnalului*. N-am reușit să-l public, cu toate eforturile și intervențiile. decît fragmentar, în câteva reviste. Cele două volume ale *Jurnalului* vor fi tipărite *integral*, peste cincisprezece ani, la Editura Humanitas.

XXXV

Paris, 16 iulie 1979

Dragă Domnule Handoca,

Mulțumiri pentru cele trei volume primite ieri și pentru scrisoarea din 9 iulie, la care răspund la câteva minute după ce-am citit-o. Te admir pentru devotamentul și iscusința D-tale¹, dar mi-e teamă că, și de data aceasta, truda pe care ți-ai dat-o nu va fi răsplătită așa cum ar merita...

Este probabil că prima conferință la Radio am citit-o la 26 ianuarie 1932; mă reîntorsesem din India în ultimele zile ale lui decembrie. Ionel Jianu m-a prezentat lui Adrian Maniu (care

precedase pe Dl Voiculescu la „Direcție“), și acesta m-a invitat să pregătesc două texte lunar; evident, despre India. Cred că majoritatea lor au fost, cu ușoare revizuiți, republicate în volumul *India* (1934). Cele despre Svarga-ashram etc. au fost ținute în primăvara 1932; le-a remarcat Ion Simionescu într-un articol din *Universul*² și, drept urmare, au fost adunate în broșura de treizeci și șase de pagini (*Într-o mănăstire din Himalaya*, publicată în colecția „Cunoștințe folositoare“ (??), editată chiar de Ion Simionescu, la Cartea românească. Îmi aduc vag aminte că, pregătind *India*, am utilizat o parte din articolele din *Cuvântul* (1929–32), cât și unele conferințe rostite la Radio.

Cît privește restul manuscriselor: o mică parte le-am utilizat, fragmentar sau integral, în articole. Cum scriam repede (terminam de obicei jumătate de ceas înainte de a ajunge în str. General Berthelot) și scriam în „stil oral“, nu le acordam prea mare valoare. Și totuși, multe din ele (nu-mi dau seama cîte) au fost publicate. Iată cum: există o revistă lunară format *Viața românească* pe care o edita, la Oradea sau Timișoara, un activist cultural simpatic, Samariteanu (-neanu?!). Titlul revistei? Poate... *Familia* (dar nu sînt sigur). Samarineanu venea regulat la București și ne cerea colaborarea, nouă, tuturor „scriitorilor tineri“. Și, pentru că nu puteam scrie întotdeauna un „articol special“, la sugestia lui l-am încuviințat să ceară copia (?) manuscriselor de la Radio. Știu că au apărut *multe* „articole“ de-ale mele, pe care nu le citeam, pentru că mi-era teamă să nu-mi fie rușine — și deci să-i interzic lui Samarineanu acest fel de colaborare.

Cred că am mai vorbit la radio în primăvara–vara–toamna 1939. Articolul *Moartea Doctorului Gaster* (*R[evista] F[undațiilor] R[egale]*, mai 1939) a fost citit întâi la Radio (dar nu sînt sigur că era același text...).

Așa că, în concluzie, puține conferințe sînt inedite; cele care n-au fost integrate în volumele de eseuri (*Oceanografie*, *Insula lui Euthanasius*) nu cred că au valoare. Repet: le scriam la repezeală, neîndrăznind să spun lucruri pe care să nu le înțeleagă ascultătorii (chiar și cei „la un pahar de vin“... poate ca unele — două, trei — să prezinte o valoare documentară (dacă sînt inedite); în acest caz, ar putea apărea în *Manuscriptum**.

Cît despre Dr-ul V[asile] Voiculescu: cu toată diferența de vîrstă, ajunsesem buni prieteni. Îl interesa[u] mult India, esoterismul, magia etc. Eram amîndoi în Comitetul Societății Scriitorilor Români, sub președinția generalului Condiescu; după moartea generalului (primăvara 1939), prof. N[icolae] I. Herescu i-a luat locul, iar eu am devenit secretarul Societății. De multe ori, ieșind de la Radio, Dr-ul Voiculescu trecea pe la sediul Societății și stam de vorbă. Evident, doctorul stăruia să cotinuu conferințele; de aceea, cred că am pregătit texte în 1939 și, poate, chiar în 1940 (am plecat la Londra în aprilie).

Dacă nu te obosește prea mult, îmi poți trimite lista *titlurilor*? Poate că aș identifica unele texte reluate în volume sau în *R[evista] F[undațiilor] R[egale]*. La Chicago, dispun de o bibliografie a articolelor, pregătită de Biblioteca Academiei Române acum vreo zece ani. În orice caz, consultă colecția revistei *Familia* 1934(–35)–1940. Mi-e teamă că multe texte transcrise de D-ta le vei găsi acolo.

Îți urează o vacanță rodnică al D-tale, cu prietenie,

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Mircea Handoca, București

¹ După numeroase investigații, am reușit să descopăr în Arhiva Radio-difuziunii Române textele conferințelor radiofonice ale lui Eliade din perioada 1932–1938. Am început să le transcriu și, la 9 iulie 1979, i-am scris o scrisoare entuziastă lui Eliade, referindu-mă la „descoperirea” mea și punîndu-i cîteva întrebări.

Conferințele radiofonice le-am publicat într-un volum intitulat *Taina Indiei*, Editura Icar, București (1991).

² Ion Simionescu, „Ca-n codru”, în *Universul*, an XLIX, 1932, februarie 25, p. 1.

* — Evident, dacă voi fi și eu de acord... (*nota M.E.*)

XXXVI

[Carte poștală ilustrată]

Eygalières
20 august 1979

Mulțumiri pentru scrisoarea din 26 VI. Sper să revin, mai pe larg, la Paris (Aici, la Gordes, m-am reîntors în preistorie).

Cu prietenie,

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Mircea Handoca, București

XXXVII

Paris, 11 septembrie 1979

Dragă Domnule Handoca,

Am fost absent multă vreme din Paris (Provența, Olanda) și răspund cu întârziere la scrisoarea D-tale din 26 iulie. Îți mulțumesc pentru lista titlurilor conferințelor de la Radio. Pentru moment — adică atît[a] timp cît prozele literare și eseurile sînt inaccesibile, chiar în bibliotecile publice, nu văd oportunitatea editării acestor texte scrise pentru a fi citite în fața microfonului (evident, poți alege cîteva pentru *Manuscriptum*).

La 12 august, ți-am scris din Avignon, iar la 29 aug[ust] am încredințat mătușii D-tale *Noaptea* (2 vol[ume]) *Mythes, rêves et mystères, Forgerons et alchimistes, Le Yoga, La nostalgie du Paradis, Le mythe de l'éternel retour*, precum și două importante interviuri (în *Magazine littéraire* și *L'Express*¹).

După cum ți-am scris mai demult, o bibliografie comentată va apărea curînd (1980?) în U.S.A., cuprinzînd și lista articolelor publicate în țară, precum și un mare număr de studii, recenzii, cronici, apărute în Europa și U.S.A. între 1948–1978. Evident, îți voi trimite cartea pe loc. Pîna la publicarea ei, îți voi expedia, de la Chicago, bibliografia ultimelor studii și articole critice, pe care autorii bibliografiei (Douglas Allen și Doening) nu le cunosc încă.

Cu Horia Roman m-am împrietenit prin 1950, la Roma (unde fusese atașat de presă).

În țară, a fost ziarist — la *Adevărul*, *Cuvântul liber* etc. și a colaborat la *Bluze albastre* (dar nu semna întotdeauna). Bun prieten cu Lucrețiu Pătrășcanu, I[on] M[arin] Sadoveanu, Radu Popescu, Sașa Pană etc. Din păcate, nu am aici, la Paris, adresa lui. O voi comunica de la Chicago².

Nouăsprezece trandafiri va apărea întâi în traducere germană (1980) și franceză (1981 — căci Gallimard are trei cărți de-ale mele sub tipar). Sper că tot în 1981 va apărea și în original, la Paris.

Regret că iar s-a amânat *Zalmoxis* (poate din cauza lui Gengis-Khan?).

La 1 oct[ombrie], ne reîntoarcem la Chicago. Cu puțin noroc, vei primi în ianuarie vol. I din *Mémoires* (= *Les promesses de l'équinoxe* — 1907–1937).

Cu prietenie, al D-tale,

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Mircea Handoca. București

¹ Dominique Grisoni, „La passion Eliade ou l'herméneute aux Enfers“, în *Magazine littéraire*. 1979, mai, nr. 148, pp. 52–54 și Sophie Lannes și Jean Louis Fersier, „La poursuite de l'absolu“, în *L'Express*. 1979, august, 25–31, no. 1468, pp. 94–100.

² I-am cerut lui Eliade adresa lui Horia Roman, pentru a-i solicita acestuia un interviu pentru proiectata carte *Convorbiri cu și despre Mircea Eliade*.

XXXVIII

[Antet tipărit]

History of Religions

6 dec[embrie] 1979

Dragă Domnule Handoca,

Iertare că trimit atât de târziu bibliografia promisă. Am fost, de când am sosit la Chicago, aproape tot timpul suferind. (Ca să suport durerile artritice, luam câte opt aspirine pe zi.)

Rezultatul — ulcer la duoden, și deci anemie.

Și, evident, regim sever; — regret mai ales cafeaua și tutunul, interzise pînă în ianuarie.

Cărți pe cale de apariție: în 1979, traducerea italiană a *Histoire* I, traducerea spaniolă *Histoire* II și *L'Épreuve du labyrinthe*, traducerea portugheză *Histoire* II; traducerea engleză *Mîntuleasa*.

În 1980: traducerea olandeză a *Nuvelelor fantastice* și [a] *Noptii de Sînziene* și traducer[ile] germană, engleză, japoneză a *Histoire* II; traducer[ile] franceză și engleză a *Autobiografiei* I, traducerea sîrbocroată *Yoga*; traducerea greacă *Histoire* I și *Yoga*.

Cred că mai sînt și altele, dar nu mi le amintesc acum.

Îți urează sărbători fericite și multă sănătate al D-tale, cu prietenie,

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Mircea Handoca. București

XXXIX

[Antet tipărit]

History of Religions

16 ianuarie 1980

Dragă Domnule Handoca,

Mulțumiri pentru felicitări. La rîndul meu, îți urez un an nou fericit și spornic.

La 6 decembrie: ți-am expediat lista ultimelor cărți traduse și a cîtorva studii recente despre mine (cam șase–șapte p[agini] dactilografiate). Anunțam și o serie de traduceri sub tipar. Cîteva au apărut, așa cum vezi. Stă să apară (ian[uarie], febr[uarie]) *Mémoires* I (1907–1937): *Les promesses de l'équinoxe* (Gallimard, circa 400 p.).

Cu mulțumiri și urări de bine, al D-tale,

Mircea Eliade

P.S. În ultimul moment, mi-a sosit traducerea coreeană a lui *Traité*. Am adăugat-o în marginea foitei alăturate.

— *Geschichte der religiösen Ideen*, Band II — Von Gautama Buddha bis zu den Anfängen des Christentums (464 p., Herder Verlag, Freiburg–Basel–Wien, 1979)

— *Historia de las creencias y de las ideas religiosas II: De Gautama Buda al trionfo del cristianismo* (636 p., Ediciones Cristiandad, Madrid, 1979)

— *La prueba del laberinto* (250 p., Ed[iciones] Cristiandad, Madrid, 1979)

— *Storia delle credenze e delle idee religiose*, vol. I (515 p., Sansoni Firenze, 1979)

— *The Old Man and the Bureaucrat* (240 p., Notre Dame University Press, 1979)

— *Chông Kyo Hyong-Tal-Rom* (= Patterns in Comparative Religions, id. *Traité*), trad[ucere de] Eun Bong Lee (504 p., Seoul, 1979)

Originalul în arhiva Mircea Handoca. București

XL

[Antet tipărit]

History of Religions

16 martie 1980

Dragă Domnule Handoca,

Mulțumiri și felicitări pentru volum*. Am primit alaltăieri cele două exemplare. Am citit cu emoție capitolul *Nostalgia patriei*. Cîte observații juste! Selecția „criticilor” mi se pare instructivă și utilă. N-am avut timp să parcurg bibliografia propriu-zisă. Sîntem în „perioada examenelor”. Am de citit sute de pagini și fac parte din nu știu cîte comisii de doctorat.

Alături o listă de adrese unde cartea D-tale e așteptată cu interes. Pentru românii și românizantii din U.S.A., ca să simplificăm operația, ar fi bine să-mi trimiți mie vreo zece exemplare — pe care le voi distribui imediat.

Vei primi curînd (sper!) de la Gallimard vol. I din *Autobiografie*. Îți voi comunica mai târziu lista traducerilor apărute în ultimele luni.

Cu recunoștință și prietenie, al D-tale,

Mircea Eliade

— Maiza Costache, 4 Villa de Saxe, Paris 75007 (trei–patru exemplare, pentru prietenii mei parizieni)

— Prof. Alf Lombard, Nehrmans väg 16, S–22360 Lund, Suedia

— Prof. Sorin Alexandrescu, Waalstraat 3 III 1078 BN, Amsterdam, Olanda (două–trei exemplare pentru bibliotecă etc.)

— Prof. Ioan P. Culianu, Romaanse Talen 9712 TS, Groningen, Grote Kruisstraat 2` Holland

— Bibliothèque Nationale, Paris

— British Museum Library, London

— Library of Congress, Washington D.C.. U.S.A.

— Dr. Edith Silbermann, 25 Brückenstrasse

4 Düsseldorf, W. Germany

— Dr. Siegfried Unseld, Suhrkamp Verlag, Postfach 4229, D 6000 Frankfurt, Germania

— Prof. Jean Gouillard, 42 rue de Sèvres 92100 Boulogne, France

— Prof. Roberto Scagno, Via Amedeo Peyron 25, 10143 Torino

— Prof. Aurelio Răuță, Montalban 5, Madrid 14

Voi completa lista mai târziu.

Mulțumiri,

Mircea Eliade

[P.S.] Coperta mi se pare destul de reușită.

Originalul în arhiva Mircea Handoca, București

* Este vorba de volumul Mircea Handoca, *Mircea Eliade — Contribuții biobibliografice*, Societatea „Relief românesc”, apărută sub egida Institutului de Istorie și Teorie Literară „G. Călinescu”, (1980).

XLI

[Antet tipărit]
History of Religions

11 aprilie 1980

Dragă Domnule Handoca,

Am primit ieri scrisoarea D-tale din 17 martie. În aceeași zi, îți scrisesem și eu — tot prin (așa-zisa) poștă aeriană.

Încheieturile mâinilor și degetele îmi sînt încă anchilozate. De aceea scriu puțin — sperînd că voi reuși să fiu lizibil.

1) Acum vreo două luni, am răspuns favorabil propunerii lui Eugen Simion de a publica la *Cartea românească* (Marin Preda) un volum masiv cu toate povestirile fantastice scrise după 1945 și, în apendice, *Amintiri I (Mansarda)*.

2) În privința *Jurnalului (Fragments d'un journal)* — traducătorul a pierdut cele două copii dactilografiate ale textului. Dar *originalul* manuscris este încă la mine; plus, cam 200 de pagini au fost publicate în diverse reviste din Europa. Așa că nu e nevoie să fie *retradus*. Îmi indici ce pagini vor fi eliminate (paginația din *Fragments* și data). Înainte de a pleca la Paris (4 iunie), voi începe să adun materialul; adică să văd ce am disponibil *tipărit* sau dactilografiat și ce va trebui să dactilografieze (încă o dată!) soția mea.

3) *Noaptea de Sânziene* nu mi-a fost cerută de nici un editor din țară. În principiu, accept propunerea D-tale, dar numai dacă e vorba de o editură de prestigiu *literar* („Sport–Turism“... mi se pare o glumă-calambur...)¹.

4) Am cerut lui Gallimard să-ți expedieze [*par*] *avion* și recomandat vol. I din *Mémoires* (1907–1937).

Cu prietenie, al D-tale,

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Mircea Handoca, București

¹ Am reușit să public aceste cărți de-abia peste unsprezece, respectiv treisprezece ani, după ce mi-a fost dată aprobarea. *Noaptea de Sânziene*, la Editura Minerva în colecția „Biblioteca pentru toți” (1991), iar *Jurnal* (I și II) la Editura Humanitas (1993).

XLII

[Antet tipărit]

History of Religions

30 mai 1980

Dragă Domnule Handoca,

Mulțumiri pentru scrisorile din 29 aprilie și 9 mai, primite amîndouă în aceeași zi (alaltăieri!). Îmi cer iertare că scriu scurt și prost, mă lupt cu o gripă, sînt extenuat etc. La 4 iunie, ne luăm zborul spre Paris. Sper să fiu operat de cataractă în cursul verii (probabil, în Germania). În orice caz, va trebui să reduc mult lucrul (scrisul, cititul).

Imposibil să încep transcrierea *Jurnalului* înainte de cinci–șase luni. Sînt vreo 55 de caiete (aproape 5 000 de pagini), nu le pot lua cu mine la Paris, pentru că nu le voi putea parcurge.

Mă bucur că ți-a parvenit *Mémoire I*.

Îți trimit ultima *novellă* apărută *Tinerete fără de tinerețe*. Micul roman (*Nouăsprezece trandafiri*) este sub tipar. Îl voi expedia de la Paris.

Cu prietenie, al D-tale,

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Mircea Handoca, București

XLIII

Paris, 21 iunie 1980

Dragă Mircea Handoca,

Am găsit aici scrisoarea D-tale din 29 mai. Sper că, între timp, ai primit scrisoarea mea din 30 mai. Îți explicam de ce va mai trece vreme pînă la dactilografierea textelor din *Jurnal*.

Sper să-l întîlnesc pe Gh[eorghe] Bulgăr la 1 iulie.

Îți voi trimite prin el vești.

Deocamdată, din cauza amenințării cataractei, scriu (și citesc) anevoie.

Nu cred că voi putea scrie cele câteva rînduri pentru *Iphigenia* înainte de septembrie–octombrie. De ce nu utilizezi un fragment din *Prefața* la ediția argentiniană?

Cu prietenie și urări de sănătate, al D-tale,

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Mircea Handoca, București

XLIV.

[Antet tipărit]

History of Religions

29 april[ie] 1981

Dragă Domnule Handoca,

Iartă-mă că răspund atît de tîrziu. Datorită artritei reumatismale, scrisul a ajuns un chin!

De acord cu retipărirea *Noptii* I, dacă e vorba numai de omisiunea cîtorva rînduri.

Deocamdată, nu pot face nimic cu redactilografierea părților din *Jurnal* pierdute.

Sper că te vei înțelege bine cu Mac Ricketts¹.

Îți urează multă sănătate al D-tale, cu prietenie,

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Mircea Handoca, București

¹ Mac Ricketts, exegetul american al operei lui Mircea Eliade, e venit în primăvara anului 1981 pentru trei luni (cu o bursă Rockefeller) la București ca să citească și să transcrie operele din tinerețe ale mentorului său. Eliade mi l-a „încredințat” ca să-i călăuzesc pașii la Biblioteca Academiei.

XLV

Paris, 19 august 1981

Dragă Mircea Handoca,

M-am întors alaltăieri noaptea din Provence și azi am luat de la poștă scrisoarea D-tale din 26 iulie (sosită la Paris la 7 au-

gust). Cu privire la planul ediției, i-am expus lui C[onstantin] Noica, în scrisoarea de ieri, opiniile mele, rugându-l să-ți arate pasajul respectiv.

Pe scurt: prefer să apară întâi câteva romane uitate (*Isabel*, *Întoarcerea din rai*, *Huliganii* (poate *Maitreyi*, *Nuntă în cer*) și unul—două volume de eseuri (*Oceanografie*, *Insula lui Euthanasius*, *Fragmentarium* și, eventual, *India* cu „Jurnalele de călătorie“ din *Vremea* și *Universul literar*, 1938–39). Textele, în bună parte corectate și revizuite, le am la Chicago. Aș putea expedia primul lot pe la sfârșitul lui octombrie. Numai *după* reluarea contactului cu publicul prin aceste câteva scrieri responsabile ar fi utilă editarea scrierilor din adolescență și prima tinerețe (inclusiv inedite: *Romanul adolescentului miop* etc.). De altfel, în ediția (*Werke*) — care nu este o ediție cronologică și nici completă — pe care o pregătește Insel Verlag în zece volume de circa 7–800 pagini (în 8° fiecare, primele care vor apărea sînt vol[umele] VIII și V).

1) Privitor la cartea D-tale de *I[n]terviuri*, aș fi fericit să-i aud (citesc) și pe E[ugen] Simion, Șt[efan] Bănulescu, Ana Blandiana, D[umitru] R[adu] Popescu, Cezar Baltag, Marin Sorescu, N[icolae] Manolescu — pe care i-am întîlnit la Paris sau la Chicago.

2) Cum A[drian] P[ăunescu] a publicat textul integral al *Convorbirilor* noastre de la Chicago, nu cred că e indispensabil.

3) Voi răspunde pe îndelete întrebărilor (dar nu la toate) și voi „inventa“ eu câteva alte întrebări.

4) Mulți din străinătate nu vor răspunde, pentru că au fost deja solicitați de alți „anchetatori“ (Suhrkamp Verlag va publica în septembrie 1982 un *Festschrift* de 1 000 de pagini...).

Mulțumiri pentru cele două pachete, dar, te rog, nu-mi mai trimite, majoritatea lucrărilor le aveam deja de la autori sau edituri. Îmi voi îngădui să-ți cer eu cărțile de care voi avea nevoie.

Aș prefera să văd și eu textele *Convorbirilor* (după 3 octombrie, voi fi la Chicago). Tot de la Chicago, mai tîrziu, voi expedia lista cărților de după 1979.

Cu mulțumiri și prietenie, al Dumitale,

Mircea Eliade

XLVI

[Antet tipărit]

The Encyclopedia of Religion

Chicago, 22 oct[ombrie] 1981

Dragă Mircea Handoca,

În sfârșit, iată răspunsul la (o parte din) întrebări¹. (Evident, numerotația întrebărilor va trebui schimbată. Nu e nevoie să imprimi textul celor la care n-am răspuns.) Alături și lista articolașelor și notițelor din *Cuvântul* (deși nu sînt sigur de *toate*²).

Cu privire la interviuri: te-aș ruga să nu publici pe cel al lui Rica Botez. Amintirile ei au suferit un curios proces de mitologizare. Dacă aș avea timp (și degetele mi-ar îngădui să scriu repede, ca pe vremuri), aș adnota textul.

În interviul lui Gh[eorghe] Bulgăr, p. 8 (citînd dintr-un articol al meu), te rog, corectezi: ei cred însă = *încă*. Cam toate interviurile sînt interesante. Al lui I[oa]n Coman — cam lung. Evident, uneori mi se pare că surprind „erori cronologice“, dar asta n-are importanță (dacă s-au păstrat *toate* jurnalele mele, „adevărul“ va putea fi ușor restabilit).

Am primit la Paris interviul cu D[umitru] Micu, iar la Chicago încă cincisprezece interviuri.

Trebuie neapărat să stai de vorbă cu Mihai[I] Șora, cel mai bun student al meu la Universitatea din București.

Am convins-o pe sora mea să-ți îngăduie cercetarea manuscriselor mele. Repet însă că *Operele complete* nu pot începe cu vol[umele] I–II, adică articolele și prozele literare din adolescență și anii studenției. De ce nu cu *Romanul adolescentului miop*, *Gaudeamus* și *Isabel*? sau chiar *Maitreyi*?

Ion Bălu (aleea Piatra Arsă 2, 2150 Cîmpina) pregătise deja colecția — cred, aproape completă — a producției pînă la plecarea mea în India și găsise editor, dar m-am opus pentru același motiv: nu are sens să apară aceste *iuvenilia* înaintea unor cărți ca *Oceanografie*, *Întoarcerea din rai*, *Huliganii* etc.

Voi pregăti fotocopia exemplarelor mele *corectate*, dar va trebui să găsesc mijlocul de a ți le comunica.

Gallimard ți-a trimis volumul II din *Fragments d'un journal* (l-am rugat să-l expedieze prin avion și recomandat).

La 30 oct[ombrie], va veni, pentru două zile, Mac Ricketts, și vom sta de vorbă.

Trimit zilele acestea *Religions australiennes*.

Cu prietenie și urări de bine, al D-tale,

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Mircea Handoca, București

¹ Interviuul meu cu Mircea Eliade „Pentru o mai corectă înțelegere a condiției umane“ a apărut în *Viața românească*, an LXXVII, 1982, februarie, nr. 2, pp. 23–29. A fost reprodus în volumul *Convorbiri cu și despre Mircea Eliade*, Editura Humanitas, 1998, pp. 7–18.

² I-am cerut lui Eliade să-mi confirme paternitatea unor articole nesemnate din *Cuvântul*.

XLVII

[Antet tipărit]

History of Religions

Palm Beach, 2 ian[uarie 1]982

Dragă Mircea Handoca,

Iarăși răspund cu mare întârziere scrisorii D-tale din 16 noiembrie (primită după... douăzeci și cinci de zile). Moartea lui Sergiu [Al-George] m-a afectat profund.

Nu numai că îl apreciam enorm, dar tocmai mă pregăteam să-i scriu, mai întâi ca să-i laud cartea (pur și simplu, superbă!) și apoi ca să-l rog să mă ajute să închei *Histoire* III, redactînd o parte din capitolul despre India medievală și postmedievală. Era singurul care o putea face. Scriu cu atîta greutate și atît de puțin, încît, fără colaboratori, nu știu cum voi putea încheia ceea ce ar fi trebuit să fie *magnum opus* al bătrîneții mele.

Încerc zadarnic să „dictez“ în fața dictafonului — dar voi renunța la acest exercițiu inutil și voi recurge la un fel de stenografie, pe care o alcătuiesc acum, cu ajutorul soției mele.

Ne aflăm aici de douăsprezece zile, ca să ne bucurăm de soare și căldură (80–85° Fahrenheit). Dar, curînd, va trebui să ne întoarcem la gerul și zăpada din Chicago: încep seminarul despre teoriile (bune și proaste) inventate ca să se poată înțelege originea și funcția sacrificiului.

Înainte de plecare, eram prea obosit (aurul! aurul!...) ca să-ți răspund. Vreau neapărat să scriu ceva despre Sergiu; o voi face îndată ce-i voi reciti cîteva lucrări. Mi-a cerut și doctorul Brătescu acest articolăș, pentru volumul închinat lui Sergiu. Însă termenul era prea scurt: 15 ianuarie.

Am primit toate interviurile și toate contribuțiile D-tale. Dar nu prea văd cum aş putea scrie Prefața la o carte *despre mine*. Ce să spun? „Dă-mi o idee!“...

De la Corina, am aflat că ai primit *Fragments d'un journal* II. Ea încă nu o primise. Și, în afară de Eugen Simion, nici unul din cei douăzeci și cinci de corespondenți (asta pînă la 15–16 dec[embrie]). Mi-e teamă că *Jurnalul* nu va fi pe placul tuturor. Ai primit, tot de la Gallimard, *Dayan* și cealaltă nuvelă? Și o veste bună: marele succes de critică și de public al volumului I din *Autobiography* (= *Mémoire* I).

Îți urez un an nou după dorința inimii!

Cu prietenie, al D-tale,

Mircea Eliade

P.S. Trimite-mi, te rog, adresa Dnei Al-George.

Originalul în arhiva Mircea Handoca, București

XLVIII

[Antet tipărit]

The Encyclopedia of Religion

Chicago, 9 martie 1982

Dragă Mircea Handoca,

Mulțumiri pentru scrisorile și textele trimise în ultimele două luni. N-am răspuns, pentru că mi-a fost gîndul „furat“ (într-ade-

văr furat...) de alte plictiseli și treburi. Nici acum nu cred că voi putea răspunde la toate întrebările.

Mai întâi, o rugămințe: suprimă, te rog, din textul lui Edith Silbermann aluzia la „mediocritatea” traducerilor lui G. Spaltman (*Maitreyi*).

Alătur fotocopia listei de manuscrise pe care a făcut-o Sorin prin 1966–67. Cîteva manuscrise de romane au fost dăruite mai târziu de Corina, prin Liliana, Bibliotecii Academiei Române.

Privitor la notițele și rezumatele a căror listă mi-ai trimis-o la 22 febr[uarie], nu cred că trebuiesc publicate nici în *Anexe*. Este bine că s-au păstrat, vor putea fi consultate mai târziu, dar nu merită să fie tipărite. În primele două volume din *Opere complete*, ar putea intra *Romanul adolescentului miop*, I și II (al doilea volum l-am intitulat pe vremuri *Gaudeamus*), și, în *Anexe*, o selecție din articolele publicate între 1921–25 în *Ziarul științelor populare*, *Orizontul* etc.

Și, evident, dacă e loc, articolele din *Cuvântul* etc. 1926–28 și *Revista universitară*, *Gândirea*. *Călătoria celor cinci cărăbuși* este amuzantă pentru un articol din *Manuscriptum*, dar n-are rost în *Opere complete*.

Am primit și cercetat vol. I Sadoveanu, dar cărțile lui *bune* sînt mereu reeditate (ceea ce nu este cazul meu). Am, corectate, [cîte] un exemplar din *Isabel*, *Insula lui Euthanasius* și *Fragmentarium*. Există, de asemenea, multe texte, neadunate în volum, în special notele de călătorie din 1935–37 (*Vremea*, *Universul literar*, *România* (?) lui Cezar Petrescu etc. Dar despre astea vom vorbi mai târziu!

Sînt atîtea de adăugat, dar trebuie să mă opresc.

Scriu cu greutate, deși situația mîinilor s-a îmbunătățit.

Cu mulțumiri și cele mai bune urări, al D-tale, cu prietenie,

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Mircea Handoca, București

XLIX

Eygaltières (Provence)

4 august 1982

Dragă Mircea Handoca,

Mulțumiri pentru scrisoarea din 2 iulie, primită mai de mult. Veștile mă bucură — deși *singura* problemă care mă interesează deocamdată (colaborarea savanților români la *Encyclop[e-dia] of Rel[igions]*) nu a fost încă rezolvată. Aș fi nemîngîiat dacă va trebui să mă adresez streinilor pentru articolele despre folclorul românesc etc.

Sper că între timp ai primit *Coincidentia oppositorum* — editată de Mac Ricketts și Girardot. Au mai apărut două cărți despre mine; ți le voi trimite de la Chicago. Îmi pare rău de răspunsul lui I[on] Bălu¹; acum un an, îmi ceruse permisiunea de a publica un mare volum — selecție din textele mele pînă la plecarea în India. N-am nimic de obiectat reproducerii articolului din *L'Herne* (= *Steaua*).

În septembrie–oct[ombrie], Gallimard îți va trimite *Les dix-neuf roses*. Sper ca volumul să-ți ajungă. Am terminat alaltăieri o nuvelă (*La umbra unui crin*). În *Ethos* III, a apărut *Pelerina* (trei–patru ani după apariția traducerii germane).

Fotografia nu este a lui Christinel.

Scriu cu greutate. Lucrez la vol. II din *Autobiografie* și la vol. III din *Histoires des idées*...

Sîntem în Provence de la 2 iulie și rămînem pînă la sfîrșitul lui august.

Cu veche prietenie, al D-tale,

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Mircea Handoca, București

¹ Ion Bălu, solicitat de mine (conform dorinței anterioare a lui Eliade) să colaboreze la editarea *Scrierilor de tinerețe* — ne-a refuzat.

L

[Antet tipărit]

History of Religions

2 martie 1983

Dragă Mircea Handoca,

Răspund exact după o lună scrisorii D-tale din 2 febr[uarie] (ștampila poștei 12 feb[ruarie], ajunsă la Chicago — cu avionul! — la 24). Ți-am scris foarte scurt, doar ca să te anunț că am ajuns la Chicago, și artrita mă împiedică să lucrez la vol. III din *Histoire* — prin oct[ombrie].

Am aflat multe din cele patru pagini ale d-tale¹. Cum nu mai primesc nici o revistă literară de prin aprilie–mai (primeam vreo zece...), nu mai eram la curent cu situația. Trebuie să recunosc că această „întărcare“ (așa se spune?) mi-a fost de folos, pentru că nu mai pot citi mai mult decât patru–cinci ore pe zi, și trebuie să revăd un imens material. *Histoire* III (prima parte) este pe trei sferturi culeasă. Ultimul capitol îl voi expedia săptămîna viitoare.

Știu că ai primit cartea lui Douglas Allen² și m-am bucurat. Dar apar mereu studii, mai ales în U.S.A., și nu am timp să țin la curent bibliografia critică. Îl voi ruga pe Mac s-o facă, în mai, cînd va petrece cîteva zile aici. Sper că vom reuși să-ți parvină cele trei volume (1 500 pagini) din *Festschrift*-ul editat de Duerr... Am primit de curînd trei volume traduse în sîrbocroată și aștept primele două (din patru) în limba marathi. Cred că ai văzut pe undeva superbe ediții în limba greacă (*Traité, Yoga, Șamanismul, Histoire* I–II): nu le egalează, ca eleganță, decât cele în germană, coreeană și japoneză.

Sper că această scrisoare îți va ajunge sub ochi. Îți urez sănătate și mult noroc.

Cu prietenie,

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Mircea Handoca, București

¹ În cele patru pagini ale scrisorii mele din 2 februarie 1983, îi semnalasem cîteva zeci de referiri la opera lui în revistele din țară, oprindu-mă

insistent la răspunsul lui Dumitru Micu la o anchetă: „Cu totul de neînțelese sînt încetineala, discontinuitatea cu care sînt reeditate operele lui Mircea Eliade, romancier român de frunte, inovator, creator de noi formule epice, iar pe tărîmul cercetării științifice autor de notorietate mondială, tradus nu doar în toate limbile europene, dar și în cîteva limbi asiatice.”

² Douglas Allen. *Mircea Eliade et le phénomène religieux*, Ed. Payot, Paris, 1982.

LI

[Antet tipărit]

The Encyclopedia of Religion

Chicago, 23 mai 1983

Dragă Mircea Handoca,

Răspund (ca de obicei, cu mare întârziere) la scrisoarea din 1 aprilie. Am avut multe pe cap: corecturile la vol. III (partea I *Histoire*) și *Indexul*, ședință de lucru (trei zile) pentru *Enciclopedia*; un simpozion de trei zile, organizat „în cinstea mea” (din oct[ombrie], voi fi *emeritus*), la care au venit profesori de la Sorbona (M. Meslin) și Univ[ersitatea] din Roma (M. Bianchi) și alți vreo cincizeci din U.S.A. (pe jumătate, foștii mei elevi).

Am inaugurat acest simpozion cu o conferință (*Homo faber and homo religiosus*). Sala — arhiplină și aplaudînd în picioare. Cîntecul lebedei! A fost ultima mea conferință publică. Voi mai participa la congrese etc., dar nu voi mai ține niciodată o conferință!...

Plecăm la Paris la 8 iunie, după cîteva zile petrecute la New York. Aceeași adresă. Vom păstra apartamentul de la Chicago, ca să pot lucra la *Histoire* III 2, la *Autobiografie* II și la *Enciclopedia*.

Ai publicat în *Vatra* fragmente din *Jurnal*, dar de unde ai avut originalul românesc?

Mac îmi scrie că nu poate face fotocopii de pe fotocopiile trimise; ar fi ilizibile. Dacă Zoe B[ușulenga] este încă directoarea revistei, o voi ruga, de la Paris, să-mi dăruiască un exemplar.

Nu i-am răspuns lui Marin Bucur, pentru că n-am văzut revista.

În ceea ce privește cele cinci întrebări:

1) Din vara [anului] 1982, nu mai primesc din țară nici o revistă; 2) iunie și început de iulie la Paris; apoi, câteva săptămîni în Provence etc.; sept[embrie] la Paris; 3) manuscrisul *Stefania* e la Paris; inutilizabil, pentru că romanul întreg (*Viață nouă*) era plănuit să aibă 1 200–1 500 pagini, și cele deja scrise (vreo 150–200) bat apa în piuă; 4) titlul articolului semnat G. R. l-am uitat de mult; 5) îți voi trimite de la Paris (unde cred că mai am câteva exemplare) discursul de recepție.

În vara aceasta, sper să pot pune la punct un volum de eseuri pentru Gallimard și *Jurnalul* 1980–82 și voi continua *Autobiografia*. Dar am în cap o nuvelă și o piesă... Să vedem ce s-alege.

Cu vechea prietenie, al D-tale,

Mircea Eliade

P.S. Ce idee — să publice textul românesc al tezei de doctorat!...

Originalul în arhiva Mircea Handoca, București

LII

Paris, 30 iunie 1983

Dragă M[ircea] H[andoca],

Imposibil să regăsesc adresa lui C[onstantin] Noica din București.

Transmite-i, te rog, scrisoarea de față.

Îți mulțumesc și pe curînd.

Cu prietenie,

Mircea Eliade

4, Place Charles Dullin

26 iunie 1983

Dragă Dinule,

Scrisoarea ta din 7 aprilie mi-a fost retransmisă acum câteva zile de la Chicago (de unde am plecat la 2 iunie).

Scriu cu oarecare dificultate — deoarece îți răspund în goană. Imposibil să redactez o prefață pentru volumul II (în apariția căruia nu mai credeam de mult). Nu voi putea trimite lista greșelilor de tipar înainte de 1 noiembrie, exemplarul corectat se află undeva, în biroul meu, la Chicago. Nu am completări bibliografice, nici sugestii pentru ilustrații. Dacă editorul e de acord, nu cred că merită să amîne (eventuala) apariție în așteptarea eratei.

Acum cîteva săptămîni, a apărut partea I din vol. III *De Mahomed à l'âge des Réformes* (350 p.). Payot îți trimite un exemplar, ca și lui C[ezar] Baltag și altora. Sper că măcar unele din ele să ajungă la destinație.

Voi convinge pe Corina (sosește la 17 iulie) să încredințeze manuscrisele lui Handoca¹.

Christinel și cu mine te îmbrățișăm cu dor,

Mircea

P.S. Poate ne întîlnim, aproape de Goethe.

Originalul în arhiva Mircea Handoca, București

¹ Încă din vara anului 1981, am avut acces la arhiva Mircea Eliade, păstrată de sora scriitorului, Corina Alexandrescu. Corespondența și manuscrisele fuseseră deja clasate și xerografiate.

LIII

Paris, 4 iulie 1983

Dragă Mircea Handoca,

Nu știu dacă ai primit scrisoarea de săptămîina trecută (n-am expediat-o „Air Mail“), în care te rugam să comunici lui C[onstantin] Noica o pagină redactată în grabă (nu am aici adresa lui bucureșteană). În aceeași zi, mi-a parvenit scrisoarea d-tale din 15 iunie, pentru care îți mulțumesc foarte sincer (citatele din presa literară mă interesează pentru bibliografia exhaustivă pe care o pregătește un amator).

Un exemplar corectat pentru trad[ucerea] fr[anceză] (= *Mémoire I*) se află la Eugen Simion; altul, pentru traducerea germană, la Irina Grigorovici.

În privința *Jurnalului*, dacă vrei să publici (cu orice preț!...) fragmente, te rog alege mai ales [pe] cele de tip „teoretic“.

Ți-am expediat, înainte de plecarea din Chicago, Discursul la Academia Belgiană. Acum câteva zile, Payot ți-a expediat prin avion *Histoire III*.

O rugămintă: poți să-mi comunici numele directorului (Zoe Bușulenga?!) și adresa *Revistei de istorie [și teorie] literară*, unde au apărut studiile, în primăvara trecută? Vreau să le scriu, cerându-le un exemplar (pentru colecția Mircea Eliade de la Universitatea Chicago); pot trimite în schimb un cec (în valută) sau cărți de care au nevoie. Același lucru pentru numerele în care va apărea teza de doctorat. În vara aceasta, sper să scriu o bună parte din *Mémoire II*.

Cu veche prietenie, al D-tale,

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Mircea Handoca, București

LIV

[Antet tipărit]

History of Religions

30 ianuarie 1984

Dragă Mircea Handoca,

Ar fi imoral să încerc a scuza lunga mea tăcere. Nu m-am simțit în apele mele, și în ultimul timp scriu cu multă greutate. Dar tot așa fi găsit timp să-ți dictez câteva rânduri (în englezește, pentru că, după operația de hernie din noiembrie, Christinel nu mai poate tupa la mașină cel puțin încă o lună).

Nu am putut „lucra“ în adevăratul înțeles al cuvântului.

Din fericire, am avut *Enciclopedia*, care mi-a confiscat aproape tot timpul liber. În plus, de la 20 ianuarie se află aici Adriana Berger, ca să-mi „organizeze“ biblioteca, manuscrisele și corespondența (cam 5 000 de scrisori). O parte vor fi dăruite Biblio-

tecii Universității (O „Special collection M[ircea] E[liade]“). Altă parte (*Jurnalul*, publicațiile mele și despre mine) vor fi depuse la Paris. Cum Adriana va rămîne aici trei luni (angajată de Universitate), sper să punem la punct această problemă. Sper, de asemenea, că Ambasadorul de la Washington ([Mircea] Malița) va fi de acord să primească pentru Biblioteca Academiei circa 1 000 volume de antropologie, orientalistică și istoria religiilor.

Citesc puțin și numai ce sînt obligat (pentru a înainta cît de cît bietele mele lucrări începute „pe timpurile bune“. De aceea, te rog să mă scuzi față de Doina Graur.

Ricketts va fi aici între 5–8 martie, ca să-și completeze informațiile și bibliografia. De la el voi afla destule noutăți.

Cunoști pe Ion Deaconescu, a cărui scrisoare o alătur?

Nu-l pot ajuta.

Îți urează multă sănătate și voie bună, al D-tale,

Mircea Eliade

P.S. Cum nu mai primesc de vreo doi–trei ani nici o revistă, ți-aș fi recunoscător dacă m-ai abona (prin avion) la *România literară* pe patru luni (februarie–mai), pentru că în iunie voi fi la Paris.

Mulțumiri.

Originalul în arhiva Mircea Handoca, București

LV

[Antet tipărit]

The Encyclopedia of Religion

18 feb[ruarie 1]984

Dragă Mircea Handoca,

Ieri, am primit scrisoarea și materialele expediate la 17 ian[uarie], pentru care îți mulțumesc. Sper că ți-a ajuns între timp epistola mea din 7 feb[ruarie]. Am citit cu surpriză și încîntare *Adolescentul miop* (IV)¹. Acum, voi îndrăzni să citesc și fragmentele anterioare.

Nu cred că *Noaptea* va putea fi publicată. Dacă va trebui, voi trimite eu *Fragmentele din jurnal*, deși textul dactilografiat a fost distrus de L[uc] Bădescu. Am regăsit cam jumătate din dublul dactilografiat. Restul va trebui scos din manuscrisul *Jurnalului*. Am păstrat manuscrisul original al lui *Traité*, dar făcusem multe modificări pe textul dactilografiat. În orice caz, n-are sens să fie *tradus* din franțuzește.

Îmi pare foarte rău de Nichita Stănescu și Al[exandru] Oprea. Nu cred că voi putea participa la Simpozionul de la Aix-en-Provence. În același timp, se ține un altul la Brown University, unde sînt obligat să asist.

Mulțumiri pentru „Bibliografie“. Proiectul unei bibliografii exhaustive a căzut baltă. Poate mai târziu, la o altă editură etc.

Am primit *Avatarurile unui mit*, dar abia am avut timp s-o răsfoiesc. Cînd pot lucra (= citi), sînt confiscat cu clasarea materialelor și manuscriselor din biblioteca mea de aici, de care ți-am vorbit în scrisoarea precedentă. Te rog să mă scuzi față de autoare².

Duerr a publicat și al doilea tom (600 pag[ini]), iar al treilea este sub tipar. Îndată ce voi primi exemplare, ți le voi trimite. (Nu am decît cîte un exemplar din fiecare.)

Proiectul celor 30 de volume este grandios³. Dar — nu sînt prea multe? Voi pregăti din timp exemplare corectate.

Cu cele mai bune urări și veche prietenie, al D-tale,

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Mircea Handoca, București

¹ În trei numere consecutive din *Manuscriptum* (2, 3 și 4/1983), am publicat și comentat fragmente din *Romanul adolescentului miop*.

² Cartea Doinei Graur *Avatarurile unui mit* conține multe referiri la opera lui Eliade.

³ Împreună cu Constantin Noica, am propus mai întîi Editurii Științifice și Enciclopedice, apoi Editurii Minerva editarea operelor lui Mircea Eliade în 45 de volume, apoi... numai în 30.

LVI

[Antet tipărit]

History of Religions

9 mai 1984

Dragă Mircea Handoca,

Am rătăcit printre dosarele de pe birou ultima D-tale scrisoare, așa că nu știu când trebuia să-ți parvină rîndurile despre Sergiu Al-George.

Fiind tot timpul sîcîit de plictiseli (desfacerea bibliotecii etc.) și slăbit de tratament (artrita!), am scris de-abia acum această pagină (ternă, neinspirată...)¹. Sper să reiau subiectul mai tîrziu...

Plecăm spre Paris la 28 mai, dar, pentru că trebuie să fiu prezent la Florența la începutul lui iunie (mi se oferă un premiu...), ne vom întoarce în Place Charles Dullin doar pe la mijlocul lunii.

Ambasadorul Mircea Malița a venit să mă vadă acum o săptămîină; primele sute de volume (în special, colecțiile revistelor de orientalistică și antropologie culturală) vor fi expediate Bibliotecii Universității din București în cursul verii. Majoritatea manuscriselor și fotocopia *Jurnalului*, ca și corespondența primită aici au fost depuse la Biblioteca Univ[ersității] Chicago, „special collection“.

Îți voi trimite zilele acestea, prin avion și recomandat, ultimele două volume din *Omagiile* editate de Duerr. A apărut, de asemenea, primul volum din *Operele complete* la Insel Verlag (*Kosmos und Geschichte — Le Mythe de l'éternel retour*).

Voi trimite cît mai multe cărți de-ale mele în diverse traduceri Bibliotecii Universității din București. Sper că vor putea fi consultate.

Scriu greu, mai ales scrisorile către prieteni și cititorii din țară: știu că ajung într-o lună...

Îți urează sănătate și vacanța după pofta inimii.

Al D-tale cu veche prietenie,

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Mircea Handoca, București

„Sergiu Al-George a fost, fără îndoială, cel mai înzestrat, și cel mai creator indianist român. S-a străduit să cunoască și să înțeleagă cultura indiană în totalitatea ei. Nu s-a mulțumit numai să învețe, temeinic, limba sanscrită; a fost fascinat de excepționala coerență a gramaticii sanscrite, de metrica și poetica pe care le-a făcut posibile. Și regăsim aceeași capacitate de analiză în adâncime, aceeași intuiție și inteligență în toate eforturile lui de a degaja structurile spiritului indian, și a-i ilustra creativitatea: atît în studiul riturilor și concepțiilor religioase, cît și în cel al «sistemelor de filozofie», al literaturii, al artelor plastice.

Din nefericire, numai cîteva din studiile lui Sergiu Al-George au apărut în revistele streine de orientalistică. Să sperăm că aceste lucrări, împreună cu traducerea altor contribuții importante, accesibile astăzi numai în românește, vor fi curînd reunite în volume.

Cea mai originală carte a lui Sergiu Al-George, o contribuție majoră la hermeneutica spiritualității românești, este *Arhaic și universal: India în conștiința culturală românească* (Editura Eminescu, București, 1981, 295 p.). Analizele și comentariile în legătură cu creațiile lui Brîncuși, Eminescu, Blaga și ale autorului acestor rînduri, analize și comentarii întemeiate pe o documentație vastă și impecabilă, deschid noi perspective în valorificarea culturii românești. Evident, s-ar putea presupune că o asemenea carte, revelatoare pentru noi, românii, ar interesa mai puțin pe cititorii străini. Dar Sergiu Al-George consacră un lung capitol (peste o sută de pagini) operei lui Brîncuși și analogiilor pe care le descoperă în cultura indiană. Tradusă într-o limbă de mare circulație, această exegeză, nouă și profundă, va pasiona un public larg, competent și variat; nu numai pe admiratorii lui Brîncuși (din ce în ce mai numeroși în toate colțurile lumii), dar și pe criticii și istoricii artelor, pe istoricii și filozofii culturii, pe artiștii plastici și pe poeți.

Aceste «Comentarii indiene la Brîncuși», cum le numește, modest, autorul constituie un adevărat model. Sergiu Al-George își concentrează analiza asupra cîtorva teme esențiale: «Formă și simbol», «Coloana mitică», «Coloana rituală», «Coloana, cuplul și poarta», «Coloana și ovoidul», «Templul de la Indore», «Ascensionalitatea țeptoasei», «Formă, simbol și esență». Exe-

geza creațiilor brâncușiene se desfășoară pe mai multe planuri: explicitarea fiecărui motiv central din opera lui Brâncuși, prezentarea și analiza «analogiile indiene», completate cu interpretarea anumitor paralele din preistoria sud-est europeană și din folclorul românesc. În fond, Sergiu Al-George a reușit să ilustreze, în mod exemplar, ceea ce am putea numi o nouă metodă comparativă pentru cercetarea și înțelegerea creațiilor civilizațiilor tradiționale. Când va fi cunoscută peste granițe, o asemenea metodă își va arăta repede roadele.

Mircea Eliade
Chicago,
mai 1984^a

¹ Am publicat în *România literară* din 29 iulie 1984 textul lui Eliade, cu următoarea prezentare semnată de mine:

Pe Sergiu Al-George, l-am cunoscut, din păcate, destul de târziu, la sfârșitul lui 1979 sau începutul lui 1980, cu mai puțin de doi ani înainte de nedreptul și neașteptatul său sfârșit. De câteva ori, cu ani în urmă. Constantin Noica și Mircea Anghelescu (la rugămintea mea) au intenționat „să-mi facă cunoștință” cu el, dar a intervenit totdeauna ceva neprevăzut.

M-am întâlnit doar de cinci-șase ori cu Sergiu Al-George, pe care l-am îndrăgit din primul moment. De fiecare dată, am stat împreună de vorbă ore în șir despre Mircea Eliade și cărțile sale.

În vara anului 1981 (în penultima noastră întrevedere), i-am propus să-mi răspundă la un interviu pentru proiectata mea carte *Convorbiri cu și despre Mircea Eliade*. S-a bucurat mult, și cele opt pagini dactilografiate ale discuției noastre constituie azi un text de referință în exegeza eliadescă^a.

Întreaga ființă a lui Sergiu Al-George, viața și preocupările lui sînt împletite în ultimele patru decenii cu personalitatea marelui savant, cunoscut personal destul de târziu. Jurnalul lui Mircea Eliade consemnează prima întâlnire la 15 septembrie 1973: „Mă cucerește de la început cu «prezența» lui: deschis, sincer, fără rezerve, nici inhibiții”^b. Două zile mai târziu, după a doua întrevedere: „Discutăm «Indian things». Admirabile intuiții și o adîncă înțelegere a gândirii indiene. Amănunte senzaționale în legătură cu încercările lui, repetate, de a identifica pe Zerlendi și a descoperi urmele doctorului Honigberger la Brașov (unde, de fapt, a izbutit să găsească pe unul dintre descendenți, care i-a arătat câteva scrisori inedite ale

doctorului). Pasiunea cu care sînt căutate și citite cărțile mele. Un doctor a transcris cu mîna *Le Yoga*“.

În toamna lui 1981, incredibila veste a morții lui Sergiu Al-George m-a zguduit profund. Găsesc printre hîrțile mele ciorna scrisorii către Eliade datată 16 noiembrie 1981:

„O veste tristă. S-a prăpădit zilele trecute Sergiu Al-George. Deși îl cunoscusem de curînd, ne împrietenisem (în ultima vreme, toți cei ce ne ocupăm — într-un fel sau altul — de viața și opera lui Mircea Eliade, toți cei ce-l înțelegem și-l iubim ne simțim parcă apropiați între noi).

Cu cîteva zile înainte de a pleca la un congres în India. îi apăruse cartea *Arhaic și universal*. Era fericit. Vă trimisese un exemplar la Paris și mă întreba mereu (și pe Cezar Baltag la fel!): «O să-i placă dlui Eliade? Nu se va supăra Dl profesor Eliade?»...

Luni 9 noiembrie — seara —, am vorbit cu el la telefon aproape o oră. Era de-o volubilitate extraordinară. Mi-a povestit despre călătoria făcută, despre Institutul de orientalistică proiectat, despre nerăbdarea de a afla părerea D-stră asupra cărții.

A doua zi — marți seara —, a murit (după ce dimineața, simțindu-se rău, și-a făcut o electrocardiogramă care i-a ieșit perfect). Scrieți, vă rog, pentru o publicație românească o pagină—două despre acest om deosebit. Fie despre ultima lui carte, fie despre cele două—trei întrevederi pe care le-ați avut cu el. Trimiteți-mi aceste rînduri ca să le dau revistei *România literară*. Memoria lui Sergiu Al-George merită un scurt articol scris de Mircea Eliade (cu atît mai mult cu cît nu ați publicat de patruzeci de ani nici un articol în periodicele din România). Vă mulțumesc!“

La 2 ianuarie 1982, Eliade îmi răspundea: „Moartea lui Sergiu m-a afectat profund. Nu numai că îl apreciam enorm, dar tocmai mă pregăteam să-i scriu, mai întîi ca să-i laud cartea (pur și simplu, superbă!) și apoi ca să-l rog să mă ajute să închei *Histoire* III, redactînd o parte din capitolul despre India medievală și postmedievală. Era singurul care o putea face. Scriu cu atîta greutate și atît de puțin, încît, fără colaboratori, nu știu cum voi putea încheia ceea ce ar fi trebuit să fie *magnum opus* al bătrîneții mele.“

Sîcîielile cotidiene, artrita care-i provoacă dureri cumplite au amînat acest „articol“. Am perseverat și l-am rugat recent pe Mircea Eliade să scrie totuși ceva despre Sergiu Al-George. La începutul lunii iunie 1984, am avut bucuria să primesc textul său, un strălucit omagiu ce se adaugă caldelor evocări sau competentelor interpretări ale lui Constantin Noica, Cezar Baltag, Ioan Alexandru, Dr. G[heorghe] Brătescu, Mircea Anghelescu, Al[exandru] Paleologu, Amita Bhose, N[icolae] Steinhardt, Dan C. Mihăilescu, Andrei Pleșu, Radu Bercea și ale multor alora.

Sit tibi terra levis, iubite Sergiu Al-George! Dormi liniștit! Lui Mircea Eliade i-a plăcut cartea!

^a Publicat postum în *România literară*, an XIV [1981], noiembrie 26. nr. 48, p. 14 cu titlul „Vocația autenticității”. La începutul acestui interviu, el se referea la profesorul său de română din liceu, Augustin Z. N. Pop, cel ce i-a vorbit pentru prima oară despre Mircea Eliade. La 26 mai 1984, Augustin Z. N. Pop îmi scria, printre altele: „Confirm întru totul cele relatate Dumitale de către mult regretatul Sergiu Al-George, pe care l-am avut elev la Liceul Militar. Un copil andru eminent la literatură, educat exemplar [i-am cunoscut îndeaproape familia distinsă. Tatăl său era frate cu poetul transilvănean Ion Al-George și cu profesorul de istorie Florea Al-George, de la Liceul Militar «Mihai Viteazul» de la Tîrgu-Mureș. unitate de învățămînt pe care Sergiu Al-George, ca și fratele său. biologul, celebru astăzi pe plan european în probleme de hematologie, George Al-George. l-au frecventat cîțiva ani. colaborînd la *Șoimii*. publicația de științe a celor șase licee militare din țară]. Pe poetul Ion Al-George îl știu ca bibliotecar principal la «Fundatia Universității» din București. de sub direcția istoricului de artă românească Alexandru Tzigara-Samurcaș, care-l aprecia. Tot cu Ion Al-George și cu directorul său am făcut și eu parte din redacția *Convorbirilor literare* în tinerețe. Cu doi ani mai vîrstnic decît Sergiu, deci cu două clase mai înaintat. am avut discipol și pe fratele lui. George. care astăzi mi-e bun prieten și medic curant. Talentați la literatură deopotrivă, i-am îndrumat și-au colaborat amîndoi cu materiale beletristice la publicația liceelor militare pentru literatură *Flamuri*. ce se edita la Craiova.”

^b Mircea Eliade, *Fragments d'un journal* (II) Éditions Gallimard, Paris, 1981, p. 148.

^c *Idem*, p. 150.

LVII

[Antet tipărit]

History of Religions

4. Place Charles Dullin
75018 Paris
5 iunie [1]984

Dragă Mircea Handoca,

Azi am primit, retransmisă de la Chicago, scrisoarea D-tale din 3 mai. (Eu ți-am scris la 9 mai.) *Vatra* îmi parvine destul de

neregulat. Îți mulțumesc pentru textul Edith Silbermann. Nu cred că am primit interviurile cu Ana Blandiana, Ion Biberi și V[ale-riu] Anania.

Nu-mi mai trimite *Rom[ânia] lit[erară]*. Mă întreb dacă merită să aduni textele despre Eminescu. (Articolul din 1975 reproduce un text mai vechi [1950? — M. H.]. De fapt, nu am scris niciodată un adevărat studiu despre M[ihai] E[minescu]. Singurul text mai lung, *Eminescu sau despre absolut*, este un comentariu la volumul Rosei del Conte.)

Am citit cu interes articolul lui Popescu-Cadem. Explicația lui 9 martie: cum nu exista un „Sfânt Mircea“, *sărbătoream onomastica la 9 martie („Cei patruzeci de mucenici“)*.

După introducerea stilului nou, am „cumulat“ în ziua de 9 martie onomastica și data nașterii, mai ales că (nu înțeleg de ce!) socoteam această dată 25, iar nu 28 feb[ruarie].

În ceea ce privește informațiile despre Nina Mareș, ele sînt eronate. Nina nu putea fi căsătorită la 17 iulie 1923, cînd Giza a fost născută în 1921! Nu domicilia (în 1934) în Calea Moșilor, ci în Pasajul Imobiliara, unde își avea redacția *Cuvîntul*. Eu n-am locuit niciodată în Calea Rahovei. G. Racoveanu nu e pseudonimul meu; e numele unui mare gazetar, prieten și discipol al directorului ziarului *Cuvîntul*. Inutil să mai continuu. Nu am actul de naștere. Poate știe Corina.

P.S. 25 iunie. Ne-am întors ieri din Italia (Florența–Roma). Am fost la Borgo alla Collina ca să mi se înmîneze Premiul internațional „Dante Alighieri“, dat de Accademia Casentinese. Mulțumiri pentru scrisoarea din 2 iunie și textele trimise. Vom lipsi din Paris (zece–douăsprezece zile) în jurul lui 14 iulie sau începutul lui august.

Excelent articolul D-tale din *România literară*¹.

Cu vechea prietenie,

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Mircea Handoca, București

¹ Mircea Handoca, „Prezența lui Eminescu în eseistica lui Mircea Eliade“, în *România literară*, an XVII, 1984, iunie 14, nr. 24, p. 19.

LVIII

[Antet tipărit]

History of Religions

4, Place Charles Dullin
75018 Paris

Paris, 20 sept[embrie] 1984

Dragă Mircea Handoca,

Mulțumiri pentru scrisorile și materialul trimis, și iertare că răspund atât de târziu.

Am primit acum câteva zile scrisoarea Dnei Dorina Al-George: atât de emoționantă. Îi voi răspunde în câteva zile.

Mi-a părut rău că n-ai venit la Paris. Să sperăm — la anul! (Cînd mă voi stabili definitiv, adică nouă luni pe an, la Paris.)

Nu cred că ți-am precizat „premiile italiene“.

1) În iunie, medalia oferită de Accademia Casentinese (Castello di Borgo alla Collina, Arezzo).

2) La 29 sept[embrie], Premio „Isula d'Elba“, unde va trebui să mă duc (se pare că Elba este foarte frumoasă), pentru *Nozze in Cielo*, considerat cel mai bun roman (străin) al anului. (Cele patru milioane de lire îmi vor îngădui să mai petrec o săptămînă la Roma.)

Îmi scrii despre eventuala publicare a cîtorva *Fragmente de jurnal* în *Vatra*; sper — după textul original, iar nu o traducere din franceză.

În vara aceasta, am putut continua vol. II din *Mémoire*. Vreo sută de pagini dactilografiate. Am ajuns la Chicago (oct[ombrie] 1956). Dispun de circa 200 pag. dactilografiate — mai am de scris încă pe atât.

Sper că ai primit scrisoarea din 5 iunie (datată greșit 5 iulie), în care discutam „actul de naștere“ și alte „documente biografice“. (Am păstrat fotocopia și ți-o pot trimite.)

Am cerut lui Suhrkamp să-ți expedieze volumul III din *Festschrift*. Dacă încă nu l-ai primit, ți-l voi expedia eu de la Chicago.

Nu i-am răspuns lui C[onstantin] Noica în legătură cu traducerea din L[ucian] Blaga, pentru că am auzit că va veni la Paris.

Noi ne reîntoarcem de la Roma la 5 oct[ombrie] și plecăm spre U.S.A. la 20 oct[ombrie]. Mac și soția lui vor fi la Paris între 6–15 oct[ombrie].

Cu urări de sănătate și mult noroc, al D-tale cu prietenie,

Mircea Eliade

P.S. Te rog trimite cartea lui Petru Krdu; 26300 Vrsec. Vrea să publice un număr întreg despre M[ircea] E[liade] (240 pag[ini] dact[ilografiate]. Borisa Kidriča, 18 Iugoslavia) și are nevoie de critici etc.

Originalul în arhiva Mircea Handoca. București

LIX

[Antet tipărit]

History of Religions

13 feb[ruarie] 1985

Dragă Mircea Handoca,

Răspund pe loc scrisorii D-tale din 12 ian[uarie], primită acum câteva ceasuri. Îl felicit — și-l invidiez — pe C[onstantin] Noica pentru sănătatea lui de fier. Sper să-i pot scrie în curînd, din Florida, unde voi pleca în două–trei zile, ca să mai uit gerul din Chicago.

Toate scrisorile primite de la L[ucian] B[laga] și de la Mihail S[ebastian] (nu prea multe) le-am lăsat în țară, cînd am plecat la Londra, în primăvara 1940.

Îmi aduc vag aminte de dactilograma cursului „Problema răului“, nu eram prea satisfăcut. Cred că experiența nu s-a mai repetat. Studenții nu dădeau examen cu mine, ci cu N[ae] I[onescu]. Anunțul din *Credința* nu-mi spune nimic — nici numele conferențiarului, nici ciclul *Atitudini*. Nu cred că s-au ținut conferințe publice despre mine în acei ani 1933–40.

Am acceptat să scriu un articol pentru *Voprosî* [filosofii], despre „Mit“, dar n-am mai apucat să-l compun.

Despre Marcel Avramescu (Jonathan X Uranus), am scris, cred, în *Jurnalele din liceu*. Dar nu eram „prieten la cataramă” și tot ce spune B[arbu] B[rezianu] e pură fantezie. Mă interesau pe atunci parapsihologia și ocultismul, dar nu „făceam experiențe psihice”.

Îți voi trimite după 25 februarie (cînd mă întorc din Florida) fotografii recente.

Monica Spiridon îmi scrie (la 16 ian[uarie]) că un articol al ei (*La Chicago cu M[ircea] E[liade]*) a fost acceptat de *România literară*. Dar (citez): „Data apariției este însă dependentă de... un articol despre Dv., care a fost comandat de revistă profesorului Handoca.

Cum prof[esorul] Handoca nu a adus articolul, dar nici n-a anunțat că nu-l mai aduce, redacția revistei îl ține pe al meu, ca să nu se creeze impresia că a renunțat la serviciile Dlui H[andoca]. Tot ce pot să sper e că M[ircea] H[andoca] va aduce de urgență articolul său, și astfel revista îl va debloca și pe al meu, care stă deocamdată la rînd...”

Să fie adevărat?¹

Îmi pare rău că biblioteca donată astă-vară Bibliotecii Universității sau Academiei încă n-a ajuns la destinație. Voi fi silit să dăruiesc restul bibliotecii (două treimi) altor instituții.

Îți urează un an nou fericit, al D-tale, cu prietenie,

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Mircea Handoca, București

¹ Iată răspunsul meu din 18 martie 1985 către Mircea Eliade: „«Povestea» spusă de Monica Spiridon e cam complicată și neverosimilă. În primul rînd, profesorul Handoca e o persoană destul de modestă, căruia, de obicei, nu i se «comandă» articole despre Mircea Eliade. Textele sînt scrise mai întîi de mine și apoi le propun diferitelor reviste. *României literare* (lui George Ivașcu) i-am oferit din toamna lui 1984 materialul „Mircea Eliade și spiritualitatea românească”. A fost citit și aprobat. Cum în *România literară* au mai apărut, în iunie și iulie 1984, două articole ale mele despre Mircea Eliade, cum cele aproape cincisprezece pagini ale eseului meu ar fi ocupat (cu fotografii) două pagini de revistă, s-a propus mai întîi soluția să se publice în două numere consecutive, apoi... a apărut articolul

Monicăi Spiridon „La Chicago cu Mircea Eliade“. Sper ca în curînd să am bucuria de a vedea tipărit și textul meu, care, fără falsă modestie, nu-mi displace.“

LX

[Antet tipărit]

History of Religions

18 martie 1985

Dragă Mircea Handoca,

Am primit, acum cîteva ceasuri, scrisoarea D-tale din... 8 februarie și răspund pe loc.

Sper că, între timp, ți-a parvenit scrisoarea mea din 13 februarie (răspuns la a D-tale din 11 ianuarie).

Mulțumiri pentru texte (Onicescu etc.). Acum vreo zece zile, am primit și articolul Monicăi Simion (sic!). Cred că e prima oară cînd se vorbește de mine în *R[omânia] I[terară]* în ultimii ani...

Nu am nimic contra volumului *Impresii de călătorie*, deși nu prea cred că va vedea lumina tiparului. (N. B. Din interviul cu G[iovanni] Papini, lipsește o pagină, pierdută la redacție!) Nu știu dacă faci bine introducînd atîtea texte din *Jurnal* (afară de cele strict „impresii de călătorie“: Mexico, Guatemala, Carnet de vară, Matsushima, Scandinavia și alte cîteva).

Mă îndoiesc, de asemeni, că volumul II din *Histoire* va apărea curînd. Am mai multă speranță în *Opere* I, II.

De acord cu proiectul lui Ion Cojar. Nu știu dacă Corina a primit programul „sărbătoririi“ de la 9 dec[embrie]. Am încercat să vorbesc la telefon, dar Bucureștiul era mereu ocupat. Voi încerca din nou. Sănătatea nu e faimoasă (artrita!), dar continui să lucrez.

În mai, apare la Universitatea din Boulder (Colorado) un superb album de lux, cu multe fotografii, studii despre mine etc.

Îmi pare rău că planul cu biblioteca mea, pe care voiam s-o dăruiesc în întregime Bibliotecii Academiei sau Universității, nu se realizează. De un an de zile, nici un cuvînt. Am început

munca de „dispersiune“ a restului (circa 4 000 vol.), obositoare și melancolică.

Al D-tale cu prietenie,

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Mircea Handoca, București

LXI

[Antet tipărit]

History of Religions

27 aprilie 1985

Dragă Mircea Handoca,

M-am întors aseară (după o săptămână la Washington cu conferință, seminarii și doctorat *honoris causa* la George Washington University. Alături câteva documente — sper că vor ajunge).

Am citit cu mare interes articolul D-tale despre „M[ircea] E[liade] și spiritualitatea românească“¹. Este foarte util. Revelează o dimensiune importantă a activității mele interbelice, pe care nu mi-o mai aduceam perfect aminte. Îți mulțumesc!

De acord cu volumașul Eminescu. Deși titlul va da loc la confuzii (cf. volumul publicat în 1943).

Mă bucur că tînărul Dan Ciachir traduce *Proba labirintului*. Dar drepturile aparțin editurii (ed[iția] II a apărut acum două luni). Se poate renunța la cele câteva fraze.

O scrisoare Chicago–București și invers face cam o lună de zile. Noi vom pleca spre Paris pe la mijlocul lui iunie.

Selecția din *Jurnal* III merge greu, căci sînt prins de alte multe lucruri: *Autobiografie* II, vol. IV din *Histoire* și *Encyclopedia of Rel[igions]*.

De la Paris, sper să-ți pot trimite alte cărți (ale mele în traducere franceză sau, despre mine, în englezește).

Sper, de asemenea, să-ți ajungă materialele din acest plic: 1) fotografia; 2) nuvela *La umbra unui crin*; 3) copii (sau chiar originale) după ultimele „onoruri“.

Albumul publicat de University of Colorado va fi expediat de editură.

Te îmbrățișează cu prietenie al D-tale,

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Mircea Handoca, București

¹ Articolul meu „Mircea Eliade și spiritualitatea românească” (pe care i-l trimisesem dactilografiat) a fost publicat în *România literară* din 16 mai 1985, pp. 19–21.

LXII

[Antet tipărit]

History of Religions

Chicago, 7 mai [19]85

Dragă Mircea Handoca,

Am citit cu mare emoție cele două scrisori ale lui L[ucian] Blaga. Foarte util articolul D-tale din *Vatra*¹. Uitasem de *Pagini regăsite*, I–II. Al doilea text nu cred că a mai putut apărea. Începuseră vremurile grele. Nu cred că mai poate interesa acum. În orice caz, dacă socotești util, îl poți publica². Mîine, îi voi scrie lui Payot, rugîndu-l să renunțe la cei 2 400 franci (mai precis, să-i scadă din drepturile mele de autor)³. Alături o listă de erori de tipar: unele sînt destul de grave; dar eu nu-mi recitesc aproape niciodată cărțile *imediat* după apariție (cum face orice autor care se respectă), și descopăr greșelile de tipar mulți ani în urmă, cînd cărțile au apărut în patru–cinci limbi... Asigură, te rog, pe Dl Mîciu că nu am nici o preferință specială pentru ilustrații. Cele mai nimerite ar fi cîteva exemple din state [*lectură incertă* — *M. H.*] asiatice (China, India, Iranul) și din epoca helenistică (nu numai Mediterana, ci și Nordul și Gallia).

Nu prea știu ce aș putea face cu publicarea *Bibliografiei* într-o limbă străină... Îl voi consulta pe Mac (vine în două săptămîni, dar îi voi vorbi curînd la telefon, ca să aibă timp să se informeze). După cum știi, Bibliografiile nu se prea vînd (deși a mea s-a epuizat) și, de aceea, apar în colecții (și edituri) speciale.

Sper că ai primit scrisoarea mea din 27 aprilie, cu fotografia și alte informații culturale.

Am să-mi mai încerc o dată norocul, expediind de aici *Festschrift* vol. III și *À l'ombre d'un fleur de lys*.

Al D-tale cu prietenie,

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Mircea Handoca, București

¹ Se referă la articolul meu „Fragmente de timp concret“, care discută *Jurnalul* (*Vatra*, nr. 3, martie 1985, p. 10).

² Voi publica aceste „Pagini regăsite“ în *Revista de istorie și teorie literară*, an XXXIV. 1986, aprilie–septembrie, nr. 2–3, pp. 110–113.

³ Pentru a grăbi tipărirea versiunii românești a volumului II din *Istoria credințelor și ideilor religioase* în traducerea lui Cezar Baltag, Eliade a plătit el însuși Editurii Payot cei 2 400 de franci, reprezentând copyrightul.

LXIII

Paris. 24 iunie [1]1985

Dragă Mircea Handoca,

De la Corina știu că, între timp, ai primit scrisoarea mea din 7 mai — deci și „acceptul“¹... Îți mulțumesc pentru articolul din *România literară*² și pentru scrisoarea din 23 mai. L-am văzut pe D[inu] Noica, dar am discutat mai ales volumul lui Blaga; îl voi revedea curînd. La 11 mai, i-am scris lui V[irgil] Cândea. Nu promisem pînă atunci — și nici pînă la plecarea noastră din Chicago, 16 iunie — confirmarea primirii cărților dăruite Bibliotecii Univ[ersității] din București.

Avem multe de discutat. Sînt disponibil toată luna august. Îndată ce vei fixa data sosirii la Paris, informează-mă, ca să ne putem face programul. Anunță și pe Corina, poate îi telefonăm chiar atunci, și cîștigăm timp.

Voi afla de la Payot precizările bibliografice necesare.

În scrisoarea precedentă, îți explicam dificultățile în legătură cu *Bibliografia*; dar vom mai sta de vorbă la Paris. Alături ultima „onoare“ și cea mai prețioasă: fiind *prima* în U.S.A., și deci în restul lumii³.

Cu prietenie,

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Mircea Handoca, București

¹ Eliade adresează Editurii Junimea din Iași o adresă, prin care încuviințează tipărirea unei cărți îngrijite de mine. Adresa figurează în volumul de față la p. 223.

² Handoca Mircea, „Forța creației românești. Spiritualitatea noastră în viziunea lui Mircea Eliade” (*România literară*, XVIII, 1985, mai 16, pp. 19–21).

³ Între 15–21 aprilie 1985, Mircea Eliade a ținut mai multe conferințe la Universitatea Washington, unde i s-a decernat titlul de *doctor honoris causa*.

LXIV

Chicago, 18 ian[uarie] 1986

Dragă Mircea Handoca.

Îmi pare rău că-ți dau numai vești triste. Îndată ce am ajuns la Chicago, m-am internat în Clinica Universității; prea mă simțeam obosit. Am descoperit un ulcer la duoden (deci regim etc.) și o anemie pernicioasă (mi-au făcut o transfuzie de sânge care a durat zece ceasuri).

Doctorul mi-a făgăduit o ameliorare radicală în șase–opt săptămîni. Poate avea dreptate. Dar, în noaptea de 16 decembrie, biroul meu de la Readville School (alături de casa în care locuim, și unde lucrez de douăzeci și opt de ani) a luat foc (nu s-a putut preciza cauza). Dacă ar fi ars numai biblioteca, n-ar fi fost prea grav. Dar au ars caietele de note, mapele cu materiale, o bună parte din manuscrise (din fericire, *Jurnalul* a fost salvat; se afla într-un sertar al biroului, unde flăcările au pătruns în momentul cînd au intervenit pompierii). Cîteva mii de scrisori (din păcate, întreaga corespondență cu D-ta, cu Mac și alți cîțiva) și foarte multe dactiloscrite. Ce s-a salvat (cîteva mii de pagini dactilografiate) poartă urmele apei pe care au turnat-o din belșug pompierii (cîțiva centimetri, în biroul meu, ca să nu se aprindă camerele alăturate).

Inutil să adaug alte amănunte: studenții voluntari care au lucrat pînă dimineața încercînd să salveze (ce? cărți pe jumătate

arse, caiete, manuscrise, scrisori) și apoi să usuce sutele de volume mutilate, miile de pagini desfigurate etc. Am plecat, în câteva zile, la Palm Beach, ca „să mă refac” fizicește. Ne-am întors acum o săptămână. Tot ce s-a putut „salva” a fost adunat într-o sală de cursuri, în vreo cincizeci de cutii, și trei studenți încearcă să claseze materialele. Reparația biroului va lua două-trei luni. Până atunci, stau acasă (am și aici o bibliotecă). Petrec două ore pe zi (nu rezist mai mult), încercînd să recuperez o parte din materialele salvate.

Te rog, nu povesti Corinei aceste amănunte ale catastrofei. Christinel a informat-o, vag, la telefon. Nu știu dacă voi putea scrie curînd Dnei Bușulenga, dar voi încerca. În orice caz, pentru *Revista de istorie și teorie literară* îi pot încredința *Adolescentul miop* sau *Gaudeamus*; dar nu capitole din vol. II [al] *Autobiografie*[i].

Ștefan Baciuc mi-a scris, speriat, auzind (de la Pericle Martinescu) de intenția d-tale de a-i publica scrisorile pe care mi le adresa la începutul exilului. Te rog deci, nu publica nimic.

Ar fi multe altele de spus, dar sînt prea obosit.

Mulțumiri pentru articolele trimise. Prietenia noastră soției. Te îmbrățișează al D-tale,

Mircea Eliade

P.S. 1 februarie: Textul acestei scrisori s-a rătăcit printre „hîrtii”. L-am regăsit de-abia aseară.

Originalul în arhiva Mircea Handoca, București

CĂTRE VINTILĂ HORIA*

I

Hôtel de Suède,
31, rue Vaneau Paris 7^e
2 noiembrie 1949

Dragă Domnule Vintilă Horia,

Al[exandru] Busuiocanu îmi dă adresa D-tale și-ți pot scrie astfel, rugându-ne să ne trimiți, cât poți de repede, colaborarea D-tale la nr. 3 al *Luceafărului*. Ți-am așteptat-o zadarnic la nr. 2. Cred că ai primit ambele numere. Ți le-am trimis la vechea adresă, de anul trecut.

Ultimul număr din *România* este incontestabil foarte reușit. Felicitări și noroc pentru numerele viitoare.

În așteptarea manuscrisului D-tale, te rog să crezi în cele mai bune sentimente ale lui

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca. București

Publicată de Mircea Handoca în *Steaua*.
XLII (1991), august, nr. 8, p. 27

* Vintilă Horia (1915–1992), poet, eseist, memorialist și romancier care și-a petrecut ultimii cincizeci de ani de viață în exil. Opere: *Procesiuni* (București, 1937), *Cetatea cu duhuri* (București, 1939), *Cartea omului singur* (poeme, București, 1941), *Acolo și stelele ard* (roman, București, 1942), *Jurnal de copilărie* (Paris, 1958), *Poesia y libertad* (Madrid, 1958) *Dieu est né en exil* (roman, Paris 1960 — tradus în germană, italiană, engleză, română), *Le chevalier de la résignation* (roman, Paris, 1961), *Giovanni Papini* (1963), *Jurnal d'un paysan du Danube* (Paris, 1966) etc.

II

Paris, 13 iulie 1950

Dragă Vintilă Horia,

Mulțumiri pentru oboseala pe care ți-o dai ca să-mi introduci cărțile în America Latină. D-ta ești unul din prea rarii scrii-

tori români care te zbați pentru opera colegilor. Lucrul acesta mă consolează de multe deziluzii.

Găsești alăturat autorizația cerută. *La Nuit bengali*, care trebuie să apară la N[ouvelle] R[evue] F[rançaise] zilele acestea, și-a amânat apariția (din cauza evenimentelor) la toamnă. Am scris totuși editurii, cerîndu-i cîteva exemplare, chiar nebroșate. Îți voi trimite unul din ele de îndată ce le voi primi.

Luceafărul a murit. A murit și gazeta *Uniunea română*. Oprindu-i-se fondurile, generalul Rădescu nu mai poate face nimic: nici burse, nici publicații, nici ajutoare intelectualilor. Excelent articolul D-tale despre „fondul secret”. Sper să supraviețuiesc catastrofei care se apropie, ca să pot scrie într-o zi istoria emigrației românești la Paris. Deocamdată, fac eforturi grele ca să termin cărțile începute. Și nu prea merge. Și Christinel, și eu am fost bolnavi și încă nu sîntem restabiliți. Vom merge zece zile la munte. Apoi, eu trebuie să-mi pregătesc conferințe pentru Elveția (sfîrșitul lui august) și Congresul Internațional de Istoria Religiilor de la Amsterdam, în al cărui comitet mă aflu. Evident, dacă o mai fi timp. Prietenești salutări și mulțumirile lui

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, București

Publicată de Mircea Handoca în *Steaua*.

XLII (1991), august, nr. 8, p. 27.

III

Paris, 15 august 1950

Dragă Vintilă Horia,

Am primit scrisoarea D-tale din 1 august, precum și romanul lui Osaris. Îți mulțumesc — îți mulțumesc mai ales pentru tot ce-mi spui despre *Le Mythe*! Este oarecum cartea mea preferată, cel puțin pînă voi putea sfîrși și publica *L'homme comme symbole*. Ar fi multe de spus și de comentat, dar îți scriu în grabă, căci la sfîrșitul săptămîinii plec la Ascona pentru două conferințe

pe care încă nu le-am redactat. Și, cum textele apar în *Eranos-Jahrbuch*, trebuie să fiu atent!... De aceea, te rog să confirmi și să mulțumești Dlui Osaris pentru roman. Îi voi scrie după ce-l voi fi cetit. Evident că voi încerca să fac totul pentru traducerea și apariția lui, dar a căzut într-un moment prost. Europa întreagă — și, mai ales, Franța — e în panică. Vânzarea cărților a atins cel mai [de] jos nivel cunoscut vreodată de editura franceză. De aceea, deși apare într-o foarte „lansată” colecție a lui N. R. F., nu-mi fac nici o iluzie despre *La Nuit bengali* (= *Maitreyi*). Ultimul moment l-a prins Gheorghiu¹.

À propos de Maitreyi: editorul german îmi cere un exemplar francez și opțiunea pentru Argentina, pentru a fi trimis Dlui Rodolfo Simon, Agencia Literaria, Casillo Correo 2013, Buenos Aires. Nu i-am răspuns încă, neștiind dacă d-ta ai tratat ferm cu Emece. Voi avea exemplarele franceze zilele acestea și voi trimite unul Gizei (cu aceeași ocazie, voi expedia pentru D-ta cele două nuvele din *Șarpele*). Aștept să decizi D-ta, fie că închei cu Emece, fie că discuți cu Simon în prealabil. Ce mă interesează este să apară repede și să fie bine difuzată. Cum fața lumii s-ar putea schimba, „cariera” mea americană atîrnă de D-ta!...

Ionel și Lisette zboară la New York în primele zile din septembrie.

Cu mulțumiri și toată prietenia,

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, București

Publicată de Mircea Handoca în *Steaua*,
XLII (1991), august, nr. 8, p. 27

¹ Este vorba, evident, de Constantin Virgil Gheorghiu, cu romanul său *Ora 25*.

IV

Hôtel de Suède,
1 sept[embrie] 1950

Dragă Vintilă Horia,

Îți mulțumesc pentru vestea bună pe care mi-ai dat-o. Datorită D-tale, *Maitreyi* ar putea să-și facă drum în America Latină.

Totul depinde, firește, de norocul cărții. În câteva săptămîni, s-ar putea ca „steaua” ei să se înalțe pe piața literară franceză — și, în acest caz, e probabil că „succesul” va fi asigurat și peste Ocean. Ți-aș rămîne recunoscător dacă ai alege un bun traducător. Îți trimit prin avion un exemplar (fără copertă!) din traducerea franceză. Nu mai am la îndemîină exemplarul românesc. Singura condiție pe care o pun este ca versiunea spaniolă să apară un an după semnarea contractului. Sînt obligat să fac asta, pentru că o traducere portugheză, la care am luat acout acum șapte ani, încă n-a apărut — și contractul, neprevăzînd nici o clauză despre înțîziere, nici măcar nu-l pot anula!

Îți trimit de asemenea împuternicirea față de dl Simon... Aș fi foarte bucuros să pot primi aici acoutul. Momentan, sînt cam încurcat cu banii și am nevoie.

Te felicit pentru activitatea D-tale universitară și publicistică, mai ales că e concentrată asupra literaturii românești. Prelegerile despre literatura modernă nu s-ar putea publica oare? Din nefericire, meseria mea poartă numai indirect asupra spiritua-lității românești. Sînt însă mulțumit că interpretările pe care le-am adus relativ la mit și la fenomenul religios în general au stîrnit un sincer interes în toate cercurile. Jung, la Ascona, a fost extrem de interesat și am fost invitat să conferențiez la Zürich și Bâle. Mîine seară, plec la Amsterdam, la Congresul Internațional de Istoria Religiilor. Aștept acum reacția publicului european față de „literatura” mea ca să-mi pot redobîndi libertatea față de „materia vie” (ultimul nostru eufemism, al refugiaților!...). Încă o dată, sincere mulțumiri — și să fie într-un ceas bun! Christinel vă salută pe amîndoi.

Cu întreaga prietenie, al D-tale,

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, București

Publicată de Mircea Handoca în *Steaua*,
XLII (1991), august, nr. 8, p. 27

V

Hôtel de Suède,
31. rue Vaneau, Paris 7^e
13 septembre 1950

Dragă Vintilă Horia,

Întors de la Amsterdam, găsesc scrisoarea D-tale din 31 august și îți mulțumesc din inimă pentru osteneala pe care ți-o dai. Sper să găsesc și un exemplar românesc; dar nu crezi că traducerea ar trebui făcută de un scriitor argentinian, după versiunile franceză–germană?! Pentru o carte care „se ține” prin frăgezime și chiar o oarecare stîngăcie — nu cred că ar fi nimerită o traducere, făcută de un român, după original. Castiliana e o limbă prea dură și bărbătească și românii sînt ispitiți să-i accentueze încă ritmurile abrupte. Evident însă, așa cum ți-am mai spus — în ultimă instanță D-ta ești acela care vei hotărî. Singura mea condiție: un an de la semnarea contractului, cartea trebuie să fie tipărită. Cît despre „traducido del rumano”¹, asta poate fi în orice caz specificată, chiar numai pentru faptul că D-ta îți vei fi aruncat ochii asupra traducerii.

Îți trimit prin poștă simplă nuvela. Sper că ai primit „les bonnes feuilles”². Romanul va fi în librării săptămîna viitoare (dac-o vrea Dumnezeu...).

Al D-tale cu mulțumiri și toată prietenia,

Mircea Eliade

N. B. Crezi că ai avea vreo posibilitate de a-mi expedia drep-
turile-acont aici, la Paris, într-un timp util?!...

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, București

Publicată de Mircea Handoca în *Steaua*, XLII (1991),
august, nr. 8, p. 27

¹ Traducerea din românește (*lb. span.*).

² Forma finală a unui text tipărit; extrase dintr-o lucrare în curs de apariție, publicate în avanpremieră într-o revistă (*lb. fr.*).

VI

Hôtel de Suède,
31, rue Vaneau, Paris 7^e
6 octombrie 1950

Dragă Vintilă Horia,

Multe și sincere mulțumiri pentru contract! Să fie într-un ceas bun!... Pentru că sîntem amîndoi scriitori săraci, am să te rog să nu te superi dacă îți cedez 20% din drepturile mele de autor. Presupune că ai făcut oficiul de apariție literară — și acceptă!... Mă preocupă mult traducătorul. Ți-am mai spus, cred, că aș dori să fiu tradus de un *scriitor* argentinian, d-ta sau altcineva verificînd cîteva pagini după original. Sper să meargă totul bine — ca să apar cît de curînd, adică, în cel mai rău caz, între octombrie 1951 și ianuarie 1952. Dar, vorba ăluia, cum o vrea Dumnezeu!...

Chestia portugheză stă așa: în 1943, am semnat un contract cu o editură, nespecificînd data-limită a apariției. Traducerea a fost gata, cred, prin 1944, și cartea totuși n-a apărut!... Cînd te rugam să specifice în contract limita de un an pentru apariție, mă gîndeam la această tristă experiență. dar. dacă mă asiguri — poate nu mai e nevoie de această precauție.

Apărută de douăsprezece zile, *La Nuit bengali*, fără publicitate și fără cronici, se vinde foarte bine. S-au epuizat deja 6 000 exemplare (tirajul inițial a fost de 13 000) și Gallimard se pregătește pentru un nou tiraj, de 20 000... Nu crezi că ar fi mai nimerit titlul argentinian: *La noche bengali*?... (sau cam așa ceva?...)

Privitor la catedra de sanscrită: nu! Depășesc de cîteva ani orientalistica pentru a mă dedica filozofiei și literaturii. Am niște invitații în U.S.A. și mă gîndesc să mă „aranjez“ într-un fel acolo. Dar, dacă *Maitreyi* are succes, mă refugiez în Sicilia și aștept „desfășurarea evenimentelor“ scriind. Vom mai sta de vorbă luna viitoare. Deocamdată, Europa „e instalată“ în criză, și nu cred că rușii vor ataca iarna asta. Au pierdut inițiativa astă-vară. Cum prea bine spui, am trecut — noi, toți românii din Franța — un teribil sfert de ceas cu prilejul crizei coreene. Dar am scăpat! Dacă rușii dau o nouă lovitură, va fi tot un abces de fixare în

Iugoslavia, Germania sau undeva în Asia (evident, ne putem înșela...).

Te-aș ruga să încerci trimiterea celor 1 200 pesos care-mi revin din accont, astfel ca să-mi ajungă în „timp util“, adică destul de curînd, cît timp o duc greu. Dacă nu reușești, predă, te rog, această sumă Gizei, să încerce ea.

Mulțumiri, de asemenea, pentru articolul despre *Le Mythe*. Ai toată dreptatea — și e curios că nu mă gîndisem deloc la lucrurile astea scriind cartea. Doar în ultimul capitol, atacînd „istoricismul“, colcăia în indignarea mea teroarea unui neam sugrumat periodic de istoria altora. B[enedetto] Croce a publicat două articole despre *Le Mythe* încercînd să mă convingă că „istoricismul“ nu e atît de negru pe cît îl arăt eu. În schimb, E[ugenio] d'Ors în patru „glosse“ l-a ridicat în slavă: „un libro aureo“... (Verificam, pentru el, teoria constantelor istorice...)¹.

Sper că ai primit manuscrisul nuvelei D-tale și cele două nuvele din *Șarpele*². Cînd faci *Antologia*? Poate, dacă voi avea timp, aș scrie o mică nuvelă care mă obsedează de mult.

Christinel vă trimite la amîndoi întreaga ei prietenie.

Al D-tale cu tot ce știi,

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, București

Publicată de Mircea Handoca în *Steaua*,
XLII (1991), august, nr. 8, p. 28

¹ Benedetto Croce: „Amori e paori per la storia“, în *Messaggero*, 16 octombrie 1949, se referă la „erudiția autorului și la luciditatea tratării faptelor“.

Benedetto Croce: „Le Mythe de l'éternel retour“, în *Quaderni della critica*, 1949, 15 noiembrie, pp. 100–102.

Eugenio d'Ors: „Se trata de un libre muy importante“, în *Arriba*, 28 septembrie 1949: „O carte de aur... E atît de mare bogăția ideilor pe care le conține această carte, atît de mare noutatea ei, atît de extraordinar interesul, încît o dată terminat textul, nu poți să nu te reîntorci la el.“

Eugenio d'Ors: „Escatologia sentimental“, în *Arriba*, 9 noiembrie 1949.

Eugenio d'Ors: „Del Mito“, în *Arriba*, 3 iunie 1951.

² Volumul *Șarpele* (1937) conține, în afara romanului cu același titlu, și nuvelele *Întîlnire* și *Aventura*.

VII

Hôtel de Suède,
31, rue Vaneau, Paris 7^e
10 ianuarie 1951

Dragă Vintilă Horia,

Mult noroc și multe biruințe pentru noul an! Îți mulțumesc încă o dată pentru tot ce-ai făcut și faci încă pentru mine și „literatura“ mea. S-ar putea să vin și eu în Argentina. I-am scris lui Nelli să încerce a-mi dobîndi viza (pe care am avut-o odată). Te rog și pe D-ta să pui umărul. Știu că e foarte greu. Giza îmi scrie că m-ai recomandat deja consilierului de la Ambasadă. Am să trec să-l văd. Deocamdată, mă lupt să termin cartea despre șamanism. Nu plec pînă n-o văd la tipografie. *La Nuit* merge din ce în ce mai bine. Ieri seară, a fost „discutată“ și la Club du Faubourg — unde se „lansează“ senzațiile sezonului. I se fac mereu vitrine... Evident, e departe de *Ora 25*. Nu are nici o șansă de actualitate. Lumea o cumpără ca să uite actualitatea...

Situația mea materială fiind acum aranjată, te întreb dacă nu vrei să revii asupra celor 20%. În orice caz, te rog să intervii — dacă mai e timp — să se dea onorariile mele Gizei. I-am trimis o hîrtie în acest sens. Dacă banii au plecat, măcar sumele (eventuale!) din viitor. N[ouvelle] R[evue] F[rançaise] a făcut un nou tiraj de 20 000 exemplare. Sper că de data asta va sparge plafonul și va deveni un „best-seller“ (adică media de 2 000 exemplare pe săptămână, pe care a avut-o mai mult de un an C[onstantin] V[irgil] Gh[eorghe]).

După terminarea șamanismului, mă reapuc — în Sicilia sau în Argentina — de roman. Dacă sosesc la Buenos Aires, nu am de gînd să mă angajez la Universitate. O bursă franceză îmi dă libertatea de lucru și de viață.

Salutări de la Christinel.

Te îmbrățișează cu toată prietenia

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, București

Publicată de Mircea Handoca în *Steaua*,
XLII (1991), august, nr. 8, p. 28

VIII

11, rue Duhesme, Paris 18^e
10 octombrie 1951

Dragă Vintilă Horia,

Tocmai voiam să-ți scriu, când am primit scrisoarea D-tale care-mi aduce vestea bună a iminentei apariții. Îți mulțumesc. Cît privește notița biobibliografică, iat-o: născut martie 1907, Buc[urești]. Studii de litere [și] filozofie la Universitatea din Buc[urești], Roma, Geneva, doctorat Calcutta 1928–31; conferențiar suplinitor la Conferința de Metafizică și Istoria Logicii [București], 1933–38; secretar cultural Legația [română de la] Londra 1940–41; consilier cultural [la] Lisabona 1941–44; conferențiar invitat [la] École des Hautes Études de la Sorbona 1946–49; conferințe la Universitatea din Roma, 1950–51. Romane: *Isabel* (1930), *Maitreyi* (1933), *Întoarcerea din rai* (1934), *Lumina ce se stinge* (1934), *Huliganii* (1935), *D[omnișoa]ra Christina* (1936), *Șarpele* (1937), *Nuntă în cer* (1939). Nuvele: *Secretul Doctorului Honigberger* (1940). Eseuri, călătorie, critică: *Solilocvii* (1932), *India* (1934), *Oceanografie* (1934), *San-tier* (1935), *Fragmentarium* (1939), *Mitul reintegrării* (1942), *Salazar și revoluția în Portugalia* (1942), *Os Romenos Latinos da Oriente* (1943), *Insula lui Euthanasius* (1943), *Comentarii la legenda Meșterului Manole* (1943). Istoria religiilor, orientalistă: *Alchimia asiatică* (1935), *Yoga. Essai sur les origines de la mystique indienne* (1936), *Cosmologie și alchimie babiloniană* (1936), *Zalmoxis, revue des études religieuses I–IV* (1939–42), *Magic, Metallurgy and Alchemy* (1939), *Technique du Yoga* (1948), *Traité...* (1949), *Le Mythe...* (1949), *Le chamanisme et les techniques archaïques de l'extase* (1951).

Alătur câteva extrase din presa franceză despre *Maitreyi* și *Le Mythe*. Mai am și altele în dosarele mele, dar nu sînt dactilo-

grafiate. *Maitreyi* a fost tradusă în poloneză (1939), slovacă (1943) bulgară (1944 — în momentul cînd treceau rușii Dunărea! ...), italiană (1945) și franceză (1950). Mai e tradusă în portugheză și se traduce în siriană și finlandeză.

Mă bucur foarte mult că apare la Buenos Aires, cel mai important centru cultural românesc (după Paris?? stau și mă întreb). Îți voi expedia *Traité* și *Le Mythe* pentru librăria „Meșterul Manole” a cărei inaugurare mă emoționează atît de mult cît și pe D-ta. Acum trei săptămîni, am trimis — prin poștă simplă, căci *via aerea* ar fi costat aproape 3 000 de franci — manuscrisul *Iphigenia*. Aștept cu nerăbdare primele volume din *Cartea pribegiei*. Ai putea să-mi trimiți și *Antologia* din Papini? Știi cît de mult mă interesează acest om, pentru care, la 16 ani, am învățat italienește.

Acum să-ți spun ceva și despre mine. După conferințele la Ascona, m-am reîntors la Paris și la „roman”. Lucrez și acum, dar sînt dezolat că foarte curînd va trebui să întrerup literatura pentru conferințele din Suedia (a doua jumătate a lunii noiembrie). Dar, după ce trece și acest nou hop științific, sper să mă ajute Dumnezeu să mă limitez numai la roman pînă în aprilie-mai, cînd am o serie de conferințe la Zürich și Roma. Am făcut imprudența să accept invitații pentru lecții și articole și acum sînt terorizat de termenele care se apropie implacabil. Tare aș vrea să-mi pot recăpăta libertatea de a putea lucra ce-mi place! Visul meu e să mă pot retrage cinci-șase luni într-un sat, să termin acest nefericit roman.

Îți voi trimite, o dată cu cărțile mele, și o broșură din textele lui Nae Ionescu, pe care, împreună cu Gh[eorghe] Racoveanu, am numit-o *Convorbiri*. Nu sînt poate paginile lui cele mai bune, dar sînt totuși cîteva articole excelente și fragmente din cursurile lui, pe care mulți n-au avut timpul să le cunoască.

Mulțumindu-ți încă o dată pentru prieteneasca D-tale trudă și transmițîndu-vă la amîndoi salutările lui Christinel, te rog să crezi în sincera mea prietenie.

Al D-tale,

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, București

Publicată de Mircea Handoca în *Steaua*,
XLII (1991), august, nr. 8, p. 28

IX

Paris, 29 octombrie 1951

Dragă Vintilă Horia,

Mulțumiri pentru tot. Voi fi fericit să vorbesc despre cartea lui Papini nu numai într-o revistă românească, ci și în *Critique*. Revista aceasta, unde scriam destul de des acum vreo doi-trei ani, îmi cere insistent articole. Copleșit de altele, m-am tot lăsat greu. Dar nu voi lăsa să treacă acest prilej: D-ta și scumpul nostru Papini!

În privința cărții despre culturile populare, nu sînt încă fixat. Mă voi gândi zilele astea și ți-o voi trimite cît de curînd, o dată cu cărțile mele. Nu-ți bate capul cu achitarea. Îți voi cere și eu lucrări argentinienne, cînd voi avea nevoie. Poți fi fără grijă. Am mai multe titluri în cap, dar voi încerca să-ți trimit ce e mai bun.

Am trimis Gizei un teanc cu exemplare din broșura lui Nae Ionescu, rugînd-o să ți le încredințeze. Pachetul a plecat acum vreo zece zile. Pe la 10-15 noiembrie, dacă Giza nu-ți face semn (s-a logodit și probabil e foarte zăpăcită), telefonează-i D-ta. Am să te rog și eu ceva. O belgiană de la Legația Belgiei din Rio de Janeiro, care mi-a tradus și plasat *Un om mare*, vrea și alte nuvele. Ți-aș fi recunoscător dacă i-ai trimite cele două nuvele (*Aventură și Întîmplare*), pe care ți le-am expediat mai de mult. Adresa ei: Mlle Yvonne Goudemand, C¹/₀ Embaixada de Belgica, 26, rue Barao de Icarai, Rio de Janeiro. Trimite-i, de asemenea, texte de-ale d-tale și orice carte românească de care dispui. Fata aceasta a învățat românește în Brazilia, singură, și ar vrea să traducă, să scrie...

Cît de mult te înțeleg și îți înțeleg melancoliile, dorul de țară, agitația! Uneori, am fost și eu teribil de încercat de melancolie, aproape de deznădejde. Dar, cum am suferit toată viața de

melancolie (este categoria mea proprie de a cunoaște religiosul), am reușit să mă salvez întotdeauna, căci eram, oarecum, pregătit, inițiat în acest labirint. Melancolia este marea încercare a vârstei de 40 de ani. Suferind de boala aceasta de la 20 de ani, destărarea m-a surprins întărit. Mijloc de apărare? La îndemîna noastră, unul singur: să ieși din Timp. E greu de rezumat. Îți voi trimite la iarnă un text în acest sens. Christinel vă salută pe amîndoi.

Te îmbrățișez cu prietenie,

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, București

Publicată de Mircea Handoca în *Steaua*,
XLII (1991), august, nr. 8, p. 29

X

11. rue Duhesme, Paris 18^e
22 noiembrie 1951

Dragă Vintilă Horia,

Îți scriu ca să-ți mulțumesc pentru *A murit un sfînt*. Am citit-o pe îndelete și totuși pe nerăsuflăte, am citit-o timp de o săptămînă, recitind în fiecare zi poemele preferate (*Insula morților*, aproape toate baladele lirice, dar, în special, *Paradis*, *Botez*, *Scafandru*, *A murit un sfînt*, *București* etc. etc. *Amanta celui mai cuminte*, *Vintilă*, *Cîntece de exil* și extraordinara traducere din Gabriela Mistral), redescoperind în fiecare zi alte frumuseți, și tărie și melancolie. Vintilă Horia, ești un foarte mare poet. Rupe-rile și valurile ți-au purificat poezia. E dură și caldă ca marmora „divinei peninsule”. Și, dacă e irizată de melancolie, e nobila, depărtata melancolie a toamnelor pe care atîta le iubești. Îți repet: abia acum am descoperit poetul, marele poet în D-ta. Volumul te predă întreg. Citisem poate în grabă, sau distrat, poemele publicate prin revistele din exil. Aici, în volum, ești întreg. Aduci un univers cu totul și cu totul nou în poezia românească. Îți spun,

nu mă mai satur! Te recitesc în fiecare seară, citesc cu glas tare pentru Christinel, și dimineața, înainte de a mă apuca de lucru, îți frunzăresc din nou volumul. De câte ori ți-am citit *Prefața*, nu mai știu nici eu. Mă regăsesc în atâtea din[tre] încercările D-tale. Experiența inițiatică a destărarii! Coborîrea în Infern, rătăcirea în labirint! Dacă scăpăm pînă la urmă, dacă nu ne pierdem țăriile și răzbim din nou pînă la lumina suprafirească a Țării din eternitate — vom fi, asemenea exilatului Dante, cu adevărat niște inițiați. Cum prea bine o spui, condiția scriitorului destărat e tragică și sterilizantă. Dar este și o încercare, o probă. Unii vor sucomba; mi-e teamă că cei mai mulți dintre noi. Dar vor fi și cîțiva victorioși. Cît mi-e de drag Ovidiu, nu pe el îl vom lua de model — ci pe neclintitul Dante. Pe vrăjitor...

Aș mai avea multe de spus, dar cum, și cînd? Am primit [și] citit (și-ți mulțumesc și pentru asta) *Antologia*. Păcat că l-ai uitat pe Horia Stamatu (de aceea își scapără veninul în *Libertatea...*). Trebuie să spun că-mi plac grozav paginile de Jurnal pe care le publică *Înșir' te Mărgărite*. Continuă și mărește doza! Îți expediez cartea lui Varagnac *Les civilisations traditionnelles*; omul e limitat, dar a furat din toate părțile și cartea ți-ar putea fi de folos.

Încă o dată, mulțumiri. Te îmbrățișează

Mircea Eliade

Christinel, întristată că n-ai menționat-o și pe ea în dedicație, vă salută pe amîndoi

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, București

Publicată de Mircea Handoca în *Steaua*,
XLII (1991), august, nr. 8, p. 29

XI

11, rue Duhesme, Paris 18^e
22 decembrie 1951

Iubite Vintilă Horia,

Cum să-ți mulțumesc pentru extraordinarul contract trimis? Nu-ți pot spune întreaga mea bucurie că *Le Mythe* va apărea în

spaniolă. Este lucrarea care a avut cel mai mare succes în culturile iberice. Nu-ți înapoiez contractul, pentru că, din nefericire, *copyright*-ul îl are Gallimard. Evident, el a acceptat toate condițiile lui Emece (minus drepturile de traducere). A trimis deci contractul lui tip direct lui Emece. Sper că această translație de puteri nu va îngreuna apariția cărții. Am încheiat acum câteva luni și contractul cu Ugo Guanda. Aș vrea să adaug două note, de câteva pagini: una despre disoluția timpului istoric în folclor (o foarte frumoasă întâmplare de-a lui C[onstantin] Brăiloiu), alta un fragment din jurnalul său inedit, pe care mi-l comunică Charles Baudoin. Textele le-aș trimite în vreo cinci-șase săptămâni la reîntoarcerea mea de pe „Coastă”. Căci mâine dimineață plecăm la Monte Carlo — ca să vedem ce n-am văzut încă și să evităm „înghesuiala” sărbătorilor și, mai ales, să mă pot reîntoarce la roman. *Images et symboles* a fost trimis la editor, am scăpat și de această belea. Aici, la Paris, mi-e imposibil să scriu „literatură”. Sînt permanent hărțuit. Iar, dacă refuz pe toată lumea, îmi stric toate prietenii. Singura soluție e să fug.

Ți-am expediat săptămîna trecută, direct prin Payot, un pachet cu două *Traité*; este scris pentru „nespecialiști”. Primul capitol e cam anost. dar, începînd cu al doilea, se „intră direct în materie”. În ceea ce privește pe Varagnac, eu încă nu l-am citit, dar cred că-ți va folosi. Emece îmi scrie că-mi trimite pe Papini. De-abia acum?! Eu contam să-l citesc în ianuarie și să scriu repede recenzia la *Critique*. Nelli îmi scrie ditirambic despre romanul lui Țețu. Ce-am citit eu acum vreo trei-patru ani era pur și simplu îngrozitor: agramat, imbecil, sforăitor. Cunoști noul roman? Eu îi voi scrie lui Nelli de la Monte Carlo.

Sărbători fericite și, la anul, la București.

Te îmbrățișează

Mircea Eliade

La mulți ani! și numai bine vă urez din tot sufletul

Christinel

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, București

Publicată de Mircea Handoca în *Steaua*,
XLII (1991), septembrie, nr. 9, p. 37

XII

Hôtel Excelsior, Monte-Carlo
7 februarie 1952

Dragă Vintilă Horia,

Sacrificînd totul romanului, nu ți-am răspuns pînă astăzi scrisorii D-tale din 8 ianuarie. Între timp, desigur, ai devenit tată și te îmbrățișăm cu emoție, amîndoi. Christinel tot ar fi vrut să vă scrie, dar e confiscată mai rău ca mine cu dactilografierea manuscrisului. În afară de alte mărunțișuri, numai din roman a dactilografiat pînă acum peste 300 de pagini (la 37 de rînduri) — și asta numai de la 5 ianuarie. E teribil de harnică. Săptămîna viitoare, termină partea I-a (vreo 360 pagini). Voi trimite un exemplar Gizei și am să te rog, apoi, să-l citești și D-ta.

Cu poșta maritimă și cu lectura Gizei, vei avea, probabil, romanul în mîini după Paști.

Între timp, desigur că Emece a primit contractul, iar D-ta cele două cărți. Am văzut și eu *La Noche*. Mi s-a părut foarte frumoasă. Am primit și pe Papini, dar, în afară de prefața D-tale, nu l-am citit. O voi face curînd și voi scrie... Să mai mulțumesc pentru recenzia din *Histonium*? Aș avea prea multe și prea mult de mulțumit! Dl Stan M. e un doctor român, tînăr, ambițios, întreprinzător, căsătorit cu o franțuzoaică. Revista lui e așa cum e. Cl[audiu] Isop[escu] nu va mai scrie. Doctorul s-a certat cu el. Se putea să nu se certe Cl[audiu] I[sopescu] și cu acest român?

A apărut la Einaudi, superb, *Techniques du Yoga* — și editorul îmi scrie că ediția e deja pe jumătate vîndută (ce înseamnă... titlul!). Mă gîndeam, pe vremuri, că una din cărțile mele mai tehnice ar putea interesa „Biblioteca de cultură economică” din Mexico. Ce crezi? Ce mă sfătuiești?

Am lucrat destul de bine la roman (adică, mai precis, am refăcut și completat partea I-a scrisă mai de mult). Partea a doua va fi mai scurtă, dar romanul tot va avea 600 de pagini. Sînt foarte curios să-ți cunosc opinia. Rămînem aici pînă la începutul lui martie. Sărutări de mîini soției d-tale.

Te îmbrățișează cu prietenie

Mircea Eliade

O sărut mult pe Olguța. Scrieți-ne despre copil. Ce e, cum e?

Christinel

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, București

Publicată de Mircea Handoca în *Steaua*,
XLII (1991), septembrie, nr. 9, p. 37

XIII

11, rue Duhesme, Paris 18^e
30 martie 1952

Dragă Vintilă Horia,

Să vă trăiască Domnica, să ajungă domniță și să domnească în toate cerurile românești! Christinel și cu mine vă îmbrățișăm pe toți trei și vă urăm cât nouă ursitoare la un loc (deși, mitologic, lucrul acesta este o gravă erezie!).

Îți mulțumesc pentru cronica din *Histonium*. Ai știut să spui lucruri noi și frumoase despre o carte atît de veche. (Anul trecut, la Club du Faubourg, un bătrîn profesor francez, care cunoștea România, prezentînd *La Nuit bengali*, a observat că toată drama pomește de la o confuzie: Allan nu-și dăduse seama că asistă la preliminariile unei înfierii, la o adopție de tip roman. M-a amuzat mult descifrarea acestui vestigiu indo-european în Bengalul zilelor noastre.)

Gallimard primise acum vreo zece zile contractul.

Cu viitoarea scrisoare, voi expedia cele două mici anexe la *Mit* (sau, și mai bine, le voi introduce într-un volum cu unele corectări de ordin ortografic pe care ți-l voi trimite. Traducătorul poate porni la lucru fără grijă; textul volumului nu va fi schimbat). Papini a întrebat recent de adresa mea, probabil pentru a-mi propune sugestia D-tale. Eu am rugat pe directorul lui *Revue Culturelle* Eur[opéenne] să-i ceară lui Papini dreptul de a traduce și publica unul din articolele despre Renaștere. A răspuns afirmativ. În *Îndreptar*, pe aprilie, apare articolul meu. O parte din el, tradus, Dumnezeu știe cum, de Stan M., va apărea în mai în *Revue*

Cult[urelle] Eur[opéenne] (dar aş vrea să găsesc timp şi inteligenţă ca să scriu ceva mai cuprinzător în *Critique*). Îi voi scrie lui Gabriel Marcel pentru volum; ar putea apărea la Plon, aşa cum l-ai selecţionat D-ta. (Poate ar trebui să se renunţe la Alfieri, atât de puţin interesant pentru eventualii cititori francezi ai *acestei* culegeri de articole.)

Dacă ai timp, citeşte, te rog, manuscrisul primei părţi a *Nopţii de Sânziene*, care se află la Giza. Ce să spun despre visul D-tale cu Santiago şi zăpada, decît că m-a melancolizat? Voi lua avionul spre Suedia la 20 aprilie; trebuia să fiu deja plecat, dar, din fericire, s-au amînat conferinţele după Paşti. Zic „din fericire“, pentru că eram cam bolnav (nu prea ştiu bine ce am!).

Te îmbrăţişează cu prietenie al D-tale

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca. Bucureşti

Publicată de Mircea Handoca în *Steaua*.

XLII (1991). septembrie, nr. 9. p. 37

XIV

(Între 2–30 iunie, Casa Gabriella, Ascona Tessin, Suisse)

Paris. 28 mai 1952

Dragă Vintilă Horia,

Îţi răspund cu mare întârziere: cred că am primit scrisoarea D-tale acum vreo trei săptămîni, în preajma călătoriei noastre la Roma. Cum ştiam că, la întoarcere, mă voi opri la Florenţa să-l revăd pe Papini, am amînat răspunsul ca să-ţi pot da veşti şi despre marele D-tale prieten. L-am reîntîlnit după douăzeci şi şase de ani! Am stat trei ceasuri de vorbă. Voi încerca să redactez un fel de convorbire pentru *Figaro littéraire*. M-a uluit: şi ca vitalitate, şi ca optimism, şi ca inteligenţă.

Închipuieşte-ţi că citise *Traité* şi-l păstra într-un raft, alături de el, pentru consultări. Am fost teribil de măgulit. M-a întrebat de

D-ta etc. etc. Citise — sau, mai precis, i se tradusese — articolul pe care l-am scris în *Îndreptar*¹. (În paranteză, te întreb dacă l-ai primit. Ți l-am expediat cu poșta aeriană, la sfârșitul lui aprilie. Știam că vei primi, prin poșta maritimă, un anumit număr de exemplare — dar am ținut să-ți fac „surpriza“ de Paști.)

Abia în biblioteca lui Papini mi-am dat seama că mă trădase memoria: *Martorii Sfintelor Patimi* nu le-ai tradus D-ta! (Și totuși, activitatea D-tale papiniană se lega, în amintirile mele, de traducerea acestei cărți.)

Nu am, încă, răspunsul lui Plon relativ la eventuala traducere franceză a eseurilor alese de D-ta.

Aș avea atâtea lucruri să-ți spun în legătură cu impresiile D-tale asupra *Noptii de Sînziene*! Cu ce să încep mai întâi? Sînt fericit că ți-a plăcut. Sînt dezolat însă că romanul va ieși atît de voluminos. Ce editor mai îndrăznește să publice, astăzi, un roman de 800 de pagini? Chiar dacă-l voi vedea tipărit (și, din nefericire, la N[ouvelle] R[evue] F[rançaise]), va avea un preț inaccesibil. Am uneori sentimentul că scriu o carte pentru mai târziu, dacă nu chiar o carte postumă.

Romanele [cu] peste 400 de pagini, în Franța, nu se mai vînd. Voi avea cititori în România de mîine...

Obiecția D-tale cu legiunea e justă *istoricește*, dar nu mi se pare gravă în orizontul romanului — Ștefan e „democrat“ pentru că, așa cum o mărturisește la Ciuc, democrația e antiistorică. Ștefan nu se putea lăsa antrenat într-o mișcare virulent istorică. El visează „să fie lăsat în pace“. Idealul lui: o Elveție oarecare, fără tensiuni și fără evenimente. De ce? Pentru că e terorizat de un Timp care, în măsura în care e alcătuit din evenimente ireversibile, constituie un ecran între el, om viu, și acea realitate ultimă pe care o caută, de care e însetat. În această primă parte a romanului, poziția lui e paradoxală și uneori absurdă. Finalul cărții va aduce și un fel de dezlegare — dacă nu metafizic fundată, cel puțin existențial valabilă. În orice caz, episoadele legionare sînt văzute, dacă se poate spune astfel, dintr-o perspectivă „neutralistă“. Va veni o dată timpul ca drama legionară să fie văzută și *desde dentro*², dar nu în acest roman, al cărui personaj principal e furios antiistoric și zănatec.

Cît privește pe Mișu Weissmann, el e unul din puținele personaje *copiate întocmai* din viață. Întreabă-l pe Frîncu despre prietenul lui din Paris, Lică Cracanera. Vei vedea în partea a doua de ce am avut *nevoie* de acest personagiu. Mai sînt însă atîtea lucruri de spus!... Ar trebui să-ți scriu cîteva zeci de pagini. Nu m-aș da în lături dacă aș avea timp și bună dispoziție. Dar, după călătoriile în Suedia și Italia, sînt cam năuc. „Programul” mi-a fost răsturnat și mă zbat să cîștig timpul pierdut. În cîteva zile, plecăm, din fericire, la Ascona, pe malul Lacului Maggiore. O lună de zile de odihnă, fără telefoane și fără vizite. Voi lucra *numai* la roman. Ne întoarcem la începutul lui iulie. Dar, între 20 august și 20 septembrie, am iarăși un „program” încărcat: conferințele la „Eranos” (Ascona) și seminarul despre mit și ritual pe care am acceptat să-l țin la Colegiul European din Alpbach. De la 20 septembrie în sus, mă dăruiesc exclusiv romanului. Sper să ți-l pot trimite prin noiembrie. Salutări de la Christinel.

Cu prietenie, al D-tale

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, București

Publicată de Mircea Handoca în *Steaua*,
XLII (1991), septembrie, nr. 9. p. 37

¹ „Descubrimientos espirituales” (despre versiunea în limba spaniolă a cărții lui Giovanni Papini: *Descoperiri spirituale*) a apărut în *Îndreptar* II, 1952. martie. nr. 4. pp. 1–2.

² Dinăuntru (*lb. span.*).

XV

11, rue Duhesme. Paris 18^e
19 septembrie 1952

Dragă Vintilă Horia,

Nu ți-am mai scris de mult. Am fost tot pe drumuri — conferințele la Ascona, seminarul în Austria, o lungă călătorie prin

Germania, de la München la Bonn — și m-am reîntors abia acum câteva zile, obosit și... răcit.

Aș vrea să te întreb, dacă nu te deranjează prea mult, care e situația *Mitului*: 1) s-a expediat lui Gallimard avansul? (și când? ca să-mi pot încasa și eu partea); 2) în ce stadiu se află traducerea? Pregătesc acum o versiune mai completă, pentru traducerea germană și americană și prelucrarea va fi gata pe la 1–10 octombrie. Dacă traducerea spaniolă e aproape terminată, mă voi mulțumi să expediez cele două note de care ți-am vorbit, plus câteva corecțiuni la textul francez. Dacă, dimpotrivă, traducătorul e abia la începutul lucrării, poate ar putea profita de dezvoltările pe care le introduc în noua versiune. În sfârșit, mai există posibilitatea ca lucrarea să fie gata și, poate, sub tipar; în acest caz nu e nimic grav. Cartea se ține prin ea însăși, așa cum a fost concepută și scrisă în 1945–47. De fapt, adaosurile actuale le fac mai mult la cererea editoților străini, care socotesc, tipografic, versiunea franceză insuficientă.

Images et symboles e sub tipar. Apare în cursul lui octombrie. Ți-o voi trimite, căci te va interesa.

Ce se întâmplă cu volumul D-tale de nuvele? Când apare?

Știi că Gr[igore] M[anoilescu] are de gând să-și întocmească o *tipografie* în Europa?

Încă ceva: ai trimis, acum un an, cele două nuvele din *Șarpele* acelei domnișoare Yvonne Goudemand, C¹/₀ Ambasada Belgiei din Rio de Janeiro?

Încolo, pe aici, probabil că sînt noutăți — dar n-am avut încă timpul să le aflu.

Christinel și cu mine vă salutăm prietenește pe amîndoi și vă urăm spor și sănătate, așijderea Domnicăi.

Al D-tale cu toată dragostea,

Mircea Eliade

P.S. Părintele Popan ar vrea să scrii ceva în *Îndreptar*. Are să-ți scrie de altfel. Poate vei extrage din *Jurnalul* D-tale câteva pagini despre Assisi etc.

S-a auzit aici că ai vrea să te reîntorci în Europa. Tare m-aş bucura! Ai grijă totuşi să vii ca cetăţean argentinian, ca să fii la adăpost de surprize.

*

În sfîrşit, un detaliu bibliografic. Gr[igore] M[anoilescu] pretinde că ediţia argentiniană a *Orei 25* se află la 80 000 exemplare, în timp ce altcineva afirmă că e la 30 000. Care e adevărul? Dacă Gr[igore] M[anoilescu] are dreptate, toate legile statistice despre plafonul de absorbţie a unei cărţi într-o „ţară mică” sînt invalidate... şi m-aş bucura!

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

Publicat de Mircea Handoca în *Steaua*,
XLII (1991), septembrie, nr. 9, p. 37

XVI

Paris, 31 octombrie 1952

Dragă Vintilă Horia,

Îţi răspund cu mare întârziere. Am avut cîteva săptămîni proaste, în care nu-mi vedeam capul de treabă — şi aş fi vrut să stăm de vorbă mai omeneste. M-am bucurat aflînd că *Mitul* a apărut, deşi nu ştiu cînd îl voi primi, căci pachetele de zece exemplare călătoresc foarte mult. Dacă „Emece” mi-ar fi pus într-un plic un exemplar, poate-l primeam pînă acum. Îl aştept cu nerăbdare...

Privitor la scont, am să rog pe Gallimard să facă scrisoarea, căci el a semnat contractul. După legea franceză, editorul se ocupă de traducerea şi onorariile în streinătate. (Ce paradis era România din 1944 pentru scriitor!...)

În privinţa sumei de \$ 3 360 care ni se cuvine de la *Maitreyi*, cred că D-ta ai dreptul s-o ridici. În orice caz, eu îţi alătur o hîrtie în acest sens. Te-aş ruga să predai partea mea Gizei, care tocmai îmi scrie că trece printr-o perioadă catastrofală, „pălăriile” nemaiavînd, se pare, nici o trecere la argentin[ien]e. Te-aş ruga, de asemenea, să informezi pe cei de la „Emece” că, după

plecarea D-tale, voi autoriza pe Giza să încaseze eventualele mele drepturi de la *Maitreyi*. Evident, voi face asta numai după ajungerea D-tale în Europa și ca să evit să rămân cu sumele „blocate” — căci mi se pare că devine din ce în ce mai greu transferul de la voi înapoi.

Și acum să vorbim despre lucruri mai serioase. Mi-a plăcut mult „Scrisoarea” către Baci (probabil) publicată în *România*. Cam tot în acel timp scriam articolul „Între Tomis și Ravenna”. Aștept cu nerăbdare capitolul promis din *Profetas al revis*. Mă pasionează și titlul, și subiectul. După cum vezi, problema Istoriei e singura problemă actuală. În fond, cam asta e tot ce-a dat „nou” Occidentul secolului XX. Eu plănuiesc mai de mult o cărțuie, *La chute dans l'Histoire* — care nu are multe lucruri comune cu seria de articole „Căderea în Istorie” pe care o publică *Îndreptar*. În această cărțuie, „voi face socotelile definitive” cu diversele istoricisme posthegeliene, care, vrînd-nevrînd, sînt obligate să justifice orice întîmplare istorică, oricît ar fi ea de bestială, numai pentru că nu pot accepta *concretul, realul*, în afară de Istorie. Dar nu voi putea „da drumul” acestei cărțuiei decît după apariția unei alteia, *La Nostalgie du Paradis* (titlul nu e al lui Crainic, ci al Sfinților Părinți): acolo, voi încerca să arăt de ce *realitatea umană* nu e istovită de istorie, orice ar crede Croce, Ortega și toți ceilalți.

În privința lui Manoilescu, nu mai am nici o veste de la el. Îmi pare rău că editura lui adoarme. Era un fapt cultural unic. Gr[igore] M[anoilescu] visează tipografii etc. Preferam să continue așa cum începuse.

Iată sensul în care te sfătuiau să-ți iei pașaport argentin[ian]: aflîndu-te în Europa, s-ar putea ca, la un moment dat, toți cei de dincolo de cortină să redevenim suspecti, căci IRO s-a desființat, și noi depindem, acum, de guvernele țărilor în care ne găsim. Nu e deloc exclus ca Occidentul să aleagă o poziție „neutralistă”. Atunci, cel puțin noi din Franța, Italia etc. vom redeveni suspecti. De aceea te sfătuiau să ai un pașaport „sigur”. Eu nu o pot face. Ca și D-ta, sînt și rămîn ce-am fost: „scriitor român”. (Așa spunea Nae Ionescu, cu ghilimele.) Nu pot să iau cetățenia franceză în chip „provizoriu”, ca într-o bună

zi să le spun: vă mulțumesc de ospitalitate, eu acum mă întorc în țară și redevin ceea ce n-am încetat o clipă să fiu, român. Față de Franța, nu putem face asta. Dar îmi spuneam că sîntem mai puțin legați de Argentina sau Brazilia sau Chile — și că le-am putea face această măgărie (deși e mai puțin o măgărie). Evident, dacă ai de gînd să *te stabilești* în Spania, problema nu se pune. Și apoi, s-ar putea ca toată argumentarea mea să nu fie valabilă. Eu mă gîndeam însă la un maxim de securitate fizică — pentru că pe cea morală, socială și economică nu o mai avem de mult!... Am reînceput lucrul la roman.

Salutări de la Christinel pentru toți trei.

Sărut mîna Doamnei și te îmbrățișez cu prietenie,

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, București

Publicată de Mircea Handoca în *Steaua*.

XLII (1991), septembrie, nr. 9. p. 38

XVII

62 bis, rue de la Tour, Paris 16^e

3 ianuarie 1953

Dragă Vintilă Horia,

Întîi și-ntîi, An Nou fericit și spornic pentru D-ta scriitor și pentru D-ta părinte și cap de familie! Și, la anul la Ierusalim, după cum trebuie să sperăm și să credem...

Îți răspund cu mare întîrziere la scrisoarea din 4 decembrie. De curînd, am reluat lucrul la roman și, pînă n-am intrat adînc în „atmosfera” lui, n-am putut face nimic altceva.

Observațiile pe care le faci cu privire la Istorie, ortodoxie și românism sînt excepțional de interesante și ar merita un comentariu mai atent. Nu știu dacă-l voi putea face acum. Mai întîi, aș vrea să-ți spun că, personal, nu sînt contra Istoriei, ci împotriva historicismului de descendență hegeliană, cum ai putut observa din ultimele trei articole din *Îndreptar*¹. În ceea ce privește

neamul românesc, nu prea cred — ca Lucian Blaga — că a sabotat Istoria; pentru că, de la formarea lui pînă sub fanarioți, a fost nu numai prezent, ci *activ* în „Cruciade“ împotriva Islamului și a lui „Grand Turc“ pe care Occidentul a purtat-o (mai mult sau mai puțin) vreo șapte—opt sute de ani, adică a fost activ în singura mare înclăștare *istorică* pe care a cunoscut-o Europa de la Carol cel Mare la Ludovic al XIV-lea. România a fost însă sabotată de istoriografia europeană și deci e absentă din conștiința istorică a Occidentului — și acest „ghinion“ ne-a fost fatal: el „ne-a scos din Istorie“. România ar mai avea o șansă, în viitorul apropiat, dar, mai ales, în cel depărtat de a „intra în Istorie“. Este probabil că, dacă americanii și Occidentul ies victorioși în războiul (sau războaiele) cu Rusia, toate țările limitrofe sovietelor să devină *baze* și posturi de avangardă, mai ales după încheierea armistițiilor. Extremul Occident (Iberic) și-a pierdut actualitatea (europeană!) în secolul al XVIII-lea, Franța a pierdut-o în 1918, Anglia în 1940. Ai văzut cum centrul de greutate și postul de „atenție mărită“ s-a deplasat treptat din Extremul Occident către Europa occidentală și centrală. Deocamdată, centrul se află acum în Germania — dar el se va deplasa spre Răsărit, pe istmul balto-pontic, unde va rămîne multe sute de ani (evident, dacă acest continent nu va cunoaște, între timp, o *ekpyrosis*² radicală...) Dacă americanii ies învingători, nu vor mai avea nevoie de Franța, Italia și Anglia ca să supravegheze Rusia — ci de Europa Centrală și Orientală. Deci, miliardele și industria, creșterea populației și ridicarea nivelului de viață vor avea loc la noi. Occidentul va cunoaște soarta Iberiei.

Pentru acest viitor mai mult sau mai puțin îndepărtat, trebuie să ne pregătim de pe acum. Și aici observațiile D-tale devin toate valide. Trebuie să rupem definitiv cu ceea ce n-am fost niciodată: cu lumea slavo-eurasiatică. „Ortodoxia“ rusească n-a fost niciodată a noastră. Nu Kievul ne-a orientat, ci Bizanțul și Muntele Athos. Iar Bizanțul era *Roma* (cea adevărată!), iar Muntele Athos își trăgea rădăcinile din spiritualitatea ierusalimită. Deci ambele tradiții erau bune: Roma și Ierusalimul; nu a treia Romă, Moscova. După cum știi, dogmatic, diferențele dintre Roma și Răsărit sînt minime și, la scara de azi a valorilor,

ridicole. Iar, ritual, ortodoxia românească e o creație a romanității orientale, la care s-a adăugat, din nefericire, limba liturgică vechi-bulgară; dar asta destul de târziu, și vocabularul, dacă ne-a rămas, nu a putut desfigura creștinismul nostru plămădit cu secole în urmă. Lupta de neatîrnare a început de mult, de cînd am scăpat de slujba slavonă. Trebuie continuată pînă ne vom găsi aproape de Roma, rămînînd totuși ceea ce sîntem: urmașii romanității orientale. Roma însăși are mare nevoie de această romanitate orientală. Tot ce vine din Orientul „paradisial” al începuturilor — spațiul acesta prodigios între Nil, Eufrat, Podișul Iranului, Mediterana și Marea Neagră — aparține lumii, Istoriei și, în primul rînd, Europei. Nu trebuie să ne rupem de el, nu trebuie să-l abandonăm imperiilor de stepă, nici Asiei. Altminteri, redusă exclusiv la tradițiile ei occidentale (în mare parte provinciale), Europa se ofilește și moare. Singura ei șansă de supraviețuire sîntem noi, Centrul și Răsăritul; îndeosebi Răsăritul, care încă nu și-a cîntat cîntecul și ale cărui rezerve spirituale sînt incalculabile. (Ortega mă întreba odată: Ce faceți cu Orpheu? Cînd ni-l dați?) Deci, întocmai ca și D-ta, văd și eu *obligatorie* apropierea de Roma; dar nu văd încă formula. Am vorbit cu mulți iezuiți (nu mai spun de benedictini, atît de aproape de noi), îmi spuneau: cînd veți veni, cu toate ale voastre, va fi ca o nouă naștere a catolicismului roman. Trebuie să *le dăm* și lor, să-i ajutăm — întocmai cum vom primi și noi de la ei. De aceea, astăzi, formula uniata mi se pare simplistă și provincială. Foarte bine că fenomenul a existat. Dar, în mare, va trebui să aibă altă deschidere. Întoarcerea la Roma nu va trebui să aibă aspectul unei Canosse. Nu știu cum va trebui făcut. Tensiunea spirituală post-apocaliptică (adică, dacă vom supraviețui, ca neam și geografic, războiului) va fi astfel, încît nu putem prevedea nimic. Știm doar că unirea se va face...

Dar iată că ne-am depărtat de cele ce voiam să-ți spun, și nu ți-am spus încă mai nimic. Va fi, poate, pe altă dată. Aștept cu nerăbdarea pe care o ghicești manuscrisul lucrării D-tale. Giza îmi scrie că pleci spre Spania la sfîrșitul lunii. Deci prin februarie vei fi în Europa, în curînd ne-am putea vedea. Ce bucurie să te

reîntîlnesc după unsprezece ani! (Cred că ne-am întrevăzut la Viena, în 1942 — sau poate mă înșel?)

Pe aici, singura noutate „românească“ a provocat-o C[onstan-
tin] V[irgil] G[heorghiu]. *La Seconde chance* evocă „masacrele
evreilor români“ în așa fel, încît ai crede că Buchenwald-ul nu
e nimic. Dar gazetele au descoperit și publicat pagini violent
antisemite din *Ard malurile Nistrului*. Ca să se răscumpere,
această canalie a împins filosemitismul pînă la denigrarea pro-
priei lui patrii. Cînd mă gîndesc că și acest roman va fi tradus în
cincisprezece limbi și citit de sute de mii de oameni, mă apucă
deznădejdea. Sîntem cu adevărat un neam fără noroc. Singurul
nostru succes mondial se întoarce asupra noastră. Românii și-au
meritat soarta, gîndesc oamenii de bună-credință după ce citesc
„ororile fasciste“ descrise de Gheorghiu.

Am multe păcate, dar poate cel mai greu este acela de a fi
„descoperit“ pe Gheorghiu și a-l fi ajutat să se „lanseze“. Dar
cum puteam bănuî că e o canalie dementă care, pentru a vinde
încă 10 000 de exemplare, e dispus să-și înjure mama?! Nu l-am
văzut de trei ani. Am rupt orice raporturi cu el. Dar, în Franța,
unde orice succes e efemer, acest specialist al Dramei Umanită-
ții în Era Mașinismului e luat în serios...

În altă ordine de idei. Gallimard mi-a scris că mă autoriz[ea-
z]ă să încasez partea mea din drepturile de autor de la *Mit*,
adică 50% din orice sumă care mi se cuvine. În contract, Emece
se obligă să ne dea un avans de 3 000 pesos. Minus drepturile
D-tale, 10% (cît ai fixat singur!), rămîn 2 700; deci, partea mea
ar fi 1 350. Alătur o scrisoare în acest sens. Te-aș ruga să predai
suma Gizei. Spune-mi, de asemenea, dacă e nevoie să scriu lui
Emece ca, după plecarea D-tale în Spania, să predea drepturile
mele Gizei — sau D-ta fiind pînă acum să le încasezi, poți dis-
pune, direct la editură, să se facă acest lucru. Îți mulțumesc —
și iartă-mă de plictiseala pe care ți-o dau.

Cred că ai primit între timp *Images et symboles*. Gallimard a
trimis un exemplar și lui Emece. E obiceiul lui să expedieze
editurilor unde au apărut deja cărți N[ouvelle] R[evue] F[ran-
çaise]. M-ar interesa să știu dacă Emece publică romane ceva
mai groase, cum ar fi *Noaptea de Sânziene* (600 pagini de ma-

șină). Am refăcut partea I-a, am suprimat unele pasagii, am mai concentrat. Primul capitol e schimbat radical. Ce-ai făcut cu manuscrisul pe care l-ai citit? L-ai înapoiat Gizei? În primăvară, sper să-ți pot trimite — sau preda *personal* — manuscrisul părții a II-a. Traducerea franceză merge încet, căci Guillerrou este foarte ocupat. Încă o dată, de la Christinel și de la mine salutări.

Te îmbrățișează cu prietenie, al D-tale

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, București

Publicată de Mircea Handoca în *Steaua*.

XLII (1991). septembrie. nr. 9. p. 38

¹ Eliade se referă la articolul „Căderea în istorie”. apărut în trei numere consecutive din *Îndreptar* 11. 12 (1952) și 1 (1953). p. 1.

² Conflagrație (conform stoicilor, distrugerea lumii prin foc) (*lb. elină*).

XVIII

Meilen. (Z[üri]ch). 28 aprilie 1953

Dragă Vintilă Horia,

Mare bucurie. când, venind la Institut să-mi țin cursul, am găsit scrisoarea D-tale. Așteptam de mult un semn de viață din noua d-tale „situație” europeană. Mă bucur că e — cum ar zice Noica — „spornică”. Sînt fericit că te simți bine și, mai ales, că ești atît de aproape. O seamă de contratimpuri a făcut imposibilă venirea mea la Madrid cu prilejul „Săptămîinii românești”. Așteptasem pentru prima jumătate a lui aprilie. Cînd „S[ăptămîna] r[omânească]” s-a amînat pentru începutul lui mai, acceptasem propunerea de a veni cu avionul de la Zürich, condiționînd însă această fulgerătoare călătorie de programul meu elvețian. Or, am avut surpriza — neplăcută — de a vedea acest program modificat în așa fel, încît mi-e imposibil să mă mișc de aici înainte de 20–25 mai. Am scris imediat lui Georgel Demetrescu, deja la 13 aprilie, anunțîndu-l că nu pot veni. Constat acum că absența mea a provocat consternare. I-am telegrafiat și i-am scris din

nou, propunându-i să-i trimit textul conferinței. Nu am încă răspunsul. Îți spun toate acestea ca să-i liniștești, să nu-și închipuie cumva că mă „derobez“. Credeam că nu sînt, în nici un fel, înlocuibil. Știam că, la Paris, se află Herescu — și mă mir că nu au făcut apel la el... În orice caz, îmi pare foarte rău că nu pot veni și că întâlnirea noastră se amîină din nou. (Cred că ne-am văzut ultima oară la Viena, în septembrie 1942; erai, atunci, un băiețandru...)

Aștept cu nerăbdare *Cuadernos* cu articolul D-tale. După ce-l voi fi citit, îți voi spune unde ar putea apărea (firește, trecînd sub tăcere faptul că *a apărut* deja într-o revistă spaniolă; franțuzilor nu le prea place să publice lucruri deja tipărite aiurea). Cunosk bine pe R[évérand] P[ère] Jean Daniélou (în ultima sa carte, *Le Mystère de l'Histoire*, Éd[itions] du Seuil, 1953, mă citează copios — dar, mai ales, utilizează cercetările mele chiar atunci cînd nu mă citează. *Le Rév[érand] Père* este un specialist în „a trage cu urechea“. Problema „Istoriei“, a Timpului etc. și-a pus-o numai după apariția *Mitului*...). Sper că *RCE* va putea plăti colaboratorii (măcar pe cei români). Revista se „lansează“ în chip prodigios. Ai văzut ultimul număr?

În privința articolului D-tale din *Îndreptar*, reacțiunile nu mă miră. Le cunosc din proprie experiență, dar eu m-am blazat de mult...

Sînt, din nenorocire, extrem de ocupat pînă la terminarea cursului; altmînteri, aș fi continuat *Noaptea de Sînziene*. Mai am încă vreo 120–150 pagini de scris, și îți închipui cît sînt de nerăbdător să-ți cunosc părerea și asupra acestei a doua părți. Pe la 25 mai, vom fi la Ascona, Lago Maggiore, pentru o lună încheiată! Sper să pot termina acolo acest roman început nici nu mai știu cînd... Christinel se află la Roma și pleacă zilele acestea la Capri, la o prietenă. După o scurtă vizită la Paris (ca s-o vază pe Lisette, sosită zilele acestea de la New York), mă va înîtîni aici, ca să plecăm amîndoi la Ascona. Trec acum printr-o mare „primejdie“; mi se oferă din mai multe părți catedre universitare. Știu că a accepta echivalează cu o sinucidere. Fără libertate, sînt pierdut. Sper să scap și dintr-asta.

Omagii soției. Te îmbrățișează cu prietenie,

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, București

Publicată de Mircea Handoca în *Steaua*,
XLII (1991) noiembrie, nr. 11, p. 34

XIX

Geneva, 6 septembrie 1953

Dragă Vintilă Horia,

Să nu te miri și să nu te superi, rogu-te, dacă răspund cu o întârziere de o lună de zile scrisorii D-tale din 4 august. Greva P.T.T. a paralizat corespondența trei săptămîni. Iar eu am plecat din nou în Elveția la 18 august, pentru conferințele de la Ascona („Eranos“). De la 1 septembrie, sîntem, aici, oaspeți ai faimoaselor „Rencontres Internationales de Genève“. Mi-am ținut, în sfîrșit, conferința, și acum mă pregătesc să-i ascult pe Mauriac și Maurice Schuman, căci am acceptat să vorbesc la Geneva mai ales pentru că simțeam că era onorată România, invitată să participe alături de acești doi mari europeni francezi. M-am bucurat să întîlnesc aici pe Julien Marcias. Știi că la „Rencontres“ au conferențiat Barth, Jaspers, Ortega; merita să-i sacrific zece zile...

Îți voi trimite cu plăcere cărțile cerute îndată ce voi ajunge la Paris, pe 14–15 sep[tembrie]. Cu J[ean] Daniélou, am stat o săptămîină la Ascona, căci anul acesta a conferențiat și el. Îi voi transmite propunerea să colaboreze la *Cuadernos*. Voi căuta să scriu și eu ceva, îndată ce voi fi mai liber. Te-aș ruga să-mi faci un mare serviciu: i-am scris, acum vreo cinci–șase săptămîni, lui Georgel Demetrescu, rugîndu-l să-mi înapoieze manuscrisul conferinței mele trimis pentru „Săptămîna românească“. N-am primit nici un semn de viață, și am nevoie de text. Ești bun să-l întrebi ce se întîmplă, direct sau printr-un prieten comun (în cazul că nu aveți „relații“)?

Spune-i, te rog, lui Busuioceanu că n-am scris încă articolul promis despre *Mitul dacic*. Din martie, am tot fost pe drumuri. Aștept acum să mă restabilesc la Paris, să termin ultimul capitol al romanului, și să respir — înainte de a mă înhăma la alte treburi.

În septembrie, apare la *Instituto de Estudios Politicos* traducerea spaniolă a lui *Traité*. Nu cunosc editura. E ceva de capul ei?

Salutări de la Christinel pentru amândoi. Omagii soției și îmbrățișarea prietenească de la al D-tale,

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, București

Publicată de Mircea Handoca în *Steaua*,
XLII (1991), noiembrie, nr. 11, p. 34

XX

Paris, 21 octombrie 1953

Dragă Vintilă Horia,

Sînt pur și simplu de neiertat că-ți răspund cu o asemenea întârziere. Dar, între alte atîtea necazuri, am avut și pe acela că, proprietarul apartamentului pe care-l locuim întorcîndu-se pentru două luni la Paris, ne-am mutat în același cartier, într-o odaie cedată de niște prieteni. Îți închipui în ce condiții trăim, lucrăm și visăm.

Am citit eseul D-tale, în versiunea spaniolă, pentru că am rătăcit *Destin*. M-a pasionat. Ar fi foarte multe lucruri de spus. Prefer să te aștept la Paris, să discutăm. Îmi place cum ai pus problema Istoriei în legătură cu spiritualitatea populară și orientală. Cred că numai așa putem spera să înțelegem ceva. Punctul acesta de vedere, pe care l-am dezvoltat și eu în *Mit*, începe astăzi să se impună în Franța; au apărut mai multe cărți (proaste) în acest sens. Vom vorbi cînd ne vom întîlni. Nu știu dacă pot fi de acord cînd spui că omul tradițional își *imaginează* universul, în timp ce omul modern îl *înțelege*. În orice caz, teza D-tale că filozofia lui Spengler rămîne o mitologie — e foarte interesantă. Îți mulțumesc pentru citatele și referințele pe care le faci din *Mit* și *Traité*; sînt curios să aflu, mai tîrziu, cum au reacționat cititorii spanioli (pag. 7, nr. 2: nu cred că am spus că prezența Mîntuitorului în Săptămîna Sfîntă e *un act de magie!*...)

Études, după cîte ştiu, nu publică studii de la colaboratori externi. L-am putea trimite la *Cahiers du Sud* sau *Preuves*, unde am legături. Ideal ar fi la N[ouvelle] R[evue] F[rançaise]; am publicat acolo şi eu, şi Cioran. Dar nu primeşte lucruri deja publicate şi, în general, texte de autori care nu locuiesc în Franţa. Cînd vii la Paris, adu mai multe copii dactilografiate ale articolului, în franceză, şi ne vom sfătui unde să-l trimitem.

Ţi-am cumpărat deja de trei săptămîni *Les Voix du silence*, dar n-am îndrăznit să ți-o expediez prin poştă; de la librăria Gallimard, mi-au spus că Malraux e interzis în Spania şi că risc să fie confiscată. Mi-am spus că e mai bine să aştept venirea D-tale sau o „ocazie”... Am comandat *Mirage russe en France*, pentru că nu ştiam numele editorului. Şi sper să găsesc curînd *Le Roman russe*. Nu te îngriji de „achitare”. Am multe cărţi de comandat în Spania. *Oriente* îmi scrie că ţine la dispoziţia mea 400 de pesetas; le-am răspuns să ți le încredinţeze D-tale, tot pentru cumpărare de cărţi. Prima ar fi cartea lui Zuliri: *Dios, Naturaleza, Historia*. [...] Dacă o găseşti, mi-o aduci cînd vii la Paris.

Nu cunosc *Neues Abendland*. Singura revistă germană pe care o urmăresc, din cînd în cînd, e *Merkur*; mi-au publicat un articol, mi l-au plătit destul de bine şi de-atunci mi-au trimis revista. Te înţeleg: e teribil să fii silit să scrii mereu articole. De cînd m-am întors, nu fac decît asta: studii promise mai de mult şi care trebuie „livrate”. Cum Dumnezeu să-ţi mai vezi de treabă cînd ai atîta de scris?... Încep să mă apropii de soluţia ideală: plănuiesc o carte, apoi scriu diversele capitole sub formă de articole. Cam aşa cum făceam în România.

Sînt foarte mîndru că te gîndeşti să scrii un articol despre mine în *Arbor*. Cînd vei veni, îţi voi da cîteva studii pe care le consider importante (cel din *N R F*, din *Diogène*) şi un studiu al lui J[acques] Masui despre cărţile mele, foarte inteligent şi cu citate excelente din *Traité, Mit, Shamanism, Images*... Dar trebuie să vii mai repede.

Omagii Doamnei şi salutări de la Christinel.

Te îmbrăţişează cu prietenie al D-tale

Mircea Eliade

P.S. Scribe-mi tot în rue de la Tour; sînt la doi pași și trec zilnic să-mi iau curierul. Dar eu locuiesc la 50, rue des Boulainvilliers (métro Muette); mă cauți aici.

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, București

Publicată de Mircea Handoca în *Steaua*,
XLII (1991), noiembrie, nr. 11, p. 34

XXI

62 bis, rue de la Tour, Paris 16^e
13 ianuarie 1954

Dragă Vintilă Horia,

La mulți ani! Sperăm încă să te revedem curînd la Paris. Și aștept pe Enescu pentru a-i încredința [*Les*] *Voix du silence*.

Îți scriu aceste rînduri în mare grabă, căci sînt strivit de o muncă idioată și istovitoare: rescrierea și punerea la punct a vechii mele cărți despre *Yoga* (1936). Dar iată de ce-ți scriu: circulă la Paris acest zvon fantastic: că, în *Oriente*, vei publica un articol în care „ne ataci”, pe Cioran și pe mine, ca scriitori „necreștini”. Nu discut poziția lui Cioran. În ceea ce mă privește, consider producția mea științifică și filozofică crescută dintr-o înțelegere creștină a lumii și a religiilor lumii. M-aș mira să nu fi văzut lucrul acesta, atît în *Le Mythe* și *Traité*, cît și în studiile publicate în *Diogène*, *Témoignages* și *Études Carmelitaines*. Că poziția mea nu se aseamănă întotdeauna cu anumite poziții oficiale, e altă poveste. Nu sînt nici clerical, nici scriitor înregimentat. Dar nu cred că sînt „scriitor anticreștin” — cum, în urma unei scrisori a lui Horia Stamatu adresată lui Vuia, s-a auzit la Paris că m-ai fi declarat în articolul D-tale.

Toate acestea n-ar avea mare importanță dacă nu ne-am afla în exil și dacă toți cititorii, spanioli și români, ar fi inteligenți. Dar românii nu mă prea citesc, iar spaniolii nu mă cunosc. Ar putea rămîne cu impresia că sînt „anticreștin” sau „necreștin” — și ar trece mai departe.

S-ar putea totuși ca zvonul acesta să nu fie întemeiat. Pentru prietenia noastră, voiam să ți-l comunic.

Omagii soției și salutări prietenești D-tale,

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, București

Publicată de Mircea Handoca în *Steaua*,
XLII (1991), noiembrie, nr. 11. p. 35

XXII

62 bis. rue de la Tour. Paris 16^e
3 februarie 1954

Dragă Vintilă Horia,

Cum să-ți mulțumesc pentru scrisoarea D-tale? Recitind-o, m-au doborât remușcările. Te-am făcut să-ți pierzi câteva ceasuri *scriind*, când știu cu câtă exasperare pui mîna pe condei în condiția D-tale actuală (care e și a mea...), de salahor al scrisului. Altceva ar fi fost dacă am fi stat de vorbă — nu trei, ci treizeci de ceasuri despre jalnica și vesela îndeletnicire a unora din compatrioții noștri. Înțeleg foarte bine ce s-a întîmplat. Îmi pare doar rău (foarte rău) că n-am înțeles de la început. Recunosc că m-am lăsat intimidat de numărul, convergența și intensitatea zvonurilor în legătură cu „atacul” D-tale. Mi se dădeau și „explicații”: proaspăt convertit la catolicism, ești mai intransigent decît Papa! Cum vezi o urmă de gîndire „ortodoxă”, vezi negru! Nu credeam ce auzeam, dar îmi spuneam că, probabil, aplici cu mai multă strictețe decît o fac eu un sistem de valori teologice în fața căruia, evident, nu rezistă (nu pot rezista) o seamă de opere personale care nu angajează nici adevărul, nici credința, ci sînt doar considerații preliminare, adeseori tehnice, abrupte, în vederea unei filozofii sistematice viitoare... Dar, evident, mă lăsam indus în eroare. Și acum, pentru că am vorbit atît despre acest detaliu, să închidem paranteza.

Îți mulțumesc pentru articolul D-tale. Mi s-a părut mai legat chiar decît prima versiune, pe care o citisem cîndva, într-un ziar

argentin[ian]. Articolul din *Neues Abendland* e, de asemenea, sugestiv, instructiv. Cred că și pe acesta l-am citit undeva, dar nu-mi mai amintesc unde. În orice caz, îmi amintesc de reflecțiile din Bahia, din Canare...

Îmi pare rău că nu-ți pot scrie mai în voie. Ca și D-ta, sînt istovit. Trebuie să termin rescrierea tezei mele din 1936 (*Yoga*), și asta înainte de 30 martie, cînd sosesc proprietarii apartamentului și ne mutăm (nu știu unde). Apoi, începe perioada de conferințe în străinătate (Frankfurt, Roma) și de mare sterilitate. Îți dai seama ce program idiot am. Giza e cu noi de două luni. Speriată de scumpetea Parisului. E o fericire pentru ea că a venit: va fi fericită de aici înainte în Buenos Aires. Se simte foarte argentin[ian]ă. Vă trimite la amîndoi salutări. Așijderea Christinel.

Într-un plic, îți expediez cîteva texte. Nu am extrase din volumul colectiv de la Geneva *Rencontres internationales*. Ar fi instructiv[e] pentru D-ta nu atît textele, cît discuțiile care au urmat.

Omagii Doamnei și toată prietenia lui

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca. București

Publicată de Mircea Handoca în *Steaua*,
XLII (1991), noiembrie, nr. 11, p. 35

XXIII

11, rue Duhesme, Paris 18^e
21 aprilie 1954

Dragă Vintilă Horia,

Nici nu mai îndrăznesc să-ți cer iertare pentru lunga mea tăcere. Sper doar să mă înțelegi. Am avut o iarnă infernală și o primăvară și mai și (dacă asta mai e posibil...).

M-a „lovit zona-ua“, m-am mutat — și de-abia ieri am putut prezenta manuscrisul (pe care mi l-a dactilografiat tot Christinel: 600 de pagini) lui Payot. Ca și D-ta, eram scîrbit de scris

și de hîrtie. Nuvela ți-am citit-o îndată ce am primit-o, dar îmi propuneam s-o comentez pe îndelete, și nu mă lăsa *Yoga*.

Îmi place foarte mult, deși încă nu-i înțeleg sfîrșitul. Îmi propun s-o recitesc zilele astea, cu o minte mai puțin obosită, înainte de a o citi cu glas tare (dacă ne dai voie) la ședința noastră literară din 2 mai (ai aflat că avem un „cerc literar“ intim, de două ori pe lună). După lectură, îți voi comunica impresiile. Monica Lovinescu îmi spune că nu îndrăznește să traducă „literatură“; pe Gheorghiu, îl consideră document, ziaristică. Am să caut însă pe altcineva care ar putea încerca o traducere (chit că ar revedea un scriitor francez). Nu îndrăznesc să-ți dau prea mari speranțe cu N[ouvelle] R[evue] F[rançaise], căci domnii de-acolo nu publică decît parizieni sau celebrități exotice.

Cît privește *N[ouve]lles Litt[éraires]*, e o căsuță extrem de închisă, mărginindu-se la autorii lui Hachette, Academia Franceză și prietenii redacției. Dar mai sînt și alte reviste, unde totuși s-ar putea încerca. Te voi ține la curent.

Nu ți-am răspuns la penultima scrisoare, cea cu chestionarul. De-abia acum încep să mă dezmeticesc. Dar nu știu pentru cîtă vreme. Nu mi-am scris conferințele pentru *Frobenius-Institut*, și va trebui să le amîn din nou (cum fac de doi ani). Am promis de acum șase luni un articol lui Paulhan, și nu l-am scris. Etc. etc. Dar sper că voi putea ieși și din asta.

Omagii soției — și multă prietenie D-tale,

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, București

Publicată de Mircea Handoca în *Steaua*.

XLII (1991), noiembrie, nr. 11, p. 35

XXIV

Paris, 6 mai 1954

Dragă Vintilă Horia,

Pe scurt, cîteva rînduri, ca să nu amîn răspunsul indefinit — căci iar am intrat în ciclul infernal al textelor comandate. Deci:

recitind pe îndelete nuvela, mi-a plăcut și mai mult. Părerea mea: este o bucată care își revelează secretele la a doua și chiar a treia lectură. Cred că am citit-o destul de bine la „Cenacлу”. Opiniile generale: excelent fragmentul „cu găinile” (Ierunca e entuziasmat, spune că „pentru prima dată apare în literatura română lupta cu o Natură dușmănoasă” etc.; bun (unii = foarte bun) fragmentul cu Apele. Toți [consideră], afară de Caranica, inutil finalul (îl găsesc moralizant etc). Eu încă n-am înțeles finalul, dar nu despez. Părerile sînt împărțite asupra începutului și, în general, asupra „finalului”: cineva spunea că, urmărit de o imagine a lui Jean Cocteau (cu telefonul), nu a putut gusta imaginea D-tale. Scriindu-ți toate acestea, văd că aș avea și eu o obiecție de făcut la primul fragment: nu cred că e posibil ca medicul să descopere și să rămîna singur lîngă un om asasinat, poliția mulțumindu-se cu informații telefonice. Poliția e întotdeauna „în persoană” și nu pleacă decît luînd cadavrul cu ea. Deci, medicul nu putea rămîne singur. Detaliu.

Cred că, la tradus, se vor putea face mici tăieturi. Cineva întreba: oare hiena e un animal hermafrodit? Dar aproape toți erau de acord că e bucata D-tale de proză cea mai reușită. Doar Mihai Niculescu preferă Textul cu carnetelul uitat, Italia etc.

Din nenorocire, n-am să pot veni la Madrid cu prilejul Congresului Uniunii Latine. Mi-e teamă că am să amîn și conferințele la *Frobenius-Institut*; am prea multe pe cap. Dar sper să vă vizitez la toamnă, pe îndelete. Sau, pînă atunci, poate te repezi D-ta la Paris. Racoveanu spune că-mi va preda în curînd o sumă pentru D-ta.

Omagii soției și multă prietenie D-tale,

Mircea Eliade

P.S. Sper să găsesc curînd un traducător dibaci și benevol.

De la 15 mai, sînt din nou, pentru o lună, în 62 bis, rue de la Tour. Apoi, între 15 iunie–15 iulie, le Ascona, Casa Gabriella.

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, București

XXV

Paris, 10 iunie 1954

Dragă Vintilă Horia,

Îți mulțumesc pentru veștile bune ce mi le dai. Mă bucur și te felicit pentru ediția germană a romanului. Cu puțin noroc, cartea s-ar putea lansa — și atunci o seamă de drumuri s-ar putea deschide. În privința nuvelei: persoanele la care m-am gândit întâi fiind confiscate sau absente (mă gîndeam la fetele lui George Brătianu: una e în Elveția, cealaltă prinsă cu treburi urgente), am hotărît s-o dau unei tinere compatrioate care și-a făcut liceul francez și care a mai tradus cîte ceva, D-na Diana Karmitz. Dacă traducerea nu va fi excelentă, am putea încerca pe Yvonne Goudemand, Embaixada de Belgique, Rio de Janeiro, care are legături cu *Revue Générale Belge* (unde mi-a publicat și mie două nuvele). Mă gîndesc s-o prezint, aici, la *Cahiers du Sud* și *La Parisienne*. Nu știu cu ce rezultat, căci franțuzii sînt mofturoși cu scriitorii din streinătate (îi apreciază doar după ce-i descoperă alții...).

În privința capitolului despre filozofia românească, trebuie să spui cîteva cuvinte și despre Constantin Noica, singurul dintre cei „tineri” care are o gîndire sistematică. Din nenorocire, eu nu posed nimic. Cărțile românești le-am lăsat lui Buescu sau le-am dăruit. Părintele Mircea are o carte a lui Blaga, i-am împrumutat-o eu. Cunoști teza de doctorat, despre Blaga, a lectoriței de română de la Milano? Poți afla numele și adresa prin Dra Alexandrina Mititelu, Univ[ersitatea] Padova. Cărțile lui Crainic și, poate, Noica, probabil că sînt undeva la Paris. Scrie lui Emil Turdeanu, 7, rue Pierre Nicole, Paris 5^e. O parte din volumele lui Nae Ionescu le are Racoveanu. Mai poți găsi cărți de filozofie românească în bibliotecile Ortiz și Tagliavini, despre care te poate informa Alexandrina Mititelu. Dacă ai nevoie, îți pot trimite *Le Mythe* sau împrumuta ediția germană, mult mai completă.

Romanul e virtualmente terminat. Îmi rămîne de lucrat și transcris ultimul capitol. Cum e un roman-fluviu, nu știu dacă vreun editor se va încumeta să-l publice. Dar sînt fericit că l-am terminat.

M-am gândit serios, și eu, și toți cei din Paris, la o revistă literară. Avem chiar planuri. Ne gândim fie la o revistă, fie la o serie de plachete personale, evident toate șapirografiate. Vom mai sta de vorbă la toamnă.

Omagii soției și toată prietenia D-tale,

Mircea Eliade

P.S. Mulțumiri pentru *La Torre*.

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, București

Publicată de Mircea Handoca în *Steaua*,
XLII (1991), decembrie, nr. 12. p. 24

XXVI

45. rue du Val d'Or
Saint-Cloud (S. et O.)
6 decembrie 1954

Dragă Vintilă Horia,

Aflu că aveți o fetiță și vă spun să vă trăiască! Tot de la Monica, aflu că n-ai mai primit de mult vești de la mine. Cred, atunci, că una din scrisorile noastre — a mea sau a D-tale — s-a pierdut. Îmi aduc aminte a-ți fi scris de la Ascona prin iulie, după ce-am terminat romanul. După aceea, m-am dat la fund. Am avut un an teribil, dar nu mă plîng, pentru că am terminat romanul, *Yoga*, și săptămîna viitoare termin *Forgerons et alchimistes*, veche cărțuie apărută prin 1936 în românește (*Alchimia asiatică*), apoi un lung fragment, în englezește, în *Zalmoxis* — și pe care voiam de mult s-o refac. Am scris-o din nou, și a ieșit de trei ori mai mare; dar [am] încă un păcat din tinerețe pe care îl răscumpăr (după refacerea *Yogăii*) și sînt mulțumit.

După ce-am terminat romanul, nu ți l-am trimis pentru că auzisem că ai să vii pe aici. Iar acum, nu dispun, deocamdată, de un exemplar. Dar Guillermou l-a tradus aproape în întregime; îndată ce și ultimul capitol va fi gata, reintru în posesia exemplarului lui. Din nefericire, cartea va apărea la Gallimard, așa că

sînt puține speranțe de „succes la public“. Dar, vorba lui Cioran, așa a fost să fie...

Ce să-ți mai spun de mine? De două luni, m-am mutat din Paris. Locuiesc [în] apartamentul unui prieten, Dr. Godel, într-un imobil „american“, cu 11 etaje și 200 de apartamente.

Noi sîntem la etajul 10, cu Seine la picioare, cu Turnul Eiffel în față — dar, deși sîntem la cîțiva kilometri de Paris, facem 18 minute cu trenul pînă la Saint-Lazare. Așa că, de fapt, *nu* mai sîntem în Paris. Prietenii noștri ne pun casa la dispoziție zece luni pe an. Ei vin doar în timpul verii, tocmai cînd sîntem noi plecați. E perfect.

Am aflat că ți-a apărut romanul în nemțește și mă bucur și te felicit. Din nefericire, „persoana“ căreia îi încredințasem traducerea franceză a nuvelei D-tale a renunțat după primele pagini și nici n-a îndrăznit să-mi arate ce făcuse. Eu fiind tot pe drumuri, covîrșit de corvezi și veșnic „în mutare“, n-am mai reușit să găsesc pe altcineva. Poate tot Monica ne va putea recomanda un nume. Ea are încă raporturi cu oamenii. Eu m-am sălbăticit de tot. Nu mai apuc să văd pe nimeni.

L-am văzut totuși pe Busuioceanu, care m-a încîntat cu amintirile lui. Cum de ani de zile mă îndeletnicesc cu strîngerea materialelor unei istorii religioase a Daciei, conversația lui mă stimulează.

Aici, la Saint-Cloud, e foarte frumos, sîntem înconjurați de păduri, și totuși vedem Parisul. E un loc ideal pentru a scrie literatură — dar pînă acum n-am apucat să visez. Pentru încă alte cîteva săptămîni, sînt confiscat de comenzi întîrziate. Poate totuși că într-o zi mă voi elibera.

Christinel și cu mine vă trimitem la amîndoi toate urările și felicitările. Cu cea mai sinceră prietenie, al D-tale,

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, București

Publicată de Mircea Handoca în *Steaua*,
XLII (1991), decembrie, nr. 12, p. 24

XXVI

45, rue du Val d'Or
Saint-Cloud (S. et O.)
30 decembrie 1954

Dragă Vintilă Horia,

La mulți ani! și un An Nou norocos și hotărîtor pentru D-ta, familia și opera D-tale!

Am primit cartea. Am păstrat-o cîteva zile pe birou, cu speranța că voi putea-o reciti. Îmi aduc încă bine aminte de ea. După ce-am citit cîteva zeci de pagini și am regăsit „tonul” de acum vreo zece ani — am decis să nu mai aștept și am expediat-o, însoțită de o scrisoare, lui Brice Parain, la Gallimard. Printre cei pe care îi cunosc acolo, e singurul care știe bine germana. Va trebui să așteptăm acum patru—cinci săptămîni. Te voi ține la curent cu mersul lucrurilor.

Îți expediez tot astăzi *Le Mythe*. Adaug mulțumirile mele pentru interesul pe care-l porți acestei cărțuli.

Iată lucrările importante ale celor trei români de la Paris: Stéphane Lupasco, *L'Expérience microphysique et la Pensée humaine* (Presses Universitaires de France, 1940), *Logique et contradiction* (P.U.F., 1947), *Le Principe d'antagonisme et la logique de l'énergie* (Hermann, 1951); Pius Servien, *Esthétique* (Payot, 1953); M[ătila C.] Ghyca: *Le Nombre d'Or* (N.R.F. anul? ...).

Țin mult să citești partea a II-a a romanului meu tot în românește. Voi vedea prin ce mijloc.

Îți mulțumesc pentru prieteneasca ofertă să-mi cauți editor în Spania. Îți voi trimite cîteva exemplare din ediția franceză, dar nu cred că va putea apărea înainte de iunie, sau, mai probabil, octombrie.

Aștept cu același interes apariția lucrărilor D-tale — dar, mai ales, aștept să te reîntîlnesc aici sau la Madrid.

Christinel și cu mine vă îmbrățișăm pe toți cu prietenie,

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, București

Publicată de Mircea Handoca în *Steaua*,
XLII (1991), decembrie, nr. 12, pp. 24–25

XXVIII

45, rue du Val d'Or
Saint-Cloud (S. et O.)
31 martie 1956

Dragă Vintilă Horia,

Multe și sincere mulțumiri pentru excelentul articol pe care l-ai închinat *Noptii de Sînziene*¹. Inutil să-ți mai spun câtă plăcere mi-a făcut citindu-l. Dar am avut și remușcări știind că, scriindu-l, ți-ai rupt din odihna dumitale. Te înțeleg; ducem toți o viață absurdă, de muncă și risipire, căci nu e întotdeauna munca pentru care am fost făcuți.

Aș avea multe să-ți spun despre interpretarea D-tale. Sînt perfect de acord cu perspectiva în care ai plasat romanul. Trebuie doar să adaug că nu consider întreprinderea lui Viziru „exemplară“, și că, în fond, părerea mea este că el a eșuat. Dar experiența lui mi se pare totuși interesantă pentru că este a unui om care *nu crede*, deși nutrește cele mai bune sentimente față de creștinism și visează numai la sfinți. Într-un anumit sens, este foarte departe de „situația“ mea, deși i-am împrumutat multe din gândurile și, mai ales, peripețiile mele personale. Dar, o dată, aș vrea să scriu un roman în care să spun tot ce cred eu că se mai poate *face* astăzi.

În altă ordine de idei — același și același lucru, adică: muncă. Aș vrea să știu că ne vom putea întâlni pe curînd.

Salutările Christinei pentru voi doi, omagii Dnei și toată prietenia D-tale.

Cu recunoștință, al D-tale,

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, București

Publicată de Mircea Handoca în *Steaua*,
XLII (1991), decembrie, nr. 12, p. 25

¹ Acest studiu al lui Vintilă Horia despre *Noaptea de Sînziene* (*The Forest as Mandala. Notes Concerning a Novel by Mircea Eliade*) va fi reprodus în volumul editat de J. K. Kitagawa și Charles Long: *Myth and Symbol, Studies in Honour of Mircea Eliade*, University of Chicago Press, 1969, 460 p.

XXIX

Casa Gabriella, Ascona
22 iulie 1956

Dragă Vintilă Horia,

Multe mulțumiri pentru scrisoarea D-tale din 17 iulie și prieteneasca intervenție pe lângă Sciacca. Dar cine oare ar putea să-mi „facă portretul”? Mi-e greu să cred că ar accepta Pettazzoni. E bătrîn, are atîtea treburi pe cap și, deși mă „admiră” și ține la mine, nu sîntem deloc de acord în ceea ce privește metoda istoriei religiilor. M-am gîndit la Jacques Masui, care a scris un foarte bun articol în *Les Cahiers du Sud (Mythes et symboles selon M[ircea] E[liade])*. Adresa lui este: 22, rue Chardon-Lagache, Paris 16e. Nu îndrăznesc să-ți dau alte nume de profesori, orientaliști sau istorici ai religiilor, pentru că nu-mi dau prea bine seama de ce fel de „portret” e vorba: pur și simplu expunerea ideilor sau și amănunte biografice etc. Dacă Masui refuză, ar putea, poate, scrie ceva Ierunca.

Minuit à Sérampore o cunoști probabil: e *Secretul D[octo]-rului Honigberger*, apărut în 1940.

Vom rămîne aici pînă la 25 august, cînd ne reîntoarcem la Saint-Cloud. Te voi ține la curent cu adresele noastre ulterioare. Mă bucur mult să te revăd la Madrid. Christinel vă trimite prieteneștile ei salutări. Omagii Dnei și sănătate copiilor.

Te îmbrățișează cu prietenie al D-tale

Mircea Eliade

P.S. Foarte nimerit ar fi fost tînărul care a scris acea „Introducere” în *La Torre*, dar a plecat în U.S.A. și nu-i cunosc adresa.

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, București

Publicată de Mircea Handoca în *Steaua*,
XLII (1991), decembrie, nr. 12, p. 35

XXX

New York, 10 iulie 1957

Dragă Vintilă Horia,

Intrat, aproape fără voia mea, în jocul infantil și desuet al existenței universitare (și încă la o universitate americană!), nu mai știu dacă ți-am scris după ce-am ajuns la Chicago. Dar, terminându-se cursurile, am venit la New York, sperînd să ne imbarcăm, împreună cu Lisette, pe „Liberté” la 26 iunie. Greva vapoarelor franceze ne-a blocat aici trei săptămîni. Cu ajutorul lui Dumnezeu, plecăm mîine. Vom fi la Paris pe la 18 iulie, dar Christinel și cu mine nu vom rămîne mai mult de două-trei zile — căci programul de vară era de mult făcut și buna noastră prietenă din Ascona ne așteaptă. Așa că vom fi la Ascona, casa Gabriella, pe la 22–23 iulie. Nu vom reveni la Paris decît în octombrie, după o raită — sper, lungă — în Italia. În decembrie, ne vom reîntoarce pentru America. Oferindu-mi-se condiții irezistibile (profesor plin și șef al Departamentului de Istoria Religiilor, numai cinci-șase luni de curs pe an), am sucombat: pentru cîtiva ani (nu sper că voi rezista mai mult), voi petrece șase luni în U.S.A. și șase în Europa. Pe urmă, va hotărî Dumnezeu.

Îți scriu pentru că de trei săptămîni mă desfăt cu *Antologia D-tale*. Totul mă încîntă: prefața, textele, prezentarea tipografică. Te felicit din inimă pentru ce-ai izbutit să faci. Probabil că voi găsi și eu un exemplar în Val d'Or. Cum știam că vin în U.S.A. ca *visiting professor*, am lăsat dispoziții să nu mi se retransmită la Chicago decît scrisorile. Iartă-mă, dar, dacă-ți mulțumesc atît de tîrziu.

Poemele D-tale mi se par din ce în ce mai adînci, mai transparente, perfecte. În special, *Între cîmpuri*, *Noapte*, *Semnul tăcerii*. Am o memorie dezastruoasă — dar mi se pare a nu le fi citit în volumul din 1951, care mi-a plăcut totuși atît de mult și pe care l-am recitit de mai multe ori. Dacă mă înșel, și dacă textele le cunoșteam deja, e încă o dovadă că relectura le descoperă dimensiuni nebănuite.

Aș avea atît de multe de spus despre cartea D-tale, despre „experiențele” mele americane, despre planuri de viitor; dar

cum să fac? Visul unei călătorii în Spania e din nou proiectat, mai departe, în timp. Toamna aceasta voi fi în Germania, Italia, Suedia — pentru conferințe, adică programat și condiționat, aproape fără bucurii (doar la Florența voi fi liber...). Nu îndrăznesc să fac nici un plan pentru toamna viitoare. Așa că rămân suspendat, în vis.

Lisette mă roagă să-ți spun următoarele: că a primit pachetele cu cărți, că-ți mulțumește, că a început să le distribuie, și te roagă să-i comunici ce sumă să-ți trimeată și unde.

Ea va fi cu noi la Ascona între 20–30 august, dar, și după acea dată, tot prin noi îi poți scrie. Lisette vă sărută pe toți — și visează și ea într-o grabnică reîntâlnire în Spania; ea însă, cu mai multe șanse de a i se izbîndi visul... Christinel și cu mine urăm soției și întregii familii numai bine — și cît mai mult noroc.

Te îmbrățișăm cu prietenie, al D-tale,

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, București

XXXI

Alberto Berchielli

Lungarno Acciaiuoli 14

Firenze, 8 sept[embrie] 1957

Dragă Vintilă Horia,

Iartă-mă că răspund atît de tîrziu scrisorii D-tale din 25 iulie. La Ascona, a trebuit să-mi pregătesc conferințele pentru „Eranos“. Apoi, o săptămîină la Veneția, apoi Congresul de Orientalistică de la München, unde am ținut o comunicare pe care n-o scrisesem — și a trebuit s-o redactez tot la Ascona.

În sfîrșit, sîntem de ieri la Florența. Sperăm să ne „odihnim“. De un an visăm la această vacanță. Dar „vespe“-le și toate celelalte mașini — nu ne lasă să dormim. Nu știu ce vom face. Poate vom căuta o cameră mai puțin frumoasă, mai la întuneric, dar fără zgomot.

Pentru că ne vom revedea curînd la Roma, nu-ți scriu „propriu-zis“. Aceste cîteva rînduri [ți le scriu doar] ca să-ți spun că Lisette ți-a depus în contul d-tale din Zürich 30 (treizeci) dolari.

Am citit la Veneția — și Christinel o citește acum — *Vita di Papini* a lui R. Ridolfi. Am fost extraordinar de emoționat aflînd de ultimele lui luni, de agonia și moartea lui. Florența fără Papini — parcă mi se pare și mai bătrînă. În octombrie, vom fi la Paris într-un hotel (nu știm încă la care), în noiembrie la Uppsala. Cînd vei fi la Roma? Noi vom rămîne între 22—30 sept[embrie]. Poate la reîntoarcere te oprești prin Paris? În orice caz, de data aceasta *trebuie* să ne întîlnim.

Omagii Dnei, salutările lui Christinel pentru voi doi și cele mai prietenești salutări din parte-mi,

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, București

XXXII

Swift Hall, Universitate
Chicago, 20 martie 1958

Dragă Vintilă Horia,

Am fost nemîngîiat neîntîlnindu-te astă-vară la Roma. Așteptam de atîția ani această reîntîlnire. Sper că voi veni în Franța și Elveția în iulie—august. Foarte probabil, voi zbura apoi la Tokio, pentru Congresul de Istoria Religiilor, și, de-acolo, prin Hawaii, la Chicago. Anul acesta deci voi sta numai două luni în Europa.

Sînt dezolat că, cel puțin deocamdată, nu pot scrie nimic pentru biografia culturii românești. Sînt încărcat de proiecte și angajamente pentru cel puțin un an. Ca să pot scrie ceva ca lumea despre omul românesc și religiozitatea dacă, mi-ar trebui patru—cinci săptămîni. De unde Dumnezeu să le scot? Aștept să închei cursurile la Universitate ca să mă apuc de lucru la o carte pe care am început-o de mult și pe care trebuie s-o dau la tipar la toamnă. Aici, în U.S.A., lucrez mult mai puțin ca în Europa. Cursurile și seminariile, pe de o parte, conferințele la universită-

tile vecine, pe de alta. Nu pot refuza, pentru că, într-un anumit fel, sînt „autor american”; mi-au apărut două cărți în U.S.A. și alte trei vor apărea în cursul anului. Am acceptat să rămîn profesor patru—cinci ani și vreau să joc jocul după tipicul lui. Am, cel puțin, satisfacția că ideile mele își fac drum cu o repeziciune uimitoare. *Mitul* apare acum în ediție populară de 50 de cenți și se trage deodată în 60 000 exemplare. Iar *Das Heilige und das Profane*, după primele ediții, cartonate, se va tipări la rotativă, în 100 000 exemplare. Înțelegi deci de ce mă interesează acești ani americani. Vreau să văd ce au de gînd să facă ...

Nu știu dacă voi rămîne la Chicago, deși am obținut aici condiții ideale (cinci luni de curs pe an și șefia Departamentului de Istoria Religiilor), dar Columbia University îmi oferă aceleași condiții. Pe de altă parte, dacă e vorba să schimb, aș prefera să trec la un Institut unde voi fi liber să lucrez și să nu am bătaie de cap cu cursurile. (Încă nu m-am reobișnuit cu programul universitar...)

Dar, dacă volumul nu va fi gata pînă în martie 1959, voi putea scrie cele două capitole promise.

N-am primit cartea D-tale, de care mi-ai scris astă-vară și pe care speram să mi-o dai la Roma. Și nu știu dacă Gallimard ți-a trimis în iunie *Mythes, rêves et mystères*.

Te invidiez pentru vacanța pe care ai avut-o. Visez și eu una la fel...

Omagii soției și prietenia lui Christinel pentru amîndoi.

Te îmbrățișează

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, București

XXXIII

Chicago, 16 iunie 1960

Dragă Vintilă Horia,

Îți cer iertare că-ți răspund atît de tîrziu, dar am așteptat vreo cinci săptămîni *Dieu est né en exil*. Cînd, în sfîrșit, a sosit —

eram în vîltoarea examenelor și nu puteam citi decît noapțile. L-am citit cu nesaț, pe îndelete, plin de melancolii și fermecat de amintiri. Te felicit din inimă pentru o asemenea „realizare” (cum spun ai noștri) și atît pentru D-ta, cît și pentru noi, românii, și literatura noastră. Îți doresc cel mai desăvîrșit succes. Îți mărturisesc că am început să citesc romanul cu oarecare suspiciune. Am un fel de idiosincrazie față de jurnalele sau memoriile apocrife ale personajelor deja intrate în istorie (de aceea n-am putut citi *Mémoires d'Hadrien* etc.). Dar, de la cele dintîi pagini, cartea D-tale m-a liniștit.

Simțeam „autenticitatea” acestor însemnări dincolo — sau pe deasupra — contextului istoric. Sper să te întîlnesc la vară — sau în septembrie — la Paris sau în Italia, ca să putem sta pe lung de vorbă asupra romanului. Titlul e splendid și el singur dă o nouă dimensiune exilului. M-a mirat puțin antiimperialismul D-tale, dar foarte probabil ai dreptate; chiar Imperiul roman a fost prea scump plătit. Inutil să intru în miezul problemei (Zalmoxis, Bethleem), pentru că n-aș termina niciodată. Ceea ce vreau să subliniez e faptul că toate acestea par convingătoare. Sînt clar, coerent, sobru și totuși patetic scrise. Recunosc că nu te vedeam scriind *așa* în franțuzește. Mă așteptam să asist la transformarea prozei din tinerețe, dar nu în această direcție. Înțeleg că e vorba de o profundă experiență personală, care ți-a deschis alte perspective și ți-a cerut un alt „stil”. Nu numai că te-ai regăsit (cum spui în scrisoare) ca scriitor — dar te-ai maturizat peste noapte, dobîndind laolaltă claritatea și sobrietatea marilor maeștri. Cu atît mai mare mi-a fost bucuria aflînd că ai scris un alt roman și pregătești un al treilea. Cred însă că ai făcut o mică eroare „strategică”; deși scriitorii streini care scriu direct în franțuzește sînt destul de apreciați (premiul „Rivarol” etc.), pînă la urmă sînt considerați „diletanți” sau „provinciali” (algerieni, libanezi etc.). În locul dumitale, l-aș fi scris în franțuzește (prea mînuiești bine limba asta pentru a nu o utiliza), dar l-aș fi anunțat ca... „traduit du roumain” (de altfel, nu mă îndoiesc că, într-o zi, ai să ne dai și echivalentul lui în românește). Eseul (cf. Cioran) și (ți se va părea curios!) chiar teatrul (mai ales, al lui Ionescu) pot fi scrise în franțuzește — dar proza li-

terară trebuie legată de o altă limbă și literatură decît cea franceză ca să dureze în interesul elitei franceze. Dar, repet, e vorba de un simplu detaliu.

Te admir enorm că după Italia și limba italiană, Argentina și Spania, și enorma producție în spaniolă, debutezi cu atîta brio în limba franceză. Îți urez cel mai complet succes.

Venirea D-tale în Franța se impune. Nu face însă greșeala să te instalezi la Paris ca „literator“.

Chiar autorii francezi — cu rare excepții — o duc greu, și aproape nimeni nu trăiește exclusiv din literatură și jurnalism. Trebuie să-ți găsești o bursă de studiu la *Centre National de la Recherche Scientifique*, care-ți va asigura un minimum (50–60 000 fr. lunar).

Sper că acest roman se va vinde destul de bine, ca lumea să vadă într-un romancier român și altceva decît îi oferă C[onstan-
tin] V[irgil] Gheorghiu. Succesul romanelor D-tale ne va conso-
la de existența nenorocoasă a acestui individ abject. Dar mai
este altceva. Aduci în *Dieu est né en exil* o spiritualitate care ne
va ajuta să supraviețuim iminentelor catastrofe politice (unele,
pe cale de realizare). Din toate punctele de vedere, succesul li-
teraturii D-tale va fi și un semn spiritual de care nu numai exi-
lul nostru, ci și celălalt: al lumii, va avea nevoie.

Cine va tipări romanul în Anglia? Dacă nu e încă angajat,
trimite-l lui Collins — scrie-mi un cuvînt (o să le scriu o scri-
soare). Adresa mea între 5–15 iulie C/o Mme Șendrea, 1, rue
Boinod, Paris 18^e.

Christinel, care tocmai citește romanul, vă îmbrățișează.

Cu vechea prietenie, al D-tale,

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca. București

Publicată de Mircea Handoca în *Jurnalul literar*,
serie nouă, an II, 1991, aprilie, nr. 13–14, p. 2

XXXIV

[Antet tipărit]

History of Religions

23 noiembrie 1960

Dragă Vintilă Horia,

Aseară, ne-a telefonat Lisette de la New York, ca să ne spună că ai obținut *le Prix Goncourt*. De bucurie, am uitat amîndoi, Christinel și cu mine, durerile artritice. (În paranteză, precizez că, probabil prin „solidaritate mistică” sau „simpatie”, Ch[ristinel] suferă, de vreo cinci-șase zile, de o foarte dezagreabilă artrită. Fiindu-i anchilozate articulațiile de la șold, se mișcă anevoie. Din fericire, durerile sînt pe cale de a dispărea...) Ar fi trebuit, poate, să-ți trimit aseară o telegramă, dar nu ți-aș fi putut spune cît ne-am bucurat și pentru *cîte motive*. Te felicităm din toată inima și-ți urăm să mergi tot înainte, ca să ne mîngîi de atîtea umilințe, neașteptate, pe care neamul românesc le-a îndurat, de foarte curînd, de la scriitori născuți din el.

Scriu cu greutate (pentru că degetele îmi sînt încă pe jumătate înțepenite), dar nu știu cum să-ți spun mai clar cît sînt de mîndru și de fericit de triumful D-tale. Acum, recunosc că ai avut dreptate scriindu-ți cartea în franțuzește. Numai așa i-ai putut deschide drumul mondial pe care-l merită. Aveam diverse idei curioase asupra instrumentelor de expresie, dar încep să cred că m-am înșelat. N-are nici o importanță. Singurul lucru important e recunoașterea d-tale vertiginoasă ca scriitor de limbă franceză, după ce-ai fost recunoscut ca meșter în română și spaniolă. Prin D-ta, literatura română va redobîndi prestigiul mondial pe care l-a avut cîndva prin Panait Istrati. Îmi leg o seamă de speranțe de această reintrare a spiritului românesc în literatura universală.

Dar, mai mult decît toate, mă bucur pentru D-ta, ca om, și pentru familia D-tale. Sînt fericit știindu-te glorios, legat și stabilit în Franța.

Îmi închipui greutățile și dezamăgirile prin care ai trecut ca și noi, toți, de altfel, dar poate mai teribil ca noi, pentru că erai mai izolat și, poate, foarte singur.

E admirabil să știu că toate acestea sînt acum, pentru totdeauna, înapoia D-tale, în trecut. Mă gîndeam azi-dimineață la exilul D-tale argentinian; îmi aminteam melancolia D-tale cînd, în 1951, îți scrisesem că, după ce termin *Le Chamanisme*, mergem în Sicilia. Mi-ai răspuns cam așa: „Uitasem că mai există beatitudinea asta, să poți spune: mergem în Sicilia“...

Sper că, acum, te vei plimba pe unde-ți place, și mai ales prin Italia D-tale, cunoscută în acei ani tragici de după război.

Ce-ți urez acum, din toată inima, e sănătate și spor la lucru și să completezi cît mai repede trilogia.

Cînd am părăsit Parisul, la 28 sept[embrie], încă nu sosiseși. Dar, de data aceasta, cu ajutorul lui Dumnezeu, ne vom regăsi, în iunie, la Paris. (Cred că nu ne-am revăzut din 1938, dacă nu cumva erai la Berlin, în vara 1942, cînd m-am oprit o zi, în drum spre țară.)

Omagii soției D-tale și salutări prietenești pentru amîndoi de la Christinel.

Te îmbrățișează al D-tale

Mircea Eliade

XXXV

[Antet tipărit]

History of Religions

22 martie 1963

Dragă Vintilă Horia,

Mulțumiri pentru scrisoare și pentru textul sicilian, care m-a încîntat — și m-a „melancolizat“ totodată, urgisit cum sînt aici, printre sciți... Am trimis articolul lui Philippe Wolff. Îți va comunica, la timp, traducerea germană.

Sînt fericit că romanul „merge“ atît de bine. Cît despre *Enciclopedie*, ce să spun? Îmi pare bine că vor *exista* și valori românești, dar cînd mă gîndesc la munca pe care ai s-o cheltuiești... Dar tot e mai bine așa, decît conferințele și articolele de ziar, pe care ai fost nevoit să le produci în serie în Spania. Evident, îți voi trimite articolașele despre „Miorița“ și „Măiastra“. Va tre-

bui să-l rog pe V[irgil] Ierunca să-mi împrumute broșura lui Brăiloiu despre *Miorița* (cred că i-am dat-o chiar eu) și probabil că voi cita câteva versuri; C[onstantin] B[răiloiu] prezentase o traducere admirabilă.

Pe la noi, primăvara întârzie — dar ne mîngîiem cel puțin cu un cer de cristal. Christinel încearcă să regăsească gustul vieții. Mă bucur că vă știu sănătoși și lucrînd cu spor. Ce se mai aude cu *Revista Fundațiilor*? I-am scris lui Uscătescu să-ți trimită volumul de *Nuvele*. Sînt cel puțin două bucăți pe care nu le cunoști.

Christinel vă îmbrățișează pe amîndoi.

Sărutări de mîini Olguței. Te îmbrățișez cu vechea prietenie, al D-tale,

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, București

CUPRINS

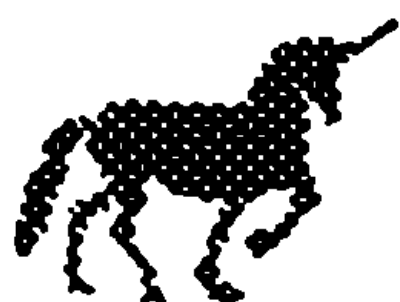
Cuvînt înainte	5
Notă asupra ediției	11
Către ARȘAVIR ACTERIAN	13
Către JENNY ACTERIAN	14
Către DORINA AL-GEORGE	15
Către SERGIU AL-GEORGE	17
Către CONSTANTIN AMĂRIUȚEI	21
Către Ambasadorul României	22
Către GHEORGHE ANCA	22
Către ION ARGINTESCU	23
Către NICOLAE ARGINTESCU-AMZA	24
Către ȘTEFAN BACIU	34
Către CEZAR BALTAG	36
Către CAMIL BALTAZAR	46
Către ALEXANDRU BĂDĂUȚĂ	47
Către ELENA BERAM	48
Către LUCIAN BLAGA	60
Către HENRI B. BLAZIAN	69
Către VALERIU BOLOGA	71
Către DOLORES BOTTA	95
Către LUCIAN BOZ	96
Către NICOLAE BRÎNDUȘ	98
Către BARBU BREZIANU	99
Către CARLO BRONNE	116
Către VICTOR BUESCU	117
Către GHEORGHE BULGĂR	120
Către THEODOR BURGHELE	133
Către ALEXANDRU BUSUIOCEANU	134
Către PETRU CARAMAN	137

Către THEODOR CAZABAN	139
Către ARMAND CĂLINESCU	140
Către ALEXANDRU CĂPRARIU	141
Către NICOLAE CÂRJA	142
Către ION CHINEZU	143
Către MIHAIL CHIRNOAGĂ	148
Către ȘERBAN CIOCULESCU	150
Către EMIL CIORAN	151
Către COCA	159
Către ION COJAR	166
Către PETRU COMARNESCU	168
Către NICOLAE M. CONDIESCU	180
Către ALEXANDRU CONSTANT	181
Către LEONTIN JEAN ȘI ZOE CONSTANTINESCU	190
Către ANANDA K. COOMARASWAMY	200
Către NICOLETTA CORTEANU LOFFREDO	204
Către OVIDIU COTRUȘ	205
Către P. L. COUCHOUD	206
Către IOAN PETRU CULIANU	210
Către MIRCEA DAN	213
Către SERGIU DAN	214
Către SURENDRANATH DASGUPTA	216
Către TITU ȘTEFAN DEVECHI	219
Către Directorul Presei	219
Către ION DRAGU	220
Către OVIDIU DRIMBA	221
Către Editura Junimea	223
Către familie	224
Către ARTURO FARINELLI	349
Către ȘTEFAN J. FAY	352
Către NICOLAE FLORESCU	354
Către ADRIAN FOCHI	356
Către Fundația pentru Literatură și Artă „Regele Carol II“	358
Către PETRE C. GEORGESCU-DELAFRAS	359
Către RADU GYR	359
Către MIRCEA HANDOCA	361
Către VINTILĂ HORIA	434

**La prețul de vânzare se adaugă 2%,
reprezentînd valoarea timbrului
literar ce se virează
Uniunii Scriitorilor din România,
Cont nr. 45101032,
B.C.R. Filiala sector 1, București**

**Redactor
S. SKULTÉTY**

**Apărut 1999
BUCUREȘTI – ROMÂNIA**

MULTIPRINT

Tipografia MULTIPRINT Iași

Bd. T. Vladimirescu 87, Iași 6600

tel./fax: 032 211225, 211252

MIRCEA ELIADE către:

Arșavir Aterian • Jenny Aterian • Dorina Al-George
• Gheorghe Anca • Ion Argintescu-Amza • Nicolae
Argintescu-Amza • Ștefan Baciuc • Cezar Baltag •
Camil Baltazar • Alexandru Bădăuță • Elena
Beram • Lucian Blaga • Henri B. Blazian • Valeriu
Bologa • Dolores Botta • Lucian Boz • Nicolae
Brînduș • Barbu Brezianu • Carlo Bronne • Victor
Buescu • Gheorghe Bulgăr • Theodor Burghiele •
Alexandru Busuioceanu • Petru Caraman • Alexandru
Căprariu • Mihai Chirnoagă • Șerban Cioculescu
• Emil Cioran • Coca • Petru Comarnescu •
N. M. Condeiescu • Leontin Jean Constantinescu
• Ananda K. Coomaraswamy • P. L. Couchoud •
Ioan P. Culianu • Mircea Dan • Sergiu Dan • Su-
rendranath Dasgupta • Ștefan Devechi • directorul
presei • I. Dragu • Editura Junimea • familie • Ar-
turo Farinelli • Ștefan Fay • Adrian Fochi • Fundația
pentru Literatură și Artă • Petre Georgescu-Delafras
• Radu Gyr • Mircea Handoca • Vintilă Horia

De același autor

India / Biblioteca Maharajahului
Misterele și inițierea orientală. Scrieri de tinerete
Tratat de istorie a religiilor / ediție nouă

În pregătire

Europa, Asia, America... Corespondență I-Z

ISBN 973-28-0171-9

ISBN 973-28-0175-1